

บีที่ ๗ ตอนที่ ๕ ประจำเดือน กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓

444

EAU DE QUININE

The World's Greatest Hair Stimulant and Tonic.

น้ำแดงใส่ผมเบอร์ 444

เป็นน้ำโอเดอควินินแท้ ซึ่งโลกได้ยกย่องว่า
ดียิ่งกว่าน้ำแดงใส่ผมทุกชะนิด

เชิญลองมีจำหน่ายทั่วไป

บัญชีเรื่อง

(ปีที่ ๗ เล่ม ๕ วันที่ ๑๕ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓)

ถวายชัยมงคลในมหามงคลสมัย .	คณะไทยเขษม . . .	หน้า พิเศษ
มาสานุสสรณ์	พระยาศรีสุนทรโวหาร .	,, ๖๑๙
ความดำเนิรของโลก	ไทยเขษม	,, ๖๒๐
บุญทำ กรรมแต่ง	หลวงสารานุประพันธ์ . .	,, ๖๒๔
เรื่องบัศาจในฮาเรม	ประภาศรี	,, ๖๖๕
นครนารี (ตอนจบ)	ป. โชตินิยม	,, ๖๘๖
เมืองวะ	นายแจ่ม	,, ๗๑๒
มะลายู	กังสดาน	,, ๗๑๘
สำมะโนครัวญี่บุ้นทวีบัละล้าน . .	ครูเทพ	,, ๗๓๖
กามนิต	เสฐียรโกเศศและนาคะประทีป	,, ๗๔๑
บทนำบางเรื่อง		,, ๗๕๗
อันตวาที	บรรณาธิการ . . .	,, ๗๖๗
ประกาศ, พระราชบัญญัติ, พระราชกฤษฎีกา . . .		พิเศษ ๔๙—๗๐

สำนักงาน
๑๒๒๑ หน้าวัดราชบพิธ
ถนนเฟื่องนคร พระนคร โทรศัพท์ ๙๔๘
หลวงสรรสารกิจ บรรณาธิการ
โรงพิมพ์ไทยเขษม หน้าวัดราชบพิธ ถนนเฟื่องนคร พระนคร
เป็นเจ้าของและผู้พิมพ์

กำหนดเวลาออก ในวันที่ ๑๕ ของเดือน หากจะคลาดเคลื่อน คณะพยายามจะไม่ให้เกิน กว่ากำหนด ๑๕ วัน (คือไม่เกินกว่าเดือนที่ออก)

อัตราค่าบำรุง ในพระราชอาณาจักรสยาม ค่าบำรุงปีละ ๑๐ บาท ครึ่งปี ๖ บาท, นอกพระราชอาณาจักรสยาม หรือส่งทางอากาศไปรษณีย์ปีละ ๑๒ บาท ครึ่งปี ๗ บาท. ถ้ารับไทยเขษม รวมข่าว รายสัปดาห์ด้วย คิดรวมกันปีละ ๑๒ บาท ครึ่งปี ๗ บาท, นอกพระราชอาณาจักรสยาม หรือส่งทางอากาศไปรษณีย์ปีละ ๑๕ บาท ครึ่งปี ๘ บาท ๕๐ สตางค์.

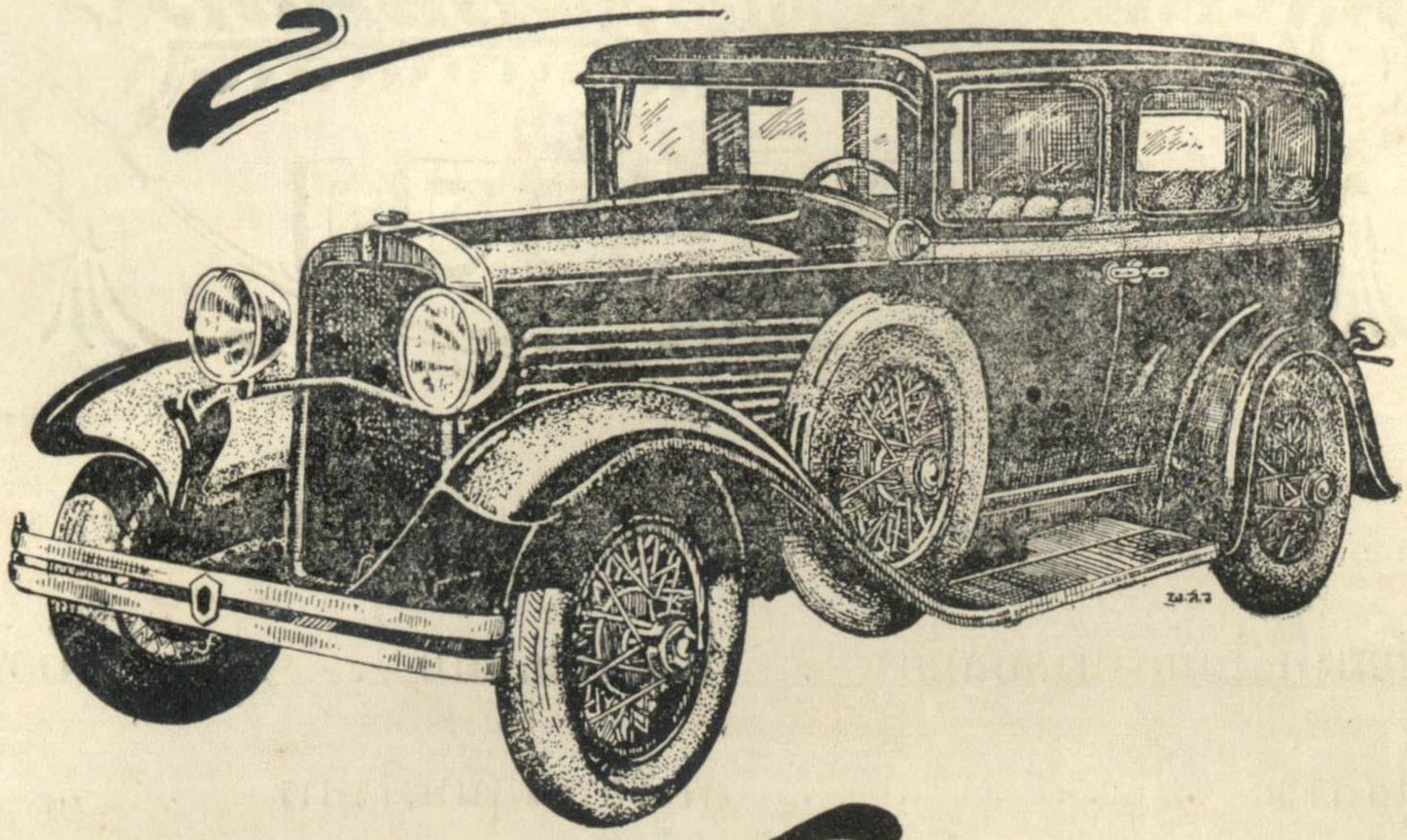
การบอกรับ ไม่จำเป็นจะต้อง รอ บอกรับตั้งแต่ฉบับต้นปี จะบอกรับตั้งแต่ฉบับไรก็ได้ นับ ๑๒ เล่ม เป็น ๑ ปี ๖ เล่ม เป็นครึ่งปี โปรดแจ้งความจำนงยังสำนักงานข้างบนนี้ โดยทางใดทางหนึ่งแล้วแต่ความสะดวก พร้อมกับเงินค่าบำรุง สำหรับผู้ที่อยู่ต่างจังหวัด โปรดส่งเงินทางธนาณัติ สำหรับผู้ที่อยู่ในจังหวัดพระนคร จะให้ไปรับเงินที่บ้าน พร้อมด้วยนำหนังสือส่งยังท่านทีเดียวก็ได้.

ราคาเย็บเล่มหนังสือไทยเขษม ปกหนังทั้งตัวเล่มละ ๘ บาท. สันหนังห้มผ้าเดิรทองสันปีหนึ่งแบ่งเย็บ ๓ เล่ม เงิน ๕ บาท ๗๕ สตางค์. ๒ เล่ม เงิน ๕ บาท ห้มผ้าทั้งตัวเดิรทองสันปีหนึ่งเย็บ ๒ เล่ม เงิน ๓ บาท ๕๐ สตางค์, ปีหนึ่งแบ่งเย็บ ๓ เล่ม เงิน ๔ บาท.

อัตราค่าลงแจ้งความ ในแผ่นกระดาษหลังปก (คือหน้าซึ่งแจ้งระเบียบการอยู่นี้) พิมพ์ด้วยหมึกสี เต็มหน้าปีละ ๖๐ บาท. ในแผ่นกระดาษสีต่าง ๆ สอดอยู่ภายในปกหน้าและหลังเต็มหน้าปีละ ๕๐ บาท, ครึ่งปีหรือครึ่งหน้า ๓๐ บาท.

พิมพ์วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓
(มีกรรมสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ)

รถเวลห์

—สูบ—

ค่า เกิน ราคา

เชิญรีบตกลง ซึ่งจะตกเข้ามาอีก

เดี๋ยวนี้เหลือ คูเป อยู่ใน สต๊อก

ห้างสามเหลี่ยม จำกัด

ถนนอัษฎางค์ ปากคลองตลาด พระนคร

ถวายชัยมงคลในมหามงคลสมัย

บรมราชาภิเษกสมรสครบทวาทศมพรรษ

วันที่ ๒๖ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

◎ เดชะฝ่าละอองพระบาท บันลือบรมราช

การุณย์อุ่นเกล้าเกศี

◎ ข้าบาทไทยเขษมเปรมปรีดิ์ ถวายความยินดี

ในมหาภิลักขิตกำหนด

◎ บรมราชาภิเษกสมรส ถ้วนทวาทศ

บรรจบครบรอบพรรษา

◎ น้อมเกล้า ฯ ถวายชัยมังคลา- ดิเรกเลอถา-

วร สถิตธำรง

◎ พระชนม์ยาวยืนยิ่งยง เทิดอยู่คู่คง

ทรงราชย์เลิศล้ำฉนำนาน

◎ พระพละภิญโญโอฬาร สุขะสบศานติ์

พระพรรณพิไลเลอเทอญ

สามีภริยาคู่ผัวตัวเมียจริง ๆ

เป็นมิ่งขวัญแห่งความรัก

เป็นที่พำนักแห่งความสงบ

เป็นทำนบหล่อเลี้ยงวารี คือ สามัคคีรส

เป็นทวียศ, ทวีศรี, ทวีลาภ, ทวีสุข

เป็นประมุขเยี่ยงอย่างทางคณาญาติ

เป็นบาทแห่งบริสุทธิกรรม

เป็นยุกติธรรมแก่กันและกัน

เพียงสามีภริยาสามัญก็มีคุณแก่ครอบครัวทั้งหมด

เมื่อพระคุณนี้มาปรากฏในพระราชาพระราชินี

จึ่งแผ่พ่านเป็นศรีแห่งประเทศไทย ชโย !

ด้วยเกล้าด้วยกระหม่อม ขอเดชะ

ข้าพระพุทธเจ้า คณะไทยเขษม

สาสาหฬสังวร

อญฺชนสฺย กฺษยำ ทฤษฺฏวา วลฺมีกสฺย จ สญฺจยมฺ
อพนฺธฺยำ ทิวสำ กฺรฺยาตฺ ทานาธฺยยนกรฺมภิ.

◎ เคยชินคราใช้หยอด ยาตา
หยด ๆ ยังพลันยา หมดได้
จอมปลวก ๆ รุมพา ดินพอก พูนแฮ
ตัวละหน่อย ๆ ไสร้ เพียบพ้อมจอมสูง ฯ

◎ จูงใจบัณฑิตเอื้อ เอาเบื้น เยี่ยงนา
กอบกิจนิตยผลเพิ่ญ เพียบพร้อม
ด้วยการบริจจาคเห็น ผลประจักษ์ เจียวแล
เรียนพระคัมภีร์น้อม จริตเกื้อกรรมงาม ฯ

Having observed the wasting of collyrium, and the increasing of an ant-hill, one should make time fruitful, with alms-giving, study, and (virtuous) acts.

พระยาศรีสุนทรโวหาร
ผู้ซึ่งใช้นามปากกาว่า "**หมื่นศรี**"

แม้ยาง และดีบุก ราคาตกต่ำ เรื่องเข้าด้วย.

เข้า. ขนผู้ทำมาก เช่น มะลายู, อังกฤษ ต้องเดือดร้อน เราก็ยังไม่สู้รู้สึกนัก เพราะเราทำน้อย แต่เข้าสารขายผัดและราคาตก เราจะต้องเป็นผู้เดือดร้อนมากที่สุดด้วยรายได้ของเรา แทบกล่าวได้ว่า อยู่ที่เข้าทั้งนั้น เข้าของเราส่งไปขายเมืองจีนมากที่สุด นอกนั้นก็ญี่ปุ่น, ดิวยา และยุโรป บ้างเล็กน้อย เดี๋ยวนี้ทั้งยุโรป, อเมริกา และญี่ปุ่น ตั้งหน้าปลูกเข้ามากขึ้น ได้เข้าดีกว่าเราด้วย เข้าของเรา ถ้าไม่ดีขึ้นทันเขา ก็น่ากลัวว่าต่อไปเราจะหมดตลาดเหล่านั้น เดี๋ยวนี้ญี่ปุ่นก็ซื้อเรายังมีตลาดดีอยู่ก็แต่จีนเท่านั้น แต่ปรากฏตามสถิติของกรมศุลกากรว่า หมู่นี้เข้าที่ส่งออกไปฮ่องกงก็ลดน้อยลงด้วย จึงน่าวิตกมาก ทำรัฐบาลจะต้องเอาใจใส่ และรีบแก้ไขให้ทันท่วงที การที่เสนาบดีกระทรวงพาณิชย์จะเสด็จตรวจการค้าขายใน พะม่า, จีน, ญี่ปุ่น และประเทศเพื่อนบ้านเหล่านี้เป็นเวลา ราว ๓ เดือน เป็นการสมควรยิ่งนัก ถ้าหากจะเสด็จไปทรงสอดส่องความรู้เท่าที่มีอยู่บัดนี้ก็ทรายแต่ว่า เข้าของเราเคยได้ราคาดีกว่าเข้าไซ่งอน และพะม่ามาเมื่อเร็ว ๆ นี้ พะม่าจะแย่งตลาด ได้ลดภาษีเข้าขาออก เพื่อช่วยให้ราคาเข้าพะม่าที่ขายในตลาดโลกถูกลงอีก ทำให้เข้าพะม่าขายดีมาก เรือประทุกเข้าเต็มท่าเมืองร่างกุ้ง สำหรับขนเข้าไปเมืองจีน และญี่ปุ่น ชะรอยจะเป็นด้วยเหตุนี้อย่างหนึ่ง เข้าสยามจึงขายผัดเต็มที่ พลอยให้การค้าขายในสยามร่วงโรยตามกันไปหมด ถ้ารัฐบาลจะเลิกหรือลดการเก็บภาษีเข้าที่ส่งออกต่างประเทศเสียบ้าง ก็จะค่านากเก็บแรงอยู่แล้ว ราคาเข้าของเราในตลาดโลกจะได้ลดลงพอสู้เขาได้ เข้าสยามในฮ่องกงเดี๋ยวนี้แพงกว่าเข้าพะม่าตั้งหาบละ ๕ เหรียญ พอที่จะทำให้หาผู้ซื้อยาก

เมืองจีน. ศึกกลางเมือง และทุพภิกขภัยในเมืองจีน ช่วยเพิ่มความต้องการเข้าอยู่บ้าง แต่จีนใต้เท่านั้นที่กินเข้ามาก จีนเหนือกินขนมข้าวทำด้วยเข้าสาลี และเข้าอื่น ๆ อนึ่งจีนเมือง

ประเทศที่มีอารยธรรมสูง มีคนแข็งแรงฉลาด หักล้างความเห็นแก่ตัวของผู้หลักผู้ใหญ่ผู้มีอำนาจอยู่ในมือได้บ้าง. คนจีนเท่าที่เรารู้จักก็มิใช่เลว พ่อค้าคหบดีก็สามารถ กรรมกรก็ขยันขันแข็ง คนมีการศึกษาดีในประเทศจีนเดี๋ยวนี้ ถ้าเปรียบกับไทยก็มีมากมายก่ายกอง นักบินบินจากยุโรปกลับประเทศของตัวก็มีแล้ว นักท่องเที่ยวทั่วโลกก็มีแล้ว สตรีสมัยใหม่ที่ทิ้งบ้านมาทำประโยชน์ให้แก่ชาติก็มีแล้ว ขาดอย่างเดียวแต่รัฐบาลที่มีอำนาจเข็นยักแผ่นเท่านั้น ยังหามีไม่ เมื่อไรจะเลิกขาดกันเสียที เราผู้เพื่อนบ้าน ผู้ถึงแม้จะถูกรุกเงียบ ๆ อยู่แล้ว ก็จะได้พลอยยินดีด้วย ?

ประเทศยักษ์น้อย คู่กับจีนอินเดีย. ยักษ์ใหญ่ในตะวันออกก็ไม่หยอกเหมือนกัน คนสามร้อยล้านหลายชาติหลายภาษา อยู่ในร่วมหลังคา (คือรัฐบาล) เดียวกัน กำลังจะรื้อหลังคาขื่อแปนั้นออกเสีย ถ้าหากว่ารื้อได้จริง จะมิต้องยุ่งยิงเข็นบ้านเมืองไม่มีขื่อมีแปเช่นของยักษ์ใหญ่ไปอีกนานหรือ ? วิธีการของหัวหน้ามีมหาตมะคันธีเป็นต้นนั้น จะหันหลังให้รัฐบาลไม่ยอมร่วมสหกิจ ตั้งต้นด้วยไม่ยอมเสียภาษีเกลืออันเป็นภาษีสำคัญ เข็นเงินเข็นทองมาก ซึ่งกล่าวหาว่าเข็นภาษีไม่

อนิจจา น้ำใจจีนผู้หลักผู้ใหญ่ ช่างพากันเห็นผิดเข็นชอบไปหมด จะมัวแต่เห็นแก่ตัวไม่เห็นแก่ชาติบ้านเมืองข้างเดียวหรือ ? ราษฎรต้องเดือดร้อนเท่าใด ? การค้าขายต้องทรุดโทรมเพียงไร ? เกียรติศักดิ์ที่ชาวต่างประเทศตั้งหน้าจะคอยให้จะเลื่อนลอยหลุดมือไปอีกนานแค่ไหน ? เหล่านี้น่าจะมีน้ำหนักแย่งกันเก็บภาษี ส่วนเหนือกับใต้เข็น ๒ ภาค การจลาจลและทารุณกรรมก่อเกิดดกดื่นจนบัดนี้มหาประเทศต้องกลับส่งเรือรบและกำลังทหารเข้าไปรักษาชีวิตและทรัพย์สมบัติของเขาอีกแล้ว.

ยุตติธรรม แต่อาการที่ทำนั้นให้ทำโดยสงบ ไม่ใช้วิธีเลือดตกยางออก ทั้งนี้เพื่อจะไม่เปิดช่องให้รัฐบาลเอากฎหมายเข้ามาปราบได้ง่าย ๆ เช่น หาว่าก่อการจลาจลหรือกระทำประทุษกรรมเป็นต้น รัฐบาลก็หนักใจในการโฆษณาเช่นนี้อยู่เหมือนกัน แต่ไม่ช้าความหนักใจนั้นก็ค่อยคลายไป เพราะเมื่อมากมือเข้า การระงับโทษะกระทำความขัดขืนโดยเงียบ ๆ นั้น กลายเป็นการจลาจลเลือดตกยางออกไป ดังรัฐบาลปราบด้วยกำลังทหารอยู่ครั้น ๆ เดียวนี้ ลงปลายหัวหน้าผู้ก่อการก็ถูกจับใส่คุกด้วย เพราะโทษที่เป็นผู้ต้นเหตุยุยงส่งเสริม สมาคมชาติซึ่งเป็นที่ประชุมเพื่อตกลงทางการเหล่านี้ก็ถูกยึด รวมหัวหน้าพวกตัวตายตัวแทนที่เข้าไปอยู่ในคุกแล้วกว่าร้อยคน ยังพวกลูกสมุนอีกเท่าไรไม่ทราบ จนมีคำถามกันว่าคุกจะแพ้หรือคนจะแพ้ ?

การพยายามรื้อขื่อแปนี้ ได้เริ่มทำกันมาหลายปีแล้ว รัฐบาลอังกฤษก็ได้เตรียมการมาตลอดทาง ตั้งต้นด้วยวางโครงการเมื่อ ค. ศ. ๑๙๑๙ เพื่อให้โอกาสผู้ที่หัดปกครองตนเอง ใช้วิธีปกครองอย่างเลือกผู้แทนเข้ามารวมกันเป็นรัฐสภา ส่ง เสอร์ เฟรเดริก ไวห์ต์ ผู้ชำนาญมาเป็นสภานายก อยู่ ๕ ปี (ท่านผู้นี้เคยเข้ามาเยี่ยม สยาม แล้วเลยไปรับตำแหน่งที่ปรึกษาราชการในเมืองจีน) ภายหลังตั้งคณะข้าหลวงซิมอนออกมาตรวจแล้วรายงาน ยัดนี้รายงานนั้นก็ได้ยื่นแล้ว ปรากฏว่าเป็นสมุดที่ขายดีที่สุดในเมืองอังกฤษ ใจความที่แนะนำในรายงานนั้น ว่าให้เป็นสหรัฐทำนองอเมริกา เพราะใหญ่และกระจัดกระจายเกินกว่าที่จะปกครองอย่างประเทศเอกราชสามัญได้. ข้อนี้เพื่อนยักษ์ใหญ่ของเราควรจะใส่ใจไว้และเอาอย่างเขาบ้างโดยไม่ต้องลงทุนรอน ผู้พิจารณารายงานซิมอนนี้และตัดสินอนาคตแห่งอินเดียว่า จะปกครองกันอย่างไร ในรูปที่จะให้อิสสรภาพ คือผู้แทนทั้งฝ่ายอังกฤษและอินเดีย รวมกันนั่งประชุมที่ลอนดอน ในเดือนตุลาคมนี้อย่างกันเอง ที่ได้สมญาว่า "การประชุมโต๊ะกลม" ผู้แทนฝ่ายอังกฤษมีทั้งคณะรัฐบาลและคณะนอกราชการ คือ คอนเสอร์วัตีฟ กับ ลิเบรัล ผู้แทนฝ่ายอินเดียก็มีทั้งอินเดียของอังกฤษและอินเดียประเทศราช แต่จะเป็นใครบ้าง และเลือกกันอย่างไร เมื่อกำลังเขียนอยู่นี้ยังไม่ปรากฏ ในที่สุดก็เชื่อว่าอินเดียต้องได้อิสสรภาพแน่ จะเป็นรูปใดและเพียงแค่ไหนเท่านั้น ดังนี้ยักษ์น้อยขยับท่าจะขึ้นหน้า

ยักษ์ใหญ่ เพราะเขาคงจะได้มิรัฐบาลเย็นปักแผ่นด้วยอาศัยความอุ้มชูของมหามิตร

คนฉลาดดิ้ง เขาดิ้ง แล้วไม่ให้ขาด ดั่งนี้ อินเดียก็ไม่ต้อง บ้านแตก สาแหรกขาด พอตั้งตัวติด อังกฤษก็ได้มลประเทศเพิ่มขึ้นอีกหนึ่งในจักรวรรดิ อันพระอาทิตย์ไม่รู้จักตกดินเลย

เดี๋ยวนี้กำลังเย็นสมัย "ฮีออิสสรภาพ" ฟีลิปปีนส์ร่ำร้องมานานแล้ว ถึงมิคณะหัวหน้าไปอ้อนวอนขอถึงอเมริกา แต่เวลานี้สงบไป เมืองญวนเกิดกบฏ ชะวาเกิดกบฏ รัฐบาลต้องใช้กำลังอาวุธปราบแต่ทั้งญวนและชะวา ข่าวว่าเนื่องจากพวกคอมมูนิสต์ก็ทำจริง เพราะพวกเหล่านี้การศึกษายังอ่อน เพราะคอมมูนิสม์ง่าย. เมื่อสองสามวันนี้ แขกชะวาในกรุงเทพฯ กลับออกไปชะวาด้วยกิจธุระ พอเสร็จแล้วก็กลับเข้ามาอีก ผู้เขียนเรื่องนี้ถามว่า รายฎรในชะวาเย็นอย่างไรบ้าง แกตอบว่า "พวกนั้นเดี๋ยวนี้มันอยากรบเหมือนแต่ก่อนมันไม่นับถือนายฝรั่งเย็นยังไรก็ไม่ชาย."

ฮีออิสสรภาพ.

เวลานี้จึงเชื่อได้ว่าสมัย "ฮีออิสสรภาพ" ได้เริ่มมาถึงเข้าแล้ว ดูก็เย็นการชอบอยู่ เพราะเมื่อได้เลิกทาสคนแล้ว ไฉนจักไม่เลิกทาสประเทศเล่า? แต่คำของพี่แขกชะวานี้ทำให้ผู้เขียนหัวเราะ และบอกแกว่าที่อินเดียเขาไม่รบ เขาใช้วิธีไม่เลือดตกยางออก แกสั่นศีรษะไม่เข้าใจ หรือไม่เชื่อ ผู้เขียนนี้จึงได้คิดอย่างหนึ่ง ซึ่งขยายสู่กันฟังดีกว่าปกปิดไว้

คติข้อ ๑ ประเทศขาดการศึกษา เมื่อมีขึ้นมาก็ต้องถึงเวลาเลือดตกยางออกเท่านั้น แต่ประเทศมีการศึกษาบริบูรณ์ด้วยมหาวิทยาลัย (ถึงแม้ว่าคนไม่รู้หนังสือยังเย็นส่วนมาก) อาจทวงคืนอิสสรภาพได้ด้วยวิธีไม่เลือดตกยางออก *Non-vialent*

คติข้อ ๒ นายดี ให้การศึกษาอย่างไม่หวงแหน ในที่สุดก็เสียทาสได้มิตร. นายร้ายหวงการศึกษา ไม่อยากเลิกทาส แต่เมื่อถึงเวลาเอาไว้ไม่อยู่ ทาสเลิกทาสเอง ต้องฉิบหายวายป่วงไปทาสขาดทั้งมิตร

บุญทำ กรรมแต่ง

ของ

หลวงสารานประพันธ์

ดูทีทวยมนุษย์ปัน เป็นคน
บุญแต่งกรรมแต่งสนธ์ สับเชือ
จักชั่วจักดีดล ดาลสุข ทุกข์ฤๅ
บุญและกรรมก่อเกื้อ ประกอบพร้อมทุกประการ

พระยาศรีสนทรโวหาร
ผู้ใช้นามปากกาว่า "หมื่นศรี"

ความรัก คือสภาพธรรมอันหนึ่ง ซึ่งฝังอยู่ในหัวใจแห่งมานุสชาติทุกชั้น ทุกวรรณ ทุกเพศและทุกภาษา ความรักเป็นของมีค่ายิ่ง สิ่งใดที่ธรรมชาติของโลกแต่งตั้ง ความรัก เป็นของมีรสอันโอช เปรียบเท่าชะเอมเมื่อยามไอ ความรัก เป็นวิถีทางอันไม่มีต้นไม่มีปลาย ความรัก ย่อมยังโลกให้เป็นโลกอยู่ได้ คุณของความรักได้บันดาลผลวิเศษโดยเสนหานุภาพ คือ ความหวานลึก ประสานความเป็น อยู่ แห่ง ชีวิต ของ ชาย และ หญิงให้ผาสุกสวัสดิมาแล้วหลายหมื่นพัน และในส่วนตรงข้าม โทษของความรักย่อมแรงพอจะสำแดงพิษร้าย คือ แบ่งแยกหัวใจอันสุจริตของมนุษย์ให้แตกสลายออกเป็นเสี่ยง บรรลุถึงซึ่งกาลาวสานมาแล้วก็นับแสน

ในโลกย่อมมีความรัก ปะปน ระคนเจือ อยู่ทั่วทุกนรชนเป็นเอกเทศ ถัดจากความรักคือ ความสงสาร ซึ่งเป็นต้นขั้วที่มาแห่งความรัก หรือมิฉะนั้นก็ปลายขั้น เป็นชั้นสองรองจากความรักลงไป พูดให้กะทัดรัด ก็คือ

ความรักเป็นย่อเกิดแห่งความสงสาร และเป็นผลลัพธ์ของความสงสารด้วย โดยนัยเดียวกัน คนหนึ่งมีความรักมาก่อน ฉันใดจากนั้นความสงสารก็เกิดขึ้น อีกคนหนึ่งมีความสงสารเป็นปฐม แล้วจึงเกิดความรักตามมาเป็นปริโยสาน

ไม่มีใครปฏิเสธเลยในโลกนี้ว่า ชายซึ่งแต่งงานแล้ว — สมรส แล้ว ถูก ต้อง ด้วย หลักประเพณีลัทธิธรรมเนียมแห่งชาติตน จะได้ประสพแต่หญิงที่ตนได้ มีความรักมาก่อน จริงอยู่, บางคนเลือกได้หญิงที่ตนบูชา และมอบความรักไว้ มาเป็นภริยาโดยคนธรรพ์วิวาหะ แต่บางคนไม่มีโอกาสชะนิดนั้น จะเป็นโดยเหตุใดก็ตาม ในที่สุดก็ได้หญิงซึ่งยังไม่เคยมีความรักด้วยมาเป็นคู่สมรส ครั้นแล้วความรักจึงค่อยไต่เต้าตามมาภายหลัง ลักษณะชะนิดนี้เรียกกันว่า “ บุญทำ กรรมแต่ง ” หรือ บุพเพสันนิวาส อันเป็นกุศลากุศลของชายหญิงที่ได้กระทำไว้แต่ปางบรรพ

อย่างไรก็ตาม, นายอักษร ศุภลิขิต เป็นชายรูปสะอาดพิงพิศคนหนึ่ง ซึ่งอยู่ในประเภทหลัง กล่าวคือ ได้สมรสแล้ว—สมรสโดยถูกต้องด้วยบรรพประเพณีของกรุงสยาม ซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองมารดร นายอักษร มิได้รู้จักมักคุ้นกับ นางสาวทิวา มาแต่เดิม แม้จนวงหน้าก็ไม่เคยนึกจะวาดให้ถูกได้ แต่โดย “ บุญทำ กรรมแต่ง ” บิดามารดาของนายอักษรได้จัดการส่งขอเข้าหล่อนมาเป็น “เจ้าสาว” ของตนตั้งแต่ครั้ง นายอักษรพึ่งแรกรับราชการ รับพระราชทานเงินเดือนเพียง ๔๕ บาท บุคคลทั้งสองได้อยู่ครองกันมา ตั้งแต่ ความรัก ยังไม่เกิดจนเกิดแล้ว และตลอดเวลา ๑๘ ปี ให้หลังนั้น แม้ความรักจะได้ขางลงไปบ้างโดยกะแสธรรมชาติ ความรักนั้นก็ได้ละลายกลายรูปเป็นความสงสารแล้วโดยเต็มเปี่ยม

ความสงสารอันมีอยู่ใน นางทิวา ศุภลิขิต ภรรยาเอกคนนี้ เป็นความสงสารที่เยือกเย็นกอบด้วยความกรุณาอันโดดเด่น เธอได้ปฏิบัตินายอักษร ด้วยดี — ใจคอ สุจริต มั่นใน กตัญญูธรรม สมดังภรรยาที่ดีทั้งหลาย นายอักษรไม่เคยจำได้เลยว่า ได้เคยมีปากเสียงถึงทะเลาะเบาะแว้งกันด้วยความเห็นไม่ตรงกันแม้สักน้อย—เธอคอย ระมัดระวัง เอาใจใส่ ใน การบ้านเรือนเป็นอย่างรอบคอบ — เธอถนอมกล่อมเกลี้ยง บุตร น้อย ของ เธอ — เด็กชาย อากาศ ศุภลิขิต ตั้งแต่อายุอยู่ในข่ายแห่งทารก จนเข้าเขตต์ความเป็นหนุ่มอายุย่างเข้า ๑๖ ปี ที่กล่าวถึงนี้ นายอักษร กลับจากทำงานทุกวันก็ได้เห็น

วงหน้าอันงามสลัม พร้อมด้วยริมฝีปากยิ้มน้อย ๆ ของเธอ สวมรองเท้าแตะเดินกะปริ๋กะเปร่าออกมาต้อนรับถึงบันไดชั้นหน้ามุข เขาทั้ง ๒ นั้นสวมกอดเสเยชากันประสาผัวเมียกลอยสวาทกาลแห่งปกติสุขดำเนินมาเย็นเวลาไม่น้อย กว่า ๑๐ ปี นับจากวันสมรส กาลนิโยคก็ดลมาถึง นับ เย็น กาลนิโยคแห่ง เคราะห์ มหันตพิบัติโดยกระแสโชคชาตาของบุถุชนภายในสังสารวัฏฏ์

โดยเหตุ อยุตติธรรม บางอย่าง จากผู้ เย็น "นาย" ในกระทรวงนั้น นายอักษร จำต้องลาจากพรากตำแหน่งหน้าที่ราชการ อันเย็นที่รักสุดใจมาประกอบการอาชีพ ส่วนตัวขึ้นโดยลำลอง อาศัยความรู้ทางหนังสือที่ตนเคยสะสมไว้จากการหัดประพันธ์มาแต่เด็ก นำให้ทำอาชีพใหม่ขึ้นพอเลี้ยงตัว และครอบครัวได้ชั่วขณะ นายอักษร ได้ตั้งหนังสือพิมพ์รายสัปดาหะโดยทุนทรัพย์ของตนเอง ที่เก็บหอมรอมริบไว้ระหว่างราชการมา ๑๕ ปี ให้นามว่า "อักษรบรรณ" หนังสือนี้ปรากฏมีผู้นิยมแต่พอออกได้ราวปีเศษ เจ้าของบริษัทหนังสือพิมพ์รายวันแห่งหนึ่งชื่อ "สยามวาระ" ก็มาเชิญให้ ไป ทำ หน้าที่ บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์นั้น โดยให้ผลประโยชน์งามกว่าจะหาได้จากหนังสือของตนเอง นายอักษร รับคำเชิญนั้น จัดการโอนกรรมสิทธิ์ อักษรบรรณ ให้แก่เจ้าคุณ คนหนึ่ง ที่เคารพของตน แล้วก็มุ่งหน้าไปหาดิในงานใหม่

การ เย็น บรรณาธิการ หนังสือพิมพ์รายวันย่อม มีธุระ กิจการ เกี่ยวแก่ ประชาชน เพียงใด ผู้เคยรู้จักคุ้นกับโลกหนังสือพิมพ์ ย่อม ทราบดีด้วยกันทุกรูปทุกนาม เย็นคราวชาตาของนายอักษร เริ่มขึ้นน้อย ๆ ขนาดให้หนังสือพิมพ์ สยามวาระ อันนั้นเปลี่ยนสภาพจาก ความไม่มีคนรู้ จัก เย็นมีคนรู้ จักมากขึ้น เริ่มแพร่หลายไพศาล เพิ่มจำนวนพิมพ์ขึ้นอีกหลายพัน ใคร ๆ ถ้ารักการหนังสือพิมพ์แล้วก็พากันมาติดต่อด้วย

วัน หนึ่ง — วัน สำคัญ ใน อนุสสาวรีย์ แห่งประวัติการ— คือ วันที่เรื่องนี้ จะ ก่อ ปฏิสนธิ — วันนั้นขณะไปถึงสำนักงาน ปรากฏเสียงโจษกันเซ็งแซ่ ด้วยเรื่องเพลิงไหม้ ถนนเยาวราช ตอนกลางคืน นายอักษร จึงเริ่มไต่สวนข่าว ยังไม่ทันได้เรื่องดี พอดีขณะนั้นเสียงโทรศัพท์ดังขึ้น สักครู่เด็กคนใช้ก็เข้ามา บอกว่า มีผู้ต้องการพูดกับตน

เสียงที่ดังมาในหูโทรศัพท์ขณะ นายอักษร เข้าไปรับ และถามความนั้น เป็นเสียง สตรี

กังวานก้อง—เย็นเสียงสตรีซึ่งตนเองยังไม่เคยรู้จักมาแต่ก่อน

"ฮัลโล!" เสียงดังจากสาย "นั่น คุณบรรณาธิการ หรือคะ?"

"ใช่แล้วจ้ะ" นายอักษร ตอบไป

"ดิฉันเชื่อว่า คุณคงยังไม่รู้จักดิฉัน ๆ ชื่อ ศริวาศน์ ห้างสิริพานิช ถนนบำรุงเมือง เคยรู้จักกับบรรณาธิการคนเก่ามานาน และเคยติดต่อกับ สยามวาระ มาแล้ว ตั้งแต่ คุณ ยังไม่ได้รับหน้าที่ ดิฉันยินดีจะให้ข่าวเรื่องเพลิงไหม้ข้างห้างดิฉันเมื่อคืนนี้ คุณโปรดหยิบดินสอจด....."

ต่อจากนั้น สตรีแปลกเสียงผู้นั้นก็บอกข่าวละเอียดเรื่องอัคคีภัยมาโดยถี่ถ้วน ซึ่งเมื่อนายอักษร จดได้ครบทุกคำพูด แล้วมาสอบกับรายงานทางผู้สืบข่าวก็ตรงกัน เย็นอันว่าการให้ข่าวของสตรีผู้นี้เย็น ไปโดย บริสุทธิ์ทุกประการ

อย่างไรก็ดี พอว่างงานในวันนั้น นายอักษร ก็ยังเกิด ความ ระลึกใน เสียงหวาน จาก โทรศัพท์นั้นมิรู้วาย จริงอยู่, การเอาส่วนตัวไปปะปนกับการงานนั้นไม่ชอบด้วยหน้าที่ แต่แม้กะนั้น ความทะยาน อยากใคร่ได้ เห็นหน้าสตรีผู้มีนาม "ศริวาศน์" ให้ชัดเจนสิ้นสงสัย เย็นกิเลสเร้าใจขึ้นมาในบัดดล พลันยัดนั้น ก็นึกถึงการหมุนเอากิจส่วนตัวให้เย็นประโยชน์แก่การงานขึ้นมาได้ จึงเข้าห้องโทรศัพท์ยกหูต่อห้างสิริพานิช พูดขอบใจไปยังสตรีผู้นั้นที่ให้ข่าว และถามว่าห้างของเธอได้ลงแจ้งความใน หนังสือพิมพ์สยามวาระ แล้วหรือ

ได้รับคำตอบว่า "ยัง" นายอักษร จึงพูดแนะนำถึง คุณประโยชน์ของการ ลง แจ้งความในหนังสือพิมพ์นั้น เย็นผล คือ นางหรือนางสาว ศริวาศน์ ตกลงยอม และขอเชิญให้ไปรับสำเนาแจ้งความที่ห้างในเย็นวันนั้น

เรื่อง วงเข้ารูปมาเย็นทางสมหมาย ใคร ๆ ย่อมดีใจ พอเสร็จงานประจำวัน ราว ๑๗ นาฬิกาเศษ นายอักษร ก็ขึ้นรถ ตรงไปยังห้างสิริพานิช ถนนบำรุงเมือง ไม่ลำบากในการหาตำบลเท่าไรนัก เพราะปรากฏว่าห้างนี้เย็นห้างใหญ่ที่สุดห้างหนึ่งในถนนนั้น พอย่างเท้าก้าวเข้าไปในห้าง คนหน้าร้านเชิญให้เข้าไปยังห้องรับแขกชั้นใน พอถึงก็ได้เห็นเชี่ยนหมากนาก, พวงแก้วเงิน, พร้อมด้วยที่ใส่ปูนหรือไม้ขีดไฟทอง เตรียมเสร็จตั้งไว้บนโต๊ะปูผ้าขาว มีหญิงสูงอายุ แต่รูปร่างยังเก๋ บอกว่าไม่ได้ ทำงานหนัก นั่งอยู่คนหนึ่ง หญิงผู้นั้นไว้ผมมวย บอกลักษณะเย็นภรรยา

พ่อค้าจีน หน้ากลม กันหน้าเรียบ ทั้งประณีต นุ่งผ้าสีสมอ สวมเสื้อขาวอย่างผู้ใหญ่

อักษรยกมือไหว้ แล้วพูดว่า "ขอประทานโทษ คุณศรีวาศน์ อยู่ไหมครับ?"

"ค่ะ, ดิฉันเองแหละค่ะ คือ ศรีวาศน์" หญิงสูงอายุผู้นั้นตอบ

อโห! เหงื่อของชายหนุ่มร่วงพรูออกมาทันทีดุจเม็ดฝน คาดผิดถนัดเสียแล้ว แทนที่จะได้เห็นเจ้าหล่อนผู้เย็นสาวปล่งเปล่งเช่นเสียงในโทรศัพท์ กลายเป็น "คุณนาย" ผู้เย็นมารดาคน อายุไม่น้อยกว่า ๕๐ ปี

"เชิญซิคะ นั่งซิคะ" สุภาพสตรีสูงอายุกล่าวต่อไป "ประทานโทษ คุณ คือ คุณอักษรบรรณาธิการ.....?"

"ครับ ใช่แล้ว" อักษรตอบ ควักผ้าเช็ดหน้าออกซับเหงื่อที่หน้าผาก แล้วนั่งลง

หลังจาก การสนทนากันเช่น ผู้รู้จักใหม่โดยอัธยาศัยสุภาพจริต เสร็จสิ้นไปแล้ว สุภาพสตรีผู้นั้นก็แถลงว่า เธอเป็นภรรยาของคุณพระสิริสกุลพาณิชย์ ผู้มีเชื้อจีน ซึ่งในเวลานี้ยังไม่กลับจากงาน นายอักษรเริ่มพูดถึงธุระการทันที ในทันใดเธอตอบว่า

"ค่ะ, ดิฉันเตรียมไว้แล้ว แต่ขอความกรุณา คุณ ช่วย เกลาให้ดีขึ้น สักหน่อย นะคะ ส่วน ถนน ราคา ขอ พอควร..... แม่ศรีวัฒน์หยิบแจ้งความที่แม่ให้เขียนมาซิ"

มีเสียง "ขา" จากหลังประตูชั้นในพอสุดเสียง ผู้เจ้าของเสียงก็ปรากฏขึ้นจากม่านประตู เดินเข้ามายังโต๊ะรับแขก ขณะนั้นนายอักษรใจหายวาบ ตะลึงพรึงเพริดไปทั่วตัว

ภาพที่เห็นในขณะนั้น เป็นภาพเกินคาด—เกินความนึกฝัน ว่าจะได้พบเจ้าหล่อนผู้มีนาม "ศรีวัฒน์" ผู้นั้น มีสรีรร่างละม้ายแม้นเทพธิดาในสรวงสวรรค์ ซึ่งหยาดฟ้าลงมาดินดวงหน้าเจ้าหล่อนยาวรีดุจรูปไข่ ผมดำขลับตัดชิงเกิลสมสมัย แก้มทั้งสองอิ่มเป็นพวงริมฝีปากบางเล็ก ฟันตัดเรียบและขาวสะอาดปานกับผิวเนื้ออันละเอียด เห็นได้จากลำแขนอันอ่อนนุ่ม ยาวเรียวลงมาจนถึงข้อมือซึ่งคาดสร้อยเพชรอยู่วับวาบ ที่ข้อมือแหวนเพชรทั้งลูกสวมอยู่ไม่น้อยกว่า ๓ วง เจ้าหล่อนนุ่งผ้าสีแสด สวมเสื้อแพรดอกเล็ก ๆ สีเดียวกันเข้าชุด ร่างเจ้าหล่อน อวบอ้วน แต่ก็ไม่ถึงเทอะทะน่าเกลียด กิริยาท่าทางเดิรเป็นสง่า บอกชัดว่าเป็นผู้อยู่ในเขตต์เศรษฐีนี อนิจจาเอ๋ย, ภาพเหล่านี้ — ภาพที่ปรากฏแก่คลองจักษุในบัดนี้ ทำให้ชายหนุ่มงง — งง โดย อาการไม่รู้สึกกายว่า ได้มาประสพใน

หนังสือพิมพ์ชุดไทยเขษม

ทิพยสถานพิมานแห่งใด

มิลมเย็นวายมาต้องทรวงอก รู้สึกสะท้านขึ้นมาในปรัตยุบัน เพราะเหตุใด นอกจากตัวนายอักษร เองแล้วใครก็คงบอกไม่ได้ นอกจากจะซัดเอาพระกามเทพว่า แผลงบุษบศรมาปักตรึงลงในบัดดลแล้ว ก็ไม่ควรมีเหตุผลอื่น อักษร ตะลึงไปไม่น้อยกว่าครั้งนาฑีพอดีนางสาวศิริวัฒน์ ก้มตัวลงยกมือไหว้ชายหนุ่มรับไหว้นั้นอย่างเครื่องจักร พลางยื่นมือ ออกรับใบ แจ้งความ จาก มารดา เจ้าหล่อน ซึ่งเจ้าหล่อนส่งให้ ครั้นแล้วเจ้าหล่อนชายหางตาอันคมกริบมาประสพ ดวงตา อักษร แวบหนึ่ง ซึ่งทำให้สะดุ้งราวถูกแมลงต่อย กว่าจะรู้สึกตัวเย็น ปกติ อย่างเดิมก็ พอดี เจ้าหล่อนค่อย ๆ เดินก้มตัวเข้าม่านประตูลับไป

นาย อักษร สนทนา กับ คุณ นาย ศิริวาศน์ ผู้มารดาต่อมาอีกราวครู่หนึ่ง รับรองกับเธอทุกประการ ในอันจะช่วยเหลือขัดเกลาสำนวนให้ดีที่สุด แล้วลากลับ เดินมองดูสวรรค์จนหวุดหวิด จะถูก แท็กซี่ แล่นมา ชนตัว หลายครา มารู้สึกตื่นจากภวังค์แห่งเสนหานุภาพขณะเมื่อถึงบ้าน และตกเข้าอยู่ภายในวงแขนของทิวา ภรรยายอดสงสารซึ่งออกมารับถึงประตูบ้านตามเคย

นับแต่วันที่ได้พบภาพอันงามจับตา แห่งนางสาว ศิริวัฒน์ สิริสกุล เป็นต้นมา นายอักษร ศุภลิขิต สารภาพตนเองว่าได้ตกเข้าอยู่ในลำดับแห่งความฝันมิเสื่อมสร่าง ความคำนึงถึงรูปโฉมโนมพรรณชะนิดนั้น เผาแต่เร้าใจให้ตื่นเต้น แม้ทั้ง ๆ ตนเป็นผู้สมรสแล้ว มีภรรยาผู้ถูกใจ กอบด้วยรูปร่างพอสมควรแก่การออกหน้าออกตาแล้วกะนั้น ก็มิวายจะรำลึกถึง ตนเองตอยไม่ได้ว่าเป็นเพราะเหตผลกลใด แต่ถ้าจะซัดว่า ความรักหรือ อำนาจศรพระกามเทพได้เริ่มมา จับเกาะที่ขั้วหัวใจ แล้วก็น่าจะมีมูลอยู่ แต่ถ้าเพียรค้นถึงมูลอันนั้นให้ถ่องแท้ว่า เหตุใดความรักจึงเกิดขึ้นได้อีกทั้ง ๆ ที่ได้ มีภรรยาเป็นหลักฐานและมีบุตรเป็นพะยานเกาะเกี่ยวอยู่แล้ว คำตอบในปัญหาข้อนี้ย่อมหาไม่ได้

สำหรับ ความ รู้สึก ของชาย — ชายหนุ่มหรือชายอาย มัชฌิมวัย ซึ่ง กำลังวังชา ยังไม่เป็นปรปักษ์แก่โลกียวิสัย ย่อมมีประสาทชะนิดหนึ่งถ่อกำเนิดมาประจำตัว จึงเป็นข้อน่าสงสัยนักว่าจะมีใครเถียงได้หรือ ถ้าจะกล่าวว่า ประสาทชะนิดนี้ได้แก่ความทะเยอทะยานใคร่บรรลุผลสำเร็จไม่ว่าในสิ่งใด ความ

มีภรรยาแล้วก็ดี หรือความยังเย็นโสดอยู่ก็ดี จะได้เกี่ยวแก่การระงับประสาทชะนิดนี้เสียทีเดียวหาได้ไม่ ชายที่ไม่ชราถึงหงำเงอะเมื่อเห็นหญิงสาวปรากฏขึ้นในคลองวิถีแห่งสายตาตน ถ้าไม่รู้สึกทะเยอทะยานใคร่บรรลุผลสำเร็จว่า ในที่สุดหญิงนั้นจะรักตนหรือไม่ และถ้ารักแล้ว จะได้หัวใจเจ้าหล่อนมาเย็นของตนสมประสงค์หรือประการใด ชายนั้นก็ย่อมได้ชื่อว่าผู้พันแล้วซึ่งโอฆสงสาร

ถ้าจะยังไม่เคยมีตัวอย่างของเหตุผลข้อนี้ปรากฏขึ้นเลยในโลก นายอักษร ศุภลิขิตก็ต้องเย็นคนหนึ่ง ซึ่งอาจเย็นคนแรกที่ได้นำตนเองเข้าทดลองแล้วกับหลักธรรมชาตินี้ หลังแต่วันนั้นเย็นลำดับมา อักษรได้คิดในขณะที่นั่งโต๊ะทำงาน วันละไม่น้อยกว่า ๕๐ ครั้ง—คิดถึงหนทางเดียวเพื่อผูกสัมพันธ์สนิทกับสุภาพสตรี ผู้ถึงพร้อมด้วยไตรสมบัติคนนี้ แต่ด้วยความยั้งใจหลายคราเนื่องจากบทเรียนสำหรับชายหนุ่มรุ่นคะนองได้ผ่านพ้นมาแล้ว ตนจึงจำต้องคิดอยู่เพียงในใจ ยึดงำความลับคับอกชะนิดนี้ไว้ มิให้ปรากฏออกมาในอิริยาบถ

วันหนึ่งต่อจากแจ้งความของห้างสิริพานิชได้ลงแล้วในหนังสือพิมพ์สยามวาระไม่น้อยกว่า ๑๕ วัน มีจดหมายฉะบับหนึ่งนับเป็นฉะบับแรกของความติดต่อนำมาวางให้ที่โต๊ะทำงาน ฉีกออกดูเห็นมีข้อความดังนี้

ห้างสิริพานิช ถนนบำรุงเมือง
พระนคร

วันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๗๑

เรียน คุณอักษร ศุภลิขิต บรรณาธิการ

พร้อมกับจดหมายนี้ ดิฉันขอส่งแจ้งความใหม่มาเปลี่ยนในหนังสือพิมพ์ของท่าน แต่เข้าใจว่าจะมีถ้อยคำสำนวนบางแห่งควรแก้ไข ฉะนั้นถ้าคุณได้กรุณาแก้ไขให้ด้วย จะเป็นที่ขอบคุณยิ่ง

ขอได้รับความนับถืออย่างสูง

ศรีวัฒน์

แทน ศรีวาศน์ เจ้าของห้าง

ลายมือในจดหมายซึ่งเย็นชะนิดเดียวกับลายเซ็นนามนั้น แม้เขียนหวัดแกมบรรจงก็ยอกได้ในตัวว่า ผู้เจ้าของลายมือเย็นคนเจริญการศึกษาเต็มที่ การใช้ตัวสะกดการันต์ถูกต้องตามปทานุกรมของกระทรวงธรรมการ ยอกความรู้ว่าทันสมัย นี้เย็นข้อพิสูจน์ครบบริบูรณ์ว่า นางสาวศรีวัฒน์ผู้นี้ถึงพร้อมแล้วด้วยรูปสมบัติ ทรัพย์สมบัติ และคุณ

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

สมบัติ อันเย็นของคู่ควรแก่คุณธรรมแห่งสตรีเพศ

อักษร หยิบใบเปลี่ยนแจ้งความออกมา แก้ไขสำนวนให้เล็กน้อย เพราะวิธีเขียนประกาศแจ้งความของห้างซึ่ง เจ้าหล่อนได้ รับมอบ จากมารดาให้เย็น ธุระ จัดการ เช่น เลขานุการินี นั้นได้กระทำถูกต้องแล้วเย็นส่วนมาก อักษรส่งต้นฉะบับลงไปเรียงพิมพ์ แล้วรุ่งขึ้นก็เขียนหนังสือตอบ "ทางการ" ไปดังนี้

โรงพิมพ์สยามวาระ

พระนคร

วันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ. ศ. ๒๔๗๑

คำนับ คุณศิริวัฒน์ สิริสกุล

จดหมายพร้อมด้วย ข้อความเปลี่ยน แจ้ง-ความห้างสิริพานิช ได้รับและจัดการให้ตามความประสงค์ของคุณแล้วทุกประการ ต่อไปใคร่จะขอบอกคุณว่า ในฐานที่รู้จักมักคุ้นกันดีแล้ว แม้ประสงค์จะเปลี่ยนแจ้งความใหม่เชิญบอกมาทางโทรศัพท์ได้ ทั้งสะดวกและเร็วทันกาล ฉันเต็มใจจะช่วยเสมอ และช่วยด้วยความตั้งใจจริง เพื่อให้ถูกใจคุณและ ห้างสิริพานิช ซึ่งฉันได้รู้จักชอบพอ

ขอได้รับความนับถืออย่าง

นายอักษร ศุภลิขิต

รุ่งขึ้นจากวันนั้น อักษร โทรศัพท์เรียกเลขหมายห้าง เคราะห์ดีหนักหนาได้พูดตรงกับนางสาว ศิริวัฒน์ โดยมิได้คาด เจ้าหล่อนส่งเสียงแหลมกังวานคล้ายมารดา แต่ผิดกันเล็กน้อยที่เสียงนั้นเล็กและเย็นกว่า

"นั่น ใครพูดสายคะ ?" เสียงแหลมถามมา หลังจากบอกนามตนเองแล้ว

"นี่นายอักษร พูดซิ๊ะ เธอรับสายก็ดีเทียว ฉันอยากถามนิดเดียวว่าที่แจ้งความลงไปให้นั้น เธอเห็นแล้วหรือซิ๊ะ ?"

"เห็นค่ะ, ดิฉันขอบพระคุณยิ่ง"

"มิได้ซิ๊ะ ไม่ใช่ฉันจะทวงขอบใจอะไรหามิได้ อยากจะถามว่าเธอชอบไหมที่ฉันแก้ไป ?"

"ชอบค่ะ คุณแม่สั่งให้เรียนว่าพอใจมากค่ะ ทีหน้าทีหลังมีใครจะลงแจ้งความอีก ท่านให้ดิฉันแนะนำไปยังหนังสือพิมพ์คุณทั้งนั้น"

"ฉันขอขอบใจในนามของบริษัท ที่เธอและคุณแม่เกื้อกูลครั้งนี้ สำหรับฉันยินดีจริง ๆ เทียว เธอหรือคุณแม่จะใช้สอยอะไรอีกโปรดบอกนะซิ๊ะ แม้เป็นส่วนตัวก็ยินดีเสมอ ไม่รังเกียจ"

"ขอบพระคุณค่ะ ดิฉันก็เหมือนกัน คุณมีธุระอะไรจะใช้ ถ้าไม่เกินสามารถ ยินดีทำ

ให้เสมอค่ะ”

คำพูดประโยคสุดท้ายนี้ เป็นประโยคสำคัญยิ่งนัก ที่ว่าสำคัญ ก็เพราะได้ตรึงใจนายอักษร เป็นอนุสสาวรีย์ตลอดมาจนถึงทุกคำพูดเพียง ๗—๘ คำนั้น มิฤทธิ์และพิษถึงกับคร่าชีวิตและหัวใจของผู้อนาถาให้ลอยละลิ่ว—ปลิวไปโดยไม่มีวันกลับ ดังจะได้ปรากฏในเรื่องต่อไปนี้

ลำดับกาลจากวันได้พูดกันทางโทรศัพท์เป็นปฐมวารแล้วต่อมา นายอักษรได้มีโอกาสติดต่อกับนางสาวศรีวัฒน์อีกหลายคราเนื่องจากเธอประสงค์จะเปลี่ยนแปลงความห้างของเธอ ๆ บอกมาทางโทรศัพท์บ้าง สั่งโดยอนุมัติของมารดาให้ไปรับและแก้ไขสำนวนภาษาที่ห้างด้วยตนเองบ้าง ดังนี้แลความสนิทสนมจึงได้มีขึ้นโดยลำดับ แต่แม้กระนั้นตัวนายอักษรเองย่อมจำได้แม่นยำว่า มิเคยได้แย้มพรายถึงความลับในใจอันเกี่ยวด้วยความรักแม้สักคำหนึ่ง ทุก ๆ คำที่พูดเป็นคำที่ได้ระวังแล้ว ทุก ๆ อิริยาบถที่ปฏิบัติเป็นกิริยาที่ได้ขัดเกลาแล้ว เหตุฉะนั้นความระแวงสงสัยของคุณนายศรีวาศน์ก็ดี หรือ คุณพระสิริสกุล ผู้ปกครองเจ้าหล่อนก็ดี ในอันจะพาดพิงมาถึงตัวนายอักษรจึงหามีไม่ตรงข้าม เมื่อเขาเหล่านั้นได้ประพฤติต่ออักษรเช่นคหบดีมีสกุลคนหนึ่ง ซึ่งมีบุตรภรรยาแล้วจึงได้รู้จักกันฉันท์ “ที่นับถือ” เยี่ยงมิตรดทั้งหลายนั้น ฐานะอักษรก็เลยถูกยกย่องให้ตกที่นั่ง “ยากลำบาก” ขึ้นอย่างงดงามและตลอดเดือนที่ได้วิสาสะกันมา นายอักษรก็ดี หรือ นางสาวศรีวัฒน์ก็ดี คงทำนายหัวใจกันไม่ถูกว่าต่างได้มีความรักเกิดขึ้นระหว่างกันแล้วหรือไฉน

—๓—

วันเดือนล่วงไปตามกระแสธรรมชาติ แต่ความสัมพันธ์ระหว่างนายอักษร ศุภลิขิต กับนางสาวศรีวัฒน์ ผู้ซึ่งตนได้บูชาความงามพร้อมทั้งตัวนั้น ก็คงอยู่ในลักษณะเดิมความสนิทมีเท่าใดใน ๗ เดือนก่อน บัดนี้ก็เพียงเท่านั้น ฝ่ายชายไม่กล้า “บุกรุก” เช่นหนุ่มคะนองส่วนมากพอใจกระทำ เพราะความมีคู่ทุกข์คู่ยากประจำเคหะอยู่แล้ว เป็นเครื่องเหนี่ยวรั้งมิให้บังอาจทำได้ และสำหรับเจ้าหล่อน, มาตรแม้นจะมีอะไรที่คล้าย ๆ ความรักต่อฝ่ายชายอยู่บ้าง ก็คงคมนาคมมาก่อนไม่ได้ โดยธรรมชาติของหญิง

อย่างไรก็ตาม ดาราประจำโชคของนาย

อักษร เริ่ม เศร้าหมอง ตั้งแต่ จักรราศี ต้น แห่ง เดือน กันยายน พ. ศ. ๒๔๗๒ ซึ่ง เป็น เดือน ที่ ๘ นับ ตั้ง แต่ ได้ รู้จัก กับ เพื่อน ใหม่ สตรี เพศ น่า รัก ผู้ นั้น คราว ชาตา ไม่ อำนวย อักษร ต้อง ตก เป็น เหยื่อ แห่ง ความ ริษยา ของ เพื่อน ฝูง ที่ ตน ได้ หลง คบ มา แล้ว หลาย คน ใน ที่สุด เมื่อ ถึง คราว เคราะห์ ฝ่าย ปรปักษ์ ก็ ได้ ชัย ชนะ ยุยง ความ มิ ดี ทั้ง หลาย ใส่ หู ผู้ เป็น นาย ซึ่ง หู เบา อยู่ แล้ว โดย ปกติ พลัน เรื่อง ขุ่น หมอง ก็ เกิด ขึ้น ยิ่ง นาน กรณี พิพาท อัน นั้น ยิ่ง เผล็ด ดอก ออก ผล รุน แรง ขึ้น ตาม ลำดับ วัน

"พี่ เห็น จะ ต้อง ออก จาก งาน" อักษร พูด ขณะ เอน หลัง ยน เก้า อี้ นอน ที่ บ้าน สูบ บุหรี่ พ่น ควัน หัน ไป มอง หน้า แม่ ทิวา ภรรยา ผู้ ยอด สงสาร ด้วย ความ หงุด หงิด ใจ มิ รอย ยิ้ม ปราก ฏ ที่ หน้า

"เป็น ไง คะ คุณ พี่ เล่า ให้ น้อง ฟัง บ้าง ซิ" ทิวา กล่าว ขึ้น กะเถิบ ตัว เข้า มา ชิด สามี เชิง ฉอเลาะ เช่น เคย

อักษร บรรยาย เรื่อง ส่วน ตัว ให้ เธอ ฟัง ตลอด แล้ว พูด ว่า

"แต่ ก่อน จะ ออก พี่ ต้อง หา เงิน สัก ๔,๐๐๐ บาท น้อง จะ ช่วย พี่ หา ที่ ไหน ได้ บ้าง ไหม?"

"โอ้ โฮ! เงิน เป็น สาม สี่ พัน น้อง จะ ไป หา ที่ ไหน ได้ คะ?" เธอ ตอบ ลืม ตา โพลง

"คุณ พี่ ก็ ทราบ แล้ว ว่า น้อง ไม่ มี ฐานะ มั่งมี อะไร อย่าง เศรษฐี ตั้ง แต่ มา แต่ง งาน กับ คุณ พี่ นอก จาก ค่า สินสอด ทอง หมั้น ซึ่ง ติด ตัว มา แล้ว น้อง ไม่ ได้ มรดก จาก คุณ พ่อ คุณ แม่ เลย เงิน ทอง มิ ใช่ สอย เท่า ไร คุณ พี่ ก็ เห็น หมด หรือ จะ ให้ น้อง ไป ขาย ตัว ที่ ไหน ก็ เอา น้อง ยอม ตก ลง ทั้ง นั้น เพื่อ ความ สุข ของ คุณ พี่ แต่ รู้สึก พิศวง ว่า คุณ พี่ จำเป็น อะไร หรือ คะ จึง ต้องการ เงิน ถึง สี่ พัน?"

"เปล่า ดอก น้อง พี่ นึก ๆ ไว้ งั้น เอง" สามี เสร็จ ความ แล้ว ชวน พูด เรื่อง อื่น ต่อ ไป

ความ สงสาร ภรรยา ทวี ขึ้น ทับ ถม อักษร สะกด กลั้น กลืน ความ ทุกข์ ส่วน ตัว ไว้ ใน ใจ หา ได้ เล่า บอก เขา ถึ ถ้วน ไม่ ทั้ง นี้ เพราะ มา รู้สึก ว่า เมื่อ รู้ ฐานะ กัน อยู่ ดี แล้ว ดู ก็ ไม่ จำเป็น ที่ จะ ฝาก ความ กลุ้ม ใจ ไว้ แก่ ภรรยา ผู้ ประ ดุจ ตัว คน เดียว กับ ตน

คืน นั้น ทั้ง คืน ฝ่าย ชาย ไม่ รู้สึก ว่า ได้ มี การ หลับ สนิท ความ คิด ร้อย แปด ประการ ประดัง ขับ มา สู่ สมอง ใน ที่สุด ความ คิด ประหลาด อัน หนึ่ง ก็ มา ปราก ฏ ซึ่ง เร้า ใจ ให้ เกิด มานะ จะ ทดลอง ทำ ดู เผื่อ จะ ได้ ผล ตาม ควร แก่ การ เสี่ยง โชค

รุ่ง ขึ้น อักษร หยิบ กระดาษ ดินสอ ดำ มา เขียน

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

จดหมายยืดยาวฉะบับหนึ่ง นับเป็นฉะบับแรกในชีวิตที่ได้ มีข้อความส่วนตัวตรง ถึง นางสาว ศริวัฒน์ สิริสกุล ใจคอคงตึกตักซะงักอยู่หลายลา มีกล้าขดดินสอลงจารึกได้ตลอดแต่ในที่สุดก็หักใจกัดฟันเรียบเรียงจนจบ มีถ้อยคำซึ่งสมควรนำออกเผยแผ่ดังต่อไปนี้

บ้าน ศุภลิขิต

ถนนกรุงเกษม พระนคร

วันที่ ๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒

คุณศริวัฒน์ ที่รักและนับถือ

ก่อนอื่น ฉันต้องขอสารภาพกับเธอว่า ฉันเกรงใจยิ่งนักใน การที่เขียน จ. ม. ฉะบับนี้มารบกวนเธอ แต่ความวิสสาสะอันดีที่เคยมีมาแล้ว ระหว่างเธอกับฉัน ฐานมิตรผู้ต้องอัธยาศัยกัน ทำให้ฉันกล้าพูดกับเธอได้ ในกิจส่วนตัว ฉันหวังว่าเธอคงให้อภัยแก่ฉัน ถ้าข้อความต่อไปนี้ไม่เป็นที่พอใจเธอ ฉันถืออย่างเดียวว่าเพื่อนสตรีของฉันที่ดีเช่นเธอนั้น อาจให้ความแนะนำสมเป็นที่ปรึกษากันได้ ไม่แพ้เพื่อนชาย ฉันยกเกียรติยศสตรีเสมอด้วยบุรุษ หรือบางขณะก็ยิ่งกว่า ฉะนั้นจึงขอนำตนเองให้สนิทกับเธอ โดย จ. ม. ฉะบับนี้เป็นฉะบับแรก

บัดนี้ฉันมีเรื่องขุ่นข้องใจในทางการงาน กล่าวคือ ความเห็นของฉันเกิดไม่ตรง กับผู้เป็นนาย ฉันเห็นอย่างหนึ่ง แต่ท่านเห็นอย่างหนึ่ง แต่ส่วนใหญ่เธอก็ทราบแล้วว่าบรรณาธิการย่อมทรงไว้ ซึ่งหน้าที่สำคัญในการรับผิดชอบ บรรณาธิการย่อมต้องมีหลักความอิสสรภาพไว้ ไม่ใช่ตกอยู่ใต้บังคับ จริงไหมเธอจ๊ะ? บัดนี้ฉันมาต้อง อยู่ใต้ บังคับ ให้ เขียนข่าว บางอย่างตามความพอใจของเขาซึ่งฉันไม่ชอบ อาทิเช่น เรื่องแข้งความของเธอ ซึ่งฉันช่วยเหลือประกาศให้ ในแผนกข่าวเบ็ดพิเศษ เพราะเห็นว่าโรงพิมพ์ได้ประโยชน์จากเธอมาก เขาก็ไม่ชอบ มีการตำหนิติเตียนว่ากล่าว เพราะเขาโปร_พวกห้าง..... ที่เป็นปรปักษ์ต่อเธอ และในที่สุดคดี ของ คุณแม่เธอ ที่ชะนะความที่ศาล เป็นข่าวสามัญ เขาก็ไม่ยอมให้ลง เป็นเช่นนี้ฉันรู้สึกอึดอัด จึงอยากปรึกษาเธอว่าควรบอกดีหรือไม่ หวังว่าคงได้รับคำแนะนำจากเธอ มาพอเป็นทางใคร่ครวญเหตุผล และเชื่อว่าเธอคงไม่ ตัดไมตรี ที่ จะตอบ ไปให้ทราบเป็นส่วนตัว

ขอได้รับความนับถือจริง

นายอักษร ศุภลิขิต

จดหมายฉะบับนี้ ได้ส่งไปทางไปรษณีย์ตรงไปยังห้างสิริพานิช ในวันรุ่งขึ้น โดย

หอสมุดแห่งชาติ ราชบัณฑิตยสภา ไทยเขษม

จ่าน่าซองถึงนางสาว ศริวัฒน์ โดยฉะเพาะ มิธุระทางข้านมาก ตัว หลังจากวันนั้น อักษร ก็ครุ่นคิดพร้อม ดิฉัน ขอบใจเธอ ที่ ยกย่อง เกียรติยศ สตริ ด้วยใจคอติกตักตามเดิม ว่าจะได้รับตอบ ก็สมกับ ความทำนายในใจ ซึ่งดิฉันคิดไว้ หรือไม่หนอ หรือเจ้าหล่อนจะไม่ใยดีตอบ แต่แรกที่ได้รู้จักเธอแล้วว่า เธอเป็นสุภาพ แต่จะอย่างไร ๆ ก็ให้รู้ไป ในวันรุ่งขึ้น บุรุษจริง ๆ ตามที่ยอกมาขอความแนะนำ และวันล่วงมาอีกวัน ๑ และ ๒ วัน เสียง จากดิฉันนั้น เกรงว่าคนมีความรู้น้อยอย่าง โทรศัพท์ที่เคยพูดมานั้นหายเงียบ ข่าวคราว ดิฉัน ซ้ำเป็นเพศอ่อนแอด้วย น่าจะไม่ ที่หวังจะทราบก็เงียบ—เงียบ สงบดุจโลกนี้ตก สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องได้ แต่ไหน ๆ อยู่ในภวังค์ อักษร ออกกะสับกะส่ายใจคอไม่ เธอก็อุตส่าห์เขียน ปรึกษา ดิฉัน มา ฉัน มิตร ปกติในวันคำรบ ๔ ก็พอดีวันนั้นตอนบ่าย ดิฉันก็จำต้องตอบไปตามความคิดบุคคล ผู้มีสติ บุรุษไปรษณีย์นำ จดหมาย ฉะบับหนึ่ง มา ส่งให้ ปัญญาน้อย เพื่อมิให้เสียมรรยาท พอเหลือบเห็น ลายมือ หน้าซอง ก็ จำได้ ว่าเป็น ตามที่เธอคิดจะออกจากงานนั้น ถ้ามีเหตุ ลายมือเดียวกับ แจ้งความ ห้างสิริพานิช ที่เคย ผลจริงอย่างเธอยอกมา ดิฉันเห็นว่าควรออก ส่งมาเปลี่ยน รู้สึกใจเต้นแรง นายอักษร เพราะคนเรามีข้อสำคัญเป็นใหญ่ยิ่งที่เกียรติยศ ยื่นมืออันสั่นเพราะความดีใจ ไปรับมาฉีกอ่าน ถ้าถูกพร่าเสียแล้ว ก็หมดหนทางจะคืนดีกันได้ ในทันทีนั้น ในความรู้อย่างสตรีที่ดิฉันมีอยู่ เห็นว่า เธอกำลังจะตกเข้าร้ายต่อไป ถ้าไม่รีบแก้ไข จดหมายมีข้อความดังต่อไปนี้ เสียแต่ต้นมือ ดิฉันเห็นว่า ในชั้นแรกนี้ลอง ห้างสิริพานิช พยายาม แก้ปัญหาขัดข้องดูก่อน อย่าเพ่อ ถนนบำรุงเมือง พระนคร ด่วนหุนหันพลันแล่นถึงกับยื่นใบลาออก เพราะ วันที่ ๒๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๒ ถ้ายื่นแล้วต้องออกจริง ๆ จะรวนเรภายหลัง คุณอักษร ที่นับถือ ไม่ได้ คนจะลบคม นอกจากนั้น เมื่อจะลา จดหมายของเธอได้รับแล้ว มีความ ออกแน่ เธอต้องคิดดูหนทางอาชีพต่อไปให้ ยินดีที่จะตอบให้ทราบตามความ ประสงค์ที่ถาม จงหนัก เพราะคนเราที่ตั้งครอบครัวมีบุตร มา เสียใจที่ตอบช้าไป ๒—๓ วัน เพราะ

ภรรยาแล้ว จะอยู่ว่าง ถึง ๓ เดือน ไม่ได้ ใด ๆ มาถึงเธอ ๆ ต้องส่งมาให้ ดิฉันเสมอ

ดิฉัน ขอเตือนให้เธอ รำลึก ถึง ครอบครัว ให้จง

มาก

โดยความนับถือ

ศรีวัฒน์

ดิฉันเต็มใจเสมอที่จะ ช่วยเหลือ ผู้ ตกทุกข์ ได้ลำบาก ซึ่งไม่เกินความสามารถ ไหน ๆ เธอก็ปรับทุกข์มาแล้ว จะให้ช่วยอะไรที่พอจะ ช่วยได้ ดิฉันยินดี โปรดบอกมาเถิดอย่า เกรงใจเลย

อนึ่ง จดหมายส่วนตัวที่เธอส่งมายังดิฉัน ทางไปรษณีย์นั้น ถึงดิฉันจริง แต่ต่อไป เกรงจะไม่เหมาะ เพราะน้องดิฉันชอบขออ่าน เสมอ และสำหรับดิฉันไม่มีความลับ ไม่เคย ปกปิดน้อง และ ท่าน ผู้ ใหญ่ เลย ตั้งแต่ เล็กมา ดิฉันเกรงว่า จดหมายของเธออาจทำความเข้า ใจผิดให้ท่านผู้ใหญ่ได้ จึงขอบอกว่า ถ้าไม่ จำเป็นแล้ว ไม่จำต้องเขียนมาเลย นอกจาก จำเป็นอยากพูดกับดิฉันจริง ๆ ขอให้จ่าน่าซอง ว่า "ส่งนางละมัย บ้านเลขที่ ๑๔๐๖ ท่า พระจันทร์ พระนคร" ท้ายซองข้างล่างให้ เขียนว่า "โปรดส่ง น.ส. ศรีวัฒน์ ด้วย" อย่างนี้จะสะดวก เพราะแม่ละมัย เป็นเพื่อน ของดิฉัน ซึ่งทำการค้าขายติดต่อกับดิฉัน อยู่ เธออ่านหนังสือไม่ออก เมื่อมีจดหมาย

ผู้อ่านทั้งหลาย เมื่อได้เห็นข้อความอัน เป็นคำพูดของเจ้าหล่อน ในจดหมายฉะบับแรก นั้นแล้ว ย่อมทราบดีว่าสตรีผู้เป็นดาราใหม่ ของชายหนุ่มคนนี้ มีคุณสมบัติในใจเป็น ฉันใด ถ้าไม่ใช่เพราะ ความฉลาดอันเป็น ปฏิภาณประจำนิสัยของเจ้าหล่อนแล้ว คำพูด เหล่านี้จะปรากฏขึ้นมิได้เลย การบอกหนทาง ให้ส่งจดหมายผ่าน "สะพาน" ก่อนนั้น เป็น อุบายอันหนึ่ง ซึ่งนายอักษรจะเข้าใจถูกหรือผิด ก็ตาม ดีความว่า เจ้าหล่อนยังยินดีจะเขียน จดหมายโต้ตอบกับตนในกาลต่อไปอยู่ และ โดยเหตุที่ฝ่ายชายยังรักษาความยุติธรรมใน ใจทางครอบครัวของตนเอง จึงมิได้คิดที่จะ อาจเออมพูดไปถึงเรื่องรัก ๆ ใคร่ ๆ แม้สัก น้อยหนึ่ง เพราะใคร ๆ ย่อมทราบภายิตดีว่า ระหว่างหญิงกับชายนั้น ย่อมมีการชิงไหวชิง พริบ เป็นการเดิรหมากรุกแห่งชีวิตกันและกัน ทุกลมหายใจ

อย่างไรก็ตาม, หลังจากนั้นราว ๑๐ วัน เหตุการณ์แวดล้อมตัว นายอักษร ก็วงรูปขึ้น

เป็นเรื่องบังคับให้มีจดหมายตรงไปยัง นางสาว รูปงามอีกฉะบับหนึ่ง เป็นฉะบับที่สอง นับแต่ ได้เริ่มติดต่อกันมานี้ จดหมายฉะบับนี้เมื่อเขียน แล้วเจ้าของได้นำขึ้นอ่านทบแล้วทวนเล่าอยู่ หลายตลบ จนเห็นว่าไม่มีที่ใดบกพร่องควรตกเติมแก้ไขแล้ว ก็ส่งโดยทางไปรษณีย์ไปยัง นางละมัย ท่าพระจันทร์ ขอให้ส่งต่อไปยังผู้รับ ซึ่งทรายกันทางนโยบายข้างต้นแล้ว

วันที่ ๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

คุณศรีวัฒน์ ที่รัก

อาศัยความใน จ.ม. ของเธอที่ตอบมา ฉะบับก่อนว่า ยินดีจะช่วยเหลือฉันในยามทุกข์ ตามทางอันควรเป็นเกณฑ์ ฉันจึงจำเป็นต้องมี จ.ม. ฉะบับนี้มายังเธออีก และเมื่อคำนึงถึงความเป็นมิตรสนิทกันระหว่างเราทั้ง ๒ ซึ่งถ้าเปรียบก็เท่ากับพี่น้องกันแล้ว ฉันก็เห็นสมควรจะบอกเล่ากับเธอได้

คนเราเกิดมาไม่จำเป็นต้องมีพี่น้อง ญาติมิตรวงศามาแต่อ้อนแต่ออก การคบหาสมาคมกัน ย่อมตามมาเมื่อเจริญวัย ฉันเองเป็นคนหนึ่งซึ่งขอบอกเธอตามตรงว่า ไม่มีญาติจะพึ่งพาอาศัยได้เลย และแม้พี่น้องร่วมครรภ์คลานตามกันมาก็หามีไม่ เมื่อเช่นนี้ ฉันจึงถือภาษิต “สักแต่ว่าจิตต์พิศวาส ก็นับเป็นวงศ์ญาติกันได้” ใครก็ตามถ้ามีคุณแก่ฉัน ตั้งใจหวังดีต่อฉัน ยามทุกข์ได้แล้ว ด้วยเสมอ ขอเรียกพี่ ก็รักอย่างน้อง สำหรับชีวิตฉัน ยศเป็นสตรีรุ่งโรจน์ นับถือกับฉัน โดยความคิดเช่นนี้แหละ ความทุกข์สำคัญครั้งนี้

ความจริงในชีวิตฉัน ครั้งแรกและครั้งสุดท้าย ถึงกับจะต้องเดือดร้อนต่อไป หวังอยู่หนทางเดียว – ทั้งหวังมั่นคงว่า ความมีใจเป็น “นักเลงกีฬา” ของเธอ ๆ คงไม่ปฏิเสธและปล่อยให้ฉันถึงล่มจมในครั้งนี้

แรกเริ่มที่ฉันจะมาทำงานเป็น หนังสือพิมพ์นี้ ฉันได้ออกหนังสือพิมพ์ของฉันเอง ดังเธอทรายอยู่แล้ว แต่พอมาทำงานที่นี่ เขาสั่งให้เลิก แต่เมื่อหนังสือออกไม่ครบปี เงินรายได้ย่อมไม่ครบจำนวนเป็นธรรมดา โดยประการฉะนี้เอง ค่าพิมพ์หนังสืออักษรบรรณเล่มหลังที่สุด ๔–๕ เล่ม จึงยังเกี่ยว

ค้างเช็น ลูกหนี้ อยู่แก่ โรงพิมพ์ สยามวาระ ราว ๔๐๐๐ บาท ถ้าฉันยังไม่คิดจะออก ก็ไม่เช็นไร บัดนี้เหตุการณ์รุนแรงมากขึ้น ถึงกับทะเลาะกันใหญ่โตแล้ว ฉันจำเช็นต้องออก แต่ถ้าฉันยังไม่ได้ ใช้หนี้สินรายนี้ ฉันก็ออกไม่ได้ ขืนออกก็ต้องถูกเขาแกล้งพ่องล้มละลาย เสียทั้งชื่อ เสียทั้งเกียรติยศ เสียทั้งตัวซึ่งเรียกว่า ตายทั้งเช็นทีเดียว เงินรายนี้ฉันมิได้ทำอาณา ประโยชน์ส่วนตัว แม้สักสตางค์แดงหนึ่ง แต่ถึงคราวเคราะห์ การค้าขายขาดทุนดังเล่ามาแต่ต้น และเหตุการณ์บังคับเช่นนี้ จึงได้เช็นไปโดยเหลือความสามารถ ทุกข์ของฉันครั้งนี้ถ้าเธอไม่ช่วยก็ตาย ฉันเวลานี้ประดุจอยู่ในระหว่างไฟบ้า กับน้ำทะเล ขืนอยู่ก็ถูกไฟไหม้ตาย และถ้าขืนไปโดยยังไม่ใช้หนี้เขา ก็เท่ากับตกทะเลตายเช่นเดียวกัน

ฉันเห็นว่าเธอ คือ พระมาลัย ซึ่งอาจมาโปรดฉันคราวนี้ ให้ขึ้นได้จากขุมนรก จึงขอวิงวอนให้ช่วย ขอความกรุณาพึ่งเงินเช็นจำนวน ๔๐๐๐ บาท เพื่อใช้หนี้เขาคราวนี้ ฉันยินดีจะให้ค่าบ่วยการแก่เธอตามธรรมเนียม หลักฐานของฉันก็พอมีเช็นประกัน เช่นตัวเรือนหลังหนึ่งราคา ๖๐๐๐ บาท รถยนตร์คันหนึ่ง ราคา ๒๐๐๐ บาท รวม ๘๐๐๐ บาทเช็นประกันให้เธอไว้ รับรองว่าภายใน ๖ เดือนจะนำมาใช้จนหมด แม้เธอโปรดอุปการฉันได้คราวนี้แล้ว ก็จะไม่ลืมพระคุณจนวันตาย โปรดทราบด้วยว่า ในชีวิตฉันตั้งแต่เกิดมานี้ ยังไม่เคยเช็นลูกหนี้ใครเลย นอกจากค่าใช้จ่ายค่าอาหารประจำเดือน เล็ก ๆ น้อย ๆ ส่วนใหญ่ ๆ เช่นนี้ยังไม่เคยประพฤติ และก็ไม่ทราบว่าจะไปวิ่งที่ใคร เพราะไม่ไว้ ใจเขาทั้งไม่รู้จักนิสัยคุ้นเคยกัน ออกอายและกะดากเช็นที่สุดที่แล้ว ฉันขอให้เธอเช็นคนแรกและคนสุดท้ายที่จะอุ้มฉันได้คราวนี้ นึกว่าชุบคนให้เช็นคนขึ้นสักครั้งหนึ่งเถิด

อนึ่ง ถ้าเธอจะไม่กรุณาโดยเหตุขัดข้องอย่างไรก็ดี โปรดตอบให้ทราบ และขอเก็บไว้เช็นความลับ ฉะเพาะเธอ คนเดียว เท่านั้น คนอื่นนอกจากนี้ แม้แต่คุณพ่อคุณแม่ก็โปรดอย่าให้ทราบเลย ฉันขอวางใจและมอบชีวิตความเช็นความตายครั้งนี้ให้ฉะเพาะเธอผู้เดียว

โดยความซื่อสัตย์

อักษร

สำเนาจดหมายส่วนตัวฉะบับนี้ ไม่มีปัญหาอันใดที่ทุกคนต้องเห็นทั่วกันว่า ฝ่ายชายค่อนข้างกระทำการโดย ลักษณะ กล้าเกิน

ส่วนไม่น้อยที่เดียว เพราะการออกปากยืม หรือกู้เงินใครก็ตาม ซึ่งตนเองมิได้วางใจ แน่ว่าจะเป็นผลสำเร็จนั้น สะดุ้งมากอยู่ อย่างไรก็ดี อยากรู้อยากเห็นที่สุดของเรื่อง กว่าสิ่งอื่น อักษรจึงทดลองเสี่ยงโชคกระทำไปดังกล่าวแต่ต้น และจดหมายตอบซึ่งได้รับในวันรุ่งขึ้นจากนั้น ๒ วัน ประสงค์ยิ่งนัก สิชมพูบักหนาลง ซึ่งสั่นระรัวตามเคยออกไปหยิบมาฉีกอ่านโดยไม่อินังต่อจดหมายฉะบับอื่น ๆ กันเป็นทางการประจำวัน

จดหมายของเจ้าหล่อน ลายมือหวัดแกมบรรจงด้วยดินสอดำนั้น ข้อความซึ่งต้องทำให้ต้องใช้สมอง ต่อมาอีกหลายวัน อ่านได้เรื่องดังนี้

วันที่ ๗ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๒

พี่อักษร ที่รักและนับถือ

หวังว่า เธอคง แปลกใจ ในคำขึ้นต้น ของจดหมายฉะบับนี้ แต่หวังว่าเธอคงระงับความแปลกลงได้ ในเมื่อดิฉันจะอธิบายให้ฟังว่า ที่ดิฉันเรียกนามเธอว่า “พี่” ตั้งแต่บัดนี้และจะเรียกต่อไปนั้น หมายความว่าดิฉัน นับถือเธอฉันญาติสนิทแล้วตั้งแต่บัดนี้ไป แต่เธอต้องทำความเข้าใจให้ตรงกันว่า เราจะรักกันสนิทอย่าง พี่น้อง คลานตามกันมา ขอเธออย่าเข้าใจผิดเป็นอื่น โดยเกียรติยศของเธอ ดิฉันขอยกย่องและนับถือด้วยใจอันบริสุทธิ์ เพราะฉะนั้น เธอจงระลึกความข้อนี้ไว้ ให้ตระหนัก อย่าได้เปลี่ยนแปลง มิฉะนั้นความติดต่อระหว่างเราทั้ง ๒ จะไม่ยืนนาน

พี่อักษร คะ จดหมายของเธอ ดิฉันอ่านตลอดแล้ว บอกตามตรงว่ารู้สึกสงสารเธอมาก ขอยใจที่ให้เกียรติยศแก่สตรี ดิฉันเป็นคนมีนิสัยประหลาด จริงอยู่, แม้จะยังเอิญได้ โชค เกิดมาใน สกุลอัน พอมี พอใช้อย่างเวลานี้ แต่ดิฉันเองไม่เคยคิดกำเริบเสิบสรรหรือยะโสอย่างใดเลย คิดเสียว่าคนเรา เกิด มา ก็ มา แต่ตัว เหมือนกัน ทั้งหมด เงินทองทรัพย์สมบัติ เหล่านี้ เป็น ของ นอกกาย ได้มาทีหลัง และอาจรู้หมดไปสักวันหนึ่ง แต่ความรักความนับถือกันภายใน หัวใจ อันซื่อตรงต่อกันนั้น ไม่มีวันหมดได้ โดยประการดังนี้ ดิฉันจึงไม่เคยถือตัวว่าเป็นคนมั่งมีที่จะเหยียดคนจนลงเป็นผู้ต่ำช้า ดิฉันถือความมีสิทธิเท่ากัน ไม่ว่าคนมีคนจน เพราะฉะนั้นการพึ่งพาอาศัยกัน จึงเป็นของจำเป็นโดย

ลักษณะธรรมดา ดิฉันไม่รังเกียจ และได้เคย ดิฉันยอมสารภาพว่าเธอฉลาดมาก—ฉลาดเกิน
ช่วยทุกข์ของเพื่อนฝูงไปแล้วมากหลาย รู้สึก กว่าบุรุษหลายคนที่ดิฉันประสพ เพราะเรื่อง
ว่าในโลกนี้ดิฉันยังมีโชคเป็นผู้ที่มีคน ชอบรัก ชะนิดนี้ ผู้ต้องการย่อมต้องใช้ความคิดมาก
อยู่มาก แต่ที่เกลียดก็คงมีเป็นเงาตามตัว กว่าจะค้นได้ตัวผู้เห็นอกในยามทุกข์และเต็มใจ
อุปถัมภ์จริง เช่น น้ำใจดิฉัน

เรื่องความทุกข์ของเธอ ตามที่บอก มานั้น ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ที่เธอยอกมาว่า
ถ้าเป็นจริงก็รู้สึกว่าน่ากลัวมากอยู่ ดิฉันไม่มี จะให้ดิฉันนั้นขอยใจ แต่ดิฉันนึกว่าไม่รับประ-
ความจำเป็นที่จะให้โอวาทแก่เธอในการที่เป็น ทานดีกว่า เพราะลักษณะอันนั้นเป็นวิธีการ
มาแล้ว เพราะดิฉันไม่หาญพอที่จะสอนผู้ใหญ่ ของนายแบงก์หน้าเลือด ดิฉันไม่มีอาชีพใน
แต่ก็น่า จะเป็น เครื่อง ระลึก สำหรับ ตัว เธอ ใน ทางนี้ ทั้งไม่ต้องการทำนายนหลังคนด้วย
อนาคตอยู่บ้างว่า ถ้าเธอไม่ได้พบดิฉัน น่า จึงขอบอกว่าไม่ประสงค์
กลัวจะลำบากกว่านี้ สำหรับความเดือดร้อน อีกประการหนึ่ง หลักฐานเท่าที่เธอจำแนก
ของเธอที่ปรับทุกข์มานั้น ดิฉันเก็บเป็นความ มาสำหรับประกันเงินรายนี้ ดิฉันขอตอบว่า
ลับ ไม่ได้บอกใครเลยตามที่เธอขอร้อง และ ไม่เพียงพออย่างใดเลย เพราะเป็นหลักฐานที่
รับรองว่าจะช่วยเต็มกำลังความสามารถ ที่จะกู้ ไม่สู้มีค่าในการกู้ยืม โดยมากเท่าที่คุณแม่
เกียรติยศเธอไว้จากความหายนะ ซึ่งดิฉัน ดิฉันเคยให้บุคคลกู้ยืมไป มักใช้หน้าโฉนด
เสียดายนัก ส่วนเงินทองใช้ไปแล้วอาจหา การันตี ไม่ใช้เรือน เคหะสถาน หรือ รถ
ได้ ถ้าชีวิตไม่ตาย แต่เกียรติยศของคน อันใด ซึ่งจะเลหลังไม่ได้ราคา แม้ครึ่งจำนวน
เป็นของหาไม่ได้อีก ถ้าปล่อยให้หมองหรือ ของที่สร้างขึ้นอย่างเด็ดขาด ดิฉันจึงมาตรอง
ศูนย์เสียแม้สักหนหนึ่ง ที่จะงมคืนมาได้นั้น ดูว่า ไหน ๆ เมื่อตั้งใจจะช่วยเธอจริง ๆ
ยากนัก ดิฉันถือเกียรติยศ, รักเกียรติยศ แล้ว หลักฐานชะนิดนี้หรือชะนิดไหนไม่ต้อง
มากกว่าเงิน จริงไหมคะพี่ ? การทั้งนั้น ทั้งการมอบเงินรายนี้ก็ไม่ต้อง
การใบสัญญาหรือใบค้ำประกันเป็นหลักฐานลง
ดิฉันรู้สึก แปลกใจ และ เดาไม่ถูกอยู่ ข้อ ลายมืออันใดจากเธอ ดิฉันคิดว่าถ้าดิฉันทำ
เดียว ที่ว่าเธอกล้าเขียนหนังสือส่วนตัวฉะบับนั้น
เดาส่งมา ขอความช่วยเหลือดิฉันได้อย่างไร ?

เช่นนั้น ดิฉันก็ต้องเป็นคนโง่ เพราะทราบอยู่ว่าเธอเป็นคนมีเกียรติยศ และเป็นคนฉลาด ถ้าไม่ฉลาดไหนเลยจะเป็นนักประพันธ์เรื่องนาม และเป็นบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ใหญ่ เช่นนั้นได้ ดิฉันยกความรับผิดชอบในเงินรายนี้ไว้ที่ความซื่อสัตย์ของเธอเป็นประกัน เธอไม่ต้องทำหลักฐานอะไร เป็นลายลักษณ์อักษระให้แก่ดิฉันเลย เพราะถ้าทำเช่นนั้น เผื่อดิฉันตายไปเสีย ตัวหลักฐานไปตกอยู่ที่คนอื่นจะลำบากแก่เธอในภายหลังอย่างยิ่ง คนเราจะรู้วันตายก็หาไม่ ดิฉันเชื่อเธอ และหวังว่าสิ้นไปเมื่อหน้าถ้าเธอรุ่งเรืองขึ้น เธอคงแบ่งส่วนอันร่ำรวยนั้นมาใช้ให้ดิฉันบ้าง ตามควร แต่ถ้าเธอยังหาไม่ได้ ก็ไม่ต้องวิตก เงินรายนี้ดิฉันไม่ร้อน และทั้งเป็นของส่วนตัวดิฉัน ไม่เกี่ยวข้องแก่บิดามารดา ดิฉันมีสิทธิจะนำออกช่วยเธอได้

แต่ปัญหาสำคัญ ยังมาเผชิญอยู่ ฉะเพาะหน้าอย่างหนึ่ง คือว่า เงินรายนี้เป็นจำนวนไม่ใช่น้อย ดิฉันยังคิดไม่ตกว่าจะมอบให้เธออย่างไร การจะมอบให้เธอซึ่ง ๆ หน้านั้นทำไม่ได้อย่างเด็ดขาด เพราะเราจะรู้กันได้เพียง ๒ คนเท่านั้น ในความลับอันนี้ ครั้นจะฝากใครไปให้ เธอคิดหรือว่าคนเราจะไว้ใจกันได้ด้วยเรื่องเงิน อันเป็นแก้วสารพัดนึก ยิ่งกว่านั้น ดิฉันเองก็ไม่มีใครจะสมควรมอบความไว้ใจถึงเพียงนั้น นี่แหละเป็นปัญหาอันยากนัก เธอลองคิดมาดูทีหรือว่า ดิฉันควรจะทำอย่างไรดี ?

โดยความนับถือ

ศ.

หมายเหตุ อ่านแล้วขอให้เผาเสียให้หมด อย่าเก็บไว้เลยเป็นอันขาด เพื่อรักษาเกียรติยศของดิฉัน

อโห! ใครเคยนึกหรือว่าหญิงสาวบริสุทธิ์คนหนึ่ง—บริสุทธิ์ทั้งความรู้—บริสุทธิ์ทั้งรูปโฉม บริสุทธิ์ทั้งทรัพย์สมบัติ จะเต็มใจเกื้อกูลชายอนาถา—ผู้ไร้ญาติขาดมิตร—ผู้กำลังตกอยู่ในห้วงทุกข์ เช่น นายอักษร ศุภลิขิต อา, หามิได้เลย ใครคงไม่เคยนึกว่าจะมีหญิงชะนิดนี้ในโลก—คือ หญิงใจบุญ ที่ตั้งใจช่วยกู้เกียรติยศชาย ด้วยสินทรัพย์อันมีค่าของเจ้าหล่อน โดยมิคิดผลตอบแทน แน่นอน ในโลกนี้ได้ มีคนใจบุญกอบด้วยเมตตาจิตต์อย่างแรงกล้าแล้ว และถ้าจะมองยังไม่เห็น ก็ควรได้เห็นตัวอย่างจากสุภาพสตรีผู้นี้ ซึ่งน่าจะเป็น คนเดียว ใน จำนวน แสน ของ พล เมือง ใน กรุงเทพมหานคร

อย่างไรก็ตาม พออ่านจดหมายขยุ้ สึกว่าโลหิตแห่งความปลื้มปิ ติได้ ฉีดขึ้น เปล่งปลั่งที่ผิวหน้า ความร่าเริงบันเทิงใจเกิดมีขึ้นทันทีนายอักษร ลุกขึ้นเดินไขว่โดยไม่ตั้งใจ ดูเหมือนจะผิวปากร้องเพลงไปด้วยขนที่ทำงาน ในวันนั้นอา, ท่านผู้อ่าน, ท่านจะรู้สึกเย็นไฉน ในเมื่อท่านมีเจ้าหนี้หลายพันบาท โดยไม่มีหวังจะใช้ และทั้งเหตุการณ์บังคับ ถ้าไม่ใช้ก็ต้องเย็นทาสเขา และความเย็นทาส ก็คือ ความตาย แต่เกิดมี "พระมาลัย" มาแสดงความตั้งใจช่วยด้วยน้ำใจอันงามเช่นนี้ ความรู้สึกปลื้มปิ ติจะมีแก่คนทั่วไปฉันใด ฉันนั้นแหละ คือ อกของ นายอักษร ศุภลิขิต

ในวันนั้นเอง อักษรได้ลงมือเขียนจดหมายตอบ ส่งไปดังต่อไปนี้

วันที่ ๘ ตุลาคม ๗๒

คุณน้องแห่งที่รักเสมอด้วยชีพ

จ. ม. คุณน้องที่ได้รับแล้วพร้อมด้วยความปลาบปลื้มเย็นที่สุด ดูเหมือน แต่เกิดมาในชีวิตพึ่งได้ประสพความจริงคราวนี้ว่า ในโลกนี้มีผู้ ใจบุญจริงอยู่คน ๑ คือ คุณน้องของพี่นี่ พี่ขอรับรอง ว่าโดย เกียรติยศยิ่ง ของพี่ ๆ จะไม่รบกวนคุณน้องให้เดือดร้อนอีกต่อไป ทั้งไม่ขอรัก ผิดลักษณะ น้องสาว ร่วมครรภ์ กับพี่เย็นอันขาด พี่เองเย็นบุตรคนเดียวของยิดามารดา เหตุฉะนั้น เมื่อมาได้คุณน้อง เย็นน้อง อีกคน ๑ ทั้งเย็นน้องที่ดีจริง ๆ เช่นนี้ด้วยแล้ว ก็ขอรักนับถือและบูชาไว้อย่าง "นาย" คน ๑ ซึ่งเปรียบเสมอตัวพี่ คือ ทาสโดยตรง.

พี่ขอขอบพระคุณอย่างใหญ่หลวง ในมิตรจิตต์ที่คุณน้องสำแดงมาให้ พี่เห็นคราวนี้ ฉะนั้นจึงขอเว้นความสรรเสริญเยินยอเสียในที่นี้ นอกจากจะกล่าวว่า ความ ปลาบปลื้มใด ๆ ในโลกเท่าที่พี่เคยได้รับ ยังไม่เคยใหญ่ยิ่งเกินคราวนี้เลย

เงินที่คุณน้อง จะกรุณา นั้น พี่เห็น ว่ามีหนทาง ๒—๓ อย่าง คือ— โปรดส่งเย็นธนาณัติ หรือ ริยิศเตอร์ใส่ซอง โดยทาง ไปรษณีย์ให้ พี่ก็คงถึง หรือมิฉะนั้นพี่จะทำเย็นไปยืมจานเสียงที่บ้าน คุณน้อง ๆ โปรด สอด ซอง ใส่มา ใน หีบจานเสียงก็ได้ พี่จะไปรับด้วยมือเอง แต่โปรดบอกกำหนดวันเวลาให้ทราบก่อน จะได้เตรียมตัวไปรับ.

ในที่สุดพี่ขอฝากชีวิต ฝากผีฝากไข้ฝากเกียรติยศทั้งมวลไว้ ในเงื้อมมือ คุณน้องตั้งแต่บัดนี้ และขอรับนับถือคุณน้องเสมอด้วยชีวิตของพี่ จะต้องการใช้ พี่อย่างไรไม่ว่าการหนักหรือเบา เต็มใจจะสนองพระเดชพระคุณคุณน้อง

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

ไปจนวันตาย.

โดยความสุจริตใจจริง

อ.

ต่อไปนี้คือจดหมายตอบซึ่ง นายอักษร ได้รับในวันต่อมา.

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๗๒

พี่อักษรที่รักเท่าชีวิต

จ. ม. พี่อักษร น้องได้รับแล้ว รู้สึกว่าพี่ออกจะยอน้องมากไป การเปรียบตนเองเป็น "ทาส" นั้นผิดลักษณะธรรมชาติของบุคคลผู้เจริญแล้วด้วยการศึกษา และเป็นสมบัติของโนเวล มากกว่าของจริง ขอพี่พึงตระหนักให้มั่นว่า ที่น้องเต็มใจจะช่วยพี่ครั้งนี้ไม่ใช่ด้วยการบุญคุณอะไรหามิได้ น้องไม่มีนิสัยชอบลำเลิกบุญคุณและทั้งไม่ชอบการทำบุญเอาหน้าแก่ใคร น้องนึกอย่างเดียวว่า เงินนั่นเป็นสมบัติของนอกกาย ไม่เห็นจะทำประโยชน์อะไรแก่ตัวได้ ในเมื่อสิ้นชีพแล้ว ฉะนั้นในระหว่างมีชีพอยู่ แม้ได้นำเงินนั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์แก่เพื่อนมนุษย์ด้วยกันในทางอันควรก็เรียกว่าเป็นกุศล และเป็นการใช้เงินนั้นถูกทาง น้องยังมิได้ลืมภาษิตอนุสภากาชาดที่ว่า "บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อคนอื่น" แต่ทั้งนี้ก็ต้องไม่ลืม เหมือนกันว่า "คนอื่น" นั้นมีหลายชะนิดนัก และบางชะนิดก็บำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ด้วยไม่ได้ จริงไหมคะ, พี่อักษร ?

คำแนะนำของพี่ที่ยอกมา เป็นอย่างนั้น น้องเสียใจที่จะบอกว่า ทำตามไม่ได้เลยสักอย่างเดียว น้องจะทำอะไรลงไปต้องรอบคอบมากสักหน่อย หาไม่น้องคงไม่ปกครองตัวเองมาได้ถึงอายุปานนี้ การส่งธนาณัติก็ดี ริยิศเตอร์หนังสือก็ดี จำต้องไปส่งเองจึงจะมิดชิดและอุ่นใจ แต่น้องออกไปไหนคนเดียวได้มิหรือ ? นอกจากนั้น, การทำเช่นนั้น กลับจะยิ่งนำความจุ้นจ้านมาสู่มากขึ้นพอที่จะไม่มีพะยาน หลักฐาน ก็มีเจ้าพนักงานไปรษณีย์เป็นพะยานขึ้นมาทันที อนึ่ง ถ้าจะดำเนิรวิธีสอดไปในหีบจานเสียงก็คงไม่เรียกว่ารอบคอบอยู่ดี เพราะอย่างไรเสียพวกน้อง ๆ ของน้องคงเห็น หรือมิฉะนั้นเวลารับจากน้องอาจถูกผู้ใหญ่บังคับให้เปิดตรวจ นับจานต่อหน้าขึ้นมา พิธีมิแตกหรือ ? เมื่อมีทางเสียหายอยู่เช่นนี้แล้ว วิธีทั้ง ๒—๓ ประการของพี่ก็ต้องจัดเป็นวิธียังไม่รอบคอบพอ จริงไหมคะ ?

ไหน ๆ น้องได้ตั้งใจ และเต็มใจ จะช่วยกู้เกียรติยศพี่จริง ๆ แล้ว น้องก็จะขอยอมฝ่าอันตรายทุกทาง ที่จะให้พี่ได้สำเร็จประสงค์

น้องจะยอกทางให้แต่ต้อง ขอคำมั่นสัญญาจากพี่ ข้อ ๑ และพี่ต้องให้สัญญานั้นโดยเกียรติยศแท้ ๆ น้องเชื่อเกียรติยศในความเป็นสุภาพบุรุษของพี่จริง ๆ จึงจะยอมปฏิบัติในทางอันตรายอันนี้ ข้อสัญญานั้นคือพี่ต้องรักน้องอย่างพี่น้องร่วมครรภ์คลานตามกันมา ฉะนั้นพี่ต้องไม่ล่วงเกินน้อง โดยประการใด ๆ เช่นชู้สาวเป็นอันขาด ข้อสัญญานี้ต้องตอบให้ทราบในวันพรุ่งนี้ และเมื่อเป็นเรื่องหัวใจตรงกันดีแล้ว วันที่ ๑๔ คือวันเสาร์นี้ เวลา ๒๓ นาฬิกา (๕ ทุ่ม) เชิญมาที่บ้านน้อง คืนวันเสาร์นี้คุณพ่อคุณแม่รับเชิญไปในการเลี้ยงและดูละคร กว่าจะกลับคงราว ๒ ยามล่วงแล้ว น้องต้องเฝ้าบ้านกับพวกน้อง ๆ ซึ่งหลับตั้งแต่ ๒๐ นาฬิกา น้องจะรออยู่ข้างประตู พี่มาถึงให้เคาะเบา ๆ ๓ ครั้ง น้องจะเปิดรับแล้วมอบเงินให้พี่ เสร็จแล้วพี่ต้องรีบกลับทันที.

ขออย่าลืมให้สัญญามาก่อน และทั้งต้องปฏิบัติตามสัญญานั้นจริง ๆ น้องฝ่าอันตรายมากนักในการช่วยพี่ครั้งนี้

โดยความรักอันบริสุทธิ์

ศ.

อ่านจดหมายฉะบับนี้จบ อักษรตะลึงงงไป เป็นครู่—งงที่แปลไม่ออกว่าคำพูดของเจ้าหล่อนทั้งหมดนั้นหมายความว่ากะไร ถ้าติความเข้าว่าหญิงนัดให้ชายไปพบอย่างชู้สาวสามัญแต่ยืดไม่ยอกเจตนาจริงด้วยความอายตามวิสัยกะนั้นหรือ ? ถ้าเป็นเช่นนั้นก็เหตุใดเล่าเจ้าหล่อนจึงต้องเอาสัญญาโดยเกียรติยศจากตนก่อน นอกจากนั้น, การที่นัดให้ไปบ้านแต่คนเดียวในเวลาวิกลวิการเช่นนั้นย่อมไม่ชอบกลนัก อย่างไรก็ตาม, ในฐานที่ถือว่าหญิงย่อมมีธรรมอันงามประจำนิสสัยอยู่ทุกตัวคน ฝ่ายชายจึงตกลงให้สัญญารับคำของเจ้าหล่อนไปในวันรุ่งขึ้น เรื่องก็เป็นอัน “โอ. เค.” คือตกลงซึ่งกันและกัน.

—๔—

ค่ำวันที่ ๑๔ ตุลาคม ซึ่งเป็นวันนัดและวันสำคัญวันหนึ่งในประวัติการแห่งชีวิต ตั้งแต่ตะวันเลี่ยวลับยอดไม้ลงแล้ว ดูเหมือนใจชายหนุ่มเต้นตึกตักราวกลองโหมโรงไม่ขาดสาย พยายามเร่งเวลาให้พลบลง ๆ จนเข็มนาฬิกาหน้ามชี้เลข ๘ ได้เวลารับประทานอาหาร แม่ทิวา, ภรรยาผู้ยอดสงสารปฏิบัติให้กินอยู่เป็นปกติ พร้อมกับการหาเรื่องขบขันมาเล่าให้สบายใจ แต่ตลอดเวลานั้นดูเหมือนสามีไม่ได้ฟังหรือฟัง แต่ไม่รู้เรื่องสักอย่างเดียวที่

แม่ทิวาเล่านิยายคมขำต่าง ๆ ในที่สุดอาหารค่ำล่วงลุไปโดยไม่เต็มกะเพาะ เพราะความร้อนรนกะวนกะวายในใจ เย็นตุ้มหนักถ่วงให้อึงกะทึงพิกล นายอักษรลุกจากโต๊ะอาหารมาแต่งตัว แล้วเสยอกแก่ภรรยาว่าจะไปดูภาพยนตร์แก้กลุ้มใจ และโดยเหตุที่อยากพบปะเพื่อนฝูงบางคน จึงขอร้องเธอมิให้ตามไปด้วย ซึ่งเธอก็อนุโลมตาม มีน้ำตาคลอหน่วย ลืมตาปริบ ๆ มองสามีอย่างน่าสงสาร.

นายอักษรออกจากบ้านตั้งแต่เสียงนาฬิกาตี ๙ ให้หลัง ขึ้นรถตรงไปฆ่าเวลาเสียที่โรงภาพยนตร์บ้านหม้อ ดูภาพยนตร์ฉายไปราว ๑๐ ม้วน เห็น ๑๐ นาฬิกากึ่ง ได้เวลาก็ออกจากโรงเดินทอดน่องเรื่อย ๆ มายังห้างสิริพานิช.

เวลา ๒๓ นาฬิกา หรือ ๕ ทุ่ม ของถนนบำรุงเมืองไม่ใช่เวลาดึกจนผิดสังเกต แม้จะไม่เหมือนกลางวัน คนผู้เดินไปมาในถนนก็ยังมีอยู่บ้างไม่ขาดสาย ฉะนั้น นายอักษรจึงไม่ใช่คนที่น่าสงสัยโดยประการใด ๆ ถึงหน้าประตูบ้านสตรีผู้มีเกียรติ พอดีนาฬิกาในบ้านตี ๑๑ ยกมือขึ้นเคาะประตู ๓ ครั้ง ด้วยความสะกดใจ ซึ่งขณะนั้นยิ่งเต้นรัวเย็นกลองเชิด มีเสียงถอดกลอนแกร๊ก ภายในห้อง ต่อมาอีกครู่ ๑ ประตูบ้านก็ค่อย ๆ เผยออก แต่ไม่แลเห็นคนข้างในเลยสักคน ๑.

"เข้ามาเร็ว!" เสียงแหลม ๆ เย็นเสียงสตรีกะซิบเบา ๆ อยู่ข้างบานประตูใหญ่ชั้นใน.

อักษรยกเท้าก้าวเข้าไปในห้องโถงซึ่งตนเองเคยเข้าไปแล้วในเวลากลางวัน ๆ ก่อน ๆ พอพ้นตัว สตรีผู้เจ้าของบานประตูซึ่งกำบังตัวซ่อนอยู่ชั้นใน ก็หับประตูสนิทแล้วลั่นกลอน.

ภายใต้แสงไฟฟ้าสลัวแห่งโคม ๒๐ ดวงเทียนมุมห้องกลางนั้น ฝ่ายชายแลเห็นภาพแห่งหญิงสาวผู้ทรงเกียรติของตนได้พอถนัดเจ้าหล่อนนุ่งซิ่นสีฟ้า สวมเสื้อแพรสีเดียวกัน, ดัดผมหยิกฟู, ห้อยสร้อยคอเพชร แลดูวับวับตาอยู่วาว ๆ เจ้าหล่อนชี้เก้าอี้ให้นั่ง แล้วตนเองนั่งลงบนอีกตัว ๑ ห่างออกไปราวศอกเศษ สีหน้าเจ้าหล่อนมีโลหิตขึ้นเรื่อ ๆ บอกลักษณะชัดว่าอยู่ในความตื่นใจไม่แพ้ฝ่ายชาย ฝ่ายชายก็ต้องสารภาพว่าความเต้นอย่างกลองที่ดังอยู่ในอกยังหาระงับไม่ ตรงข้าม, ดูเหมือนจะรัวหนักขึ้น และมีอาการตื่นเต้นเกือบไม่ทราบว่าตนกำลังอยู่ในเมืองสวรรค์ชั้นใดจึงได้มีโอกาสพยักเทพธิดารูปงามโดยลำพังสองต่อสองเช่นนั้น.

คนทั้ง ๒ นั่งพิศดูหน้ากันและกัน โดยต่างคนไม่ปริปากพูดขาว่ากะไรอยู่เย็นเวลานานไม่น้อยกว่า ๓ นาฑิ และนายอักษรนั้นเคยมีชื่อเสียงเย็นคนไม่แพ้ใครในการพูด ฝ่ายเจ้าหล่อนดูเหมือนเคยเลื่องชื่อลือชาในความ "กล้าหาญสมสตรี" มาแล้ว แต่ในขณะนั้นใน ๓ นาฑินั้น เรื่องพูดของคนทั้ง ๒ ดูเหมือนถูกกลืนหายไปกับกระแสความเงียบสงัดแห่งห้องโดยสิ้นเชิง.

ในที่สุดเจ้าหล่อนเย็นผู้ชะนะฝ่ายชายในการทำลายความเงียบออกมาก่อนด้วยเสียงเบาแต่แหลมกังวานเย็นโสตว่า

"พี่จะรับเงินไปวันนี้ไม่ใช่หรือคะ ?"

ฝ่ายชายตอบทันทีปากสั่น รู้สึกหนาวขึ้นมาทุกขุมขน — เสียงสั่น — ชวนขันมากกว่าอื่น.

"จ๊ะ — จ๊ะ — พี่ขอบพระคุณ คุณน้องเหลือเกิน"

เจ้าหล่อนโบกมือห้าม "ไม่ต้องยกบุญยอคุณ เราเข้าใจกันดีแล้วไม่ใช่หรือคะพี่ ?"

นายอักษร "จ๊ะ—จ๊ะ" แล้วอ้าปากดูเหมือนจะพูดอะไรอีก แต่แล้วก็ไม่ได้พูด พ่นคงกะทบกันราวต้องอากาศหนาวจัด

"นี่ค่ะ, นับเสีย พี่อักษร" เจ้าหล่อนว่าพลางหยิบห่อกระดาษขึ้นมาจากกะเป๋าเสื้อในส่งให้ถึงมืออักษร ๆ ก้มลงรับอย่างสุภาพแล้วแก้ออก บัดนั้นยิ่งรู้สึกใจวายขณะได้เห็นธนบัตรฉะบับละ ๑๐๐ ซ้อน ๆ กันอยู่เย็นตั้งสง.

อา ! ความจริงของเจ้าหล่อนได้พิสูจน์ขาวในวารนี้แล้ว บนโต๊ะตรงหน้ามีธนบัตรซึ่งเจ้าหล่อนมอบให้อักษรเย็นกรรมสิทธิ์แล้วโดยไม่คิดค่าผลประโยชน์แก่ตนหรือหลักฐานใด ๆ แม้สักตัวอักษรเดียว ธนบัตรทั้งปึกนับแล้วเย็นจำนวน ๔๐ ฉะบับ หรือ ๔๐๐๐ บาทพอดี—พอแก่การกู้อิสสรภาพของชายอนาถาแล้ว บัดนั้นเองใจก็ตื้นตันด้วยความปีติอย่างบอกไม่ถูก นายอักษรพับธนบัตรสอดลงกะเป๋าแล้วลุกจากเก้าอี้ตรงไปที่เจ้าหล่อน คุกเข่าลงฉะบับฉะซบลงบนตักเจ้าหล่อนด้วยความถือวิสาสะ และความดีใจเหลือประมาณ.

"อย่าค่ะ—พี่อักษร อย่าทำอย่างนั้นไม่ดีดีฉันเย็นผู้หญิง" เจ้าหล่อนพูดเบา ๆ ยื่นมือออกกางกั้นระหว่างตักของเจ้าหล่อนกับหน้าชายผู้น่าสงสาร.

แต่ในโอกาสนั้น ไม่ทราบว่าจะหักใจกะไรได้ ความรักร้อนระอุขึ้นมาแข่งกับข้อคำสัญญาที่ฝ่ายชายยังจำได้ว่า ได้ให้ไว้แก่

เช้าหล่อนในวันก่อน ในที่สุดก่อนที่จะมีเวลา ระยับจริตอันพึงซ่านถึงขีด ขมูกของ อักษร ได้จรดลงพอดีกลางใจมือของเจ้าหล่อน พลันความเสียวปลาบยิ่ง กระแสไฟฟ้าได้แล่นฉิดเข้าสู่สรรพางค์ ฝ่ายชายสังเกตรู้สึกเจ้าหล่อนมิอาการไม่ผิดตน มือที่วางกั้นนั้นคงวางเฉยอยู่ประดุจไม่มีอะไรแตะต้อง นายอักษร ขบเต็มรัก ๒ ฟอด แล้วยกศีรษะขึ้นแหงนดูหน้าเจ้าหล่อน ภายในแสงสว่างหลัว ๆ แลเห็นเจ้าหล่อนยิ้มน้อย ๆ โลหิตวิ่งขึ้นสู่แก้มทั้ง ๒ เปล่งปลั่ง แต่ครั้นแล้วความรู้สึกผิดชอบในข้อสัญญาที่ได้ให้ไว้ โดยแน่นแฟ้นกับเจ้าหล่อนสตรีผู้มีเกียรตินั้นได้ผุดขึ้น บังคับเกลศเบื้องต่ำได้ทันที ชายหนุ่มลุกขึ้นถอยกลับมานั่งที่เดิม

"นี่คุณพ่อ คุณแม่ ยังไม่กลับหรือ จ๊ะ" อักษร ค่อยรู้สึกกาย ถามขึ้นแต่เสียงยังสั่นอยู่รัว ๆ

"เดี๋ยวก็กลับค่ะ นี่ก็เห็นจะจวนเวลาแล้ว" "งั้นพี่ลานะจ๊ะ"

"ค่ะ" เจ้าหล่อนพะยักรับคำ แล้วลุกออกมาเปิดประตูให้ พอชายหนุ่มย่างเท้าจะออกพ้นธรณีประตู เจ้าหล่อนก็พูดเสียงแผ่ว ๆ ต่อไปว่า "คราวหลัง จะมีจดหมาย ถึงน้อง แล้วไม่ต้องส่งผ่านไปที่อื่นอีก พี่อักษร มาทิ้ง เอง สอดเข้ามาทางช่องที่จดหมาย ตรงนี้สำหรับที่รับหนังสือพิมพ์เขามาส่งประจำวัน แต่ให้มาเวลานี้เสมอ และจะมาวันไหน ต้องโทรศัพท์บอกก่อน มิฉะนั้นอย่าทิ้งเข้ามาเย็นอันขาด เผื่อน้องไม่ทราบ คนอื่นจะเก็บ เอาไปอ่าน"

นายอักษร เกือบได้ยินบ้าง ไม่ได้ยินบ้าง รู้สึกว่าหูตึง และลั่นเปรี๊ยะด้วยความตื่นใจในเหตุการณ์ ๕—๖ นาทีที่ผ่านมา จำได้ว่าตอบ "จ๊ะ—จ๊ะ" ๒—๓ คำ แล้วเดินริบเดินสาวเท้าออกถนนกลับบ้าน.

—๕—

บางคนว่า อักษร วิกลจริต — บางคนว่าอักษรโง่—และโง่อย่างบัดซบในการที่มีโอกาสได้เข้าชิดสตรีสาวโดยลำพัง ๒ ต่อ ๒ เช่นนั้นแล้วละทิ้งโอกาสเสีย ข้อนี้สำหรับสามัญวิสัยบางทีจะเป็นจริง แต่โดยเอกเทศสำหรับ อักษร สารภาพว่ายอมถูกนินทาเช่นนั้นดีกว่าจะทำลายความบริสุทธิ์ของหญิงซึ่งหาได้เพียงครั้งเดียวในชีวิตเจ้าหล่อน เป็นการควรแล้วหรือที่ตนจะกล้าอกตัญญูทำแก่ผู้มีคุณเห็นทันตา ทั้งเสียสัตย์สุจริตผิดด้วยมรรยาทของสุภาพบุรุษผู้เจริญศึกษาแล้ว ยัง — ฝ่ายชายรับรองว่า

ยังทำไม่ได้ โอกาสแห่งความสนิทแม้จะมาถึง แต่ก็มิได้เปิดช่องให้อุกอาจบุ่มบ่ามมากไปเช่น เจ้าชู้ยักษ์ทั้งปวง

แทนความเสียใจดังบ่างคนคิดในการไม่ได้เล้าโลมสตรีสาวสวยในโอกาสอำนวย อักษรกลับรู้สึกดีใจ ที่ไม่ได้ทำลาย ทั้ง พรหมจารีเจ้าหล่อน ทั้งหัวใจอันน่าสงสารของ แม่ทิวา ภรรยาตนด้วยอีกโสด ๑ ซึ่งกว่านั้น, ความดีใจในข้อได้รับแก้วสารพัตรนึกมา เพื่อกู้อิสสรภาพและสร้างเกียรติยศแก่ตนเองอีกวาร ๑ นี้ เย็นความดีใจอย่างสูงสุด — สูงยิ่งกว่าที่เคยได้ปรากฏมาแล้วแต่ครั้งไร ๆ ในชีวิต

อย่างไรก็ตาม, รุ่งขึ้นจากวันได้รับลาภอย่างสำคัญอันไม่เคยนึกหวังในชีวิตแล้ว นายอักษร ศุภลิขิต ได้นำเงินจำนวนนั้น—เต็มจำนวนส่งไปใช้หนี้โรงพิมพ์ครบทุกสตางค์แดง เย็นอันอิสสรภาพเต็มที่ได้ บังเกิดขึ้นแล้วอีกวาร ๑ และต่อจากนั้นอีกไม่ถึง ๗ วัน ก็ยื่นใบลาออกกลับ มา พัก ผ่อน อิริยาบถ แต่ อยู่ ใน สภาพ "กรรมกรไม่มีงานทำ" ยังบ้าน

ความว่างการงาน ทำให้หัวใจชายผู้อนาถาตราแน่นในความสัมพันธ์อยู่ที่ นางสาวศรีวัฒน์สตรี เจ้าพระเดช นายพระคุณ มากขึ้น กว่า เดิม ครานั่ง, ครานอน, ครากิน, คราเดิร รู้สึกซึมซาบในความรักและความกตัญญูทุกขุมขนความยินดีใน รสเสน่หานุภาพได้ทับทวีขึ้นมาเย็นทิพยวารี ประสานหัวใจ อันเหี่ยวแห้งให้ชุ่มชื่นจำเดิม แต่ได้รับรสสำผัส จากปลายนาสิกอันได้จรดเนื้อ อันอ่อนละมุน ของเจ้าหล่อนในมัชฌิมราตรีกาลวันนั้น ความกระเหิมใจได้ บังเกิดขึ้นอย่างแรงกล้า ความแรง ของความ ทะเยอทะยานคราวนั้น ยิ่งว่าจะทำลายความสัตย์ปฏิญาณเสียในวันในพรุ่ง.

ระหว่าง อยู่ใน ลานบ้าน ซึ่งมี แม่ทิวาภรรยา ยอดสงสาร มาคอยปรนนิบัติมิให้อนาทรร้อนใจตลอดเวลาที่พักงานแล้วนี้ หัวใจก็ต้องสงยความพุ่งซ่านในเรื่อง สตรี คนที่ ๒ ลงชั่วขณะ เธอได้พยายามเล้าโลมหัวใจในหน้าที่ภรรยาที่ดีสมสภาพ วัน ๑ ขณะรับประทานอาหารเย็นเสร็จ เธอขุดบุหรี่ส่งให้ แล้วหย่อนกายลงขนานเก้าอี้นอนชิดตัวสามีพลางพูดด้วยเสียงเยือกเย็นว่า

"คุณพี่ขา น้องได้ทราบแว่ว ๆ มา แต่ก็ไม่ยืนยันว่าจริงทั้งหมด น้องทราบว่าคุณพี่ได้เพื่อนสตรีใหม่ คน ๑ หรือคะ ? เขาว่ารูปร่างเธอสวยด้วย ทั้งมีเงิน"

คำพูดของเธอทำให้ อักษร สะดุ้ง สีหน้าเผือดผาดลงทันใดโดยไม่ตั้งใจ เพราะตนเอง

ไม่ได้เล่าบอกอะไรแก่เธอเลยในเรื่องทั้งหมดที่ผ่านมาแล้ว

"ก็เป็นธรรมดาจะเธอ สำหรับผู้เป็นบรรณาธิการต้องกว้างขวางแต่บัดนี้หมดสมัยแล้ว เชื่อว่าคงหมดไปด้วย"

โลหิตวิ่งขึ้นแก้มเธอวิ้ว ๆ แต่ด้วยความรู้จักบังคับใจของเธอทำให้ความราบรื่นเกิดขึ้นจนเกือบจับอาการภายในที่เธอซ่อนไว้ไม่ได้เลย

"ไม่ใช่ค่ะ, ดิฉันไม่ได้ว่าอะไรหรอก คุณพี่ได้เพื่อนชะนิดนั้นไว้ก็ดี เพราะเธออาจช่วยเหลือคุณพี่ในยามทุกข์สำคัญครั้งนี้ได้ แต่ดิฉันก็ยังเชื่อในเกียรติยศของคุณพี่ว่าคงไม่ตัดความกรุณาที่มีต่อดิฉันเช่นเคยไม่ใช่หรือคะ ?"

"น้องรักของพี่ ไฉนถึงถามเช่นนั้นล่ะจ๊ะ ? พี่ได้แต่งงานกับน้องมาเป็นเวลาไม่น้อย น้องยังคิดหรือว่าพี่จะเหลวไหลเช่นชายเจ้าชู้เด็ก ๆ ?"

"เปล่าหรอกค่ะ ดิฉันถามเพื่อให้แน่ใจตนเอง, เพื่อยุติความร้อนรนกะวนกะวายในใจ นอกจากนั้นดิฉันเรียนคุณพี่ตามตรงว่าออกอิจฉาสุภาพสตรีผู้นั้นนิดหน่อย ที่เธอสามารถช่วยผัวดิฉันได้ โดยดิฉันซึ่งเป็นเมียหาได้มีโอกาสเช่นนั้นไม่"

"น้องจ๋า" อักษรเผยอกายขึ้นในท่านั่งมือโอบไหล่เธอโน้มลงมาฐานเสน่หา "พี่ได้ถามน้องแล้ว น้องบอกว่าไม่สามารถ ความจริงพี่ไม่อยากบังคับน้องผู้เป็นเมียพี่ให้ลำบากและกระทำในสิ่งที่พ้นสามารถ อนึ่งเงินที่พี่ได้มาใช้หนี้เขาคราวนี้ ก็ไม่ใช่ได้มาจากเธอโดยตรง" พูดพลางกลืนน้ำลายลงคอด้วยความแข็งใจ "พี่ออกปากแก่มารดาของเธอ ๆ ก็เลยให้มาโดยไม่คิดดอกเบี้ยอะไรเลย"

"ค่ะ ดิฉันจะพยายามเชื่อคุณพี่ และสะกดกลืนความระทมใจไว้เป็นส่วนตัว" เธอพูดเสียงเครือลงกว่าเก่า มีหยาดน้ำตาคลอหน่วยอยู่ที่ดวงตาอันหวานทั้ง ๒ ข้าง "ดิฉันตั้งใจแท้ที่จะฉลองพระคุณผัวโดยมิเห็นแก่ความเหนื่อยยากใด ๆ แต่ที่แล้วมานั้น ออกจะเหลือล้นพ้นปัญญาดิฉันแท้ เหตุฉะนั้นดิฉันขอทดแรนแทนคุณด้วยกำลังกายในโอกาสต่อไป คือขอให้คุณพี่ช่วยพาดิฉันไปทำงานในวังหลวงสักหน่อย เพราะทราบว่าเขาต้องการผู้หญิงทำงานลงรักปิดทองในการปฏิสังขรณ์วัดพระแก้วคราวนี้"

"อย่าเลยน้องรัก, ทำงานอย่างนั้นเหนื่อยแรงเหลือเกิน แล้วก็ไม่ได้ผลมากเท่าไรนักไม่ใช่หรือน้อง"

"ราว ๆ เดือนละ ๒๐ บาทค่ะ ถ้าขยัน"

"โถ, น้องเอ๋ย เหนื่อยแรงเปล่า ๆ อย่าเลย พี่ขอคัดค้าน"

"งั้นทำอย่างไร เราจึงจะมีเงินเข้าบ้างล่ะคะ ? มัวนั่งมองอดนั่งอยู่อย่างนี้ก็หมดเปลืองไปทุก ๆ วัน คุณพี่ก็หาอะไรไม่ได้ งั้นเอาน้องไปขายเถอะค่ะ น้องพูดจริง ๆ ไม่ใช่ประชด เผื่อจะได้เงินมาพอเลี้ยงกันไปจนกว่าคุณพี่จะหาการงานทำได้"

"ขอบใจเหลือเกินน้องเอ๋ย" สามีพูดพลางลูบหลังเธอ แล้วหยิบผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับน้ำตาให้ "อย่าเพ่อเลย รอไว้สักเดือน ๒ เดือนก่อน เชื่อว่างานคงหาได้ไม่ลำบากนัก เวลานี้พี่อยากพักผ่อนอยู่บ้างเหมือนกัน"

วันคืนล่วงไป แต่ความรู้สึกอันตรึงตราประทับอยู่ในหัวใจ อักษรหาล่วงไปตามทิวากาลมิได้ ความรู้สึกรักในสตรีสาวมหาเศรษฐีก็ดี, ความรู้สึกสงสารในภรรยาสาวคู่ทุกข์คู่ยากผู้อยู่ร่วมเรือนกันทุกเวลาก็ดี ทั้ง ๒ ประการนี้ตกมาเป็นตราชูถ่วงความอ้อนจนปัญญาให้บังเกิดหนักขึ้น ความอักอ่วนบ่วนใจนับวันนับทวีขึ้นในอก โดยปราศจากความลงรูปในตอนที่สุดว่าจะเป็นสภาพใด อย่างไรก็ดี หลังจากจดหมายถามทุกข์สุขสามัญระหว่างอักษรกับเจ้าหล่อนได้ผ่านกันไปมาไม่น้อยกว่า ๔–๕ ฉะบับ ฝ่ายชายได้รับอีกฉะบับ ๑ มีข้อความแปลกกว่าสามัญคือ ให้ไปเยี่ยมเยียนมารดาเจ้าหล่อนที่บ้านในเวลา ๕ นาฬิกา ๓๐ นาที ในวันกำหนดคือ ต่อจากวันรับจดหมาย ๒ วัน

อักษรไปตามนัดในวันนั้น พอย่างเข้าประตูเจ้าหล่อน–นางสาวศริวัฒน์ผู้เลอโฉมของตน–ได้ออกมารับรอง และลักส่งซองน้อย ๆ ซอง ๑ ใส่ให้ในมือเสียก่อนจะเข้าถึงห้องรับแขกชั้นใน พอเสร็จธุระการเยี่ยมเยียนแล้ว อักษรก็ลากลับ เดินออกถึงถนนใหญ่อดใจรั้งรอไว้ไม่ได้ จึงแวะเข้าร้านกาแฟ สั่งซื้อเครื่องดื่มรับประทานแล้วฉีกซองออก พอกระดาษภายในแลบขึ้นมา หัวใจก็เริ่มเต้นแรงด้วยความปลาบปลื้มผิดปกติอีกพัก ๑ ในซองนั้นนอกจากตัวจดหมายซึ่งยังไม่ได้อ่านมีกระดาษธนบัตรสีเขียวคราม ๒ ฉะบับ – รวมราคา ๒๐๐ บาท แนบอยู่ด้วย

หยิบธนบัตรออกมาบรรจุลงซองหนังในกระเป๋าเสื้อเสียก่อน แล้วคลี่กระดาษจดหมายออกอ่าน มีข้อความดังต่อไปนี้.

วันที่ ๕ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

พี่อักษรแห่งที่รักเสมอด้วยชีวิต

พร้อมกับจดหมายฉะบับนี้ น้องได้ฝาก

เงินมาให้พี่ใช้ ๒๐๐ บาท สำหรับเดือนนี้ ส่วนเดือนหน้าจะได้ส่งมาให้อีก ทั้งนี้เพราะทราบดีว่าพี่ยังหางานทำไม่ได้ ถ้าน้องขืนปล่อยให้พี่อัดขนใช้สอยไม่คล่องเหมือนมีงานทำอยู่ พี่คงกลุ้มมาก และเป็นการด้อยเกียรติศักดิ์ลง น้องไม่อยากเห็นพี่อักษร ของน้อง ตกต่ำให้คนดูถูก จึงพยายามจะพะยุงเกียรติศักดิ์พี่ไว้เต็มกำลังความสามารถของน้อง

พี่อักษร คะ, น้องมีความเดือดร้อนในใจขึ้นมาเสียอย่าง ๑ แล้ว ชั้นแรกหมายจะไม่บอกให้พี่รู้ จึงอุตส่าห์ระงับไว้ เพราะกลัวจะกวนใจ แต่บัดนี้เรื่องออกจะรุนแรงมากขึ้นเห็นจะปิดไม่ไหวแล้วจึงนึกว่าจะบอก แต่พี่ต้องสัญญา ก่อนว่าจะไม่เดือดร้อน วุ่นวายมากเกินสมควรไป

เวลานี้น้อง กลุ้มใจ — กลุ้ม แทบจะเป็นบ้าเป็นหลัง กลุ้มด้วยเรื่องเก่าแก่ที่ขบไม่แตกนั่นเอง คือ คุณพ่อคุณแม่ท่านปรารถนาจะให้มีเรือนเสียจริง ๆ เคยมีคนมาขอน้องราว ๔๐ กว่าราย แล้ว น้องแกล้งบอกปัดเสียหมด บอกว่าไม่เต็มใจ บางรายเข้ามาโดนตอ ไม่รู้จักน้อง บังเอิญมาพบ น้องก็เลยสับไปเสียว่าจะขอน้องไปเป็นแม่ศรี? น้องไม่รู้จักการเรือนอะไรเลย พวกนั้นต่างเก้อกลับไป พี่หาทราบไม่ว่าน้องปฏิเสธเช่นนี้มาราว ๓—๔ ปีแล้ว บัดนี้เกิดมีราย ๑ ซึ่งแข็งขันมาก ทราบว่าเป็นคุณพระอะไรคน ๑ ดูเหมือนชื่อ พระพิ-พิธ ฯ แต่พิพิธอะไรน้องไม่ได้ถามสร้อย. มาขอน้อง กับคุณแม่ ๆ ปรึกษาคุณพ่อ ๆ ตกลงเลย เห็นพร้อมกันอย่างดีหนักมา บังคับน้อง ๆ กำลังเฮียวใหญ่เวลานี้ แต่จะเป็นผลถึงสะกดไว้ได้หรือไม่ยังไม่ทราบการณ์ในอนาคต พี่-อักษร ขา, ขอให้พี่ทราบด้วยว่าน้องขัดไว้ไม่ยอม ตามคำคุณพ่อคุณแม่นี้เพราะเห็นแก่พี่อักษร คนเดียว น้องเกรงว่า ถ้าน้องแต่งงานไปแล้ว โอกาสของพี่ในการติดต่อกับน้องเช่นเคยทุกวันนี้หมด ความเป็นพี่น้องของเรานับว่าขาดสะบั้นกัน จริงไหมคะพี่? ถ้าน้องมีเรือนแล้ว จะช่วยเหลือพี่ต่อไปก็น่าเกลียดไม่เหมาะ ทางคุณแม่ก็ปลอบโยนอย่างน่าเวทนา น้องกลุ้มอย่างนี้แหละ จึงบอกมาให้พี่ทราบ

โดยความรักอย่างสุจริต

ศ.

อา, ประโยคหลังที่ว่า “เพราะเห็นแก่พี่อักษร คนเดียว” นี้เองทำให้ฝ่ายชายเกิดความเข้าใจอันรุ่งโรจน์ขึ้นใหม่ และความเข้าใจอันนั้นจะถูกหรือผิด ตัวเจ้าของความคิด

ย่อมหมดญาณวิถีใดจะทราบได้ อย่างไรก็ตาม, ขณะอ่านจดหมายฉะบับนั้นจบ อักษรรู้สึกทั้งความกลัวใจ และขยดผุดขึ้นมาประชันกันในสมอง ในที่สุดก็เสียงจะเป็นตายร้ายดีควรทดลองให้ถึงผลที่สุด เพื่อให้รู้ชัดเสียทีเดียว คิดเช่นนี้แล้วจึงตกลงเด็ดขาด จับปากกาเขียนตอบไปในวันรุ่งขึ้น

ข้อความในจดหมายฉะบับนี้ นายอักษรถือเป็นจดหมายสำคัญ เพราะเป็นจดหมายเปิดเผยความลับในใจเป็นครั้งแรกในชีวิต มีเนื้อความดำเนิรดังต่อไปนี้.

วันที่ ๖ มกราคม พ.ศ. ๒๔๗๒

คุณน้องที่รักยิ่งชีพของพี่

จ.ม. คุณน้องได้อ่านตลอดแล้ว ทั้งเงินที่ให้ทานมาเลี้ยงชีพก็ได้รับแล้วด้วยความยินดีระคนกับความเสียใจยิ่ง ที่ยินดีก็เนื่องจากความปลาบปลื้มในลาภสักการ อันคุณน้องกรุณาแต่ที่เสียใจนั้นสุดซึ้ง เพราะคุณน้องจะกลายเป็นผู้มีเจ้าของไปเสีย ซึ่งผิดความตั้งใจแท้ของพี่

จะป่วยการกล่าวไปใย, ในจดหมายฉะบับนี้พี่ใคร่จะขอแสดงความจริงอันกลั่นจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ให้คุณน้องทราบเสียสักน้อย ๑ พี่ได้ระงับมานานมิได้กล่าวให้คุณน้องเห็นผิดคำมั่นสัญญาซึ่งได้ให้ไว้ มายับยั้งเห็นว่าเหตุการณ์บังคับให้พี่ต้องแสดงความในใจอันนี้เสียในวาระนี้แล้ว

คุณน้องจ๋า บุญคุณของคุณน้องที่มีต่อพี่นั้นสุดล้นพ้นคณนา พี่รู้สึกเสมอว่าถ้าไม่ได้คุณน้องพี่จะไม่ได้มีโอกาสคืนอิสสรภาพมาถึงบัดนี้เลย คุณน้องได้ทำคุณแก่พี่อย่างไม่มีที่เปรียบ บุญคุณที่คุณน้องได้ทำต่อพี่คราวที่แล้วมานั้นหนักยิ่งกว่าภูเขา จนสุดที่พี่จะหาโอกาสฉลองคุณได้สาสม และเพราะเหตุนี้พี่จึงละอายที่จะกล่าวความต่อไปนี้จริง ๆ หากแต่มารู้สึกว่าถ้าไม่แสดงคุณน้องอาจเลยไม่ได้เห็นใจจริงของพี่ที่เดียวก็ได้

คุณน้องที่รักยิ่งชีพ ก่อนอื่น พี่อยากพรรณนาให้คุณน้องฟังถึงวิถีธรรมชาติของโลกสักเล็กน้อย ตามหลักธรรมที่มนุษย์มีความเป็นอยู่เวลานี้.

ความเป็นสามีภรรยาเป็นของธรรมชาติที่แต่งตั้งมา แต่สามีภรรยาที่อยู่ด้วยกันนั้นย่อมมียึดไม่ยึดสุดแต่คติแห่งการประพฤติอันเป็นกรณีย์เดิม และกรณีย์ใหม่ของชายหญิงคู่นั้น ชายผู้จะเป็นสามีของหญิงที่ร่วมหอกันได้ยืนยาว ต้องถึงพร้อมด้วยความรักเป็นข้อใหญ่ ความรักย่อมแบ่งเป็น ๒

คือ ความรักแท้ กับ ความรักเทียม ความรัก-เทียมเป็นความรักที่ไม่จริง เกิดขึ้นชั่วขณะเนื่องจากกามารมณ์มาสัมผัส อาทิ คือ รูป, รส, กลิ่น, เสียง, สัมผัส หาได้เนื่องจากน้ำใจอันบริสุทธิ์ไม่ ชายที่มีความรักเทียมย่อมไม่ยืนยาวในการสมาคมกับหญิง และพยายามเปลี่ยนภรรยาทุกคนที่เบื่อแล้ว หญิงใดตกเป็นภรรยาของชายชะนิดนี้ท่านจัดว่ามีกรรม.

ความรักแท้นั้น คือ ความรักอันมาจากดวงใจอันบริสุทธิ์ ความรักแท้มีที่เกิดได้ ๒ สถาน คือ ๑ เกิดโดยกำเนิด หรือ ๒ เกิดจากความสงสาร ความรักในข้อ ๑ เป็นความรักที่หาได้ยาก หรืออาจกล่าวได้ว่าในชีวิต ๑ จะมีเพียงครั้งเดียว ไม่เกินนั้น แต่ความรักในข้อ ๒ ไม่ใช่ความรักบริสุทธิ์แท้นัก เป็นความรักที่ผลิดอกออกผลมาจากความสงสารเป็นเบื้องต้นก่อน

พี่ขอบอกสารภาพตามตรงว่า แม่ทิวาผู้เป็นภรรยาพี่เวลานี้ เป็นเมียที่ได้ความรักในประการหลัง คือ เกิดจากความสงสารเป็นมูลแต่เดิมเมื่อพี่แต่งงานกับเธอนั้น พี่หาเคยรู้จักเธอมาก่อนไม่ หากแต่บิดามารดาจัดการให้เมื่อพี่ได้ร่วมเรียงเคียงคู่กับเธอแล้วก็บังเกิดความสงสาร — สงสารในความประพฤติและจริยาวัตร์อันงามของเธอ ต่อมากาลอันนานเปลี่ยนสภาพความสงสารให้เป็นความรักขึ้นตามคลองธรรมชาติ แต่ไม่ใช่เป็นความรักแท้ที่เกิดจากหัวใจอันบริสุทธิ์มาก่อน

มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องขอบอกแก่คุณน้องด้วยความวิงวอนโดยใจอันบริสุทธิ์ว่าตั้งแต่เกิดมาเป็นตัวยังไม่เคยรักใครด้วยน้ำใจอันบริสุทธิ์แท้เช่นรักคุณน้องนี้เลย พี่ไม่กล้าพูดก็เพราะคุณน้องได้ห้ามมิให้พูดก็จำต้องนิ่ง คุณน้องเป็นสตรีคนเดียวในความทรงจำความใส่ใจและความสุขของพี่ทุกประการ แห่งความรักจริงซึ่งได้เกิดขึ้นแต่แรกมาถึงบัดนี้และจะเกิดต่อไปโดยไม่มีวันเสื่อมสลาย

แต่พี่ก็เป็นลูกผู้ชายแท้คน ๑ ไม่ปรารถนาจะทำเรื่องให้ยุ่งยิ่งเกิดกาลวิโยคอย่างเรื่องเริงรมย์ทั้งหลาย จึงไม่ได้ทำอะไรที่ผิดจากทำนองคลองธรรม เคยนึกไว้ว่าตราบใดที่แม่ทิวายังมีชีวิตหรือยังอยู่กับพี่ในฐานะสามีภรรยานี้ พี่จะไม่รบกวนแตะต้องคุณน้องเลย แต่ถ้าปราศจากไปแล้ว พี่ก็ต้องขอฝากความรักทั้งมวลไว้ที่คุณน้องตลอด

มาบัดนี้คุณน้องมีทุกข์สำคัญขึ้นเช่นนี้ พี่จึงรู้สึกเดือดร้อนขึ้นอย่างใหญ่ คุณน้องจะให้พี่ดำเนินวิธีการอย่างไรบ้างไหม โปรดบอกมา

และขอยกอย่างใจเด็ดว่า เพื่อความสุขของ จะเขียนอย่างนี้ไม่ได้เลย น้องยอมกลัว เพราะ
คุณน้อง พี่ยินดี เสียสละ ทุก ๆ สิ่งในตัวพี่ได้ ไม่มีผู้มือเย็นนักประพันธ์เอกอย่างพี่ อักษร
ตลอดชนชีวิต เพื่อชาความรักอันนี้ ตามถ้อยคำแสดงความรักอะไรมาพึ่งซ่าน

อนึ่งเพื่อความอุ่นใจของพี่ว่า คุณน้องไม่ เย็นคุ้งแควนั้น น้องขอสรุปเรื่องตอบว่า เย็น
บ่ด และไม่ผลักความรักของพี่ให้แตกสลาย พี่ ไปไม่ได้ พี่อักษร ยังหารู้จักน้ำใจจริงของ
ขอความกรุณา ออกปากขอน้ำอบ กับผ้าเช็ด- น้องไม่ น้องรักพี่จริง แต่ไม่เคยนึกรักอย่าง
หน้าของ คุณน้องไว้เย็นที่ระลึก แลกกับผ้า ชู้สาวที่เขาเย็นกัน น้องรัก พี่อักษร อย่างพี่
เช็ดหน้าแพร ของมีค่าเล็กน้อย ซึ่งพี่ฝากมา ยังเกิดเกล้าแท้ จึงออกเสียใจ ถ้าพี่เข้าใจผิด
ด้วยกันในซองนี้แล้ว เย็นอื่นไปใหญ่โต ข้อสำคัญพี่ควรนึกบ้างว่า
พี่เย็นคนมีภรรยาแล้ว และสำหรับคุณทิวาน้อง
ขอได้เห็นใจผู้อาภัพแท้ นึกว่า เย็นพี่สะใภ้เสมอ ถึงยังไม่เคยเห็นหน้า
อ. หรือเคยรู้จักก็นับถือเท่า พี่อักษร ๆ เห็นดีแล้ว
หรือ ที่จะพรากหัวใจน้อย ๆ ของเธอมารักน้อง
ผลลัพธ์ของจดหมายฉะบับนี้มีอย่างไร ผู้ อย่างชู้สาวเช่นนั้น ? นอกจากนั้น, พี่ควร
อ่านจะเห็นได้จาก จดหมาย ตอบ ของ เจ้าหล่อน เข้าใจให้ตรงว่า ในชาตินี้น้องไม่เคยนึกว่าจะ
ซึ่งส่ง ทางไปรษณีย์ ซอง สีชมพู มาใน วันหลัง เย็น "น้อย" ใคร และถึงหากพี่จะทิ้ง พี่ทิวา มา
จากนั้น ๓ วัน มีสำเนาข้อความดังนี้. อยู่กับน้อง ๆ ก็ไม่ปรารถนา เพราะเย็นการ
ทารุณโหดเหี้ยมที่สุด เท่ากับฆ่าคนทั้งเย็น
วันที่ ๙ มกราคม พ. ศ. ๒๔๗๒ พี่ทิวาไม่มีความผิดจะให้รับทุกข์เช่นนี้ หาควร
พี่ อักษร แห่งที่รัก ไม่ เหตุฉะนี้ ถึงยังนึกตาม, ยังหน้าก็ตาม พี่
อย่าได้คิดเช่นนี้อีกเลย มิฉะนั้น สภาพความ
จดหมายของพี่ได้รับอ่านตลอดแล้ว และ เย็นพี่น้องของเราจะขาดสะบั้นไม่ยืนยงคงทนต่อ
ผ้าเช็ดหน้าแพร ก็ได้รับแล้ว ถึงเย็นของเล็ก ไปสมดังความตั้งใจของน้อง
น้อยหาค่ามิได้ ก็ขอขอบใจในความตั้งใจหวังดี
ของพี่เสมอ อนึ่งสำหรับน้ำอบกับผ้าเช็ดหน้า ที่ขอมานั้น

สำเนา คำพูด ที่พูด มา ใน จดหมาย ฉะบับนี้
น้องขอชมว่า ฉลาดอย่างยิ่ง พี่รู้จักทั้งล่อ
ทั้งชน ซึ่งถ้าไม่ใช่นักประพันธ์แล้ว น่ากลัว

น้องไม่รังเกียจ ยินดีจะให้อย่างพี่น้องรักกัน จริง ๆ วันที่ ๑๑ เดือนนี้ เวลา ๑๗ นาฬิกา ขอให้ไปรอน้องที่สวน หลังโฮเต็ลวังพญาไท น้องมีธุระจะไปที่นั่น จะเลยพบพี่และให้ของที่ต้องการ และจะบอกความลับอะไรบางอย่างเป็นส่วนตัวด้วย.

โดยความนับถือจริง ๆ

ศ.

สำเนาจดหมายข้างบนนี้ มีข้อความที่ลับลมคมใน ซ่อนอยู่หลังคำพูดหลายประการ ความในตอนต้นกับตอนท้ายเป็นเรื่องเถียงกันเองอยู่ในตัว แม้ผู้อ่านสังเกตย่อมเห็นได้ชัดว่า เจ้าหล่อนรักนายอักษรอย่างเรียงพี่เรียงน้อง แต่ในตอนท้ายยินดีให้น้ำอบผ้าเช็ดหน้าซึ่งเป็นของชะนิดชู้สาวให้แก่กัน ความฉงนของชายหนุ่มเวลานั้นเพิ่มขึ้นอย่างตรองไม่ตก ถ้าเจ้าหล่อนไม่รักเขาอย่างชู้สาวที่รักกัน เหตุไฉนจึงปลงใจให้ของประกอบชู้สาว? แต่ก็อีกนั่นแหละ, เมื่อนึกทางตรงข้าม, ถ้าเจ้าหล่อนรักเขาจริงอย่างคาด เหตุไฉนจึงปฏิเสธความรักอันนี้ แม้ในตัวหนังสือซึ่งรู้กันเพียง ๒ คนเท่านั้น? ยิ่งกว่านั้น, เจ้าหล่อนยังห้ามต่อไปอีกทั้งบัดนี้บัดหน้า อย่าให้คิดผูกพันธ์เจ้าหล่อนเช่นนั้น ดังนี้แปลว่ากะไร?

อย่างไรก็ดี เพื่อพิสูจน์ให้แน่ใจว่าเจ้าหล่อนจะทำจริงอย่างกล่าวหรือไม่ พอถึงวันกำหนดก่อนเวลา ๑๗ นาฬิกา อักษรก็แต่งกายสุภาพไปถึงโฮเต็ลวังพญาไท เดินเอื่อย ๆ เข้าไปลดกายลงบนแท่นหินอ่อนตั้งอยู่ริมสวนดอกไม้ด้านหลัง.

—๖—

อากาศวันนั้นครึ้มเครื่อเมฆย่อย ๆ ซึ่งทอดลำกระจายทั่วไปในพื้นนภดล เปลี่ยนสภาพเป็นเม็ดพิรุณโปรยพรำลงมาตั้งแต่เช้า หยุดขาดสายเอาในตอนบ่ายตั้งแต่ ๑ นาฬิกาให้หลังแม้กระนั้นความมืดคลุ้มชะอุ่มแห่งเหมันตฤดูรวมกับวสันตกาล ได้ครอบคลุมท้องฟ้าให้สลัวยิ่งบังแสงทินกรมิให้แผดกล้าตลอดจนถึงสายัณห์ อักษรนั่งบ้างลุกขึ้นเดินไปมาบ้างในบริเวณนั้นพอแก้รำคาญ มินานพอเข็มนาฬิกาคล้อยจากเลข ๕ ไปไม่นาน ก็ได้ยินเสียงรองเท้าแตะเดินเบา ๆ ทางประตูสวน นางสาวศรีวัฒน์ สิริสกุล แต่งเครื่องหรูตามเคยนุ่งผ้าถุงสีม่วง สวมเสื้อแพร ดอกม่วงอ่อนพร้อมทั้งเครื่องเพชรพราว แลเห็นถนัดทั้งมือกับหู เดินเข้ามาตรงหน้าเจ้าหล่อน ยกมือไหว้ อักษร อย่างงาม

ขณะนั้นเลยทำให้ใจคอผ่ายชาย วับหวามด้วยความประหม่า และตื่นเต้นอีกหนหนึ่ง เสียงหัวใจเต้นรัวเป็นกลองโยนอยู่ตรงหน้าอก หูดังเปรี๊ยะประราวจะระเบิดเพราะความอื้ออึกษรลุกขึ้นยืนหลีกทางให้เจ้าหล่อนนั่ง

"พี่ทรายไหมว่า ดิฉันมาพบพี่วันนี้ด้วยความจำเป็นอย่างไร? และริบร้อนเพียงใด? ทั้งต้องระวังตัวแค่ไหน?" เจ้าหล่อนเริ่มพูดขึ้นเร็วปรื๋อ คล้ายกับได้เตรียมคำพูดเหล่านี้มาแล้วหลายวัน แต่อาการสนิทสนมคงมีอย่างเดิมดุจพี่น้อง ที่คลานตามกันมาอย่างเจ้าหล่อนบอกในจดหมาย

อักษร ตอบเสียงสั่นเครืออย่างแก้ไม่หาย ว่า "เปล่า—เปล่าจ๊ะ ยังไม่ทรายอะไรทั้งหมด แต่ดีใจเหลือเกินที่ได้พบคุณน้องวันนี้"

"บางทีจะเป็นครั้งแรก และครั้งสุดท้ายในชีวิตดิฉันด้วย" เจ้าหล่อนหย่อนกายนั่งลงที่มุมแท่น ห่างจากข้าพเจ้าราวหนึ่งศอก "ก่อนอื่นพี่ควรทราบว่า ตั้งแต่เกิดมาดิฉันยังไม่เคยทำชั่วช้าเท่าคราวนี้ ที่ดิฉันว่าชั่วช้านั้น หมายถึงการมาอย่างนี้—คือลักลอบมาพบผู้ชายเช่นนี้ไม่เคยเลย คิดๆ ดูแล้วน่าร้องไห้ พี่เห็นใจดิฉันไหม?"

"โถ, ทำไมจะไม่เห็นใจคุณน้อง" อักษรพูดพลาง ฉวยโอกาสเขยิบเข้าไปใกล้ตัวเจ้าหล่อนอีกเล็กน้อย ซึ่งเจ้าหล่อนก็ไม่ถอยหนี "พี่เห็นมา ตั้งแต่คุณน้องกรุณาช่วยกู้อิสสรภาพให้พี่ตลอดมาถึงระหว่างไม่มีงานทำ ไม่มีจะกินก็ยังให้ทานมาจนทุกวันนี้ ทำไมพี่จะไม่เห็น พี่พร้อมแล้วทุกลมหายใจเข้าออก จะอุทิศเลือดเนื้อฉลองพระคุณ คุณน้อง ขอโปรดบอกมาอย่ารังเกียจเลย"

"เปล่าค่ะ ไม่ใช่จะมาลำเลิกบุญคุณอันใดหามิได้ เท่าที่ดิฉันช่วยพี่มาทั้งหมดก็เพราะสงสารเสียดายเกียรติคุณ ความดี ของพี่จะสิ้นศูนย์ไปเสีย และนอกจากนั้น อย่าลืมนะคะว่าเรารักกันอย่างพี่น้องคลานตามกันมา นี่ค่ะดิฉันนำของที่ต้องการมาให้"

ว่าแล้วเจ้าหล่อนส่งห่อผ้าม้วน ๑ ให้ในมืออักษร ๆ รับมาแก้เห็นเป็นขวดน้ำอบเล็กขวด ๑ ข้างในบรรจุหัวน้ำอบไทยอย่างหอม ห่อขวดน้ำอบนั้นคือผ้าเช็ดหน้า ซึ่งบรรจุน้ำหอมเกือบโชก คลี่ออกดูแลเห็นปักไหมพรมยอกไว้ว่า "สำหรับความสุข" โดยความดีใจเต็มขีดอักษรก็หยิบขึ้นมากอดแนบไว้กับอก.

"พี่ต้องทรายว่า ผ้าเช็ดหน้านั้น ดิฉันปักด้วยมือเอง และทั้งน้ำอบในขวดก็เป็นของดิฉันปรุงเอง อยู่ว่าง ๆ ชอบทำเล่น ดิฉันให้พี่

สำหรับเย็นของที่ระลึก สำหรับดิฉัน ในวาระสุดท้าย ที่เราจะต้องจากกัน”

“จากกัน ?” ฝ่ายชายถามด้วยความตะลึง ปากพูดออกไปอย่างเครื่องจักร “คุณน้องหมายความว่ากะไร ?”

“หมายความว่า.....” พูดเพียงนี้เจ้าหล่อนหยุดชะงักอาการสะอึกดาลขึ้นมาตามลำคอ น้ำตาค่อย ๆ ซึมออกมาจากต่อมภายในดวงตาทั้ง ๒” “อย่าเล่าดีกว่าค่ะ ดิฉันทนไม่ไหวแล้ว”

คุณน้องต้องเล่า ไม่งั้นพี่กลุ้มใจตาย ขอทราบ—ขอพี่ทราบหน่อยเถิด คุณน้องที่รักสุดใจของพี่”

เขยิบเข้าไปใกล้อีก ๒—๓ คืบ ฝ่ายชายก็ได้นั่งติดชิดกายเจ้าหล่อน แล้วยื่นมือประคองหยิบมือเจ้าหล่อนขึ้นมาถือไว้ สังเกตได้ว่ามือนั้นเย็นเฉียบ — เย็นดุจน้ำแข็ง — เย็นดุจเย็นอวัยวะของคนผู้ปราศจากชีวิต.

เจ้าหล่อนหยิบผ้าเช็ดหน้าซึ่งห้อยติดเข็มขัดทองข้างตัวขึ้นมาคลี่เช็ดน้ำตา แล้วพูดเสียงอ่อนเครือ ทั้งสั่นระรัวดุจผู้มีภัยและทุกข์โทมนัสอย่างสาหัส.

“ดิฉันจะเล่าให้พี่ฟังพอเย็นสังเขป อย่าให้ละเอียดเลยนะคะ ดิฉันกลั้นน้ำตาไม่ไหว ยังดีนี่รายนั้น พระพิพิธ — รายที่ดิฉันเล่ามาให้ทราบทางจดหมายนั้น เขาชะนะจิตต์ใจคุณแม่โดยทางใดทาง ๑ คุณแม่ตกลงกับเขาแล้วนัดวันจะมาหมั้นในอาทิตย์หน้า ดิฉันหมดหนทางทัดทานแล้วทุกทาง จึงจำต้องทำสองอย่างคือไม่หนี ก็ ตาย !”

“โอ๊ย! อย่าเลยคุณน้อง” อักษรพูดเสียงสั่นยิ่งกว่าเจ้าหล่อน “พี่ขอเด็ดขาด อย่าตายเย็นอันขาด”

“งั้นก็ต้องหนี”

“คุณน้องคิดแล้วหรือว่า จะหนีไปไหนจึงจะพ้น ?”

“ดิฉันคิดแล้วว่าจะไปเมืองจีน ไปอาศัยอยู่บ้านคุณลุงยนเขา พี่ควรทราบด้วยว่าคุณพ่อดิฉันเย็นเชื้อจีน ถิ่นฐานบ้านเดิมของท่านอยู่เมืองจีนตลอด เพราะฉะนั้น การที่ดิฉันจะไปที่นั่น จึงย่อมไม่เป็นที่น่ารังเกียจหรือน่าครหาอย่างใดเลย”

“คุณน้องจะไปกับใครล่ะจ๊ะ ?”

“ตั้งใจว่าจะเอาเด็กคนใช้ไปสักคน ๑ หนีจากบ้านไปให้พอดีเรือออก แล้วลงไปกับเรือเสียเลย ใครตามคงไม่ทัน”

“คุณน้องไม่กลัวภัยอะไรบ้างหรือจ๊ะ ออกไกลถึงเพียงนั้น ?”

"ไม่เคยนึกค่ะ เย็นตายก็ตามที นึกว่าเกิดมามีกรรมก็ต้องสู้กรรม"

"ไม่ได้—ไม่ได้แล้ว คุณน้อง" อักษรพูดขึงขังขึ้นกว่าก่อน "พี่จะยอมปล่อยให้คุณน้องไปอย่างนั้นไม่ได้ พี่ขอไปด้วย—ขอติดตามไปจนถึงที่สุด"

"พี่อักษร ขา น้องขอห้าม พี่ไปไม่ได้เย็นอันขาด" ว่าพลางชะม้ายดวงตาอันหวานฉ่ำ แต่เยี่ยกชุ่มด้วยอัสสุชล ลงมาสบหน้าชายหนุ่ม "ถ้าพี่ตามไปพี่ก็แตกหมด"

"ทำไมจะพี่จึงจะแตก ?"

"พี่เย็นคนฉลาด ได้ตริตรองถ้วนถี่แล้วหรือ จึงตกลงใจเช่นนั้น ?"

"พี่สารภาพว่ายังไม่ได้ตริตรองถ้วนถี่จริง แต่สำหรับคุณน้องพี่ไม่เห็นความจำเย็นอย่างไรจะต้องตริตรอง เพราะไม่ว่าอะไร ๆ พี่อยากทำเพื่อฉลองพระคุณ คุณน้องทั้งนั้น พี่รอคอยหาโอกาสนี้มานานแล้ว พี่ตกลงใจจะทำและมุ่งหน้าจะทำโดยไม่ขอคิดเหตุข้างหลัง เย็นอันขาด พี่ขอตายตาพหน้า"

"นั่นเรียกว่าพี่บกพร่องต่อความรอบคอบ น้องจะพูดให้ฟัง, พี่ควรคิดถึงความสำคัญ ๒ ประการคือ ๑ งานซึ่งน้องได้อุตส่าห์ไปเผ้าเสด็จเสนาบดี ขอฝากฝั่งให้แล้ว เข้าใจว่าพี่จะได้ทำงานเย็นฝั่งฝา ในต้นเดือนหน้าเย็นอย่างช้า ถ้าพี่ไปเสียกับน้อง งานนั้นก็ต้องเหลวไป ประการที่ ๒ พี่ทิวา เมียพี่อยู่บ้านจะรู้สึกอย่างไรในเมื่อพี่ทิ้งเธอไปเสีย เธอจะโทมนัสใจเพียงใด ?"

"คุณน้องพูดก็ถูก แต่ทว่าพี่ไม่ได้คิดจะทิ้งแม่ทิวาเลย พี่จะขอตามคุณน้องเย็นเพื่อนคุณน้องไปจนกว่าจะถึงที่หมาย แล้วพี่ก็กลับในเมื่อคุณน้องพ้นภัยกลางทะเลแล้ว อนึ่งพี่ขอให้สัตย์ปฏิญาณอย่างที่เคยให้ไว้แล้ว และได้ประพฤติตามโดยเคร่งครัดแล้วว่า แม้ระหว่างทางจะได้ไปด้วยกันโดยลำพังสองต่อสองก็ดี ก็ไม่ขอล่วงเกินประทุษร้ายอย่างใดต่อคุณน้องเย็นอันขาด"

"แต่พี่นึกว่าคนอื่นจะเชื่อเช่นนั้นหรือ ?"

"เชื่อไม่เชื่อก็ช่างเขาเย็นไร พุทธภาษิตก็มีว่า คนเราจะบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์อยู่ที่ใจต่างหาก และตัวเจ้าของใจเย็นผู้รู้ดี"

"ก็ถูกแล้ว พี่คิดฉลาดมาก แต่น้องขอวิงวอน อย่าไปเลยนะคะ พี่อักษรที่รักเสมอใจของน้อง อย่าตามน้องไปเลย"

"ถ้าเช่นนั้นคุณน้องไม่อาลัยพี่บ้างเลยหรือจะ ?"

น้ำตาร่วงพรูลงมาทาแก้มอันเปล่งปลั่งทั้ง ๒

เย็นคราย เจ้าหล่อนมองดูหน้าชายหนุ่มอย่างละห้อยสุดซึ้ง

"คิดก็สุดคิด อาลัยก็สุดอาลัย" เจ้าหล่อนพูดเสียงเกือบไม่ตลอดลำคอ "เพราะเช่นนั้นจึงอุส่าห์มาให้พบ และนอกจากนั้นยังเตรียมนี่มาให้ด้วย เผื่อเวลาดิฉันไปแล้ว พี่จะเกิดเดือดร้อนอะไรขึ้นมา จะได้ใช้สอย"

ว่าแล้ว เจ้าหล่อนวางธนบัตรฉะบับละพันยาทลงในมือ อักษร ๒ ฉะบับ

"พี่ขอบพระคุณน้องเย็นที่สุด แต่พี่คิดว่าน้องนำไปใช้เป็นการเดินทางดีกว่า เวลานี้หมดทุกข์ใด ๆ แล้ว ไม่เห็นควรจะเบียดเบียนคุณน้องอีก"

เจ้าหล่อนโบกมือ ไม่รับคืนจากมือฝ่ายชาย ซึ่งจะส่งให้เจ้าหล่อน

"ช่างเถิดค่ะ ดิฉันมีพอเป็นค่าเดินทางแล้ว โปรดรับไปเสียให้ดิฉันหายห่วง และข้อสำคัญโปรดอย่าลืมนะคะ พี่ตามดิฉันไปไม่ได้ – ถ้ารักน้องแล้วอย่าตามไปเป็นอันขาด ชีวิตไม่ตายคงได้เห็นหน้ากันอีก หรือจะตายเสียกลางทะเลก็ให้รู้แล้วรู้รอดไป คิดถึงพี่ก็คิด – โอ๊ – เลิกเถอะค่ะ อย่าพูดกันอีกเลย ดิฉันไม่มีน้ำตาจะหลั่งต่อไปอีกแล้ว"

..... โดยมิทันรู้ตัว เจ้าหล่อนก็พลันลุกขึ้นยืน ยกมืออันถือผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับน้ำตา แล้วยกมือไหว้ลา อักษร เดินออกนอกประตูสวนไปโดยด่วน ทิ้งให้ชายหนุ่มงง – งงด้วยความตะลึงพรึงเพริด จนเกือบไม่รู้สึกตัวว่ากำลังทำอะไรอยู่!

– ๗ –

เย็นวันรุ่งขึ้น นายอักษรกับนางทิวาศุภลิขิต เสร็จจากการรับประทานอาหารเย็นแล้ว ลุกจากโต๊ะ มานั่งคุยกันที่หน้ามุขรับแขก สามีเอนตัวลงบนเก้าอี้หวาย สูบบุหรี่พ่นควันเย็นกลุ่มขึ้นเพดาน สมองคงคิดอะไรวุ่นอยู่ในใจ ภรรยานั่งบนเก้าอี้เดียวหันหน้าหาสามี ปากพูดตอยคำสนทนา พร้อมไปกับมือซึ่งถักผ้าปูโต๊ะใหม่อันกำหนดจะซื้อมาในสัปดาห์หน้า

"น้องรักของพี่" อักษรเริ่มปาฐกถาหลังจากพูดเรื่องกิจวัตรบ้านเรือนจบลงแล้ว "วันนี้มีลาภจะยอกพี่ได้เงินพิเศษมาจากการค้าขายอย่างหนึ่ง ซึ่งพี่ขอไม่ให้ถามต้นสายปลายเหตุ อยู่ในกระเป๋าเสื้อพี่สองพันยาท น้องไปหยิบมาเก็บไว้ใช้สอยจนกว่าพี่จะกลับ"

เธอสะดุ้ง สีหน้ามีทั้งยินดีและสงสัยใจระคนกัน

"น้องยินดีมากค่ะ แต่เอ๊ะ! คุณพี่พูด

เมื่อกี้ว่า จนกว่าพี่จะกลับนั้น หมายความว่า คุณพี่จะไปไหนคะ ?”

อักษร ผงะเพราะเผลอตัว เบิ่งเนื้อความในใจบางอย่างออกไปโดยไม่ได้ตั้งใจ แต่พยายามสงบอารมณ์ไว้เป็นปกติ

“พี่ตั้งใจว่า จะไปหาโชคลาภสักหน่อย”

“ถึงไหนคะ ?”

“นึกว่า จะไปต่างประเทศ”

“เมืองจีนหรือคะ ?” เจ้าหล่อนถามสอดคำพูดขึ้นมาอย่างประหลาด ตรงนี้ อักษร ต้องสารภาพว่า สะดุ้งทั้งตัว ลุกขึ้นในท่าทรงกายนั่ง แล้วพูดว่า

“ทำไมน้องทายใจพี่ถูก ?”

“โถ คุณพี่ขา น้องอยู่กับคุณพี่มาถึง ๑๕—๑๖ ปีแล้ว จะไม่รู้ใจผัวยังไง ? ถามจริง ๆ เถอะค่ะ ตั้งแต่คุณพี่ได้น้องมาอยู่ใต้ผ้าเท้า น้องเคยขัดใจคุณพี่บ้างไหมคะ ?”

“ไม่มีเลยยอดรัก เอ, น้องถามพี่ทำไม?”

“เปล่าค้า, น้องหมายความจะบอกอย่างเดียวว่าน้องปฏิบัติอิริยาบถ ถูกกับนิสัยคุณพี่ได้หมดทุกอย่าง นอกจากเงินเท่านั้น เพราะน้องขาดฐานะ”

“พูดทำไมน้องรัก พี่ไม่ได้บังคับให้น้องปฏิบัติพี่ด้วยเงินทองอะไรเลย หน้าที่นั้นเป็นของผู้ชายต่างหาก”

“ก็ถูกหรอกค่ะ แต่ทว่าสมัยนี้หญิงเขาใช้ตกเบ็ดชายด้วยเงิน ไม่ใช่ด้วยความรู้ความสุภาพในมรรยาทอันเป็นคุณสมบัติภายในน้องสารภาพว่าขาดคุณธรรมอันนี้”

ทั้งนี้ หมายความ ว่า นางทิวา ศุภลิขิต จะทราบความลับอะไรภายในของนายอักษร หมดทุกประการแล้วหรือ ? ถ้าเช่นนั้นถึงเวลาหรือยังที่ฝ่ายชายควรเบิ่งความจริงอันเป็นของ งามยิ่งระหว่างบุคคลทั้งสาม ? ยัง—อักษรคิดขณะนั้น—ยังไม่ถึงเวลาแน่”

ตนยอมทราบดว่า นางทวา ภรรยายอดสงสาร ของ ตน คนนี้ มี ฤทธิ์หิง เป็น พิษร้าย ยิ่งกว่าสตรีใด ๆ ในโลก หากแต่ความเป็นผู้ดีมีคุณสมบัติประกอบทั้งความรู้ความคิดของเธอจึงบังคับให้เก็บไว้ได้มาก อักษร ทราบดีว่าการบอกตรง ๆ ในบัดนี้ ซึ่งแม้เรื่องจะยังไม่เป็นจริงก็ดี ก็คงหมายความว่าฝ่ายสามีส่งมฤตยูให้ภรรยาในบัดดล

“น้องออกจะพูดมากเกินไป พี่หมายความว่าพี่จะออกเดินทางไปนอกพระราชอาณาจักร เพื่อการสืบราคาสินค้าสำคัญบางอย่างราวสัก ๒—๓ เดือน แล้วก็กลับ พี่เกรงว่าเผื่อจะออกเรือวันใดโดยไม่ทันเตรียมตัว น้องจะได้

ไม่ตกใจ พี่มอยเงินให้ไว้นี่ก็พอใช้ราว ๓ เดือนไม่ใช่หรือน้อง ?”

“เกินพอค่ะ, คุณพี่ก็ทรายแล้วว่า น้องไม่ได้เป็นนักเลงเสงภาพ ไม่ได้แพ้อย่างสตรีสมัยใหม่ทั้งหลาย ทำไมจะไม่พอคะ ? ว่าแต่ว่าคุณพี่จะหนีน้องไปแล้ว โปรดดูหน้าน้องให้เต็มตาไว้เสียด้วย !”

พอได้ฟังดังนี้ อักษร ขนลุกเกรียว เผยอกายขึ้นจากเก้าอี้นวม ตรงเข้าโอบตัวเธอกอดไว้แน่น มองหน้าเธอซึ่งคลอไปด้วยน้ำตาอันร่วงเผาะ ๆ ลงมา เบี่ยกผ้าซึ่งถักแล้วครึ่งผืน

“น้องเอ๋ย, อย่าพูดอย่างนั้น พี่ไปแล้วก็กลับ และตั้งใจซื่อสัตย์ต่อน้องเสมอ ขออย่าคิดเป็นอื่นไปเลยน้องรัก”

แต่เจ้าหล่อนไม่ตอบ และทั้งไม่พูดจาว่าขานประการใดหมด ลุกจากเก้าอี้เดินเข้าห้อง หยิบผ้าเช็ดหน้าขึ้นซับตาร้องไห้ซิก ๆ

◎ ◎ ◎

สองวันให้หลัง ———

ตอนบ่ายวันนั้น บุรุษไปรษณีย์นำจดหมายด่วนฉบับหนึ่งมาส่ง พอเห็นลายมือหน้าซองก็รู้สึกใจสั่นรัว อักษร รับแล้วเข้าห้องหนังสือ ขณะนั้นนางทิวากับคนใช้ไปจ่ายตลาด เป็นโอกาสเหมาะ ฉีกออกอ่าน ใจหายวาบสมองตื้นตันหมุนคว้าง ข้อความจากตัวหนังสือหมึกน้ำเงินบนแผ่นกระดาษมีดังนี้

๗ มิน ๗๓

พี่อักษรแห่งที่รักเสมอชีพ

จดหมายฉะบับนี้เป็นสุดท้ายที่น้อง จะเขียนถึงพี่อักษรได้ อีกในชีวิต เพราะฉะนั้นจึงต้องบรรจงลงหมึกเพื่อให้ตราไว้ถาวรสำหรับพี่ จะระลึกถึงน้องในอนาคต

ในขณะที่พี่รับจดหมายฉะบับนี้ โปรดทราบว่าน้องกำลัง ล่องลอย อยู่แล้ว กลางทะเลลึก ซึ่งเข้าใจว่าบางทีจะเลยเกาะสีชังไปไกล น้องขอกราบลาพี่ไปโดยเรือเมล์จังซา ซึ่งกำหนด ออก จาก ท่า เที่ยงวัน วันที่ ๘ เดือน นี้ การไปคราวนี้เหตุผลอย่างไร ไม่จำต้อง อธิบาย เพราะได้เคยเริ่มเรื่องไว้ ให้พี่ทรายตลอด มีข้อที่ควรบอกอีกหน่อยก็คือ การไปครั้งนี้เป็นการเสี่ยงโชคที่สุด ด้วยน้องตกลงใจเด็ดขาดว่าจะไม่ ขอกลับ กรุงเทพ ฯ อีก ต่อไป ขอสมัครตายดาพหน้า ให้โลกเห็นความซื่อสัตย์ในคำพูดที่ได้ ลั่นวาจาปฏิญานไว้กับพี่ น้องหนีมาคนเดียว แม้คนใช้ก็มิได้เอามาด้วย เพราะมาคิดเห็นว่า การไปทนทุกข์ทรมานนั้น เพียงตัวคนเดียวก็หนักอยู่แล้ว ยังมีหนำ ซ้ำจะ

ให้คนอื่นมาพลอยลำบาก ด้วยโดยเหตุอันใด ? อาศัยที่น้อง พยายามใช้ เงิน ที่ เหลือ ติดตัวมา พัน ๑ เป็นค่าเดินทาง ได้เช่าห้องที่ ๑ ปิดเสียคนเดียว ๒ ที่ มิให้ใครมาปะปนอีก จึงหวังว่าคงไม่มีภัยอันใดมาแผ้วพาล นอกจากเรือจะอับปางเสียกลางมหาสมุทร ก็เป็นอันสิ้นชื่อไปชาตินึ่ง พี่อย่าวิตกเป็นห่วงน้องเลย

ข้อที่น้องกลัวมากที่สุด คือ การเมาคลื่น เพราะจำได้ว่าแต่เล็ก ๆ เมื่อคุณพ่อพามาเที่ยวเมืองจันหนึ่ง เคยเมาเกือบขาดใจ ตั้งแต่บัดนั้นจนถึงโตปานนี้ ไม่ได้ไปอีกเลย เข้าใจว่าการเมาทะเลคงไม่ลดน้อยถอยไปอย่างแน่นอน รังแต่จะหนักขึ้นอีก แต่อย่างไร ๆ ก็ไม่เสียดายชีวิต น้องยอมตายโดยดุษณีภาพ จึงสละตัวเองมาคราวนี้

พี่อักษร ขา ขอพี่จงอย่าห่วงน้อง—อย่าตามน้องเป็นอันขาด จงตั้งหน้าทำราชการประกอบอาชีพให้มีความสุขสวัสดี ของจถนอมรักพี่ทิวา ไว้อย่าให้อนาทร เพราะเธอเป็นภรรยาที่ซื่อสัตย์ต่อสามีที่สุด พี่อย่าได้คิดเบื่อหน่ายหรือ ทอดทิ้ง เธอให้ลำบาก ในอนาคต การมีผัวเดียวเมียเดียวนั้นถูกตามคติสำหรับลูกผู้ชายอย่างยิ่ง น้องรักความสุจริตเที่ยงธรรม และความอยู่ยืดยาวของสามีภรรยา อันได้เป็นคู่ ครอง กัน จวบ นิรันดร

ส่วนน้องนั้นขอพี่พึงนึกเสียว่าได้ตายไป แล้วในชาตินี้—ตายทั้ง ๆ มีความรัก พี่อย่าง ชีวิต—ตายหลัด ๆ ไปจากโลกนี้ เพื่อไปรอพบพี่ในโลกหน้า เมื่อคิดถึงน้องตรายใด ขอจงทำบุญตรวน้ำอุทิศส่วนกุศลแผ่ไปถึงน้อง โดยญาณวิถีใดวิถีหนึ่งซึ่งโลกนิยม หวังว่าน้องคงได้ รับส่วนกุศลของพี่บ้างตามควร

ในที่สุดขอลาจากไป

โดยไม่มีวันกลับอีก

ขออวยพรให้ อายุวรรณสุขพละอีกวารหนึ่ง

จากน้องผู้มีกรรมอันหนัก

ศ.

พออ่านจบข้อความ กระดาษจดหมายนั้นก็ร่วงผล็อยยังพื้น พร้อมทั้งตัวผู้อ่านฟุบลงกับโต๊ะหนังสือด้วยอาการหน้ามืด ใจหวิวราวกับมัจจุราชมาลักล้วงไป ละม้ายแม้นกับเนื้อเพลงลิขิตนี้

——— ลำดวนเอ๋ย เจ้าจะด่วนไป ก่อน แล้ว
เหมือนเกศแก้วพิกุลยี่สุ่นศรี จะโรยร้างห่างสิ้นกลิ่นมาลี จำยี่เอ๋ยสักกี่ปีจะมาพบ ฯลฯ—

ปริมาณเวลาที่มืนซึมไปในราวไม่น้อยกว่า ๑๕ นาที พอค่อยมีสติขึ้น อักษรก็เริ่มใช้หัวคิด อย่าง สุขุม—เย็น การ ผึก ประสาทแห่ง

สมองอย่างแรงกล้าที่สุด ตั้งแต่เกิดมาในชีวิต เย็นคราวจะต้องคิดเด็ดขาดลงในขณะนั้นว่า จะดำเนิรการอย่างใดต่อไป !

เมื่อได้นำกรณีย์อันผ่านพ้นมาแล้วชั่งคำนึงการย่อมประจักษ์ชัดว่า เจ้าหล่อน—นางสาวศิริวัฒน์ผู้นี้ คือผู้มีคุณอย่างล้นพ้นของตน เจ้าหล่อนเป็นผู้ทำคุณก่อน ฉันเดียวกับลักษณะ “บุรพการี” โดยมิหวังผลตอบแทน ทั้งไม่ได้ทำด้วยเจตนาจะเบียดเบียฬแย่งความรักของผู้อื่น คือ ภรรยาของตน เจ้าหล่อนได้ห้ามตนไม่ให้ทอดทิ้งแม่ทิวา เพื่อเจ้าหล่อน ในเรื่องที่เป็นมาแล้วใคร ๆ ย่อมลงความเห็นเหมือนกันหมด ว่าถ้าไม่เพราะเจ้าหล่อนแล้ว ตนเองต้องถึงซึ่งความอัยปางอย่างแน่ชัด ใครที่ให้อุปการได้ ในยามทุกข์จะไม่เป็นมิตรที่ดีที่สุดของชีวิตนั้นมิหรือ และเป็นความจำเป็นของหน้าที่ลูกผู้ชายหรือไม่ ที่จะต้องสนองคุณผู้มีคุณในยามยาก ?

หลังจากได้ครุ่นคิดคำนึงทบไปทวนมาหลายตลบ อักษรก็ตกลงใจ—ตกลงใจในบัดดลนั้น—ตกลงใจอย่างเด็ดเดี่ยว ที่จะขอติดตามไปเพื่อป้องกันอันตรายให้เธอ จนตราบถึงที่หมาย ที่เธอปรารถนาจะไป เมื่อได้บรรลุความจำนงโดยราบรื่นแล้ว ก็ตั้งใจจะกลับสถานเดิม ในที่สุดก็หยิบกระดาษดินสอมาเขียนความสั้น ๆ ลา นางทิวา ภรรยาโดยด่วน ยอกว่าจะไปตามที่ปรารภไว้ และขออภัยที่มิเวลาเตรียมตัวน้อยเต็มที จึงไม่ทันแจ้งล่วงหน้าต่อเธอ

เสร็จแล้ว อักษรก็รีบสาละวน หยิบกะเป๋าเดินทางมาบรรจุเสื้อผ้า ๒—๓ สิ่ง ซึ่งเท่าที่จะหาได้ในเวลาอันกะทันหัน และขวนเจียนเธอ—ภรรยายอดสงสารของตน จะกลับจากการจ่ายกับเข้าอยู่แล้วไว ๆ อักษรจำต้องตัดใจด้วยความมานะแรงกล้า แต่งเครื่องนักกีฬา แล้วหิ้วกะเป๋าลัดออกทางตรอกหลังบ้าน มาทะลุถนนใหญ่ ยืนหมุนคว้างอยู่ริมถนนหลายนาที

นายอักษรจะตามไปโดยวิธีใด ? เรือจังซา ออกจากท่าน่าวัดพระยาไกร ไปแล้วตั้งแต่เที่ยง ควักนาฬิกาออกดูเห็นเข็มอยู่ที่เลข ๓ อนิจจา ! ๓ ชั่วโมงให้หลัง ! บ่านนี้เรือคงออกพ้นปากน้ำไปแล้ว เรือเมล์ใหญ่ไปเมืองจันจะออกจากท่าอีกลำหนึ่ง ซึ่งต่อจากเรือจังซาแรก ก็ถึงสัปดาห์หน้า ซึ่งถ้าตนจะรอไปตามแบบธรรมเนียม ก็คงไม่มีประโยชน์อะไรในการติดตามไปเป็น “ยามรักษาการณ์” สำหรับผู้มีคุณสมประสงค์ ปัญหาสำคัญอยู่ที่จุดเดียว คือ การจับเรือไฟจังซา ให้ได้เท่านั้น

จึงจะสมหมาย แต่นายอักษรกำลังยืนอยู่ริมถนนกรุงเกษมในเวลา ๑๕ นาฬิกา ซึ่งตะวันบ่ายคล้อยแล้วเช่นนั้น จะขับเรือจังซาได้อย่างไร ?

บัดดลความคิดใหม่ก็เกิดขึ้น — เย็นความคิดซึ่งถ้าไม่ดีที่สุดก็เลวที่สุด และซึ่งจะไม่มีเวลาเปลี่ยนกลับเย็นอื่นได้ — เย็นความคิดที่เด็ดขาดสำหรับชีวิต อักษรตกลงต้องทำตามความคิดนั้นในทันใด ทั้ง ๆ ที่รู้สึกตนเองว่าเย็นความคิดโลดโผนไม่น้อยอยู่

ขณะนั้นพอดีแทกซี่เพียตแดง คันหนึ่ง ผ่านมา ชายหนุ่มโบกมือเรียกให้หยุด แล้วขึ้นนั่งโดยไม่มีการว่าราคา บอกให้ไปท่ากลางริมปากคลองตลาดโดยด่วน แทกซี่คันนั้นทำความพอใจให้สมค่า พอส่งถึง อักษรควักธนบัตรให้ ๑ บาท แล้วเดินเลี่ยวตรอกข้าม สะพานเล็กไปยังแพชลวิสย์ยานยนตร์ หาเจ้าของซึ่งเย็นสหายชอบพอกันมานาน ยืมหรือเช่าเรือยนตร์ชะนิดเครื่องติดท้ายลำหนึ่งแล่นไปธุระทางปากน้ำ

เจ้าของแพไม่มีความรังเกียจ ซ้ำเย็นผู้อาสาขับเรือ เค. ๑ ให้นั่งตามประสงค์ พอขนน้ำมันเบนซิน ๔ ปี๊บแดงลง บรรทุก พร้อมด้วยกะเป๋าเดินทางขนาดล่วมยาของนายอักษรเสร็จแล้ว ก็เดินเครื่อง เรือลำน้อยก็แล่นตัดฟองคลื่นระดับน้ำตะบึงไปทางใต้ลำน้ำเจ้าพระยา

เรือ เค. ๑ แล่น โลด โดด คลื่น ไป เสียงเครื่องยนตร์ดังก้องหลายคราว จนตะวันรอนอ่อนแสงก็ถึงที่ศุลการักษ์ ตรงข้ามสมุทรเจดีย์ แลเห็นสองฝั่งฟากแม่น้ำกว้างออกไปทุกขณะ อาจเย็นโดยความเข้าใจผิด ของ เจ้าพนักงาน ศุลกากรที่เห็นเรือลำนั้นเย็นเรือเที่ยวเล่นก็เย็นได้ จึงมิได้เอาใจใส่ ปล่อยให้พระชลวิสัย นายท้ายเร่งน้ำมันเครื่องยนตร์ครวญครางกะหึมกึมก้องโจนสวย ๆ เลยมาถึงปากอ่าว ผ่านเรือทุ่นแดงในออกมาไกลลิบ

เย็นคราว เคราะห์ดี นักหนา ยังเอิญ วัน นั้น คลื่นลมสงบ น้ำในทะเลเงียบและนิ่งไม่ผิดน้ำในอ่าง อักษรได้ วิงวอนให้คุณพระสหายที่รักเสียงโซคแล่นย่ายหน้าออกห้วงมหรรณพอันเวิ้งว้าง ซึ่งยังไม่เคยปรากฏในประวัติการแห่งเรือเครื่องติดท้ายลำใดจะเคยมาได้ถึงเพียงนั้น

เรือน้อยโจนคลื่นสวย—สวย บางคราวด้วยอำนาจความแรงของละลอกทะเล ซึ่งมีอยู่โดยธรรมชาติแม้ในอากาศปกติ ฝอยคลื่นกะเซ็นสาดเข้ามาเปียกเสื้อเย็นละอองเย็น

เวลานั้นใจ อักษร เลยหน้าเรือไปไกล ดวงตา สอดส่ายมองซ้ายหมายขวา แลดูตรวจไป ในหมู่เรือใยใหญ่น้อย ซึ่งแล่นก้าวและตาม ลมสวนกัน แต่ได้มาเย็นเวลาถึง ๓ ชั่วโมง แล้วยังมิได้พบร่องรอยแห่ง เรือกลไฟใหญ่ ลำใดจะใกล้กรายเข้าไปถึง

ในขณะใกล้จะหมดหวังอยู่นั้น ยังเอิญสายตาชายผู้ ใจผ่าวเร่าร้อน แลไป ทางซ้ายมือ เห็นควันกลุ่มดำพลุ่งขึ้นกลางทะเลใกล้กับเกาะสีชัง — แถวหินผาอันสูงเด่น เย็นหย่อมกลาง ตระหง่านอยู่ระหว่าง ทิวเขาดำพิกล้อมซ้ายขวา อา! แน่แล้ว, ควันเรือกลไฟ จังซา ที่ออกจากท่าน่า วัดพระยาไกร มาเมื่อเที่ยงวันนี้เอง

"ตรงไปจับเรือไฟ ที่เห็นควันโน่นเทียว คุณพระ" อักษร หันหลังมาพูดชี้มือไปตรงหน้าเรือ

"เรือไฟโน่นเชียวรึ คุณอักษร?" พระชลวิสัยตะโกน ตอบ เสียง ดังแหลม พัน เครื่องยนตร์ "แล้วขากลับผมจะมาอย่างไร เผื่อทะเลมีคลื่น?"

"ขอโทษคุณพระ ชีวิตของผมอยู่ที่เรือมีควันโน่น ส่วนคุณพระ.....เอาเถิด ไปให้ถึงเรือก่อนแล้วจึงพูดกัน โปรดผมหน่อย โปรดให้ได้—เร็ว! เร่งเครื่องหน่อยซี!"

ยังเอิญ ยังเอิญ

บางทีจะเย็นครั้งแรกของ พระชลวิสัย ที่ถูกออกคำสั่งประหลาดเช่นนี้ แต่เธอก็นับว่ารักเพื่อนพอใช้ เร่งน้ำมันเต็มฝีจักร เครื่องเดิรแรงจนแทบระเบิด ต่อมาอีกไม่ถึงครึ่งชั่วโมง ก็เห็นลำเรือไฟถนัด

เรือนั้นคือเรือจังซาแน่แล้ว!

แต่โชคของคน—วาสนาของมนุษย์—ย่อมขันดาลสภาพความเย็นอยู่แก่นิกรชน เปรียบเหมือนจักรผัน ปรากฏผลเย็นทั้งความรุ่งเรืองและหายนะ สุดแต่กรรมจะอำนวย โชคชาตาย่อมประดิษเงาไต่เต้าตาม บุคคลไปจน ถึงที่สุดแห่งวาสนา ในขณะนั้น—ในบัดนั้น—ขณะที่แลเห็นเรือเมล์ใหญ่ อันเย็นจุดสำคัญแห่งที่หมาย—แห่งความปรารถนา สำคัญของ ชีวิตอยู่ไร ๆ ก็เกิดภาพอันไม่เคยนึกฝันชัดขึ้นฉะเพาะหน้า

ภาพใหม่ในบัดนั้น คือ เรือยนตร์อีกลำหนึ่งสีเขียวคราม แล่นโจนคลื่นข้ามมาจากฟากฝั่งตะวันออก มุ่งตรงจะไปยังเรือไฟใหญ่ด้วยปรารถนาเดียวกัน บนเรือนั้นมีภาพมนุษย์ ๒ คน อบอุ่นด้วยโลหิตแห่งชีวิตอันร่าเริง คนหนึ่งคุมเครื่องยนตร์อยู่ที่ พวงมาลัยกลางลำ อีกคนหนึ่งแต่งเครื่องนักกีฬาสวม กางเกง ขาสั้น สีดำ สวมเสื้อเชิ้ตสี

กุหลาบถกแขน ยืนหน้าเรือ ชี้มือตรงไปที่เรือใหญ่ ยางคราวก็หันกลับมาตะโกนบอกอะไรบางคำแก่นายท้าย

ต่อมาชั่วเวลาไม่ถึง ๕ นาที เรือยนต์ลำใหม่ก็ตัดคลื่นใกล้เข้ามา ขนานขนเกือบเทียบข้างเรือ เค. ๑ นายอักษรจึงแลเห็นสริรรูปของชายคนใหม่นี้ได้ชัด ในท่ามกลางแสงสลัวแห่งอากาศยามตะวันยอแสง

ชายนั้นรูปร่างสันทัด ใบหน้าใหญ่ ปากกว้าง โกนหนวดเรียบ ตาพอง แต่แก้มสองข้างซึ่งตอบลงไปเล็กน้อย จนเห็นกะดูกชิ้นสันนั้นบอกลักษณะอยู่ในตัวว่า เป็นผู้มีอายุเกินกาย หรือจะเรียกว่ารุ่นราวคราวเดียวกับนายอักษร แต่สีหน้าอันขะมักเขม้น ปากเม้ม ตาจ้องจับตรงไปที่เรือใหญ่เกือบมิกะพริบตลอดเวลานั้น บอกว่าอยู่ในอาการร้อนรนกะวนกะวาย ไม่หย่อนไปกว่าตน

อีกบัดเดี๋ยวใจ ขณะเรือ ๒ ลำขนานกันเข้าไปใกล้กว่าเก่า เสียงชายคนใหม่ตะโกนก้องออกมาทางเรือ เค. ๑ ว่า

"เฮ้ย, เรือลำนั้นน่ะ เขาเครื่องหน่อยไม่ได้รึ? จะแล่นตะบึงไปไหนกัน? คลื่นตีข้างเรือฉันเข้ามามากเต็มทีแล้ว เดี๋ยวได้เกิดล่มกันกลางทะเล!"

"เรือแกเขาเครื่องบ้างซี ฉันจะรีบไปเรือใหญ่นี่" เสียงอักษรตะโกนตอบไป

"กันก็จะไปเรือใหญ่เหมือนกัน" ชายนั้นตอบ นัยน์ตาขวางจ้องมา อักษรถมึงทึง

อา! คราวนี้เอง เย็นคราวที่อุปสรรคแท้ๆ ยังเอิญเข้ามาขวางหน้าโดยมิคาดฝัน

"ขอโทษ ท่านจะไปทำไมที่เรือใหญ่?" อักษรถามไป

"นั่นไม่ใช่ธุระของแกนี่ เขามีธุระซี เขาจึงรีบมาออกจะตาย"

"ก็เป็นธุระอยู่บ้าง เพราะฉันเองต้องการไปพบคนในเรือ มาส่งที่ท่าไม่ทัน จึงต้องตามมา"

"ฉันก็เหมือนกัน บอกให้ก็ได้ คู่หมั้นของฉันหนีมา ฉันจึงติดตาม เอาละ, เขาเครื่องหน่อยซี บอกว่าจะรีบ!"

ขณะนั้น เรือ ๒ ลำคงขนานกันไป บ่ายหน้าสู่เรือใหญ่ ซึ่งใกล้เข้ามา แลเห็นลำเรือถนัด และเห็นคนบนเรือกำลังขนสินค้าบางอย่างจากเรือโป๊ะ ๒ ลำ ซึ่งกำลังเทียบข้าง อักษรจึงถามไปทันใดนั้นว่า

"ขอโทษ เช่นนั้นท่านก็คือ พระพิพิธน่ะซี!"

ชายนั้นสะดุ้งทั้งตัว เหลียวมาจ้อง อักษร

ตรงเต็มดวงหน้า

"เอ๊ะ, นี่ทำไมแกจึงรู้จักฉัน?"

"จำเป็นด้วยรึ ที่ผมจะต้องแสดงเหตุผล?"

"ไม่ต้องแสดงก็ได้ รู้จักแล้วก็ดีละ ฉันเองคือ พระพิพิธ ฯ จะรีบไปตามแม่ศรีวัฒน์เขาเครื่องซี, อ้าว – อ้าว อย่าพยายามตัดหน้าฉันซี – – – "

"งั้นผมก็ขอบอก – บอกอย่างเด็ดขาดว่า" อักษรพูดเน้นคำ พลางถลกแขนเสื้อเตรียมรบในขณะนั้น "ว่าท่านจะตามไม่ได้จนกว่าจะตกลงกับผมก่อน"

"เอ๊ะ! ทำไมฉันจึงจะต้องตกลงกับแก?" พระพิพิธ ฯ พูดถลกแขนเสื้อข้างซ้ายซึ่งรุ่ยออกมา "แกเป็นพ่อฉันรึ?"

"ไม่ใช่พ่อ แต่มีอำนาจยิ่งกว่าพ่อ"

"งั้นแกก็เป็นคู่รักกับแม่ศรีวัฒน์น่ะซี? แกเป็นชู้ขันหมากรึ?"

"ขอให้หยุดใช้ถ้อยคำหมิ่นประมาทเดี๋ยวนี้!" อักษรร้องอย่างฉุนเฉียว เลือดแล่นขึ้นทั่วตัว

"ฉันไม่หมิ่นละ ฉันจะตบหน้าแกเดี๋ยวนี้แหละ!"

และพร้อมกับคำพูดนั้น พระพิพิธ ฯ ก็กะโจนแผล็วเดียวจากหัวเรือยนตร์ของตนเข้ามาที่เรือ เค. ๑ เงื้อมือโถมทะยานเข้าตบถูกแก้มอักษรเต็มเหนี่ยว พอเสียงฉาดถูกกลืนไปกับเสียงลมกลางทะเล รอยแดงเป็นทางนิ้วมือปรากฏขึ้นเป็นตราที่ใบหน้าชายหนุ่มรูปงาม

พลันความดุเดือดได้ปรากฏขึ้นในบัดดล อักษรกำหมัดอย่างแข็งกะด้างที่สุด พุ่งตอบที่ซอกคอพระพิพิธ ฯ เต็มแรงเกิด ซึ่งพระพิพิธ ฯ ยกหมัดซ้ายขึ้นปัด แต่ผิด แลเห็นซอกคอแดงเป็นตราประทับรับกับแก้มอักษร พระพิพิธ ฯ เหวี่ยงหมัดขวาโต้ไปเต็มแรงประสานกับหมัดคารบ ๒ ของอักษร บัดนั้นเองการต่อสู้อย่างแรงร้ายก็บังเกิดขึ้น กลางลำเรือ ซึ่งโคลงเอียงกลับไปมาเพราะความกระเทือนอันแรงกล้า

แต่พระชลวิสัย ฯ ก็ดี หรือชายหนุ่มนายท้ายเรือยนตร์อีกลำหนึ่งนั้นก็ดี ต่างคนทำหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด คือเร่งเครื่องยนตร์กระหน่ำ เสมือนว่าจะนำวัตถุพะยานอันน่าหวาดเสียวนั้นไปให้เรือขังชาพิพากษาเด็ดขาด

ฝ่ายเรือยนตร์ลำหลังก็คงเทียบข้างเรือ เค. ๑ ติดไปดุจคอยช่วยในเวลาเจ้าของเสียที

การต่อสู้คงดำเนิรต่อมาไม่น้อยกว่า ๒ นาฑิ คู่วิวาททั้ง ๒ ต่างกัดฟันอยู่กร้วม ๆ แววตาเย็นประกายด้วยเพลิงโทษะจริต มุ่งสังหารผลาญชีวิตกันเย็นเบื้องหน้า หลายคราว พระพิพิธ ฯ ทั้ง ๆ ที่อายุเข้าปูมมัชฌิมวัยอันบริบูรณ์ ได้ตั้งหลักโหมกำลังเข้าชกอักษรถูกเหมาะ ๆ หลายครั้ง ทั้งอกและหลังเกือบน่วมด้วยมังสาวุธ และก็หลายคราวอักษรมีโอกาสงาม รวบคอพระพิพิธ ฯ ไว้ด้วยกำลังกล้าม ๒ แขน ใช้กำลังเข่าทั้ง ๒ โถมกะแทกถูกหน้าอกดังอัก ๆ ทั้งคู่กอดปล้ำกัน — ฟัดกัน — ตลอดจนกัดกันด้วยฟันหนังกำพร้าและเนื้อบางส่วนหลุดหายเย็นชืน ๆ

กำลังแรงของการถูกกะแทกด้วยเข่า ทำให้พระพิพิธ ฯ เสียหลัก ซวนไปข้างเรือ แต่พระพิพิธ ฯ ก็มีไหวพริบพอที่เข้ากอดตัวอักษรไว้แนบสนิท ฉะนั้นพอร่างพระพิพิธ ฯ หลุดจากเรือตีลังกาตูมลงน้ำ ร่างนายอักษรก็ถลาโครมลงไปด้วยกัน—พร้อมกัน!

แต่แม้กะนั้นแล้ว ทั้งสองต่างจะได้ละลดต่อกันก็หาไม่ ต่างคงยื่นมือออกยุ้นปากและงมกันกลางกระแสน้ำทะเลอันนิ่ง ฝอยน้ำกะเซ็นเย็นลำคุขไฟพะเนียง ต่างคนต่างยังอยู่ในอาการวัดเหวี่ยง ไม่มีใครสามารถจะ “น็อก—เอ้าท์” กันลงไปได้

ขัดใจนั้น เสียงพระชลวิสัย บนเรือ เค. ๑ หันมาตะโกนร้องออกไปดังก้อง

“เลิกกันเถิด ระวัง! ฉลามมาโน่นแล้ว!”

แต่ไม่ปรากฏว่าใครในคู่วิวาทนั้นได้ยินหรือสำเหนียกภยันตรายใหม่ อันกำลังว่ายตัดกระแสน้ำจากทางเกาะสีชังตรงดิ่งเข้ามาถ่ายเดียว

ต่อมาอีกไม่ถึง ๑ นาฑิ ขณะคู่ปรปักษ์กำลังทำการต่อสู้กันอย่างเข้าด้ายเข้าเข็มกลางห้วงมหรรณพ อันลึกสุดหยั่งนั้น ปลาฉลามตัวใหญ่ ซึ่งเย็นเจ้าแห่งทะเลแถบสีชัง ในยามคลื่นสงบ จำนวนไม่น้อยกว่า ๓—๔ ตัว ก็ว่ายมาถึง และพอมีเสียงฮวบ กระแสน้ำพวยพุ่งกระจายขึ้นสูงกว่าเดิม ทั้งสองชายก็ดิ่มดำหาย — หายลงไปใต้พื้นน้ำ — หายโดยไม่มีวันกลับ ฉะเพาะหน้าคนบนเรือยนตร์ทั้ง ๒ ลำ และฉะเพาะหน้าคนบนเรือใหญ่ซึ่งช่วยตะโกนบอกเหตุ แต่ปราศจากผล!

—— และเรื่อง “บุญทำกรรมแต่ง” ก็ถึงซึ่งอวสานอันน่าอนาถลงเพียงนี้

เรื่องบีศาจในฮาเรม

แปลและเรียบเรียงโดย ‘ประภาศรี’

นิยายต่าง ๆ ที่เล่าสู่กันฟังอยู่ในหมู่ชนทุกชั้นในดินแดนของดิฉันนั้น ล้วนเต็มไปด้วยความพิสดาร มีการผจญภัยต่ออำนาจบีศาจและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่าง ๆ อย่างน่าขนพอง สยองเกล้า ถึงเช่นนี้ก็ดี ยังไม่เท่าเทียมสิ่งที่ปรากฏมากับตัวดิฉันเองแม้แต่น้อยเลย ครั้งนั้นดิฉันถูกจับไปเย็นทาส และได้พลัดพรากจากกรุงอาเมนเนียอันเย็นบ้านเกิดเมืองนอนรักยิ่งของดิฉัน เย็นเรื่องที่แปลกประหลาดที่สุดกว่าเรื่องที่เคยได้ยินมาแล้วแต่ก่อน ทางแถบเชิงเขาอันเย็นละแวกบ้านเดิมของดิฉัน

เมื่อหกปีมาแล้ว ดิฉันได้ตกไปอยู่ในบ้านชวนเริง (ฮาเรม) ของชาวเตอรกีในฐานะแห่งทาสของท่านปาชาร์ ผู้มีอำนาจในทางเงิน ซึ่งมีนามว่า ยาแมนมิร์ซา โดยดิฉันได้ถูกพวกเหล่าร้ายชาวเมืองจับไปขาย และได้มาอยู่ในฮาเรม ซึ่งตั้งอยู่ริมลำน้ำบ๊อซปอรัซ ใกล้กับเขตต์กอนเอลรีค ท่านปาชาร์ผู้นี้มีน้ำใจโหดร้ายต่อพวกดิฉันมาก กักขังไว้อย่างนักโทษโดยมีผู้คุม บังคับให้อยู่แต่ละเพาะในห้องที่ทำไว้สำหรับพวกหญิงเท่านั้น มิยอมให้ออกมานอกฮาเรมเลยเย็นอันขาด แต่การเลี้ยงดูนั้นได้ทำไปอย่างดีทุกสิ่ง มิให้ได้รับความลำยาก และเดือดร้อนในเรื่องอาหารเลยแม้แต่น้อย ถึงเวลาก็มีผู้นำมาให้อย่างพร้อมเพรียง พวกหญิงที่ถูกกักอยู่ในที่นี้มีสิคนด้วยกันรวมทั้งตัวดิฉันด้วย ต่างพากันตั้งตัวเย็นภรรยาของท่านปาชาร์ทั้งสิ้น แต่ดิฉันผู้เดียวเท่านั้นที่เห็นว่าเย็นนักโทษโดยตรง หาใช่ภรรยาจริง ๆ อย่างที่แม่สาว ๆ เหล่านั้นฝันถึงไม่ ในหมู่หญิงเหล่านี้มีตัวดิฉันกับอีกสองสาวพี่น้อง ผู้พี่ชื่อซิเรม และน้องสาวชื่อซิเรมซิเฮอร์ และอีกนางหนึ่งที่นับว่าเย็นตัวโปรดของท่านปาชาร์ดำรงฐานะในตำแหน่งภรรยาเอกชื่อ อามิน เจ้าหล่อนนับว่าเย็นหญิงสวยผู้หนึ่ง สวยจนเกือบจะหาหญิงใดเทียบได้ยาก เจ้าหล่อนทะนงตัวที่สุดมักใช้กิริยาเย่อหยิ่ง และดูถูกหญิงเหล่านั้นที่นับว่าเย็นจำพวกอนุภรรยา แต่ก็หาได้แสดงการโหดร้ายต่อดิฉันอย่างเช่นหญิงอื่นที่เย็น

ชาติเดียวกับเจ้าหล่อนไม่ ดิฉันผู้เดียวเท่านั้น ที่ปลีกตัวมาอยู่เสียในห้องที่มีลูกกรงโปร่ง ด้านหลังฮาเรม แต่นั้นก็ได้อยู่โดยความเร่าร้อย เย็นลำดับมา

วันหนึ่ง เย็นวันอาทิตย์ได้ในประวัติการว่าเย็นวันที่แสนอุยาทว์ อันจะนำความเดือดร้อนมาสู่พวกดิฉัน ดิฉันจำได้อย่างแน่นอนว่า วันนั้นท่านปาชาร์ไม่อยู่ ได้ออกไปที่ตลาด ในตอนบ่าย ก็ได้ กลับมา พร้อมกับ หญิงสาว ชาวยิปซี ที่มีรูปโฉมโนมพรรณ อันอาจโน้มใจชาย ที่ได้เห็นให้ ตกมาเย็นทาส แห่ง ความงาม ของเจ้า-หล่อนได้เย็นมั่นคง เจ้าหล่อนชื่อว่า ลาไมท์ ท่านปาชาร์ หลงรักนางงามชาวยิปซี ผู้นี้ อย่างที่สุด และได้กล่าวต่อพวกดิฉันว่า จะยกนางผู้น้อยขึ้นเย็นเอกภรรยา ตั้งแต่นั้นมา เขาก็หาได้มาเยี่ยมเยียน และมิได้ชายหางตามาดูพวกดิฉันอีกเลย ดิฉันก็หาได้ มีความเดือดร้อนในเรื่องนี้ไม่ ค่าที่ดิฉันหาได้ มีใจคิดรักเขาแม้แต่น้อยไม่เลย แต่ส่วน อามีน ผู้ถือตัวว่าเย็น เอกภรรยา มาแต่เดิมนั้น ได้ทุ่มทอดตัวพิลาป ร่ำไห้โดยความริษยา และตั้งท่ากะพัดกะเพียด และ หาช่อง จะทำร้าย นางลาไมท์ อยู่เนือง ๆ นางชาวยิปซี นั้นมีรูปร่างผอมบาง น่ามือเรียวเล็ก น่าเอ็นดูเย็นที่สุด ซึ่งผิดกับนางอามีน ที่มีรูปร่างกำยำล่ำสัน ราวกับชายอันมีกำลัง อุดมไปด้วยกล้ามเนื้อ เมื่อได้นำไปเทียบกันแล้ว จะเห็นได้ว่าผิดกันไกลมาก แต่ถ้าได้ สังเกตดูแล้ว จะทราบได้โดย ตระหนัก ว่าน้ำใจ ของ นางลาไมท์ร้ายกาจเสีย ยิ่งกว่าสัตว์ร้าย ซึ่งมีนิสสัยประจำตัวของชาวยิปซีอยู่ทั่วไป ทั้งเย็นผู้มีวิชชาในเชิงเสน่ห์อยู่เต็มตัว จึงทำเอา ท่านปาชาร์ หลงรัก จนลืม พวกหญิงอื่น ๆ ที่อยู่ในฮาเรมเสียจนสิ้นเชิง สิ่งที่เย็นอยู่นี้ได้ทำเอา อามีน อกไหม้ไส้ขม อันเย็นเหตุให้คอยหาช่องทำร้าย นางลาไมท์ อยู่เรื่อยมา

วันหนึ่ง ท่านปาชาร์ไม่อยู่ นางลาไมท์จึงเดินออกมาพูดกับนางอามีน เย็นเชิงเยาะเย้ยว่า

“อา ! แม่คนสวย หล่อนเย็นอะไรมาทีเดียว หล่อนเชื่อหรือว่า ท่านปาชาร์จะเหลียวดูหล่อนอีก ?” เจ้าหล่อนพูดแล้วก็แค่นหัวเราะอย่างเย้ยหยัน

นางอามีน มิได้ตอบว่ากะไร เย็นแต่ตรงเข้าไปใกล้เจ้าหล่อน และจับตัวไว้ แล้วข่วนลงไปที่ข่าโดยแรงด้วยความแค้น จนเลือดไหลออกมาเย็นสาย นางลาไมท์ได้รับความเจ็บปวดเช่นนั้น ก็ถอยหลังกลับไป พลางพูดว่า

“มึงคอยดูนะ มึงจะต้องได้รับการตอบ

แทนจากกูบ้าง ในการที่มิงได้กระทำต่อกู เช่นนี้ !”

ดิฉันยังเดาไม่ถูกว่า ถ้าท่านปาชาร์จะยังไม่กลับมา เรื่องที่เกิดขึ้นจะลุกลามต่อไปถึงแค่ไหน อาจถึงแก่ชีวิตลงสักคนหนึ่งก็เป็นได้ พอดีเมื่อนางลาไมท์กลับไปเท่านั้น ท่านปาชาร์ก็เดินขึ้นบันได ฮาเรม มาทันที นางอามีนก็วิ่งตรงเข้าไปกางแขนออกต้อนรับ แต่แทนที่เขาจะยินดีด้วย เขากลับเฉยเสีย และกลับเดินหลีกเลี่ยงไปอีกข้างหนึ่ง ราวกับว่ามิได้เห็นนางอามีน ผู้น่าสงสาร มาคอยต้อนรับถึงที่เชิงบันได นั้นเลย เขากลับเดินตรงเข้าไปจับมือนางลาไมท์ที่กำลังเดินเข้าไปหา แล้วก็เดินคลอเคลียพากันไปตามเฉลียง คล้ายกับว่าไม่มีเรื่องอะไรเกิดขึ้นฉะนั้น ดิฉันนึกพิศวงอยู่แต่ในใจว่า เป็นเพราะเหตุใดเขาจึงมิได้แลเห็นรอยที่ถูกข่วนบนบ่าของ นางลาไมท์ ซึ่งกำลังมีรอยโลหิตไหลอยู่ออกแดงฉาด ดิฉันนึกว่าถึงอย่างไรก็ดี ในมือข้างนี้นางอามีน คงจะต้องถูกลงโทษบ้าง อย่างแน่นอน อย่างน้อยก็ต้องถูกทวงเครื่องแต่งกาย ซึ่งมีเพชรพลอยเป็นต้นคืน แล้วให้กลับเป็นคนเลวตามเดิม ท่านปาชาร์ต้องมีสันดานชะนิดนี้ประจำอยู่เสมอเหมือน กับชาวตุรกีทั่วไป โดยมิต้องสงสัย แต่ผิดคาด เรื่องที่เกิดขึ้นแล้วนี้ยังคงเงียบอยู่ต่อมาโดยปกติ

ต่อมาในคืนวันหนึ่ง เป็นเวลาประมาณเที่ยงคืน ดิฉันยังมิทันจะได้นอนหลับ แต่พอจะเคลิ้ม ๆ ไป เท่านั้น ก็พลันได้ยินเสียงร้องขึ้นดังผิดปกติ จึงได้ริบลุกขึ้นจากที่นอน แล้วก็เดินออกไปที่ดาดฟ้า เวลานั้นเป็นเวลาข้างขึ้นแก่ ๆ ดวงจันทร์อันเต็มดวง ก็ได้ส่องแสงจ้าไปทั่วพื้นภูมิประเทศ และได้สาดแสงลงต้องพื้นน้ำบ๊อซปอรัซ เป็นทางงามอย่างยิ่ง ดิฉันจึงชะโงกหน้าชมแสงจันทร์ที่กะทบพื้นน้ำเป็นประกาย อยู่แพรวพราว ประหนึ่งรัศมีเพชรอันมีค่าเพลิน ลืมนึกถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นพลางจิตต์ใจก็เลื่อนลอยไปคิดถึงความหลังตลอดจนกะทั่งบ้านเกิดเมืองมารดรดิฉัน อย่างเศร้าสลด สักประเดี๋ยวก็ได้ยินเสียงคนพูดห้าว ๆ อยู่ทางห้องชั้นบน จึงทำให้ดิฉันตื่นจากภวังค์ จึงจำต้องเงี่ยหูฟังเรื่องราวต่อไปว่าจะเป็นเสียงของใครแน่ ดิฉันก็จำได้ถนัดทีเดียวว่าเสียงที่พูดห้าว ๆ นั้น เป็นเสียงของ ท่านปาชาร์และเสียงผู้หญิงที่พูดเบา ๆ ก็คือเสียงของนางยิปซี ตัวเจ้าเล่ห์นั่นเอง สักประเดี๋ยวหนึ่งก็มีกะสอบใหญ่ใบหนึ่งได้ตกลงมาริมที่ดิฉันกำลังยืนอยู่ พร้อมกับเสียงร้องหวีดของผู้หญิง แล้ว

เสียงนั้นก็เงียบหายไป ในเมื่อกะสอบใบนั้นได้ ไปว่าได้มีเหตุร้ายเกิดขึ้น แต่เจ้าหล่อนทั้งสอง
ตกลงไปในน้ำบ๊อซปอรัซ ดิฉันตกใจเย็นกำลัง ก็หา อาจ บอกให้ดิฉัน ทราบไม่ เย็นแต่คง
และได้วิ่งกลับเข้ามา แต่มีสิ่ง ๆ หนึ่งบังคับ กั้นหน้า กั้นตา ชวนกัน เย็บปักถักร้อย เรื่อยไป
ใจดิฉันไว้ มิให้ร้องอึง ดิฉันจึงได้ยั้งใจทนนิ่ง แต่มักจะกะซิบกะซาบกันใน ระหว่าง สองพี่น้อง
ฟังต่อไป ในเวลานั้นได้ยินเสียงผู้หญิงหัวเราะ อยู่เนือง ๆ เท่านั้น เสียงอึกทึกครึกโครมของ
ดังอย่างมีความยินดี ดิฉันจำได้แน่นอนทีเดียว พวกสตรี รวมทั้งตัวดิฉันด้วย ที่ได้เคยกระทำ
ว่า เสียงที่หัวเราะนั้น เป็นเสียงของหญิงชาว เพื่อให้หายจากการเงียบเหงานั้น ก็ดูเงียบไป
ยิปซี นั่นเอง สักครู่หนึ่ง ก็ได้ยินเสียง ท่าน คงได้ยินแต่เสียงของ นางยิปซี แสนกลหัวเราะ
ปาซาร์ หัวเราะขึ้นดัง ทำนองเดียวกัน และ จ้าด้วยความร่าเริงใจอยู่ตลอดไปเท่านั้น
ต่อมาก็ได้ยินเสียงจูบกันเป็นครั้งสุดท้าย ดิฉัน เวลานี้ ถ้าจะสังเกตดู ท่านปาซาร์ แล้ว จะ
ก็ค่อย ๆ ย่องกลับเข้ามานอน แต่มิได้สังเกต รู้สึกได้ทันทีว่า เขามีความทุกข์โศก อยู่ในใจ
ดูว่าในคืนนั้น นางอามีน หาได้นอนอยู่ด้วยไม่ มิใช่น้อย เพราะนอกจากเวลาที่เขาไปหา นาง
รุ่งขึ้น ท่าน ปาซาร์ ได้บอกกับ พวกเราว่า ยิปซีแล้ว ก็มักจะเอามือไขว้หลังเดิร และไป ๆ
นางอามีน ได้ลาไปบ้าน เพราะมารดาของเขา มา ๆ อยู่แถวเฉลียงฮาเรม ด้วยสีหน้าอันตึง มี
ป่วยหนัก เขารู้อยู่ดีว่านางอามีน คงจะไม่กลับ เงาแห่งความทุกข์อย่างสุดซึ้ง ฉายให้เห็นประ-
เพราะเขาได้คิดออกห่างอยู่เสมอ แต่ก็ไม่เห็น จักษ์อยู่เสมอ ทั้งนี้ ทำให้ดิฉันคิดไปว่าเขาคง
เป็นของแปลกอะไรกับเขา แม้แต่น้อยเลย นาง มีความระลึกถึงนางอามีน ซึ่งได้เคยเป็นภรรยา
อามีน ก็ไม่ใช่เป็นคนวิเศษอะไรมากนัก ที่รักของเขามาตลอดเวลาถึงสิบสองปีแล้ว แต่
ดิฉันก็มิได้ถามหรือพูดให้ผู้อื่นรู้ต่อไปเลย
แต่นั้นต่อมา ทางเฉลียงของ ฮาเรม ซึ่งเป็น
ที่อยู่ของเหล่าหญิงนั้น ดูรู้สึกเงียบเหงาเย็นชืด คืนวันหนึ่ง ดิฉันตกใจตื่นขึ้น โดยได้กลิ่น
และรู้สึก คล้ายกับ มีอะไร สักสิ่งหนึ่ง ที่แปลก คล้ายน้ำเน่าผ่านมาทางประตูห้องนอน ครั้งแรก
ประหลาด เหลืออำนาจ มนุษย์ที่จะบอกได้ ซ่อน ก็คิดว่าอาจเป็นลมพัดพาเอากลิ่นน้ำเน่านี้มาจาก
เร้นอยู่ในที่นี้ด้วย จนทำเอา นางซีเรม และ บ่อที่ขังน้ำ ทางริมฝั่งลำน้ำบ๊อซปอรัซ แต่เมื่อ
ซีเรมซีเฮอร์ หญิงสองนางพี่น้อง มีความรู้สึก ได้สังเกตดูแล้ว ก็จะรู้สึกได้ว่า หาเป็นเช่นที่ว่า

นั้นไม่ เพราะกลิ่นเหม็นร้ายกาจนี้ได้มาทางบันไดที่จะขึ้นฮาเรม ซึ่งไม่ใช่เป็นทางต้นลม ดิฉันจึงค่อย ๆ ย่องออกมาตามทางเดิร ซึ่งมืดขมุกขมัว ในทันใดนั้นก็ได้เห็นภาพที่น่ากลัวอย่างหนึ่ง กำลังเดิรตรงเข้ามาทางที่ดิฉันยืนอยู่ ภาพนั้นเดิรโซเซและสูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่ได้ระดับ ดิฉันจำได้อย่างแน่นอนว่า มันเป็นภาพที่ดิฉันได้แลเห็นตกลงไปในลำน้ำบ๊อซปอรัซเมื่อวันก่อนนั้นเอง คือ กะสอยที่มีเสียงหญิงร้องอย่างเยือกเย็น เมื่อกะสอยนั้นได้เลื่อนเลยพ้นไปแล้วก็มีน้ำโคลนขุ่น ๆ กองอยู่บนพื้นหินอ่อนเป็นรอยเรื่อย ๆ ไป ดิฉันรู้สึกกลัวเป็นกำลัง จึงร้องขึ้นด้วยเสียงอันดัง และวิ่งมาที่ประตู แต่เมื่อเหลียวหลังกลับไปดูอีก ก็ไม่เห็นมีอะไร นอกจากแสงเดือนฉายลอดเข้ามาอ่อน ๆ และกองน้ำขุ่น ๆ ซึ่งเบียกอยู่เท่านั้น ดิฉันจึงวิ่งเข้าไปนอนเสียในห้องซิเรมและซิเรมซิเฮอร์สองสาวพี่น้องจนตลอดคืน

รุ่งขึ้นแต่เช้า นางลาไมท์ได้มาหาดิฉันและถามว่า “เมื่อคืนนี้หล่อนร้องเสียงวี๊ดว๊าดด้วยเหตุใด มีอะไรเกิดขึ้นหรือ ?” ดิฉันสังเกตเห็นเจ้าหล่อนมีความสะทกสะท้านอยู่มาก แต่แสร้งปกปิดมิให้ดิฉันเห็น ดิฉันจึงแสร้งตอบไปเฉย ๆ ว่า

“ดิฉันเห็นอะไรสิ่งหนึ่งน่ากลัวที่สุดที่ตรงทางเดิรริมห้องใหญ่ สิ่งนั้นอยู่ในกะสอยและคืนรนมิได้หยุดหย่อน ดูรู้สึกไม่เป็นสุข เมื่อกะสอยนั้นได้ผ่านพ้นไปก็มีรอยน้ำโคลนกองอยู่เป็นรอย ๆ ตลอดพื้นหินอ่อนทั่วไป”

เจ้าหล่อนสะดุ้งเล็กน้อย เมื่อได้ฟังดิฉันพูดจบลงแล้วก็เดิรกลับไป ในเวลานั้นท่านปาซาร์กำลังเดิรขึ้นบันไดมา เจ้าหล่อนรีบวิ่งตรงเข้าไปหา และเกาะแขนพากันเดิรมาทางเฉลียง ดิฉันแลเห็นนางลาไมท์กะซิบที่หูท่านปาซาร์ แต่จะเป็นเรื่องอะไรดิฉันไม่ได้ยิน แต่คงเชื่อแน่ว่าเป็นเรื่องที่เจ้าหล่อนถามดิฉันเมื่อสักครู่นี้เองโดยมิต้องสงสัย ดิฉันอยากรู้ความจึงแอบย่องตามเขามา ก็พอดีมายินเกาะราวลูกกรงพูดกันอยู่ ดิฉันได้แอบเสาใหญ่อยู่ใกล้ ๆ ที่นั้น เพื่อคอยฟังเขาจะพูดอะไรกัน ก็พอดีได้ยินนางลาไมท์พูดว่า

“เมรีได้เห็นเมื่อเช้านี้ยังมีน้ำโคลนกองอยู่ที่พื้น ดิฉันเห็นว่าเราควรพากันหนีดีกว่า”

“เหลวไหล อย่าอิกทิกไปเลยหล่อน เราไปไม่ได้ดอก”

“แต่น่าสงสัยนะคะ ว่าทำไมมันถึงกลับมาได้ มันตายแล้วและอยู่ในก้นแม่น้ำบ๊อซ-

ปอรัช จริงไหมคะ ?”

“ฉัน – ฉันไม่รู้ ---” ท่านปาชาร์ กล่าวตอบ อย่างละล่ำละลัก พลางทอดสายตาไปดูในลำน้ำ บ๊อซปอรัช

“เราจับมันยัดใส่ลงในกะสอบ และผลักมันลงไป เราเห็นมันตก ได้ยินเสียงมันร้องครวญครางเป็นครั้งสุดท้าย ได้เห็นมันจมลงไปในลำน้ำ และเงียบหายไป นอกจากมีฟองน้ำพลุ่งขึ้นมาเท่านั้น อามิน จะกลับมารบกวนเราอีกไม่ได้เป็นอันขาด เจ้าหล่อนตายแล้ว – ตาย – ตายจริง ๆ ทำไมเจ้าหล่อนจะไม่ตาย ทำไมจึงไม่อยู่เงียบ ๆ อย่างคนอื่น ๆ ที่เขาตายไปแล้ว” นางยิปซี พูดอย่างหนักใจ ซึ่งดิฉันได้ยินทุก ๆ คำที่เจ้าหล่อนพูด สักประเดี๋ยว เจ้าหล่อนเอามือน้อย ๆ เลื่อนขึ้นมาปิดปาก แล้วค่อย ๆ เลื่อนลง และกล่าวต่อไปว่า

“ท่านปาชาร์ที่รักของดิฉัน ดิฉันนึกได้แล้ว ปีศาจนางอามิน จะไม่ยอมอยู่ในกะสอบ เพราะคับแคบมากนัก นอนไม่สะดวกอย่างคนที่ตายแล้วทั่วไป ดิฉันขอให้เธอเอามีดคอยตัดกะสอบ เมื่อเห็นเจ้าหล่อนมาอีกต่อไปจะได้ไม่มารบกวนเราอีก”

ท่านปาชาร์ส่ายศีรษะไปมา เบื้นเชิง ตริกตรองแล้วตอบว่า “จะทำเช่นหล่อนบอกไม่ได้ เพราะมนุษย์เราธรรมดา จะทำอันตรายปีศาจไม่ได้”

“ไม่ใช่เช่นนั้นค่ะ ไม่ใช่ทำอันตรายปีศาจ เราคิดทำเพื่อช่วยให้ปีศาจได้รับความสุขเท่านั้น เธอไม่เห็นหรือว่า การที่นางปีศาจได้มาแสดงภาพให้เห็นนี้ก็เพื่อขอร้องให้ทำ” เจ้าหล่อนพูดแล้วก็เงียบโสตคอยรับคำตอบ

ดิฉันได้ยินเช่นนั้นแล้วก็รีบซ่อนตัวกลับมายังห้อง ทิ้งให้ผู้ร้ายใจอำมหิตทั้งสองตกลงกันต่อไปตามความพอใจ

คืนวันนั้น ดิฉันนอนไม่หลับเลย จึงได้แอบซ่อนตัวอยู่ข้างเฉลียงในที่มืด ตรงนั้นมีแจกันขนาดใหญ่ตั้งอยู่ใบหนึ่ง ดิฉันแอบอยู่ภายในเงาตอนหลัง เวลานั้นเป็นเวลาที่เงียบสงัด – เงียบจนได้ยินเสียงหัวใจของดิฉันเต้นรัวอยู่เป็นจังหวะ สักครู่หนึ่ง จึงได้เห็นท่านปาชาร์กับนางยิปซี ตัวโปรดยืนอยู่ทางด้านมุมของห้องโถง แสงเดือนสว่างต้องตัว ดาพที่ถืออยู่เป็นเงาแปลับเข้าตา ดิฉันรู้ได้ทันทีว่าเขาเตรียมการที่จะทำให้ปีศาจได้ความสุขอย่างเช่นที่ดิฉันได้ยินพูดมาแล้ว

เขาทั้งสองหยุดเงียบไปมิได้พูดอะไรกันอีกเป็น แต่นางหญิงชาวยิปซี เกาะแขนเขาแน่นโดยความหวาดกลัว ซึ่งสังเกตได้จากกิริยา

อันสะทกสะท้านและสั่นระรัว ดิฉันยืนดูอยู่โดยอำนาจของแสงเดือนที่ส่องลอดเข้ามา คงเห็นว่า หน้าของเขาทั้งสองซีดเซียวเย็นที่สุด ดิฉันรู้สึกตัวดีอยู่ว่า เวลานี้ตัวเองได้ยืนดูอยู่ต่างหาก นอกเรื่องราว หาได้เย็นตัวละครสำคัญไม่ ไม่มีการเกี่ยวข้องด้วยเลย ฉะนั้นบิศาจคงจะไม่ทำอันตรายเย็นอันขาด แต่สิ่งที่ได้เห็นต่อไปนี้ น่ากลัวอย่างที่สุด จะลืมเสียมิได้เลยตลอดชีวิต

ขณะนั้น ได้กลิ่นน้ำโคลน อย่างที่ได้เคยสัมผัสมาแล้ว เมื่อคืนก่อนอีก ทั้งซ้ำมีลมพัดเย็นเข้าหัวใจ ซึ่งดิฉันเอง ยังไม่เคยได้พบเลยอย่างนี้ตั้งแต่เกิดมา กับได้กลิ่นคล้าย ๆ กับหญ้าเน่าฟุ้งมาด้วย ดิฉันได้เห็น นางลาไมท์ และท่านปาชาร์เงื้อดาพขึ้น

พอดิฉันเหลียวหน้ากลับมา ก็ได้เห็นก้อนดำ ๆ ก้อนหนึ่งปรากฏขึ้นทางประตูห้อง สิ่งนั้นคือ กะสอบลูกที่ได้เคยเห็นนั่นเอง แต่เวลานี้เบ่อนเปรอะ จนดูดำไป กำลังค่อย ๆ คลานเข้ามาทางที่คนทั้งสองยืนอยู่ และมีน้ำไหลออกมากองอยู่ตามพื้นตลอดไป ดิฉันจึงยืดตัวให้สูงพ้นแจกันลูกใหญ่นี้ เพื่อจะได้เห็นถนัด ไม่มีใครได้เห็นตัวดิฉันเลย

"ฟันซิคะ" นางลาไมท์ร้องขึ้นพร้อมกับผลักท่านปาชาร์ไปทางหน้า พอขาดคำลง ท่านปาชาร์ก็เงื้อดาพขึ้น และก้าวเท้าออกไปข้างหน้าสามก้าว แล้วก็ฟันลงไปที่กะสอบโดยแรง ดิฉันได้ยินคมดาพตัดอากาศไปดังหวือสักครู่หนึ่ง ดวงหน้าของ นางอามีน ก็โผล่ออกมานอกกะสอบ ดูซีดเซียวเจ็บปวดมาก ตาทั้งสองลุกโพลงสุกสว่างราวกับดวงไฟ รูปร่างของเจ้าหล่อนน่าเกลียดน่ากลัวเย็นที่สุด เหลือที่จะอธิบายได้ตรงตามที่ได้เห็น เมื่อยืดตัวอยู่สักครู่หนึ่ง ก็หายไป พร้อมด้วยกะสอบ คงเหลือแต่กลิ่นเหม็น คล้าย หญ้าเน่า อยู่ตระลบห้องเท่านั้น อาการที่ได้เย็นไปอยู่บัดนี้ ทำเอาท่านปาชาร์ยืนตัวแข็งคล้ายกับตุ๊กตาหิน มือกุมด้ามดาพแน่น ราวกับกลัวว่าดาพเล่มนั้นอาจมีปีกบินหนีไปได้ นางลาไมท์ได้ก้าวออกไปทางที่เขายืนอยู่ และได้ล้มลงแน่นิ่งไป จึงทำให้ท่านปาชาร์ได้สติ แต่พอก้มตัวลงประคองเจ้าหล่อน ดิฉันก็ได้ริบฉวยโอกาสหนีไปยังห้องเสียโดยเร็ว

"เรื่องจะเสร็จกันเท่านี้แน่ละหรือ การทำเช่นนี้อาจล้างความลำยากของบิศาจนางอามีนให้พ้นทุกข์ได้จริงหรือ"

วันรุ่งขึ้น ท่านปาชาร์ และ นางลาไมท์ ได้

อยู่ด้วยกันข้างขนฉะเพาะสองคนตลอดวัน ดิฉันได้ยินเสียง นางเจ้าเล่ห์เค้นหัวเราะ ด้วยกระแสเสียงดังสนั่นอยู่เบื้นระยะ ๆ เรื่อยไปมิหยุดหย่อน ดูเขาทั้งสองสุขใจเสียจริง ๆ เพราะต่างนึกว่าคงพ้นอำนาจของยิศาขนางอามิน แล้ว

ตอนค่ำ นางลาไมท์ชาวยิปซี ได้เดินเข้ามายังห้องที่พวกดิฉันอยู่ แต่หาได้พูดอะไรไม่ เบื้นแต่กริดไปกรายมาคล้ายกับจะอวดว่าเครื่องเพ็ชร พลอย อันมีค่าที่แต่งตัวเจ้าหล่อนอยู่นี้ ท่านปาชาร์ได้ให้กับเจ้าหล่อนพร้อมด้วยดวงใจของเธอแล้ว — เจ้าหล่อนต้องมีความสุข — สุขทั้งกายและใจ — เจ้าหล่อนมีอำนาจเหนือดวงใจของท่านปาชาร์ นางอามินที่ตั้งตัวเบื้นภรรยาเอก ก็ได้ลงไปนอนสบายอยู่ยังก้นลำน้ำบ๊อซ-ปอรัซแล้ว เจ้าหล่อนเดินวยนาดอมยิ้มไปมาด้วยความปลาบปลื้ม แล้วก็กลับออกไป

คืนวันนั้นดิฉันตกใจตื่นขึ้น และได้กลิ่นน้ำเน่าอย่างเช่นเคยมา และได้ยินเสียงอย่างประหลาดเกิดขึ้นทางในห้องใหญ่ ทำเอาขนลุกทั้งตัวด้วยความสยอง ดิฉันจึงย่องมาแอบมองดูทางริมประตู เวลานั้นท่านปาชาร์และนางลาไมท์หาอยู่ในห้องนั้นไม่ คงเห็นภาพของกะสอบที่ได้เคยเห็นมาแล้วดิ้นรนไปมาโดยแรง คล้ายกับตั้งใจจะทำกะสอบให้ขาดออก จนน้ำกะเด็นไปติดตามกำแพงห้องเบื้นเม็ด ๆ ทั่วไป สักประเดี๋ยวก็หยุด และเคลื่อนเข้ามายังทางที่ดิฉันกำลังยืนอยู่ ดิฉันจึงวิ่งร้องเข้าไปในห้องของท่านปาชาร์ โดยความตกใจ พอดีได้ยินเธอถามว่า

"หล่อนเห็นอะไรหรือ ?"

ดิฉันมิได้ตอบว่ากะไร เบื้นแต่สังเกตว่าเธอรู้เรื่องนี้ได้ทีเดียว เพราะสีหน้าบอกชัดอยู่แล้ว เธอหันหน้าไปเที่ยวมองหานางหญิงชาวยิปซี พอดีเจ้าหล่อนก็ตรงเข้ามาหาพร้อมด้วยสีหน้าอันซีดเซียว โดยปราศจากโลหิต ท่านปาชาร์พูดขึ้นว่า....

"นางอามินได้กลับมาอีกแล้ว มาในกะสอบเหมือนคราวก่อน หล่อนพูดเหลวไหลมาก ไหนหล่อนว่าเมื่อตัดกะสอบออกแล้ว ยิศาขจะได้รับความสุขและไม่มารบกวนเราอีก"

นางหญิงเจ้าเล่ห์ชูมือทั้งสองขึ้นเหนือศีรษะและหัวเราะด้วยเสียงดังสนั่นห้อง แล้วพูดว่า

"จริงทีเดียวค่ะ เราทั้งสองมีสติไม่สมประกอบเสียแล้ว อย่าอีกทีกไปซิคะ" พูดแล้วเจ้าหล่อนก็ตรงเข้าไปกะซิบที่หูท่านปาชาร์เพื่อจะไม่ให้ดิฉันรู้ แต่ดิฉันก็คงได้ยิน "การที่ดิฉันบอกให้เธอทำนั้นถูกแล้ว แต่หากว่าดิฉันยังนึกไม่ถึงเท่านั้น เธอคะ เธอต้องให้ศพ

ของนางอามิน ออกจากกะสอยจริง ๆ หาใช่ให้บิศาจ ออกจาก กะสอยนิรมิต อย่างที่แล้วมา ไม่ เธอต้องดำน้ำลงไปตัดกะสอยที่บรรจุศพนางอามิน จริง ๆ” พูดแล้ว เขาทั้งสองก็พากันเดินเข้าไปในห้อง ดิฉันอยากจะทราบเรื่องจึงได้แอบเดินเข้าไปซ่อนตัวอยู่ที่ใน เงามืด เพื่อฟังความต่อไป ท่านปาชาร์สะดุ้งถอยหลังห่างออกไป เมื่อได้ฟังคำพูดเช่นนี้ และตอบว่า

“ไม่ได้ – ไม่ได้เย็นอันขาด ฉันไม่กล้าดำลงไปในน้ำอันเยือกเย็นเช่นนั้น หล่อนอย่าวิงวอนเสียเลย หล่อนต้องรู้เสียก่อนว่าหล่อนคือใคร” พูดแล้วก็ผลักเข้าหล่อนออกไป แต่เข้าหล่อนก็กลับเข้าไปชิดอีก และกล่าวว่า

“มีทางเดียวเท่านั้นแหละค่ะ แต่ถ้าเราไม่ทำ เช่นนี้บิศาจก็จะตามไปรังควานเราทั่วทุกหนทุกแห่ง ทุก ๆ คืน เราคงจะทนต่อไปไม่ไหวแน่” เข้าหล่อนพูดแล้วก็เดินเข้าไปเอาแก้มซบอยู่กับอกท่านปาชาร์ เพื่อขอความกรุณา เท่าที่ดิฉันได้เห็นอยู่กับตาว่าเข้าหล่อนยิ้มแย้มอยู่ด้วยความเบิกบาน แต่เต็มไปด้วยเหงื่อเม็ดเขื่อง ๆ ทั่วไป และร่างของเข้าหล่อนก็สั่นรัวอยู่เรื่อยมิหยุดหย่อน ทั้งนี้จะเย็นด้วยเพราะเหตุใดก็เหลือจะเดา ส่วนท่านปาชาร์นั้นดูเปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด ราวกับคนละคน อาการกิริยาที่เคยเย็นสง่าผ่าเผย ก็กลับไม่มีเสียเลย คงนั่งซึมอยู่ในท่าเดียว หาได้กะดุกกะดิกแม้แต่น้อยไม่ ในเวลานั้น นางเข้าเล่ห์ก็วิงวอนโดยคำพูดอันเคลือบน้ำตาลอยู่เสมอ

“เธอคะ ไม่ลืกนักดอกค่ะ – ลงไปนิดเดียว – ตัดทีเดียว กะสอยก็จะขาด ออกไปโดยง่าย แล้วก็เสร็จเรื่องกันเท่านั้นเอง บิศาจของเข้าหล่อนก็จะไม่มาปรากฏกับเราอีก การที่มารบกวนอยู่ในเวลานี้ ก็เย็นด้วยกะสอยที่ใส่นั้นแคบไป ศพต้องนอนคุดอยู่อย่างน่าทุเรศ เธอต้องกัดฟันทนเอาหน่อยนะคะ – เธอที่รัก – เธอเย็นผู้สามารถที่จะทำเรื่องนี้ได้แต่ผู้เดียวเท่านั้น”

“ไม่ได้หล่อน ฉันไม่ยอมทำเย็นอันขาด ฉันจะให้ข่าวลงไปในน้ำ ฉันลงไปเองไม่ได้ เพราะถ้าบิศาจนางอามินจะลุกขึ้นมาหลอกฉันจะทำประการใด และถ้าจะตรงเข้ามากอดฉันด้วยลำแขนอันขาวซีดและเยือกเย็น ในปากแดงด้วยสีเลือด และยิ้มแสยะอย่างน่ากลัว ..... โอ! ฉันไม่กล้าลงไปแล้ว”

เธอจะให้ผู้อื่นรู้ความลับของเราหรือ? อีนางชาวอาเมนเนียก็อาจสงสัยเราไปคนหนึ่งแล้ว และถ้าเธอใช้ข่าวให้ลงไปทำการนี้อีก มันก็ต้องรู้เรื่องของเรา – เรื่องของเธอเองเสีย

อีก”

“แล้ว เราฆ่ามันเสีย อีกคนหนึ่ง ก็แล้วกัน แต่ถ้ามัน ทั้งสองผีศาจ จะมาทำอันตราย แก่เรา อีกล่ะ— ฉันไม่กล้าทำแล้ว—ไม่กล้าทำจริง ๆ”

เขาพูดแล้วก็แสดงท่าทางอย่างน่าสยดสยอง

เมื่อได้ฟังคำพูดเช่นนี้ เจ้าหล่อน ผู้เย็นเจ้า มารยาก็ทุ่มทอดกาย ลงร่ำไห้ สะอึก สะอื้น ด้วย ความเศร้าโศก และวิงวอนว่า

“เธอต้องทำเองค่ะ” เจ้าหล่อนกะซิบทั้ง น้ำตา “มีทางเดียวเท่านั้น ดิฉันก็เหมือน กับชาวยิปซีทั่วไปที่มีความรู้พิเศษ อาจมองเห็น เหตุการณ์ที่จะปรากฏในอนาคตได้ ถ้าเธอ ไม่ลงมือทำเองแล้ว เราทั้งสองจะไม่มีความสุข เลยจนตลอดชีวิต เราจะต้องเป็นข้า เพราะ อำนาจการ หลอกหลอน ของ นางผีศาจ ที่จะมา ปรากฏขึ้นทุก ๆ คืน เธอต้องทำเพื่อเห็นกับ ดิฉัน และความสุขของเราด้วยนะคะ”

เวลานี้นางหญิงเจ้าเล่ห์ชาวยิปซี มีสีหน้า และกิริยาเย็นปกติ ซึ่งส่อให้เห็นได้ทันทีว่า เจ้าหล่อนกำลังกำเอาความมีชัยต่อท่านปาชาร์ ที่ตั้งใจ จะคัดค้านความคิด ของ เจ้าหล่อน ที่ได้ แนะนำมาแล้วเย็นอย่างยิ่ง สักครู่หนึ่ง ก็หันหน้ามาพูดกับท่านปาชาร์ว่า....

“เธอ จะต้อง ลงมือทำการโดยทันที — ในคืนนี้คืนเดียวหรือคะ ?” เจ้าหล่อนถาม พร้อม กับแสดงอาการยั่วยวน “พอ ตกตอนดึก ผู้คนนอนหลับเงียบสนิทดีแล้ว เธอเอามีดคม ๆ สักเล่มหนึ่ง ติดเข้ากับสายเข็มขัดไว้”

ท่านปาชาร์หาได้พูดว่ากะไรไม่ เย็นแต่ ยืน ก้มหน้า อยู่ ยังเดิม เมื่อ ดิฉันได้ เห็น เหตุการณ์ต่าง ๆ และได้ ฟัง เรื่องราว ตลอดดี แล้ว ก็รีบหันกลับมา และแกล้งทำนอนนิ่งอยู่ อย่างคนนอนหลับสนิท ในเวลานานประมาณ สักสองสามนาฑีเท่านั้น นางลาไมท์ ก็ได้ย่อง เข้ามาและหยุดยืนดูดิฉัน เมื่อเห็นดิฉันนอนนิ่ง อยู่และเชื่อมั่นว่าหลับสนิทดีแล้ว ก็ขยายห่อ ไพ่เก่า ๆ ที่ เจ้าหล่อน เคยติดตัวไว้ เสมอ ออก มาวางเรียงไว้บนพื้นเย็นรูปล้อรถ ดิฉันค่อย เผยอตาขึ้นดูซึ่งเห็นได้ตามแสงตะเกียง น้ำมันที่ จุดไว้เบื้องบน ดูผิวหน้าของเจ้าหล่อน ซีดเซียว ด้วยความกลัวเกรงเย็นที่สุด เจ้าหล่อนก้ม หน้าอยู่ กับตัวไพ่นั้น ประมาณ สักชั่ว นาฬิกาเศษ พลางใช้มือ ทั้งสอง หยิบ ตัวไพ่ เปลี่ยนไป ตาม รูปร่าง ต่าง ๆ แล้วก็ เก็บขึ้นมา สลับ กันไปมา และกลับวางอีก คราวนี้เจ้าหล่อนหยิบไพ่ขึ้นมา ตัวหนึ่ง และมองดูด้วยดวงตาอันเหลือกลอย ประหนึ่งว่าไพ่ตัวนั้นปรากฏเรื่องราวอย่างสำคัญ ขึ้นฉะนั้น น่าจะเย็นได้ — เพราะชาวยิปซีโดยทั่ว

ไปมักมีความรู้สึกเหตุการณ์ต่าง ๆ ด้วยไพ่ และเป็นผู้นับถือในเรื่องภูตผีปีศาจ และคุณไสยทุกประการ ในไม่ช้า เจ้าหล่อนก็ลุกขึ้นกะโดดและร้องด้วยเสียงโอดครวญ คล้ายกับว่าได้รับความเจ็บปวดอย่างแสนสาหัส มือทั้งสองก็ฉีกไพ่กองนั้นเสียละเอียด แล้วเอาฟันกัดและทิ้งลงกะทืบอย่างหนัก ดิฉันนึกไม่ออกเลยว่าเจ้าหล่อนทำเพื่อประโยชน์อะไร

ต่อไปนี้ดูเจ้าหล่อนดื้นรนมาก แล้วก็เดินไปยังห้องอีกห้องหนึ่ง ซึ่งอยู่ติดต่อกับห้องของดิฉัน

"เย็นไป ไม่ได้ – เย็นไปไม่ได้ทีเดียว" เจ้าหล่อนพึมพำ คล้ายกับว่าพูดกับตัวของตัวเอง แต่ดังจนดิฉันได้ยินอย่างถนัด "ไม่ใช่นางลาไมท์เย็นอันขาด"

ในเวลานั้น ท่านปาซาร์ก็เดินเข้ามา และพูดว่า

"มาเถิด ขอพระเจ้าทรงโปรด ฉันจะลงไปในน้ำเดี๋ยวนี้ เขาพูดด้วยสีหน้าอันยิ่งใหญ่"

เจ้าหล่อนวิ่งเข้าไปซบตัวลงแทบเท้าของท่านปาซาร์ แล้วกล่าวว่า

ดิฉันเข้าใจว่า เรื่องนี้ดิฉันได้ทำไปโดยถูกต้องดีแล้ว ดิฉันเป็นผู้รู้เรื่องอันลึกลับในอาการของปีศาจนี้ได้ดี เขาเอามือฉุดมือของเจ้าหล่อนขึ้นและพูดว่า

"มาเถิดหล่อน เราลงไปที่ประตูล่างซึ่งเป็นทางออกไปริมแม่น้ำด้วยกันเถิด ฉันจะลงมือทำการเสียโดยเร็ว เพราะเห็นว่าจะไม่ทำให้นางปีศาจของนางอามินมาหลอนหลอกเราได้อีก ฉันคนเดียว ฉันคนเดียวเท่านั้นที่ต้องทำ" เขาจูงมือนางลาไมท์เดินมา ถ้าในเวลานั้น ดวงตาของดิฉันทั้งคู่ยังดีอยู่แล้ว ดิฉันต้องยืนยันอย่างแน่นอนทีเดียวว่า ตัวนางลาไมท์สั่นระรัวไปทั่วสารพางค์กาย คงเป็นด้วยเจ้าหล่อนเห็นลางร้าย ในการตไพ่สักอย่างหนึ่งเป็นแน่นอน เขาเดินกันไปสักประเดี๋ยวก็ลับไปจากสายตาของดิฉัน เวลานั้นเป็นเวลาดึกประมาณสัก ๓ นาฬิกา เป็นเวลาตายของคนหมดอายุ เสียงสุนัขหอนอยู่อย่างเยือกเย็น ลมพัดมากระทบตัวเย็นเฉียบเข้าจับหัวใจ อา ! เวลาเช่นนี้หรือ เป็นเวลาที่จะต้องดำลงในน้ำเพื่อจะตัดกระสอยซึ่งบรรจุซากศพ

ดิฉันรีบลุกขึ้น และเอาเสื้อคลุมเพื่อกันลมเพราะเวลานั้นหนาวเฉียบทีเดียว ดิฉันยืนอยู่บนราวที่กั้นเฉลียง ตอนข้างล่างมืดสนิทที่เดียว มืดจนเกือบมองไม่เห็นอะไรเลยทีเดียว แต่ยังได้ยินเสียงน้ำกระทบฝั่ง เมื่อเวลาลมตีมาเย็นจับหัวระ ๆ เท่านั้น บนพื้นท้องฟ้าจะหาดาว

สักดวงหนึ่งก็ทั้งยาก คงเห็นได้แต่เขาใหญ่ ซึ่งเป็นเงาคร้ามอยู่ทาง ขอบฟ้าสิ่งเดียวเท่านั้น

ในไม่ช้า ก็ได้ยินเสียง ประตู ด้านใต้ ของฮาเรม เปิดออก ดิฉันได้เห็นแสงไฟส่องออกไปภายนอกขจัดความมืดที่มีอยู่แล้ว ให้กลับสว่างเป็นทางไปพอช่วยให้เห็นได้ แสงตะเกียงที่ทอลงในแม่น้ำ ทำให้เป็นประกายสว่างอยู่ฉะเพาะเป็นทางเท่านั้น เสียงที่เขา ทั้งสองพูดกันอยู่นี้เบาเต็มที แต่ก็ยังคงได้ยิน เพราะเวลานั้นเงียบสงัดปราศจากเสียงใด ๆ ทั้งสิ้น

"ถือตะเกียงไว้" เขาบอก เจ้าหล่อน "แสงสว่างอาจส่องลอดลงไปในลำน้ำอาจช่วยให้หาศพได้ง่าย เข้า หล่อน มีมีด มา แล้วหรือ ?"

"อยู่นี่แล้วค่ะ คมราวกับมีดโกนทีเดียว มีดเล่มนี้ได้เคยช่วยให้ดิฉันได้แก้แค้นมาหลายครั้งแล้ว ดิฉัน เชื่อว่าครั้งนี้ก็คง จะทำให้สำเร็จอย่างเช่นที่เคยมา ตัดกะสอยทีเดียวก็คงขาด แล้วเธอจะได้ขึ้นมาอยู่ในวงแขนของดิฉันโดยเร็ว"

ต่อจากนี้มา ก็ได้ยินเสียงจูบ และเสียงดังโครม แสงไฟฉายตรงนิ่งอยู่ ฉะเพาะในพื้นน้ำแห่งเดียวซึ่งเป็นลูกคลื่นไล่กันเข้ามาเป็นแถว ๆ และกะทบฝั่งอยู่เรื่อยเป็นระยะ ๆ เวลานี้ ท่านปาชาร์ กำลังคลำหาสิ่งอันเย็นเยือกซึ่งอยู่ ภายใน กะสอย อันชุ่มโชก เย็นจับใจ น่าสยดสยอง เขาอยู่ในน้ำเย็นเวลานาน ดิฉันลองกลั้นใจ ดูบ้าง ก็ทนอยู่นาน เท่าใดไม่ได้ พอเหลียวหน้ามาทาง ชาวยิปซี ก็เห็นเจ้าหล่อนกำลังยืนถือตะเกียงคอยอยู่โดยความตั้งใจและริมฝีปากอันบางของเจ้าหล่อนกำลังเผยอขึ้น และหุบลง คล้ายกับสวดมนต์เพื่อขับเข่าลางร้ายที่จะพึงเกิดขึ้นกับตัวหล่อนและท่านปาชาร์ เมื่อดิฉันได้ชะโงกตัวลงไป มองดูทางพื้นน้ำอีก ก็ได้เห็น ศีรษะ ของ ท่าน ปาชาร์ โผล่ พ้น ขึ้น บนพื้นน้ำ และสลัดน้ำให้ออกไปโดยแรง แล้วว่ายเข้าตะลิ่ง

"เป็น อย่างไร บ้างคะ มี อะไร เกิดขึ้นหรือ ?" เสียงเจ้าหล่อนถามด้วยกระแสเสียงอันเยือกเย็น

"สำเร็จเรียบร้อยแล้ว ฉันพยกะสอยอันเย็นเฉียบอยู่ใต้พื้นน้ำ แล้วก็ตัด..."

"ศพ นางอามีน อยู่ในนั้น หรือเปล่า ?"

"อยู่, แต่มีดเหลือกำลังที่ฉันสามารถจะมองเห็นได้ ฉันไม่กล้าจะถูกต้อง พอตัดกะสอยขาดแล้ว ก็รีบโผล่ขึ้นมาทันที ไม่กล้าอยู่ต่อไปอีก"

"ดีแล้วค่ะ ต่อไป นี้เราจะได้อยู่ร่วมกัน

ด้วยความปกติสุข” เจ้าหล่อนพูดแล้วก็ได้ยินเสียงประตูปิดและแสงสว่างก็มืดลง

คืนวันนั้น ดิฉันอยู่คนเดียว จะเย็นเวลาดึกสักเท่าใดก็เหลือที่จะเดา เย็นแต่เห็นแสงสว่างเรือ ๆ ขึ้นทางขอบฟ้า แต่จะหาว่าจวนสว่างก็ไม่แน่นัก เพราะทางประเทศตะวันออกมักจะมีเช่นนี้อยู่เนือง ๆ และไม่ว่าเวลาใดด้วย

กษณะนี้ น้ำในลำน้ำ บ๊อซปอรัซ ไหลเชี่ยวมาก ทั้งนี้รู้ได้จากเสียงที่ไหลผ่านริมเขื่อนของ ฮาเรม ดังเรื่อย ๆ อยู่เสมอไป ดิฉันรู้สึกหนาวเย็นกำลัง จึงดึงเสื้อให้กะชับกับตัวเข้าแล้วก็รีบเข้ามายังห้องนอน คืนนั้นดิฉันนอนไม่หลับสนิทเลย บังเกิดความฝันต่าง ๆ อันน่ากลัวอย่างประหลาดเหลือที่จะจับมาเล่าให้เป็นเรื่องราวติดต่อกันได้ มีเห็น นางอามีน มาปรากฏเป็นรูปร่างต่าง ๆ อย่างน่าสะพึงกลัว ครั้งแรกเห็นเจ้าหล่อนในรูปร่างธรรมดาอยู่ในสภาพหญิงสวยและกิริยาอ่อนโยน เจ้าหล่อนกำลังเพลินชมเครื่องเพ็ชรพลอยที่ ท่านปาชาร์ได้มอบให้ และข้าง ๆ ตัวเจ้าหล่อนมีบุตรสาวที่ได้ตายไปแล้วอยู่ด้วย แล้วเปลี่ยนเป็นรูปที่น่ากลัวต่าง ๆ เจ้าหล่อนมองดิฉันด้วยดวงตาที่ลึกกลวงเข้าไปในกะโหลกศีรษะ แล้วยกมืออันเหลือแต่กะดูกขึ้นสูงประหนึ่งจะขอความช่วยเหลือ สักครู่หนึ่งก็ยกกะสอบเปล่าขึ้นเหนือศีรษะดิฉันแล้ววางลงข้างตัวดิฉัน, ดิฉันรู้สึกเย็นเฉียบเข้าจับหัวใจ แล้วก็ตกใจตื่นขึ้นด้วยความกลัวเย็นที่สุด การที่เจ้าหล่อนทำทั้งนี้จะหมายความว่ากะไร หรือจะป้องกันให้ดิฉันพ้นภัยต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นด้วยอำนาจแห่งความยุยงของนางเจ้าเล่ห์ หรือจะบอกเหตุว่า ตัวดิฉันอาจจมลงในลำน้ำบ๊อซปอรัซ หรือนอนจมอยู่ในกองโลหิตพร้อมด้วยมีดอันคมกริบปักอยู่กลางหน้าอก เช้าวันรุ่งขึ้นดิฉันมิได้พบปะกับนางเจ้ามารยาอีกเลย

หญิงสองพี่น้องได้ตื่นขึ้นแต่เช้าคุยกันอย่างสนุกสนานตามเคย แต่ แม่ซีเรม มองดูหน้าดิฉันและถามว่า

“เอ๊ะ! แม่เมรี ทำไมวันนี้ดูหล่อนซีดเซียวลงไปมาก เมื่อคืนนี้ไม่ได้นอนดอกหรือจ๊ะ ?”

การที่เจ้าหล่อนพูดทั้งนี้ ก็มุ่งต่อความดีอันไม่เดียงยาเท่านั้น แต่หารู้ไม่ว่านางอามีนไปอยู่ทางใด ดิฉันไม่อยากเช่นนั้น เพราะไม่อยากนอนในลำน้ำ อันเย็นเฉียบโดยปราศจาก

วิญญาณ ทางที่นางอามีนไปแล้วนี้ ไม่มีทาง ที่จะกลับมาได้ อีกเย็นอันขาด การตายโดย ธรรมดาก็ไม่น่ากลัวสิ่งอันใดมากนัก เพราะ คำพระได้มีปรากฏแล้วว่า การตายเย็นแต่นอน อยู่นิ่ง ๆ เท่านั้น ต่อเมื่อเวลามีพระมาโปรดก็จะ กลับฟื้นขึ้นได้ดังเดิม แต่ดิฉันไม่อยากนอนตั้ง เดือนตั้งปีกันในลำน้ำย็อซปอรชั และไม่อยาก ตายโดยมือนางหญิงริษยา ที่ใช้อำนาจโดย ไม่ยุติธรรม อีหญิงกลางถนน ที่ปราศจาก หลักแหล่งอันเย็นเคหสถาน ดิฉันต้องการ ตายในประเทศบ้านเกิดเมืองมารดาร ซึ่งเป็น ที่รักของดิฉันเท่านั้น

แต่การลอยหนีจาก ฮาเรมนี้ เย็นการยาก เหลือวิสัยที่จะทำไปได้ เพราะทางประตูออก มีผู้เฝ้าอยู่โดยกวดขัน แต่ถ้าจะกะโดดลงไป ในลำน้ำก็จะจมตาย และไปอยู่เย็นเพื่อนกับ แม่อามีนเท่านั้น ดิฉันกลัวความตาย เช่นนี้ อย่างที่สุด วันนั้นทั้งวันดิฉันนั่งไม่ติดเลย คง เดินไปมาในฮาเรม จิตต์ใจก็คิดไปต่าง ๆ นา ๆ การที่ดิฉันได้พบปะเหตุการณ์ต่าง ๆ มา แล้วภายในสามคืนนี้ ฝังแน่นอยู่ในดวงใจมิได้มี เวลาลืมเสียเลยเย็นอันขาด และยังซ้ำคิดว่า ตัวดิฉันเองเวลานี้จะเย็นไปอย่าง เช่น แม่อามีน เมื่อใดก็ได้ เพราะดิฉันรู้ตัวอยู่ดีแล้วว่า วันใด ขัดใจนางมารยานี้ วันนั้นแหละก็คือ วันตาย ของดิฉัน ดิฉันก็คือนักโทษที่กำลังถูกขังอยู่ใน อำนาจของผู้ที่มีใจอันร้ายกาจเท่านั้น ไม่ใช่ อื่นเลย

การที่จะให้พ้นโทษจากที่คุมขังของฮาเรม ก็คือความตาย—ความตายที่ดิฉันไม่พึงปรารถนานัก—โธ่ แม่อามีน หล่อนจะยอมตายอย่างเงียบเชียวหรือ จะไม่หาทางแก้แค้นบ้างเชียวหรือ ?

นาฑีและชั่วโมงได้ผ่านพ้นไป ต่อจากนี้ ดิฉันไม่เห็นนางยิปซีมีความสุขใจเหมือนเมื่อ แรก ๆ ที่หล่อนมาถึงฮาเรมนี้เลย เจ้าหล่อน เคยนั่งยนเฉลียงชมแสงเดือน แล้วคิดพิณและขับร้อง โดยกระแสเสียงอันเย็นกังวานน่าฟัง ความจริงดิฉันฟังคำร้องในบทเพลง ตามภาษาของหล่อนไม่ออก แต่เท่าที่สังเกตได้ก็คือ บทเพลงอันปลุกใจให้มีความปลาบปลื้ม และเพลงใฝ่รักเท่านั้น

เมื่อไม่ช้านานมานี้ หล่อนก็คือ นางสาวชาวยิปซี ซึ่งอยู่กลางถนนธรรมดา แต่บัดนี้ซี

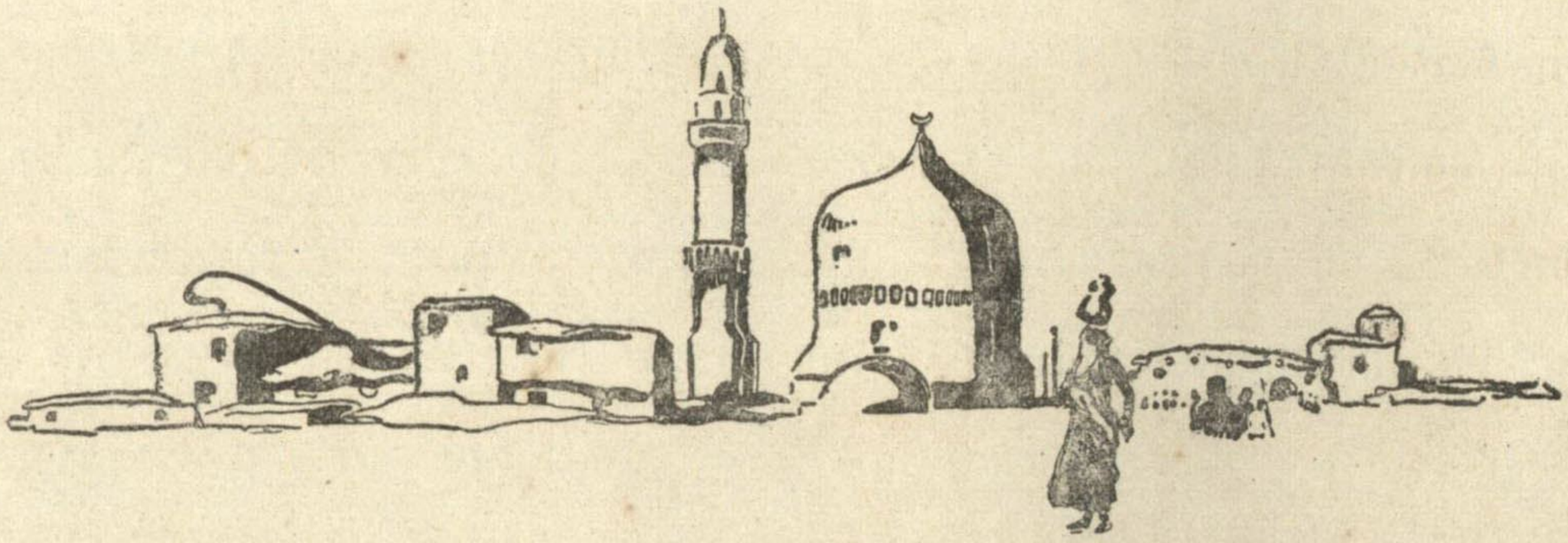
สองตาอันเหลือกลานก็สอดส่ายไปมา ประหนึ่งจะมองหาสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เมื่อมองมาทางดิฉันก็เฉย ๆ อยู่คล้ายกับจะไม่เห็นดิฉันเสียเลย ดิฉันนั่งนิ่งราวกับถูกตรึงอยู่กับที่ สองตาก็จับจ้องไปยังภาพของ นางอามิน ในเวลานี้ก็ได้กลิ่นน้ำเน่าพุ่งตระลบมาอีก กลิ่นอย่างที่เคยได้ประสพมาแล้วเมื่อก่อน ๆ เจ้าหล่อนได้ตรงเข้าไปยังห้องโถง มีรอยเท้าเยื้อนโคลนเหยียบอยู่ตลอดทางที่ผ่านมา เมื่อเจ้าหล่อนไปถึงประตู ดิฉันจึงย่องตามไป ดิฉันต้องเห็นภาพสำคัญครั้งสุดท้ายนี้ด้วย เจ้าหล่อนไปเร็วเกินกว่ามนุษย์ธรรมดาจะไปได้ ดิฉันต้องหอบเอาเสื้อชั้นพาดไว้เฉียงบ่า เพื่อให้สะดวกเข้าแล้วก็วิ่งตามไปตามห้องต่าง ๆ ที่ผ่านมา เจ้าหล่อนมักมองตรวจดูโดยรอบ ๆ และทิ้งรอยเท้าที่เยื้อนโคลนไว้ตามทางที่ผ่านมาโดยตลอด สักครู่หนึ่งก็มาถึงห้องที่ ท่านปาชาร์ และ นางลาไมท์ชาวยิปซี อยู่ ห้องนี้เป็นห้องโถงอยู่ทางด้านลำน้ำบ๊อซปอรัซ ใช้สำหรับระดูร้อน พื้นดินเป็นสนามหญ้าปลูกดอกไม้และใบสลับซับซ้อนเป็นที่น่าชมอย่างยิ่ง ในห้องมีเก้าอี้ลมยาวตัวหนึ่งตั้งหันหน้าไปทางแม่น้ำ และบนเก้าอี้ตัวนี้ ท่านปาชาร์ กับ นางยิปซี กำลังนั่งอยู่ด้วยความร่าเริงหาทันรู้ว่าภัยจะมาถึงตัวไม่, หันหลังให้ทางนางยีศาจเข้ามา เมื่อ อามิน เดินเข้าไปใกล้ก็พอดี คนทั้งสองเอนกายเข้าหากันเป็นเชิงยั่วยวน ท่านปาชาร์ก็กอดและจูบพร้อมกับมือทั้งสอง ของ นางยีศาจ สอดเข้าไปรอบคอนางหญิงริษยาและขบแน่น นางลาไมท์ ทะลึ่งลุกขึ้นและดึนรนสักประเดี๋ยวก็ล้มลงอยู่ต่อหน้าท่านปาชาร์ มือทั้งสองกุมอกแน่น ท่านปาชาร์ตกตะลึงและมิได้ไหวติงเลย ดวงตาถลึงมองดูภาพของ นางอามิน ซึ่งยืนปรากฏอยู่อย่างองอาจ นางลาไมท์ ค่อย ๆ ขยับตัวลุกขึ้นในมือ กำของศักดิสิทธิ์ อยู่อย่างหนึ่ง แล้วยื่นมาทางนางยีศาจพร้อมกับขู่ว่า

"อ้านางยีศาจ มึงอย่ามาอีกเป็นอันขาด"

แต่แทนที่นางยีศาจจะเกรงกลัว อำนาจของสิ่งที่ศักดิสิทธิ์นี้ กลับค่อย ๆ เดินเข้าไปใกล้อีก แล้วกางแขนออกเป็นทีเชื้อเชิญให้ริบไปสู่เขตต์แห่งมฤตยู นางยิปซี ค่อย ๆ ถอยหนีจนหลังไปติดอยู่กับราวลูกกรงที่กั้นห้อง โลหิตก็กำลังไหล อาย ลงมา ตามคอ อัน ขาวนวล ของเจ้าหล่อน เวลานี้มือของนางยีศาจได้เอื้อมเข้า

ไปใกล้คอของนางยิปซีเต็มที่แล้ว ในมือข้างถึง
คอและยืนอยู่ สักประเดี๋ยวก็คลายมือออก
และผลักนางยิปซีตกลงไปยังลำแม่น้ำบ๊อซ-
ปอรัซ ซึ่งเป็นที่อยู่ของเจ้าหล่อน พอเสร็จ
การลงโทษได้สมแค้นแล้ว นางยีศาจก็ค่อย ๆ
หายไป คงทิ้งให้ท่านปาชาร์นั่งตกตะลึงอยู่กับ
ที่ เวลานี้เงียบสงัดทีเดียว เงียบจนไม่มีเสียง
อื่น ๆ ปรากฏเลย นอกจากเสียงสุนัขเห่าหอน
อยู่ตามหมู่บ้านใกล้ ๆ เท่านั้น

ต่อจากคืนที่นับว่าน่าสยดสยองนี้มา ท่าน-
ปาชาร์กลับมีนิสัยตรงกันข้ามกับเมื่อเดิม
ทีเดียว เธอปล่อยให้ดิฉันพ้นจากการคุมขัง
และมอบฮาเรมซึ่งใหญ่โตรโหฐานนี้ให้แก่ดิ-
ฉันด้วย แต่ดิฉันมิได้ยินดีอยากได้ฮาเรมนี้เลย
จึงรีบกลับมายังเขตต์อาเมนเนีย เพื่อเยี่ยมญาติ
แต่ปรากฏว่าตายกันไปเกือบหมดแล้ว ดิฉัน
จึงละบ้านเดิมมาอยู่ประเทศสหปาลิรัฐอเมริกา
ซึ่งเต็มไปด้วยความสุขจนกาลบัดนี้

◎ องค์อิเหนา เจ้าชู้ ครูขุนแผน
ผิดเรียนธรรม ตระหน่ำใจ มักให้คุณ
หัดหนุ่มแน่น ใจแตก แต่แรกรุ่น
หัดครุณ ปราโมทย์ สันโดษเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

กลัยกลาย เย็นยอดหญิง แห่ง ฮาเรม — ภรรยาอันสุดสวาทของ ท่านปาซาร์ — บริบูรณ์ไปด้วยเครื่องแต่งกาย ล้วนแต่เพชรพลอยอันมีค่าชั้นเดิมหล่อนก็คือ ของเล่นที่ได้ซื้อมาเย็นจำนวนเงิน แต่เพียง เล็กน้อย เท่านั้น ไม่ใช่อื่นเลย — นางยิปซี อันไร้ค่า

ในเวลาไม่ช้านัก ท่านปาซาร์ก็มาตามเข้าหล่อน และ เดิรคลอกันไปยังห้องส่วนตัวซึ่งอยู่ทางปลายเฉลียงของฮาเรม ดิฉันนึกไม่ออกเลยว่าคนเช่นท่านปาซาร์ที่ได้เคยมีภรรยามาก — เห็นหมู่หญิงอย่างตุ๊กตา ซึ่งเย็นของเล่น ชั่วคราว — จะ หลงใหลในหญิง มารยาได้ถึงเพียงนี้, ถึงกับยอมให้อยู่ในอำนาจอันอาจของใจให้ ทำในสิ่งใด ๆ ก็ได้ ไม่ว่าในทางที่ผิดหรือถูก ดังเช่นเด็กหนุ่ม ๆ ที่มีสมองพ้นเพื่อนในเรื่องการหลงรักฉันนั้น เขาทั้งสองเริงใจในความสุขอยู่ภายในห้อง อันเย็นที่รโหฐานตลอดเวลา ไม่มีใคร จะกล้า กล้ำกราย เข้าไปได้ เย็นอันขาด — อา, เจ้าคู่เพชฌฆาตก่อนแสนร้าย

นางสองสาวพี่น้อง ซิเรม และ ซิเรมซิเฮอร์ พากันนอนหลับใหลอย่างบรมสุข คอยแต่พะวงนึกถึง อาหารการกิน เท่านั้น — ไม่รู้ อะไร เสีย เลย — พวกทาส ประจำ ฮาเรม ก็นอน หลับหมดแล้ว เวลานี้นอกจากยามที่เฝ้าบานประตูใหญ่แล้วไม่มีใครอีกเลย นอกจากดิฉันคนเดียวเท่านั้น

แม้แต่ดิฉันจะสะกดใจให้นอนหลับสักเท่าใดก็ดี ยังหาสำเร็จตามความ ปรารถนาแม้แต่น้อยไม่ ทั้งนี้เพราะเหตุการณ์ที่ได้ประสพมาแล้วฝังอยู่ในดวงใจอย่างแน่นหนา เมื่อการที่นอนไร้ประโยชน์แล้ว ดิฉัน จึงออกเดิรไปตามเขตต์ฮาเรม อย่างเสียไม่ได้ พลางจิตต์ใจก็หวนระลึกถึงเรื่องราวตั้งร้อยแปดพันประการ ดิฉันได้นั่งเล่นอยู่ที่เฉลียง สักประเดี๋ยวก็เข้าสู่ภวังค์โดยมิรู้สึก ตัวว่า เพราะ เหตุใด — เผลอไป — เผลอไปจริง ๆ ในทันใดนั้น รู้สึก ว่ามีอะไรสิ่งหนึ่งได้กำลังเดิรเข้ามา แต่จะบอกให้ถูกถ้วนไม่ได้ว่า สิ่งนั้น คือ อะไร สักครู่หนึ่งก็ได้ยินเสียงผีเท้าคนค่อย ๆ เข้ามา ดิฉันนั่งนิ่งอยู่กับที่จะลุกขึ้นก็มิไหว ส่วนทางประตูเข้าปรากฏภาพของสตรีสาวผู้หนึ่ง กำลังจะเข้ามาเข้าหล่อน คือ อามีน—อามีน จริง ๆ เข้าหล่อนเดิรเข้ามา ตัวเปล่า ไม่มี กะสอบหุ้มห่อ ร่างกายอย่างที่เคยปรากฏ ตามที่แล้ว ๆ มา เดิรพลาง

นครนารี

"ป. โชตินิยม"

(ต่อจากหน้า ๕๑๖ ฉะบับ สิงห์ ๒๔๗๓)

—๑๓—

พากันหนี

รุ่งอรุณ, อากาศขมุกขมัว, หมอกลงจัด, ตามชายป่าแลดูขาวคลุ้ม ประดุจควันไฟ, ลมพัดแรงจัด, เสียงต้นสักสลัดใบเมื่อถูกลมพัดดังสนั่นอยู่ตามเชิงดอย ไก่ป่าขันเสียงแหลมและกังวาน ก้องอยู่ในป่าไผ่ หมู่วิหคโผผินบินออกหากินกันเบ็นฝูง ๆ ลิง ค่าง ชะนี ห้อยโหนโยนตัวไปตามกิ่งไม้ พฤกษชาติก็ชูกิ่งยื่นใบคอยรับแสงอรุโณทัย เพื่อแสวงหาความสดชื่นตามธรรมชาติของมัน.

ยามที่กล่าวนี้ ประมุข กับ บัวคำ พากันเล็ดลอดหนีออกจากซ่องผู้ร้ายเถื่อน เดินลัดเลาะไปตามเชิงดอย และ ข้ามห้วยธารไปด้วยอาการรีบร้อน ประมุข ได้ยินยาว กะบอกหนึ่ง เบ็นอาวุธ และ บัวคำ ได้เตรียม อาหารห่อผ้าไปเบ็นเครื่องแก้ ความหิว ด้วยสองมือ บัวคำ เบ็นหญิงที่ชำนาญป่าดีคนหนึ่ง หล่อนเลือกหาทางเดินด้วยความฉลาด และ หล่อนเดินด้วยอาการ ว่องไวรวดเร็ว ซึ่งบางที ประมุข ถึงถัยขอร้องให้หล่อน เดินช้าลง เพราะเดิน ตามหล่อนไม่ทัน ความปราดเปรียว และ ความองอาจของหล่อน สมเบ็นหญิงสาว ชาวป่าอย่างแท้จริง

ตกเวลากลางวัน อากาศค่อนข้างร้อนอบอ้าว และ ตามทางที่ผ่านมานั้นบางตอนต้องข้ามห้วย ไต่เนินเขา ประมุข รู้สึก อิดโรย และ หิวโหยเบ็นอันมาก และ บัวคำ ก็รู้สึกกะปลกกะเปลี้ยเช่นเดียวกัน หล่อนจึงเลือกหาที่ ๆ เหมาะชวน ประมุข พักกินอาหารเสียก่อน

"พักกันเสียที่ก่อนนะคุณ" บัวคำ กล่าว เมื่อเดินถึงริมห้วยแห่งหนึ่ง "เราเดินมาไกลมากแล้ว นับว่าพ้นเขตต์อันตรายได้. และ เราควรรับประทานอาหารกันที"

"ดีซิ ฉันก็รู้สึกเหนื่อย และ หิวอยู่ด้วย" เบ็นอันตกลงกันว่า ประมุข และ บัวคำ ยึด

เอาภูมิประเทศริมห้วยนั้นเป็นที่พักร้อนชั่วคราว

บัวคำแก้ห่อผ้าออก หยิบอาหารมาปัน กันกิน มีเข้าเหนียวนึ่ง, หมูส้ม, ไข่อย่างและน้ำพริกเผา ซึ่งแม้จะเป็นอาหารป่าก็จริง แต่ประมุขก็ยังรู้สึกอร่อย กินมากผิดธรรมดา เพราะต้องเดินมาด้วยความอิดโรยโหยหิวมากนั่นเอง

เมื่อการกินอาหารผ่านไปแล้ว ทั้งสองยังคงนั่งพักอยู่ต่อไป

"คุณประมุข" บัวคำกล่าวขึ้น "เมื่อไปถึงเชียงแสนแล้ว คุณจะเอาข้าเจ้าไปไว้ที่ไหน ?"

ประมุขรู้สึกว่าเป็นคำถามที่ตอบค่อนข้างจะยากอยู่.

"ที่บ้านฉัน" ในที่สุดก็ตอบอย่างสั้น ๆ ซึ่งเห็นว่าเหมาะกับคำถามแล้ว

"ข้าเจ้าเกรงว่า" บัวคำชายหางตาอันหวานไปสบตาประมุข เป็นเชิงยวน "คนที่บ้านคุณเขาจะรังเกียจ—"

"เธอหมายถึงใครกันจ๊ะ บัวคำ ?" ทั้งที่ประมุขหยั่งรู้ที่ในถ้อยคำ

"นึกเอาซิเจ้า"

"นึกไม่ออก"

"คน—, ของคุณน่ะซี"

"ใคร ?"

"เมีย !"

"เมียใคร ?"

"๗วุ้ย !"

บัวคำค้อนให้วงหนึ่งอย่างงาม เล่นเอาประมุขแทบเผลอตัว

"เมียใคร บัวคำ ?" เขาแกล้งถามซ้ำ,

"เมียคุณ"

"ฉันยังไม่มีเมีย"

"แม้แต่คู่รักหรือเจ้า ?"

วนิดา ! — นามนี้พลันผุดขึ้นในสมองของประมุข

ซึ่งกระทำให้ประมุขชะงัก, และหลบสายตาของบัวคำ แกล้งเงยหน้าขึ้นดูชะนีซึ่งโยนตัวอยู่บนกิ่งไม้เหนือศีรษะของเขาเสียประหนึ่งว่าไม่ได้ยินคำถามของหล่อน

"แม้แต่คู่รักหรือเจ้า คุณประมุข ?" ถามย้ำ

"ดูชะนีนั่น บัวคำ" ชักให้เรื่องเขว

"ฉันจะยิงมัน !"

เขาแกล้งยกปืนขึ้นจ้อง ทำท่าจะยิง

บัวคำมองดูชะนีแล้วร้องห้ามไม่ให้เขายิง

"ดูซี มันจ้องลงมามองดูเรา มันคงนึก

ว่าเราเป็นเพื่อนสัตว์ป่าของมัน ที่มันไม่เคยได้พบเห็นนะ ?” ประมุขพูดและมองดูชะนีไม่วางตา

“ไปดมันทำไมคุณก็” บัวคำต่อว่า “มาสนทนากันดีกว่า ประเดี๋ยวจะได้เดินทางต่อไปอีก”

หล่อนเอนกายเอาศีรษะพาดลงบนตักของประมุข ซึ่งกระทำให้เขาจำใจต้องซ้อนร่างของหล่อนขึ้นประคองไว้!

“คุณจะไปง่า — เมืองใต้เมื่อไหร่ เจ้าพี่ที่รัก ?” หล่อนฉะอ้อนถาม และนึกถึงคำว่า ‘กรุงเทพฯ’ เสียนาน “คุณจะเอาบัวคำไปด้วยไหมเจ้า ?”

“ฉันคิดว่าฉันจะไม่กลับเมืองใต้อีก, ฉันชอบเมืองเหนือ, ฉันจะมีเมียอยู่เมืองเหนือนี่แหละ บัวคำ”

หล่อนกอดเขาแน่น ประมุขก็ต้องกอดหล่อนแน่นขึ้นบ้าง หล่อนแกล้งทำดีดดิ้นยั่วเขาต่าง ๆ ซึ่งกระทำให้ประมุขใจคอติบตันไปหมด ในที่สุด — ในที่สุด เขาก็เผลอสติ และขู่หล่อนโดยปราศจากความตั้งใจ

เมื่อพักผ่อนพอหายเหนื่อย และแสวงความสำราญเป็นที่พอแก่ความต้องการแล้ว ทั้งสองก็พากันเดินลัดเลาะป่าต่อไป.

◎ ◎ ◎

ซ่องผีนเถื่อน เหตุการณ์ได้เกิดขึ้นอย่างอลหม่าน กล่าวคือ พวกทางซ่องเห็นประมุขและบัวคำหายไป ที่แรกเข้าใจว่าคงจะพากันไปเดินเที่ยวเล่น เพราะเวลาเช้าประมุขและบัวคำมักจะออกเดินเที่ยวเล่นตามเชิงดอยเป็นนิตย์ แต่ครั้นสายเข้า — จนตกเวลากลางวันก็หาเห็นประมุขและบัวคำกลับคืนถ้ำไม่ จึงพากันเข้าใจว่าทั้งสองต้องพากันหนีไปเสียแล้ว

ในเรื่องนี้อาการหนักตกอยู่แก่หนานซาว เพราะตนเป็นผู้รับผิดชอบทุกสิ่ง ซึ่งเป็นสมบัติของซ่องตลอดจนตัวของประมุขด้วย หนานซาวจึงจัดคนออกติดตาม แต่เนื่องด้วยผู้คนเหลือประจำซ่องน้อยอยู่แล้ว, การออกติดตามจึงหาผลได้น้อยเต็มที เพราะต้องกระจัดกระจายกันออกค้นตามป่าสุ่มไปทุกทิศทุกทาง.

บ่ายวันนั้นเอง สง่าก็ยกพวกกลับจากเวียงหลวงพระบาง ถึงยังสำนักของเขา พอมาถึงหนานซาวก็รายงานเหตุการณ์ไม่ปกติทันที ความเดือดแค้นเกิดขึ้นแก่สง่าจนถึงขีดที่สุด ไปกระทำงานในหน้าที่มาเหนื่อย ๆ พอกลับถึงสำนักก็ได้รับข่าวว่าประมุขหนีและเมียทรยศ สง่าจึงเกิดอาการบ้าคลั่งเดือดขึ้นทันควัน!

“อ้ายซาว!” นี่เป็นวาทะแรกของสง่า

เมื่อได้ทราบรายงาน “จะให้ข้าลงโทษมึง ทางฝ่าย ประมุข กับ บัวคำ ก็แข็งอกแข็งใจ
สถานใด ได้กำชับแล้วว่าของระวัง ‘แขก’ เดิรทางด้วยความริบร้อน เพื่อจะให้ถึง ยังดอย
ของข้าให้ดี, เพราะ ข้าไม่ไว้ใจ อยู่แต่ ผาตองก่อนเวลาพลบค่ำ การเดิรทางวันเดียว
แรกแล้ว ก็ถ้าอ้าย ประมุข มันไป บอกให้ ไม่มีหวังที่จะถึงเชียงแสน, จะต้องพักแรมใน
ตารวจยกกอง มาเล่นงานเราละ มึงพากัน กลางป่าหนึ่งคน.
ตายโหงตายห่าหมดรึ ? อ้ายสัตว์ ! ถ้าไม่ พอตกเวลาค่ำอากาศขมุกขมัว ประมุข
เห็นแก่ความดีของมึงที่แล้วมาละก็ ฮือ ! คอมึง กับ บัวคำ ก็ถึง ดอยผาตอง ทั้งสอง เหนื่อย
ขาดเสียแล้ว ! อย่างไร ก็ดี มึงต้องมีโทษ. เพลียมาก จึงเลือกเอาปากถ้ำแห่งหนึ่งซึ่งมี
อ้าว ! เอาอ้ายนี่ไปกินก่อน, อ้ายข้า !” เจดีย์หักพัง อันเคยเป็นบูชนียสถานแห่งหนึ่ง
ในครั้งบุราณกาลโน้นเป็นที่พักแรม ณปากถ้ำ
พอขาดคำ, หนานซาว ก็ล้มฮวบลง แทบ นี้มีแคร่ของพวกชาวป่าปลกสร้างไว้สำหรับพัก
เท้าของ สง่า เนื่องจากได้รับอาการกะแทก ในฤดูเผาหินทำปูน จึงเป็นสถานที่อันเหมาะ
ด้วยหมัดขวาอย่างสุดแรงเกิดของเขา สำหรับ ทั้งสอง จะยึด เอา เป็นที่ พำนัก พัก ผ่อน
“เฮ้ย !” สง่า หันไปทางพรรคพวกที่ยืน ร่างกายโดยความสำราญ, ปราศจากความ
ตัวแข็งขวัญหนีดีฝ่ออยู่ใกล้ ๆ “เฮ้ย ! อ้ายบ้า วิตกถึงอันตราย
พวกนี้ผูกม้าให้ข้าเร็ว น้อยตะ คุมคนไปติดตาม อาหารที่เหลือจาก ตอนกลางวันก็กลายเป็น
ทางอ้อมผาตอง มีทางเดียว ที่มัน จะพากัน อาหารเย็น บัวคำ แนะนำให้ ประมุข หาฟืน
ไปได้ ล่วงหน้าไปก่อน ส่วนข้าจะตามไปที่หลัง เตรียมการสุมไฟตลอดรุ่ง เพื่อกันภัยจาก
แล้วจัดคนเหนียวม้าให้ ไปด้วยกับข้าสัก ๕ คน สัตว์ป่า
ชาย พื้นเมือง ผัดก สง่า เรียก ชื่อ น้อยตะ ตอน หัวค่ำ ประมุข นอนพัก ร่างกาย ก่อน,
จัดการระดมพล และจ่ายอาวุธถ้วนทุกคน และ ส่วน บัวคำ เป็นผู้เฝ้ายามสุมไฟ พอตกเวลาดึก
เลือกชายผู้คะนองม้า ๕ คนตามคำสั่งซึ่งจะต้อง ประมุข ก็เปลี่ยน เป็นยามรักษาเหตุการณ์แทน
ไปกับ สง่า นั้น ครั้นเสร็จเรียบร้อยแล้วก็เริ่ม บัวคำ จึงได้พักผ่อนบ้าง จนตลอดรุ่ง
เดิรทางในทันที

หนังสือพิมพ์ราษฎร์ไทยเขษม

ตามจับ

พวกซ่องผีเถื่อนที่ยกกองติดตาม ประมุข เดิรทางตลอดทั้งกลางวันกลางคืน สง่า กับพวกพลม้า ซึ่งตามมา ข้างหลัง เข้า สมทบ ด้วย และ เร่งฝีเท้า เดิรค้นหา ตลอดทาง มา อย่างไม่ลดละ ความโกรธเคือง วิ่งขึ้นสู่ สมองของ สง่า อย่าง เต็มที่ ขณะที่ ติดตาม มานี้ สง่า แช่งชักหักกะดูกคำรามมาตลอดทาง และ ส่งเสียงตวาดพรรคพวกที่กระทำหน้าที่ไม่พึงพอใจ ล้นป่า อาการดร้ายเหี้ยมโหดของ สง่า เวลานี้ ไม่ผิดกับวัวกระทิง น่ากลัวว่าเมื่อตามจับ ประมุข ทันในครั้งนี้แล้ว เนื้อของ ประมุข และ บัวคำ จะต้องถูกฉีกเฉือนออกเป็นชิ้น ๆ เป็นแน่

พอรุ่งอรุณ สง่า ก็ คุมพวก มาถึง ยัง ดอยผาตอง เขา สั่งให้ค้น ตรวจดู ตามถ้ำ และซอกเขา ทุกแห่ง แต่ ก็หาพบ ประมุข และ บัวคำ ไม่ เพราะทั้งสองได้ออกเดิรทางหนีล่วงหน้าไปเสียก่อนแล้วแต่เช้ามืด.

สง่า มาถึงปากถ้ำที่ ประมุข มาพัก เขา พิจารณาดูพื้นดินแถบบริเวณนั้น แล้วร้องตะโกนขึ้น

"เฮ้ย! พวกเรา, มันพากันพักแรมที่นี่โว้ย ดูนี่ซิ กองสุมไฟยังร้อน ๆ อยู่ทีเดียว มันคงหนีไปได้ ไม่ไกลหรอก พวกเราออกตามอีก จับมันให้ ได้ซิวะ มานะเดิรอีกพักเถอะ อ้าย น้องชาย"

แม้พวกเหล่านั้นจะรู้ สึก อิดโรย โหยหิวสักเท่าใดก็ดี แต่เนื่อง ด้วยความ เคารพคำสั่ง อันมีอำนาจอยู่เหนือกว่าความท้อถอย จึงจำต้อง แข็งใจพากันออกติดตามไปอีกครั้งหนึ่ง

ไม่ช้าการติดตาม ก็กะชั้นใกล้ไล่หลัง ประมุข และ บัวคำ เข้าไปทุกที, จน ประมุข รู้ สึกตัวว่าทางเบื้องหลังมีกองติดตามจับเขามาแล้ว เขาจึงจำต้องพา บัวคำ ออกวิ่งหนีบุกพงลงห้วยเร่งฝีเท้าขึ้นอีกอย่างสุดกำลัง สักครู่ ประมุข ก็มาถึงยังหมู่บ้านแห่งหนึ่ง ชาวบ้านเรียกว่า บ้านขี้ทูด เพราะชาวบ้านนี้ทั้งบ้าน ไม่ว่าเด็กหรือผู้ใหญ่ล้วนแต่เป็นโรคเรื้อนทุกคน เป็นหมู่บ้านย่อย ๆ มีอยู่ประมาณ ๓๐ หลังคาเรือน.

ประมุข พา บัวคำ เข้าไปในหมู่บ้านนี้ เขา พบ กับ หัวหน้า หมู่บ้าน ตรง กลาง ลานนวดเข้า เขาจึงขอความช่วยเหลือทันที

กว่าจะพูดกันรู้เรื่องก็พอดีมีเสียง ของพวกสง่า กู่ส่งเสียง กันอยู่ แถบชายป่าใกล้หมู่บ้านนั้นแล้ว ประมุข เห็นจวนตัวเต็มทีจึงพา บัวคำ วิ่งขึ้นไปขนบ้านหลังหนึ่ง และ อ้อนวอนขอ

อาศัย ซ่อนตัว พอให้พ้น จากสายตา ของพวกที่ตามขับนั้น.

"จากที่นี่ไปเชียงแสนไกลกี่หลัก [๑] พ่อเฒ่า ? ประมุข ถามชายเฒ่าเจ้าของบ้าน

"ประมาณ ๕ หลัก" เย็นคำตอบ. ซึ่งประมุข เห็นว่าใกล้เชียงแสนมากทีเดียว

ประมุข คิดใจที่ณที่นั้น มีชายรุ่นหนุ่มอยู่คนหนึ่ง เขาจึงถามว่า

"น้อย, ไปเชียงแสนที่เน้อ เฮาจะซื้อเงินสูสิบแถบ เอาหนังสือไปที่พวกเยี่ยะงานของกรมทางน่ะ ได้บ่ ?"

เมื่อชายรุ่นหนุ่มผู้นั้นรับรองว่าไปได้ ประมุขจึง เขียน ลายลักษณ์ อักษร ลง บน เศษกระดาษแผ่นหนึ่ง มีข้อความ ว่า ดังนี้:—

ประวิง เพื่อนรัก.

กำลังอยู่ในอันตราย มาช่วยเร็ว ขอความช่วยเหลือจากกองตำรวจ ตะวันออก หมู่บ้าน ขี้ทูด อ้อมผาตอง ไป ทางทิศ เหนือข้ามเนินสูง ไปทางทิศตะวันตก จะพบเขาพิดใหญ่ ที่หุบเขาเชิงผาใกล้ป่าสักหนาแน่น มีซ่องมหาภัย ค้างคืนเถือนอยู่ที่นั้น.

ประมุข

"น้อยเอา หนังสือนี่ไปให้ตามที่สั่ง เร็ว ๆ เน้อ. — อ้าวเงิน" ประมุข ส่งหนังสือให้พร้อมกับเงินสิบแถบ

พอหนังสือกับเงินถึงมือ ชายรุ่นหนุ่มผู้นั้นก็เริ่มออกเดินทางไปเชียงแสนทันที

"พ่อเฒ่า" สง่า ตะคอกถามชายเฒ่าที่ลานบ้าน เมื่อเดินทางมาถึงหมู่บ้านขี้ทูด "หันผู้ชายกับแม่หญิง ผ่านตางอีพ่องก่า ?"

ชายเฒ่ากระทำอาการอึดอึ้งนอกอาการพิรุธ จน สง่า จับสงสัยได้

"หันบ่ พ่อเฒ่า ?" เขาถามย้ำ

"บ่หัน !"

สง่า เหลียวไปทางพรรคพวก "พวกเราจงค้นดูทุกกะเบียดนิ้วในหมู่บ้านนี้ !"

ประมุข ได้ ยินประโยคนี้ชัดเจน เขาคิดว่า อย่างไรก็คงไม่รอดเงื้อมมือของ สง่า ไปได้ แต่ก็ยังอุ่นใจอยู่ว่า ได้ มีโอกาสส่งข่าวสาส์นขอความช่วยเหลือไปทาง ประวิง แล้ว. ซึ่งพอจะมีหวังได้ว่า เมื่อ ประวิง ทราบข่าวของเขาแล้ว ก็คงจะรวบรวมผู้คนสมทบกับตำรวจออกติดตามเข็นกำลังหนุน ช่วยเหลือ เขาได้ทันท่วงที.

---

๑ หลัก ชาวพื้นเมืองกะระ ๑ หลัก เท่ากับ ๑ กิโลเมตร.

ขณะที่พวกของ สง่า กำลังค้นตามบ้านเรือนอลหม่านอยู่นั้น มีเสียงหนึ่งตะโกนขึ้น

"จับได้แล้วโว้ย ! ซ่อนอยู่ในบ้านนี้โว้ย !"

พวกโสณฑทุจริตก็เฮกันไปกล้อมรอบบ้านที่ ประมุข ซ่อนอยู่

"เอาตัวมันมาที่นี่" สง่า ออกคำสั่ง.

สักครู่ ประมุข กับ บัวคำ ก็ถูก มัดมือนำตัวมายืนอยู่ตรงหน้า สง่า บัวคำ ตกใจ และกลัวมากถึงกับร้องไห้

สง่า แกล้งหัวเราะเย้ยหยัน

"โธ่โว้ย, อ้าย คุณประมุข เกลอรัก กันไม่นึกเลยว่าแกจะคิดเล่นตลกกับกันเช่นนี้"

ประมุข ยืนสงบอารมณ์อย่างเลือดเย็น

"แกหนีกันมาเปล่า ๆ ปลี้ ๆ กันก็จะไม่ติดตามแกหรอก" สง่า กล่าวสืบไป "นี่เล่นขะโมยเอาเมียของกันมาเสียด้วย !"

เดิรเข้าไปใกล้ตรงหน้า บัวคำ หล่อนถอยหนีด้วยความเกรงกลัว แต่ สง่า ยึดแขนไว้

"นังนี่ก็ร้ายไม่ใช่เล่น ตามชู้ – ทรยศเชือดคอเสียดีกะมังหือ !"

แล้วก็หันเข้าเล่นงาน ประมุข อีก

"ผู้หญิง ทั้งโลกไม่มีอีกแล้วหรือ หา ! เจ้าประมุข ?" สง่า กล่าวอย่างเดือดแค้น

"เฮ้ย ! เขาว่าอ้ายคนที่ผิดลูกผิดเมียท่านน่ะยาปนักยาปหนา แกรู้บ้างไหม ? เมื่อไม่รู้แกก็จะรู้ได้ในไม่ช้าหรอก, แกผิดเมียกัน, กันก็จะส่งแกไปยังนรกทั้งเป็น ผ่าซี !"

สง่า ใช้ผ้ามือ ตบหน้า ประมุข สองที อย่างสุดแรง พลันก็บังเกิดเป็นรอยนิ้วมือเขียวขึ้นบนหน้าของ ประมุข ทันควัน !

ประมุข ยืนนิ่งกัดฟันทนความเจ็บปวด และพยายามสงบโทษะไว้อย่างแทบเหลือกลั้น

"แกจะให้กันทำกับแกยังไง ?" สง่า พูดใส่หน้า "เผาเสียทั้งเป็นดีกะมัง ?"

"จะเผา, หรือจะเอาไปต้มไปแกงที่ไหนก็เชิญเถอะเพื่อน" ประมุข โพล่งออกไปโดยเหลืออด

"ชิ – ชะ ปากกล้าจริงชิ" ตบหน้าเข้าให้อีกสองฉาด "เถอะน่ะ, จะแกงหรือจะยำ คงจะรู้ในไม่ช้าดอกวะ !"

หันไปทางพรรคพวก "เอาอ้ายหมอนี่ไปกักตัวไว้ให้ดี หนานตี๋, และให้พวกเราพักกินเข้ากันเสีย ย่าย ๆ ออก เดิรทางกลับแล้วเรา จะไปพักแรม กันที่ไหล่เขา ผาตองโน้น ส่วน บัวคำ ไว้เป็นธุระของกันเอง แก้มัดมันออกเสียก็ได้"

—๑๕—

หัวอกวนิดา

กรุงเทพ ฯ!

ภายในห้องโถงซึ่งมีเคหสัมภาระประดับประดาไว้อย่างวิจิตร ทุกสิ่งอยู่ในตำแหน่งอันเป็นระเบียบเหมาะกับส่วนทรงของห้อง และทุกสิ่งล้วนแต่เป็นของที่มีค่า สมตามสมัยนิยม ซึ่งแสดงให้เห็นได้ว่าผู้ถือกรรมสิทธิ์คฤหาสน์ที่กล่าวนี้ ต้องเป็นผู้ที่มีฐานะมั่งคั่งสมบูรณ์พูนทรัพย์ที่เดียว บนเก้าอี้นวมซึ่งอยู่ณส่วนกลางของห้อง มีบุคคลในวัยกลางอายุนั่งอยู่สองคนทั้งสองอยู่ในอาการเคร่งขรึม เสมือนหนึ่งกำลังต่างแก้ปัญหาอันยุ่งยาก ซึ่งต้องใช้ความวินิจฉัยอย่างสุขุมอยู่สักข้อหนึ่ง

บุคคลทั้งสองนี้ คือ เจ้าคุณและคุณหญิงโวหารธรรมกิจ

"จริง ๆ นา แม่ผ่อง" ในที่สุดท่านเจ้าคุณ ฯ ก็กล่าวขึ้น และเรียกชื่อคุณหญิงในนามเดิม "ฉันยังมองไม่เห็นเลยว่าอะไรกระทำให้นังหนู กับพ่อหลวงสากลปรีชาศาสตร์ ไม่ลงรอยกันได้ อันที่จริง มันไม่น่าจะยุ่งยากกันถึงเพียงนี้เลย ฝ่ายข้างพ่อหลวง ฯ กับเราหรือก็เป็นญาติกัน และเขาก็ไม่ใช่เป็นคนขี้รวยขี้เหร่เลย ทั้งเล่าเรียนสำเร็จมาจากเมืองนอกด้วย ยศศักดิ์ก็มีตำแหน่งก็สูงเช่นนี้แล้วนังหนูมันยังจะเห็นว่าไม่สมเกียรติยศอีกหรือ? ก็เมื่อไม่เห็นผู้ชาย อย่างพ่อหลวงสากล ฯ ดีแล้ว มันจะเห็นผู้ชายชั้นไหนดีไปกว่าอีกเล่า?"

"นั่นน่ะซีเจ้าคะ อิฉันแสนที่จะกลุ้มใจ คุณหญิงคล้อยตาม "ความจริง หลวงสากล ฯ ก็รัก วนิดา และดูเขาเอาอกเอาใจอุตส่าห์มาชวนไปเที่ยวกันที่โน่นที่นี่เสมอ ประเดี๋ยวซื้อของมาฝาก ประเดี๋ยวสั่งของจากเมืองนอกมาให้พะนออยู่ทุกอย่างเช่นนี้แล้ว แต่ทุกอย่างเหล่านี้ดูเหมือนไม่ถูกอกถูกใจของ วนิดา เสียเลย และยิ่งเวลานี้ด้วยแล้ว อิฉันเห็นว่าดูมันยิ่งกลุ้มใจใหญ่ หน้าตาก็สลดเศร้าผิดหูผิดตาลงไปมาก,ชอบกล!"

วนิดา ไม่รักหลวงสากล ฯ ก็เพราะเธอยังมีความซื่อสัตย์ต่อประมุขอยู่ เมื่อไม่ใช่ประมุขแล้ว วนิดา จะไม่รักชายอื่นอีกเลย

"เราจะวางแบบแผนอย่างไรต่อไป อีกละแม่ผ่อง? เจ้าคุณ กล่าวอย่างหมดหนทาง" เราได้ปลอบถามความในใจของมันแล้วจนนับครั้งไม่ถ้วน นังหนูก็ไม่ยอมอธิบายสักครั้งเดียว มันก็ค้านแต่เพียงว่า มันไม่ชอบพ่อหลวงสากล ฯ เรื่องลูกเรื่องผัวมันจะหาของมันเอา

เอง ไม่ต้องให้พ่อแม่หาให้ มิหนำ, มันยังอธิยายให้ฟังเสียด้วยซ้ำว่า อันการที่พ่อแม่จัดการปลูกหอขับตัวมัดส่งกันอย่างแผนของเราน้ำ มันพ้นสมัยเสียแล้ว ซึ่งคนสมัยนี้เขาไม่นิยม มันว่าเป็นประเพณีแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยายังเป็นราชธานีอยู่กะโน้นแน่ะ มันออกจะถือลัทธิสมัยใหม่เกินไปเสียแล้ว เห็นไหมล่ะ ? แม่ผ่อง ! ปกครองลูกผู้หญิงน่ะมันยาก

"อิฉันไม่มีแยบแผนอะไรจะวางหรอกเจ้าค่ะ การณ์จะเป็นไปอย่างไร ก็ต้องสุดแล้วแต่ความวินิจฉัยของท่านต่างหาก" แต่ _ ส่วนที่นังหนูมันคิดจะหาลูกหาผัวของมันเอาเองน่ะ ท่านคิดเห็นเป็นอย่างไรบ้างเจ้าคะ ?"

"มันยากอยู่ แม่ผ่อง" ท่านเจ้าคุณถอนใจ "ถ้าเราจะขืนใจมันฉันก็รู้สึกสงสาร ถ้านังหนูเป็นโรคอื่น ๆ ก็พอทำเนาดอก ถ้ามันเป็นโรคหัวใจละก็จะกระทำความวิตกให้แก่เราอยู่มาก ขอให้แม่ผ่องดูลูกสาว ของคุณพระลิขิต ฯ เป็นตัวอย่าง ไม่ใช่เพราะคุณพระลิขิต ฯ ขืนใจลูกสาวดอกหรือ แม่หนูสุวรรณถึงได้วิกลจริตเพ้อคลั่ง ในที่สุดต้องเสียชีวิตไป ฉันมาคิดดูเราก็มีลูกอยู่คนเดียว มันจะได้ผัวดีหรือชั่วก็ตัวของมัน ฉันคิดว่าควรตามใจมันเถิด— ตามใจมันทุกอย่าง หรือแม่ผ่องจะเห็นประการใด ?"

"อิฉันไม่มีความเห็น อย่างไรหรอกเจ้าค่ะ แต่อิฉันยังสงสัยอยู่ว่า ถ้านังวนิดาเกิดอุตริไปคว้าเอาเจ๊กกิมลูกชายเถ้าแก่กง พ่อค้าปลาเค็มที่หัวถนนเข้าละก็ ท่านจะรู้สึกสนุกอย่างไรบ้าง ? เท่านั้นแหละเจ้าค่ะ"

ท่านเจ้าคุณหัวเราะ

"แม่ผ่องละก็มีความเห็น ขำ ๆ เสมอนะ" ท่านว่า "นังหนูมันจะบ้าพอใจเจ๊ก ๆ จีน ๆ อย่างนั้นเจียวหรือ ? เป็นไปไม่ได้ ! อุตริคิดไปไม่เข้าเรื่อง !"

"สมมติว่า" คุณหญิงพูดเสียงดังขึ้น "สมมติว่ามันอาจเป็นไปได้ล่ะ—และมันเป็นไปได้อย่างที่อิฉันว่านั้นละก็ ! เจ้าคุณจะว่าอย่างไรเจ้าคะ ?"

"เลิกกันที—เลิกกันเสียทีเถอะ แม่ผ่อง" เจ้าคุณโบกมือ "เรื่องของเราจะออกนอกวงเสียแล้ว ฉันไม่ได้ตั้งใจจะหาเรื่องยุ่งยากเลยทีเดียว แม่ผ่องนี่ชอบกล, ยิ่งแก่ลงเลือดยิ่งร้อนขึ้น, พูดกันอยู่ดี ๆ ก็ทำเสียงจะโกรธเอาเสียแล้ว"

คุณหญิงไม่ว่ากะไรนั่งนิ่งเสมือนไม่เอาใจใส่ต่อคำพูดของเจ้าคุณ

นิ่งกันไปสักครู่ เจ้าคุณจึงเอ่ยขึ้นอีก

"บางทีนังหนูมันจะลอยรักอยู่กับใครที่ไหนสักคนหนึ่งกะมัง ?"

แต่คุณหญิงไม่รับรู้ในถ้อยคำประโยคข้างบนนี้! คงนั่งนิ่งตามเดิม

"ลูกสาวของเราอาจไปลอยรักกับผู้ชายที่ไหนสักคนหนึ่งก็ได้, ในเรื่องนี้อาจเป็นไปได้ไหม แม่ผ่อง ?"

คุณหญิงหัวเราะอย่างแค่น ๆ

"อาจเป็นไปได้เจ้าค่ะ" กล่าวประชด "บางทีอาจไปลอยรักกันขึ้นกับเจ๊กกิมเข้าแล้วก็มิรู้!"

"เอ๊ะ! ชอบกลจริง, แม่ผ่องมาโกรธเคืองฉันด้วยเรื่องอะไรนะ ?"

"เรื่องที่จะตามใจ วนิดา จนเกินไปน่ะซิเจ้าคะ เจ้าคุณริจะให้ลูกสาวเสียคน!"

"ใครบอก ?"

"ก็เมื่อเจ้าคุณจะตามใจให้ วนิดา เลือกหาผัวเอาเอง, ลูกของเราก็เสียคนเท่านั้นมิใครที่ไหนบ้าง ที่เขาให้ลูกสาว หาผัวเอาเอง ?"

"นังหนูไม่ใช่เด็กไม่รู้เดียงษา, มันได้เล่าเรียนแตกฉานมาแล้ว สิ่งใดดีสิ่งใดชั่วมันย่อมรู้ มันคงไม่เลือกเอาผู้ชายอย่างเจ๊กกิมที่ว่านั้นดอก แม่ผ่อง!"

คุณหญิงยิ้มอย่างมีชัย

"ความรัก — ความรักนะเจ้าคุณ!" เน้นคำพูด "ความรักทำให้คนตายอด ความรักมีอำนาจอยู่เหนือความรู้ คนที่มีความรู้มักตายเพราะความรัก"

"แม่ผ่องเคยคิดบ้างหรือเปล่าว่า เราควรจะวางแผนผังในเรื่องนี้อย่างไร จึงจะดี"

"อ้าว — ทีนี้เจ้าคุณกลับจะมาเชื่อถือยอมตกลงตามอิฉันงั้นหรือเจ้าคะ ?"

"เถอะน่ะ ฉันต้องการความคิดความเห็นของแม่ผ่องบ้าง"

"อิฉันคิดว่าจะถาม วนิดา สัก ๒ — ๓ ข้อ และปลอยโยนให้ตอยโดยไม่อำพราง" คุณหญิงออกความเห็น "ข้อที่ ๑ จะถามว่าทำไม จึงไม่เห็นพ้องตามที่เราจัดการให้ ? ข้อ ๒ จะถามว่ารักอยู่กับชายที่ไหน และถ้ารักกันอยู่ ผู้ชายนั้นมีฐานะอย่างไร เป็นลูกเต้าของใคร ? และข้อที่ ๓ จะถามว่าเรื่องลูกเรื่องผัวนั้น จะเลือกหาเอาเองหรือจะให้พ่อแม่จัดการหาให้"

เจ้าคุณครางว่า "อือ — อือ — จัดการหาให้ — — จัดการหาให้! ฉันคิดว่าถ้านังหนูเกิดมาเป็นผู้ชายจะดีกว่า และมันคงไม่ยุ่งยากถึงเพียงนี้"

หนังสือพิมพ์ ร.ร. ไทยเขษม

"ท่านเห็นอย่างไรในเรื่องที่อิฉันคิดนั้นบ้างเจ้าคะ ?"

"ก็ดีอยู่, ลองเรียกนังหนูมันมาถามตามปัญหาที่แม่ผ่องตั้งนั่นซิ, ฉันอยากจะฟังความของมันอยู่ด้วย ฉันเชื่อว่า แม่ผ่องจะต้องแพ้มันอีกน่ะแหละ โดนมันยกเหตุยกผล ทางโลก ทางธรรม อะไรของมัน เข้าสักพักเดียว ฉันเกรงว่าแม่ผ่องจะนั่งนิ่งเป็นนั่งฟังเทศน์ไปเสียน่ะนา"

แม้ว่าอากาศในสวนดอกไม้เวลาเย็นวันนั้นค่อนข้างจะอบอ้าวอยู่บ้างก็ดี, แต่สำหรับ วนิดา เธอ รู้สึกว่าช่างเยือกเย็นจับหัวใจ เสียจริง ๆ วนิดา นั่งอยู่บนม้าหินอ่อนใต้ซุ้มสายหยุด นั่งอยู่ด้วยอาการง่วงเหงา ใบหน้าของเธอสลดลงไปมาก รูปร่างก็ซูบผอมอย่างผิดตา, เธอเหม่อ มองดูน้ำใน สระซึ่งรับ กับแสงอาทิตย์ในเวลา เย็น เย็นประกาย วาววับ อยู่เบื้องหน้า ด้วยแววตาอันซึมโรย และจากนัยน์ตาของเธอ อาจกล่าวได้ว่าเมื่อ ก่อน หน้า เวลานี้สัก หน่อย เธอได้ปล่อยให้อัสสุชล ไหลออกมา ด้วยความทุกข์ร้อนอย่างสาหัส, ขนตาของเธอยังชุ่มด้วยอัสสุชล นั้นเย็น พะยานอยู่แล้ว อย่างแน่ชัด วนิดา กำลัง มีความลับ คับอก — และตก อยู่ในห่วงแห่งความทุกข์ร้อนอย่างอุกฤษฎ์ นับตั้งแต่ข่าวคราว ของ ชาย ที่เธอรัก หายสาบ สูญ ไปอย่างลึกลับ เธอก็หาความสุข มิได้ ทุกเวลา, ทุกขณะ, ทุกเช้า, ทุกเย็น, ทุก ๆ วัน เธอเฝ้าแต่ครุ่นคิดถึงเขา — คิดถึงเขาด้วยหัวใจอันเจ็บช้ำ ชายหนุ่มผู้ซึ่งเธอรักคนเดียว — ผู้ซึ่งเธอบูชา

ประมุข บอกกับเธอว่า เขาจะกลับมา หาเธออีก เขาลาเธอไปแสวงหาโชคลาภเพียงเวลาอันมีกำหนด มิใช่ว่าได้ ลาเธอไปชั่วกัลปาวสาน ข่าวคราวของเขาในครั้งสุดท้ายที่เธอได้รับก็กล่าวไว้ว่า เขามีฐานะดีมีหลักฐานทุนทรัพย์และชื่อเสียงพอที่จะกลับมาหาเธอ วนิดา รู้สึกอิ่มเอิบในใจอย่างยิ่ง เธอหวังอยู่ว่าเขาจะต้องกลับมาหาเธอในไม่ช้า แต่—อนิจจา ต่อจากนั้น มา — ต่อจากข่าวอันน่าปลื้มปีติยินดีของเขาในครั้งสุดท้ายที่เธอได้รับนั้น เธอก็มิได้รับข่าวคราวจากเขาอีกเลย ซึ่งเป็นเวลานานถึง ๓ เดือนเศษแล้ว ทั้งนี้กระทำให้เธอคิดว่า เขาลืมเธอเสียแล้วกะมัง ? ปัญหาข้อนี้ วนิดา ครุ่นคิดอยู่ทุกวันทุกเวลา น่าสงสัย, ประมุข ไปอยู่ในแผ่นดิน อันเต็มไปด้วย นิยายและความรัก — เป็นแผ่นดิน ที่อุดมไปด้วยครุณีสาวสวย และเป็นแผ่นดินอันปกคลุมไปด้วยพิษเสน่หานุภาพ ซายซึ่งถึงดวงจิตต์ของชายหนุ่ม

พายัพ ประมุขไปอยู่ในมลฑล พายัพ — อันเย็น อาณาจักร แห่งนครนารี! ประมุขคงหลงรัก สาวพายัพเสียแล้วอย่างงมงาย ประมุขคงลืม เธอเสียแล้วอย่างสนิท และประมุขคงไม่คิดกลับคืนสู่พระนครอีก เขาคงจะฝังตัวหมกมุ่นอยู่กับครอบครัวทางเมืองเหนือ จนถึงกาลที่สุด แห่งชีวิตเย็นแน่ วนิดาคิดในเรื่องนี้วกไปเวียนมาวันละหลาย ๆ ครั้ง ยางขณะเธอเชื่อว่าคงเป็นจริงอย่างที่คิด ดวงจิตต์ของเธอก็ระทมตรมตรอม และเธอต้องปล่อยให้หยาดอัสสุชลไหลนองแก้มทุกเวลา ที่เธอคำนึงถึงเรื่องนี้ทั้งนี้เนื่องจากพิษรักนั่นเอง กระทำให้เธอต้องชอกช้ำระกำใจ แต่ — ยางขณะเธอคำนึงว่าประมุขคงไม่คิดสลัดเธอไปได้ เพราะเธอรู้ดีว่าประมุขรักเธอจริง ๆ และรักเธอเท่ากับชีวิตของเขาเอง ไฉนเลยเขาจึงจะเห็นหญิงอื่นดีไปกว่าเธอได้ แต่ทำไมเขาจึงไม่ส่งข่าวคราวให้เธอทราบนั้น คงจะเป็นด้วยอุปสรรคยางอย่างก็ได้ ทางคมนาคมคงถูกตัดตอนขาดไปเสียบางส่วน ภูเขาและป่าคงเป็นเครื่องกีดขวางทางคมนาคมเสียเป็นแน่ เมื่อเธอคิดเสียได้เช่นนี้เธอก็ยังรู้สึกว่ามีหวังจะได้เห็นหน้าชายที่รักกลับมาด้วยความปลื้มปีติ ถ้าวนิดาคิดเช่นนี้โดยมั่นใจอย่างแน่แท้แล้ว เธอคงไม่ถึงซึ่งความวิปโยคเย็นแน่ แต่นี่—อนิจจา ดวงจิตต์ของเธอยังไม่มั่นคงแน่นอนลงไปได้ว่า เขาจะกลับมาหาเธอตามที่คิดฝันนั้นหรือไม่? ถ้าเธอกลับคิดไปว่า เขาติดข่ายรักของสาวพายัพและลืมเธอเสียแล้ว เธอก็กลับตกอยู่ในข่ายทุกข์อีก หัวอกของเธอกลับได้รับความชอกช้ำ และน้ำตาก็ไหลนองแก้มของเธออีกครั้งหนึ่ง

ขณะที่เปลวแห่งความทุกข์ระทมใจเรื่องชายที่เธอรักยังกำลังลุกโชนอยู่นี้, เมฆแห่งความชอกช้ำระกำใจก็พลันเลื่อนลอยมาสู่ชีวิตของเธออีกกลุ่มหนึ่ง ซึ่งยังความทุกข์ร้อนให้อุบัติขึ้นในดวงจิตต์ของเธออีก เย็นทวีคูณ สวรรค์ทรงทรายดีว่า เธอรักประมุขคนเดียวเท่านั้น ก็เมื่อเจ้าคุณพ่อคิดจะให้เธอกับหลวงสากล ฯ ร่วมเย็นคู่ครองกันเช่นนี้ เธอจะมีกะใจรับความรักในบุรุษที่สองนี้ได้อย่างไร? เธอไม่รักหลวงสากล ฯ ในเรื่องนี้เธอไม่ค่อยจะวิตกนัก เพราะเท่าที่แล้วมาเธอรู้ดีว่าเจ้าคุณพ่อและคุณแม่ตลอดจนหลวงสากล ฯ ย่อมทรายได้ดีแล้ว — ย่อมทรายดีแล้ว แต่—เรื่องของเธอ — ความลับซึ่งกำลังคับอกเธออยู่ยังหามีผู้ใดทรายไม่ เจ้าคุณพ่อและคุณแม่ตลอดจนคนในบ้านทั้งหมดไม่มีใครทรายเลยว่า

เธอรักอยู่กับประมุข เรื่องนี้เธอควรจะกราบเท้าให้เจ้าคุณพ่อทราบหรือ ? เธอควรจะเล่าความจริงทั้งปวงซึ่งเคยติดต่อกับประมุข แต่หนหลังให้เจ้าคุณพ่อทราบหรือไม่ ? เธอควรจะสารภาพกับเจ้าคุณพ่อหรือไม่ว่า ขณะที่คนในบ้านทั้งหมดกำลังหลับสนิทในรัตติกาลอันเงียบสงัด เธอได้ลอบหนีลงไปพบกับชายที่รักในครั้งกะโน้นจนนับครั้งไม่ถ้วน ? และเธอควรจะตัดใจบอกกับโลกหรือไม่ว่า ชายที่เธอรักและยอมร่วมเป็นคู่ครองด้วยก็คือประมุขคนเดียวเท่านั้น ! ความคิดเหล่านี้หมกมุ่นอยู่ในสมองของเธอแทบจะวิกลจริตทีเดียว เธอควรขยายความจริงทั้งหมดเหล่านี้หรือ ? ไม่ได้ – ไม่ได้ ! วนิดา ตัดสินเอาว่ายังจะขยายความจริงเหล่านี้ไม่ได้เป็นอันขาด ! ถ้าแหละเธอขยายความจริงเหล่านี้ให้เจ้าคุณพ่อและคุณแม่รู้แล้ว เธอคิดว่าท่านทั้งสองคงไม่ลงความเห็นตามความในใจของเธอเลย ท่านจะต้องกีดกั้นมิให้ความรักของเธอดำเนินไปในหนทางที่กำลังเดินอยู่แล้วเป็นแน่ เธอจะต้องถูกบังคับให้ลืมประมุข เธอจะต้องถูกบังคับให้ร่วมหอสมรสกับหลวงสากล ฯ ซึ่งเป็นชายที่เธอไม่รักและเธอจะต้องถูกบังคับให้ฝังชีวิตอยู่ในเท่าแห่งความทุกข์ร้อนตรอมใจจวบชีวิตจะหาไม่ !

ขณะที่วนิดานั่งคำนึงทบทวนอยู่นี้ มีเด็กหญิงคนใช้คนหนึ่งมานั่งลงข้าง ๆ ด้วยความเคารพ

"คุณคะ" เด็กคนนั้นกล่าว "คุณแม่ให้หาค่ะ"

เธอตกใจตื่นจากภวังค์ และพยายามเกลื่อนความกำสรด,ถามขึ้น

"จิตต์รู้ไหมว่าคุณแม่ให้หาฉันทำไม ?"

เด็กหญิงจิตต์กล่าวตอบ "อิฉันไม่ทราบค่ะ เป็นแต่ท่านให้อิฉันมาตามคุณเท่านั้นแหละค่ะ"

"ดีแล้ว, จิตต์กลับไปเถอะ ประเดี๋ยวฉันจะตามไป"

เมื่อเด็กหญิงกลับไปแล้วในชั่วครู่ วนิดาก็ลุกจากม้านั่งหินอ่อนนั้น ใช้ผ้าเช็ดหน้าเช็ดคราบน้ำตา ซึ่งยังเกรอะกรังอยู่ตามหน้าตาเพื่อให้หมดพิรุธ แล้วก็เดินขึ้นไปบนบ้านด้วยอาการโผเผใจ.

—๑๖—

ข่าวร้าย

"วนิดา, เมื่อเย็นวานนี้ พ่อหลวงสากล ฯ เขามาชวนไปนั่งรถยนตร์เที่ยว แต่หนูปวดหัว

เสีย และผลัดกับเขาว่าวันนี้ถึงจะไปกับเขาได้เย็นวันนี้เขาก็คงจะมาอีก ทำไมหนูจึงยังไม่จัดแจงแต่งตัวคอยเขาไว้ก่อนล่ะ ?" คุณหญิงกล่าวขึ้น เมื่อ วนิดา ไปถึงตามที่คุณหญิงให้หาตัว.

"โธ่ คุณแม่, หนูยังปวดหัวไม่หายเลยค่ะ" เย็นคำแก้ตัวซึ่ง เจ้าคุณและคุณหญิงรู้ได้ดี "วันนี้หนูก็ไปกับคุณหลวงสากล ฯ ไม่ได้อีก"

เจ้าคุณและคุณหญิง มองตากันเย็นนัยอยู่ในที.

"ถามจริง ๆ เถอะ" เจ้าคุณพูด "ทำไมเจ้าจึงเกลียดหลวงสากล ฯ นัก, วนิดา ?"

"อิฉันไม่เกลียดคุณหลวงสากล ฯ เธอไม่ได้กระทำอะไรให้ลูกเกลียดเธอนี่เจ้าค่ะ"

คุณหญิงถาม "ถ้าเช่นนั้นก็ต้องชอบเขาน่ะซี ?"

"เจ้าค่ะ หนูชอบ — คุณหลวงสากล ฯ แต่ — — แต่ หนูไม่ — — ไม่รักเธอ !"

"ข้อนั้นพ่อพอจะรู้อยู่บ้างแล้ว แต่พ่ออยากจะรู้อีกต่อไปว่า เพราะเหตุไรเจ้าจึงไม่รักเขา ทำไม ? เขาไม่ใช่บุคคลที่มีคุณความดีสมกับเกียรติยศของเราดอกหรือ ?"

วนิดา ตระหนักใจว่าเจ้าคุณพ่อและคุณแม่เริ่มจะเจรจาเรื่องความในใจของเธออีก เธอจึงเตรียมหาคำตอบแก้ปัญหา ของท่านอย่างเต็มความสามารถ.

"อิฉัน ยังไม่เคยกราบเท้า เจ้าคุณพ่อ เลยสักครั้งเดียวว่า คุณหลวงสากล ฯ ไม่มีคุณความ ดีและไม่ คู่ควร กับ เกียรติยศ ของ เรา" เธอตอบ "อิฉันแปลกใจนักว่าทำไมเจ้าคุณพ่อรวมทั้งคุณแม่ด้วย จึงชอบยก เอาเกียรติยศมาพูดเกี่ยวกับความรักทุกครั้ง และบางทีก็พูดถึงฐานะ ซึ่งอิฉันเคยได้กราบเท้าให้ฟังหลายครั้งแล้วว่า ความรักไม่จำเป็นต้องไปเกี่ยวกับฐานะและเกียรติยศ, ความรักเกิดขึ้นจากความพอใจ และความพอใจย่อมเกิดแก่บุคคลใด ๆ ได้ โดย ไม่จำ กัด ชั้นฐานะ และตระกูล ความพอใจอาจเกิดได้ในบุคคลทุกชั้น เพราะฉะนั้นความรัก จึงไม่จำเป็นต้องจำกัดฐานะตระกูล, และทั้งนี้ความรักจึงอาจเกิดขึ้นโดยไม่ต้องมีขีดชั้นฐานะตระกูลเช่นเดียวกัน อีกประการหนึ่ง ความพอใจเป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความสงบและความสันติสุข ก็เมื่อเจ้าคุณพ่อรวมทั้ง คุณแม่ บังคับ จะให้ อิฉัน รัก คุณ หลวงสากล ฯ ซึ่งอิฉันไม่มีความรักเธอเลยเช่นนี้ จะให้ความสงบความสันติสุขมีขึ้นแก่อิฉันอย่าง

ไร โธ่, ช่างไม่สงสารแก่อิฉันบ้าง เผ่าแต่ กระทำให้อิฉันไม่มีความสุขอยู่เสมอ, ซึ่งเหตุทั้งนี้เป็น ด้วยความเกี่ยวเข็ญ ของ เจ้าคุณพ่อและคุณแม่ทั้งสิ้น”

คุณหญิงนั่งฟังธิดาอธิบายจนเพลิน.

“หนูพูดถูก” เจ้าคุณพูดยิ้ม ๆ “ฉันได้บอกกับแม่ผ่องแล้ว ไหมล่ะว่า หนูมันพูดยกเหตุยกผลประกอบดีนัก น่าเชื่ออยู่มากทีเดียว”

คุณหญิงตาลุกเป็น “ไฟ” ขึ้นทันที “ท่านละก็ให้ท้ายลูกสาวดีนัก” คุณหญิงกล่าวอย่างไม่พอใจ “ท่านไม่ควรขัดจังหวะปล่อยให้อิฉันพูดกับลูกของอิฉันให้หมดธุระเสียก่อน” หันไปทางวนิดา “นี่แน่ะลูกรักของแม่, แม่ถามจริง ๆ เถอะ, เท่าที่หนูพูดให้แม่ฟังเมื่อกี้นะ, กระทำให้แม่สงสัยว่า หนูคงจะรักกับผู้ชายคนใดคนหนึ่งอยู่แล้ว บอกแม่เถอะ, อย่ากลัวเลย, แม่ไม่โกรธเคืองเลยทีเดียว, ขอให้บอกตรง ๆ เถิดว่าหนูรักกับผู้ชายที่ไหนอยู่หรือ ?”

คำถาม ข้างบนนี้ ยอกเข้าไป ในหัวอก ของวนิดา

“เปล่าเจ้าค่ะ” เธอพยายามตอบให้เป็นปกติที่สุด “หนูยังไม่เคยรัก ผู้ชายที่ไหนเลย”

“ตอบแม่อีกคำเถิด เรื่องลูกเรื่องผัวน่ะหนูจะ ยอมให้ เจ้า คุณพ่อ หรือแม่ จัดการให้ ? หรือเจ้าจะเลือกหาเอาเองตามความพอใจ”

“หนูจะขอเลือกเองตามความพอใจ”

“ทำไมจึงคิดเห็นเช่นนั้น” คุณหญิงถาม “หนูเอาลัทธิอะไรมาถือ ?”

“หนูไม่ถือลัทธิอะไรทั้งหมด” วนิดาตอบอย่าง ไม่พรั่น พรึง “แต่หนูไม่นิยมประเพณีที่ผู้ใหญ่ชอบ บังคับ ให้เด็ก สมรสกันโดยไม่มีความรัก, หนูคิดว่าความรักเป็นสิ่งที่สำคัญที่สุด ถ้าใครถูกบังคับให้แต่งงานโดยไม่มีความรักประกอบ ก็จะหาความสุขไม่ได้, หนูเห็นว่า ถูกบังคับให้มีผัว ก็เท่า กับมีผัวผิดจะต้องคิดจนตัวตาย หนูกล้ากล่าวได้ว่าคุณแม่คงจะเข้าใจเรื่องนี้ได้ดี เพราะคุณแม่ก็เคยมีชีวิต และหัวอก เป็นเพศเดียว กันกับหนูมาแล้ว คุณแม่อย่าหาว่าหนูพูดมากนะเจ้าคะ, หนูพูดตามความจริงที่ควรแก่ กาลเทศะเท่านั้น สมัยนี้โลกเจริญแล้ว ผู้หญิงก็ได้ โอกาสเล่าเรียนเท่ากับผู้ชายคนหนึ่ง อารยธรรมไม่เปิดประตูให้ฉะเพาะแต่บุรุษ ผู้หญิงก็มีโอกาสเดิร ไป สู่ อารยธรรม ได้ เช่น เดียว กับ บุรุษ มหาวิทยาลัย ทั้งโลก ก็เปิด ประตู รับผู้หญิง อยู่

แล้วทุกวัน สิทธิและเสรีภาพของฝ่ายหญิงก็ควรมีเสมอด้วยบุรุษ หรือยางทีควรจะดีกว่าเสียอีก สมัยนี้บุรุษอาจเลือกหาหญิงเป็นภรรยาได้ฉันใด, หนูเชื่อว่าผู้หญิงก็ควรมีสิทธิเลือกบุรุษที่ตนจะยอมตกลงเป็นภรรยาของเขาได้ฉันนั้น ไม่น่าจักเป็นเหตุที่จะต้องมีผู้ใหญ่ ผู้ปกครองเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเลย ดังนี้, คุณแม่ยังเห็นว่าหนูผิดอีกหรือเจ้าคะ ?"

"น่าฟัง !" เจ้าคุณเอ่ยขึ้น "ทั้งทางโลกและทางธรรม, ระวัง ! แม่ผ่อง, ประเดี๋ยวจะนั่งหลับ"

คุณหญิงค้อนเจ้าคุณเข้าให้วงหนึ่ง แล้วนั่งนิ่งอยู่.

เท่านี้ก็เห็นได้แล้วว่า เจ้าคุณและคุณหญิงอ่อนเปียก,ตามใจ วนิดาเพียงใด ถ้อยคำของเธอทั้งสิ้นท่านทั้งสองแย้งไม่ขึ้น ยิ่งเจ้าคุณด้วยแล้ว ดูเหมือนจะเห็นจริงตามความเห็นของเธอไปเสียทั้งหมด ก็เมื่อเป็นเช่นนี้แล้ว, วนิดาน่าจะสารภาพความลับคับอก ของเธอให้ท่านทั้งสองทราบความจริง แต่ทำไมเธอจึงไม่กล้าสารภาพเล่า ? มีสิ่งใดหนอซึ่งยังบังคับให้เธอไม่กล้าสารภาพความจริงออกมาได้ หากเธอสารภาพเสียแล้วก็ไม่น่าจะกระทำให้เจ้าคุณและคุณหญิง แปลกใจ หรือขัดขวาง ความรัก ของเธอไปเสียได้เลย เพราะเหตุผลตามข้อความที่เธอบรรยายให้ท่านทั้งสองฟัง ก็พูดเป็นทีกระทำให้เจ้าคุณ และคุณหญิง พอใจ และเชื่อถืออยู่แล้ว หรือ — บางทีเธออาจจะคิดว่า ถ้าสารภาพความจริงออกไปแล้ว หากประมุขไม่กลับมาหาเธอตามคำ ปฏิญาณ,และมิครอบครัวอยู่เสียที่เมืองเหนือแล้ว เจ้าคุณพ่อและคุณแม่อาจจะลงโทษเธอได้ว่า เธอเป็นหญิงที่หลงรักผู้ชายแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นที่น่าละอายใจอยู่ไม่น้อยเลย บางที — อาจจะเป็นด้วยข้อนี้กะมังเธอจึงยังไม่กล้าแถลงความจริงในเรื่องความลับคับอกของเธอออกมาได้.

ขณะนี้เด็กคนใช้นำหีบกระดาษหีบหนึ่งเข้ามา.

"อะไร จิตต์ ?" คุณหญิงถาม

"คนที่บ้านเจ้าคุณประเสริฐ ฯ นำหีบนี้เข้ามาเจ้าค่ะ" เด็กจิตต์ตอบ "บอกว่าคุณหลวงสากล ฯ ให้เอามาให้คุณ ฯ มีจดหมายอีกฉบับหนึ่งด้วยเจ้าค่ะ"

"เอามาดูซิ" คุณหญิงเรียก

เด็กจิตต์นำหีบไปให้ตามคำสั่ง.

คุณหญิงเปิดหีบออกดู, ในหีบมีผ้าแพรสีต่าง ๆ อยู่หลายชะนิด. ครั้นแล้วจึงฉีกจดหมายออกอ่าน ซึ่งมีข้อความดังนี้:

แม่วนิดา ที่รัก.

ผ้าแพรที่สั่งจากฝรั่งเศสมาถึงแล้ว วันนี้ฉันจึงให้เด็กนำมาให้เธอ หวังว่าคงเป็นที่ถูกใจ.

เสียใจที่วันนี้จะมารับเธอไปนั่งรถเที่ยวด้วยกันไม่ได้ตามที่นัด เพราะติดธุระสำคัญ และฉันเชื่อว่า วันนี้เธอก็คงจะไปเที่ยวกับฉันไม่ได้อีกตามเคย เพราะอาการป่วดศีรษะของเธอคงยังไม่หายสนิทดีเป็นแน่ !

ด้วยความรัก.

หลวงสากล ฯ.

"พ่อหลวงสากล ฯ ติดธุระ, มาที่นี่วันนี้ไม่ได้" คุณหญิงพูดพลาง ส่งจดหมายให้วนิดา "เขาส่งผ้าที่สั่งมาให้หนูหลายผืน"

วนิดารับจดหมายมาอ่าน. คุณหญิงหยิบผ้าแพรขึ้นชม

"แหม ! ท่านเจ้าคะ, แพรฝรั่งเศสอย่างดีทั้งนั้น ราคาต้องแพงมากทีเดียว" หันไปทางวนิดา "ตัดเสื้อให้คุณหลวงเขาสักครึ่งโหลซิลูก".

ไม่มีอะไรจะกระทำให้วนิดาปลื้มใจเท่ากับที่ได้รับข่าวว่า วันนี้คุณหลวงสากล ฯ จะไม่มารับเธอไปเที่ยว.

พอถึงเวลารับประทานอาหารเย็นเจ้าคุณคุณหญิง และวนิดาก็พากันไปรับประทานตามกำหนดเวลา, วันนี้อาหารยังคงไม่กระทำให้วนิดาออกรสอร่อยอยู่ตามเคย เธอขออนุญาตอิ่มก่อน และลุกจากโต๊ะอาหารปลีกตัวมานั่งอยู่ในห้องรับแขก เธอหยิบหนังสือพิมพ์รายวันฉบับหนึ่งขึ้นเพื่อจะอ่านข่าวแก้ความกลุ้มใจ ก็พอดีเด็กจิตต์นำจดหมายผนึกซองมีดวงตราไปรษณียากรจ่าหน้าซองถึงเธอมาส่งให้. เธอรับจดหมายด้วยความดีใจและพิจารณาดูลายมือที่จ่าหน้าซองนั้น วนิดาแปลกใจมาก เพราะลายมือนั้นเธอไม่เคยเห็นมาแต่ก่อน- เป็นลายมือซึ่งไม่เคยผ่านสายตาของเธอเลย.

ความพิศวงกระทำให้วนิดารีบฉีกซองจดหมายออกโดยเร็ว และตั้งใจอ่านข้อความในจดหมายนั้น ซึ่งมีความว่าดังนี้:

บ้านที่พัก ต. ท. อ., ทางสายที่ ๓
กรมทาง. ภาคเหนือ, อำเภอเชียงแสน
วันที่ ๑๓ กันยายน พ. ศ. ๒๔๗๔

คุณวนิดา.

จดหมาย ของคุณ ๕ ฉะบับที่มีถึง ประมุขมันธรรมนั้นยังตกค้างอยู่ที่ผม และเนื่องด้วยประมุขกับผม เป็นเพื่อนร่วมใจใกล้ชิดกันมาก ผมจึงถือโอกาส เขียน จดหมาย ฉบับนี้ เล่า เหตุการณ์เป็นไปอันน่าสลดใจของประมุขให้คุณฟัง.

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

คุณคงรู้สึกประหลาดใจที่คุณอุตส่าห์มีจดหมายถึงประมุขถึง ๕ ฉะบับ แต่ไม่ได้รับตอบเลยสักฉะบับเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะเหตุการณ์ซึ่งผมจะเล่าให้คุณฟังในจดหมายฉะบับนี้

ความจริง, ผมควรจะส่งข่าวในเรื่องนี้ให้คุณทราบเสียนานแล้ว แต่เป็นเพราะผมเกรงว่าคุณจะตกใจและเป็นทุกข์เป็นร้อนเร็วเกินควร ดังนั้นผมจึงพยายามขวนขวายสืบสวนเค้าเงื่อนเหตุการณ์นั้นเสียก่อน เพราะเมื่อได้ความเป็นที่ปราศจากความวิตกแล้ว ก็เป็นอันว่าไม่จำเป็นต้องเล่าเรื่องนี้ให้คุณฟัง แต่, น่าเสียใจที่การสืบสวนนั้นไม่ได้ผล ผมจึงเห็นว่าถึงคราวจำเป็นแล้วที่ควรจะเล่าความจริงให้คุณฟังได้.

เมื่อคืนวันที่ ๘ เดือนมิถุนายน ประมุขกับผมพร้อมด้วยชาวพื้นเมืองอีก ๗ — ๘ คน ได้ไปล่าสัตว์กันในป่าสูงแห่งหนึ่ง ในเขตต์เมืองเชียงแสนนี้ เราได้หลงทางอยู่ในป่าและแยกออกเป็นสี่พวก เพื่อค้นหาทางออกจากป่านั้น ประมุขแยกไปกับคนงานของเขาคนหนึ่ง ผมหลงอยู่ในป่านั้นตลอดคืน รุ่งเช้าจึงออกทางหลวงกลับมาได้ โดยปลอดภัย แต่ประมุขหากลับมาไม่, จนตกเวลาบ่ายเมื่อเห็นยังไม่กลับ ผมจึงจัดให้คนชำนาญป่าพวกหนึ่งออกติดตาม แต่ไม่มีผลเพราะไม่พบประมุข ผมวิตกมากเกรงว่าเขาจะได้รับภยันตราย ในวันต่อมาผมจึงจัดให้คนออกไปค้นหาอีก แต่ก็ไม่ได้ร่องรอยของเขาเลย ทั้งนี้กระทำให้ผมมีความวิตกมากขึ้น ผมจึงติดสินบนจ้างให้คนออกติดตาม และจัดคนให้ค้นหาในป่าสูงทุกป่าเป็าหลายพวกหลายกอง แต่ก็ปราศจากผลอีก ทั้งนี้ยิ่งกระทำให้ผมมีความทุกข์ร้อนหนักขึ้น จึงไม่ทิ้งความพยายาม จัดให้คน และตัวผมเอง ออก ติดตามสืบสวนดูร่องรอยของเขาอีกหลายครั้งหลายหน จนมากะทั่งที่สุดเป็นอันว่าไม่มีหวังจะค้นหาเขาพบได้เลย และขัดคนทั้งเชียง แสน รวม ทั้ง ผม ด้วยลงความเห็นว่าประมุขต้องประสพภยันตราย และคงเสียชีวิตเสียแล้วในป่าสูงนั้น ซึ่งผมรวมทั้งผู้ที่ชอบพอ และคุ้นเคย กับประมุข ในเชียงแสนมีความสงสารสลดใจอย่างยิ่ง.

เนื่องด้วยประมุข มีทรัพย์สมบัติ ตกค้างอยู่ทางนี้มาก, หากคุณจะเห็นแก่เพื่อนของผมหรือชายที่คุณรักซึ่งหาชีวิตไม่นั้นแล้ว โปรดคุณได้แจ้งแก่ ญาติของ เขาให้นำ หลักฐาน มาแสดงต่อศาลจังหวัดเชียงราย เพื่อขอรับมฤดกทรัพย์ สมบัติ ของ เขา ไปเสียให้สิ้นเชิงด้วย.

ในที่สุดนี้ผมขอ แสดงความสลดใจในวาระ

ที่ประมุขผู้ซึ่งซื่อสัตย์ต่อคุณอย่างจริงใจต้องอันตรธานไปด้วยลักษณะอันลึกลับและน่าสังเวชใจยิ่ง.

ประวิง วงศ์วิศวกร.

มือของเธอที่ถือจดหมายสั่นระริก, สีหน้าขาวซีดประหนึ่งศพ ริมฝีปากเม้มแน่น, นัยน์ตาพร่าและหล่อซึมไปด้วยอัสสุชล, เธอทรงกายแทบไม่อยู่, วนิดาร้องขึ้นสุดเสียง, จดหมายหลุดจากมือ, เธอทะลึ่งลุกขึ้น, แต่, อนิจจา— เธอกลับฟุบร่างลงบนพื้น ถึง วิสัญญีภาพอยู่ณที่นั้น.

เจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง ตกใจวิ่งออกมาช่วยกันประคองเธอไว้ และเรียกคนในบ้านให้มาช่วยกันพยาบาล คุณหญิงหยิบจดหมายซึ่งตกอยู่บนพื้นนั้นเก็บไว้เสียอย่างเงียบ ๆ

เมื่อ วนิดา คืนสติแล้ว เธอต้องนอนแซ่วอยู่บนเตียงนอนด้วยความอ่อนใจ หัวใจของเธอยังไม่หายหวิวหวั่นเนื่องด้วยได้รับข่าวร้ายของชายที่เธอรักนั้น เธอรู้สึกคล้ายกับว่าส่วนหนึ่ง แห่งดวงใจของเธอได้ถูกสับละเอียดไปแล้วด้วย ความเจ็บช้าอย่างยิ่ง และเธอรู้สึกว่าจริตและความรู้สึกผิดชอบทั้งมวล ได้วิกลไปแล้วครั้งหนึ่ง.

"อิฉันนึกแล้วไม่ผิดว่า วนิดา ต้องมีความลับคับอกซ่อนอยู่" คุณหญิง กล่าว เมื่อออกมาพบเจ้าคุณนอกห้องนอนของวนิดา "บัดนี้ก็ปรากฏความจริงขึ้นแล้ว"

"ความจริงนั้นคืออะไร แม่ผ่อง ? เจ้าคุณ ฯ ถาม

"ความรักน่ะซิเจ้าคะ !" คุณหญิงส่งจดหมายซึ่งเป็นเหตุก่อกรรม แก่วนิดาฉะบับนั้นให้เจ้าคุณอ่าน

เจ้าคุณ ย่น อุยอิย สองสามคำ, เมื่ออ่านจดหมายจบลง. ท่าน รวมทั้งคุณหญิงต่างนั่งนิ่งงันเหงาอยู่ด้วยความตื้นตันใจ

—๑๗—

อาการป่วยของ วนิดา

อำนาจอะไรเล่าจะมีอานุภาพเท่ากับ อำนาจรัก ! อันเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของมนุษย์

ข่าวร้ายของ ประมุข กระทำให้ วนิดา ล้มเจ็บลง มีอาการค่อนข้างมาก โรคของเธอเกี่ยวกับหัวใจ ซึ่งจะหาแพทย์รักษาด้วยสรรพคุณของยาตามตำราแพทยศาสตร์ ซึ่งมีอยู่ในโลกนี้ไม่ได้ อาการไข้ของเธอไม่มีอื่น นอกจากเผลอสติละเมอเพ้อฝันถึงแต่ชายที่รัก ร้องไห้ไม่มีขาดเวลากำหนด เข้าปลาอาหารไม่รับประทาน และมีอาการเสมือน

คนวิกลจริต บางขณะที่เธอกำลังร้องไห้อยู่ เธอกลับหัวเราะขึ้นอย่างขบขัน และร่างกายของเธอก็ยิ่งซูบผอมทรุดโทรมลงทุกวัน ยังความวิตกให้แด่เจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง แทบเลือดตากะเด็น

ปลอบแล้วปลอบเล่า เอาอกเอาใจทุกอย่าง มีนายแพทย์ทุกชั้น คอยพยาบาลอยู่รอบข้าง ข่าวว่าน้ำมนตร์ของพระวัดไหนดี คุณหญิงเป็นต้องนิมนต์มารดหมด เจ้าพ่อหรือเจ้าแม่เทพยุดาอารักษ์ แห่งสำนักไหนที่ว่าดีศักดิ์สิทธิ์ คุณหญิง ก็ได้อัญเชิญ บวงสรวง มา ช่วยเหลือรักษาเธอทั่วทุกทิศทาง แต่—อนิจา, อาการป่วยของ วนิดา ก็หากะเตื้องขึ้นไม่ กลับมีแต่ทรุด ๆ — ทรุดจนเจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง ลงทอดอาลัย ไม่รู้ว่าจะรักษาด้วยวิธีใดอีกต่อไปแล้ว !

ตั้งแต่ วนิดา ล้มป่วยลง หลวงสากล ฯ ก็อุตส่าห์มาเยี่ยมเสมอ เธอทราบตลอดดีแล้วว่า อะไรกระทำให้ วนิดาป่วย แต่อาศัยด้วยเธอเป็นบุรุษผู้มีอารยธรรม รู้จักค่าแห่งความรัก และมีน้ำใจเป็นบุรุษแท้ เธอจึงไม่มีใจไหวหวั่นต่อความจริงที่ปรากฏออกมาแล้วอย่างตำตาเช่นนี้ ความจริง, เธอรัก วนิดา ด้วยความจริงใจที่เดียว และเธอก็ทราบดีว่า วนิดา ไม่รักเธอ จากความรู้สึกอันรอบคอบในเรื่องอำนาจความรัก กระทำให้คุณหลวงหนุ่มปลงตก พิจารณาถึงหัวอกของ วนิดา ได้เป็นอย่างดี เธอจึงไม่เสียใจเคืองแค้นต่อเหตุผลที่ วนิดา ได้แจ้งมาแล้วอย่างชัดเจนเช่นนี้ เธอไม่เสียใจ ที่ความรักของเธอไม่สมหวัง และเธอไม่เสียใจต่อเหตุการณ์ที่เธอกับ วนิดา ต้องติงเครียดกันมาแล้วแต่หนหลัง แต่, เธอรู้สึกเสียดายที่ต้องปล่อยให้หญิงแสนสวย น่ารัก ซึ่งจะเป็นภรรยาของเธอ หลุดมือไปเป็นทาสแห่งเสน่หานุภาพของชายอื่น ถึงกะนั้นเธอก็ยังสู้ตัดใจคิดได้ว่า ของพรรค์นี้ใครเลยจะเอาชะนะได้

“ฉันถามจริง ๆ เถอะ” คุณหญิงกล่าวแก่หลวงสากล ฯ ภายหลังที่เธอได้เยี่ยม วนิดา แล้ว และออกมานั่งสนทนากันอยู่ในห้องรับแขก

“วนิดา เป็นเสียเช่นนี้ พ่อหลวงเสียใจไหม ?”

คุณหลวงหนุ่มยิ้มละมัย

“มิได้, กระผมไม่รู้สึกเสียใจเลย ขอรับคุณป้า” เธอตอบ “ตรงข้าม, ถ้าคุณป้าจะยอกกับผมว่า ชายที่ชอประมุขนั้นคือใคร และ

เดิมมีหลักฐานบ้านช่องอยู่ที่ไหนแล้ว กระผมยินดีจะช่วยเหลือสืบสวนหาความจริง นำตัวชายผู้นั้นกลับมาที่เดียว ตามจดหมายที่เพื่อนของเขามีมาถึง บอกว่าชายผู้นี้หาชีวิตไม่แล้วนั้น บางทีอาจจะยังไม่แน่นอนนักก็ได้ กระผมเชื่อว่าเขายังคงมีชีวิตอยู่ กระผมจะติดตามนำตัวมาโดยไม่คิดเห็นประโยชน์อันใดเลย นอกจากให้แม่วนิดาหายข่วย และมีความสุขเท่านั้น”

“ขอบใจ หลานรัก” คุณหญิงสรรเสริญ “ย่าไม่นึกเลยว่าหลานจะมีน้ำใจดีถึงเพียงนี้”

เจ้าคุณก็พลอยออกปากชมน้ำใจอันดีของหลวงสากล ฯ ด้วยอีกคนหนึ่ง และกล่าวคำยกบุญยอคุณเสียยืดยาว

“แต่เรื่องที่พ่อหลวงจะช่วยเหลือสืบหาตัวนายประมุขคนนี่นะ ย่าคิดว่ารอไปก่อนดีกว่า” คุณหญิงกล่าวสืบไป “เมื่อวนิดามีสติขึ้น ย่าจะลองพูดปลอยโยนกล่อมน้ำใจดูสักที เพราะวนิดาก็รู้อยู่ว่าไหน ๆ นายประมุขคนนั้นก็หาชีวิตไม่แล้ว บางทีจะกระทำให้คลายความเสียใจได้บ้าง และเมื่อหายข่วยดีแล้ว นาน ๆ ไปความทรงจำในเรื่องนี้ก็จะเลือนหายสาปสูญไปเอง”

“ถ้าคุณย่าจะให้รอไปก่อนเช่นนี้” เย็นคำที่กล่าวออกมาด้วยความวิจารณ์อย่างสุขุมกระผมเกรงว่ากว่าจะคอยให้แม่วนิดาคืนตัวลืมเรื่องนี้เสียได้ ก็จะเย็นการสายเกินกาลที่จะรออยู่! ตามความเห็นของกระผม เห็นว่าแม่วนิดาต้องรักอยู่กับชายคนนี้มาไม่ใช่เวลาเล็กน้อย ต้องรักกันมานานแล้ว และเย็นความรักที่แท้จริง ยิ่งกว่านั้น เขาอาจจะสาบานปฏิญาณตนกันไว้บ้างอย่างไรก็หามิใครรู้มิได้ หาไม่ แม่วนิดาคงไม่ถึงกับเศร้าโศกเย็นทุกข์เย็นร้อนมาเย็นเวลานานเช่นนั้น และก็คงจะไม่ล้มเจ็บมีอาการมากถึงเพียงนี้ คุณย่าไม่เคยได้ยินเรื่องความรัก กระทำให้คนตายอดข้างดอกหรือขอรับ? พุโธ่, คุณย่า, คนเราตายเพราะความรักน่ะ นักต่อนักแล้ว!”

คุณหญิงพูดไม่ออก!

“ลุงกำลังวิตกอย่างที่พ่อหลวงว่านั่นแหละหลายเอ๋ย” เจ้าคุณ ฯ เอ่ยขึ้นบ้าง “ความจริง, ลุงไม่เคยรู้และสงสัยเลยว่า วนิดามันรักอยู่กับใครที่ไหน ชายที่ชื่อประมุขนั่นก็ไม่เคยรู้จัก เดิมจะมีถิ่นฐานบ้านช่องอยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ถ้ารู้เสียแต่แรกก็จะไม่เกิดกรรมทำเข็ญขึ้นมาได้ถึงเพียงนี้ หากเด็กมันรักกันจริง ลุงก็ไม่ว่า จะยินดีจัดการตบแต่งให้มันเสียสิ้นห่วงสิ้นใย เพราะลุงรู้ดีว่าความรัก

น่ะไม่มีอะไรในโลกจะมากีดกั้นห้ามหั่นได้หรอก แต่_นั่นแหละ หลานเอ๋ย จะโทษใครก็ไม่ได้ วนิดา เองเป็นคนเก็บงำเอาความลับนี้ไว้ มา ระเบิดขึ้นก็เมื่อมันจะสายเสียแล้ว และมิหนำ ยังพลอยให้หลานยุ่งไปด้วยเป็นพักใหญ่ แต่ก็ดีอยู่ที่หลานไม่นึกอย่างนั้นอย่างนี้ สำหรับเหตุการณ์ที่เป็นมาแล้วระหว่าง หลานกับ วนิดา ทั้งหมดนั้น จงคิดเสียว่าแต่ชาติก่อนมิได้สร้างสมกันมา ชาตินี้จึงไม่สมหวังตามที่ลุงคิดไว้นั้น คิดเสียเช่นนี้เถิด นะหลาน”

“ขอรับ”

ต่อนี้สนทนากันไปสักครู่ หลวงสากล ฯ ก็ลาเจ้าคุณ ฯ และคุณหญิงกลับ แต่ ก่อน กลับเธอได้เรียนกับเจ้าคุณ ฯ ไว้ว่า หากจะมีกิจที่เกี่ยวแก่ วนิดา พอที่เธอ จะ ช่วยเหลือ ได้ ก็ให้เรียกเธอใช้ ได้ทุกเมื่อ

ภายในห้องนอนสะอาดอากาศโปร่ง บนเตียงเหล็กมีหญิงสาวคนหนึ่งนอนหลับอยู่ วงหน้าเผือดซีด กรอบตาดำ และจากหางตาตลอดจนแก้มมีคราบอัสสุชล และทุกข์ร้อนอย่างหนัก หญิงสาวที่กล่าวนี้ คือ วนิดา

ข้างเตียงมี เด็กหญิง คนใช้ – สมจิตต์นั่งคอยพยาบาลเธออยู่ นั่งมองดูอาการหลับ “ประมุข—ประมุข—เธอ———”

ครั้นแล้วก็ แน่นิ่งหลับ ต่อไปอีก ด้วยความอ่อนเพลีย

สมจิตต์ ตกใจ เอื้อมมือไปสั่นแขนนายสาวเบา ๆ ปากก็ร้องเรียก “คุณ – คุณ เป็นอะไรคะ ?” เมื่อเห็น วนิดา แน่นิ่งไปเช่นนั้น ก็ยิ่งตกใจหนักขึ้น ถึงกับน้ำตาไหลและสะอื้นไห้ด้วยความไม่เดียงษา

เจ้าคุณ ฯ และคุณหญิง เดินเข้ามาในห้อง “ร้องไห้ ทำไม สมจิตต์?” คุณหญิง ถาม เมื่อเห็นเด็กสมจิตต์

“คุณ—คุณป่วยมากเจ้าค่ะ” ตอบตามความเข้าใจ

เจ้าคุณ ฯ กับ คุณหญิง หัน ไป มอง ดู ธิดา ซึ่งกำลังหลับอยู่โดยดษณีภาพ ครั้นเมื่อเห็นว่าไม่มีอาการแปลกตา ก็ถอนใจด้วยความโล่งอก และหันมายิ้มกับเด็กสมจิตต์

เจ้าคุณ ฯ เอามือ เสยผม เด็ก สมจิตต์ ด้วยความเอ็นดู

“สมจิตต์ เป็น คนดี รักและซื่อสัตย์

หนังสือพิมพ์ไทยเขษม

พยาบาล วนิดา อยู่ตั้งแต่เช้าแล้ว กลางคืนก็อยู่ดึก ๆ วนิดาหายป่วยลุงจะซื้อสายสร้อยคอให้หนึ่งสาย สมจิตต์ไปหลับไปนอนเสีย บ้างเถิดนะ อ้อ—ไปบอกให้น้ำสายแกเอาซุบมาให้ลุงด้วย วนิดาตื่นจะได้กิน”

เด็กสมจิตต์ดีใจที่จะได้สายสร้อยคอ ยกมือไหว้เจ้าคุณ ฯ แล้ววิ่งออกจากห้องไป เมื่อไปถึงห้องประกอบอาหาร ก็บอกกับแม่ครัวว่าเจ้าคุณสั่งเอาซุบ และเล่าให้น้ำสายฟังถึงเรื่องที่เจ้าคุณ ฯ จะซื้อสายสร้อยคอให้ แล้วดีอกดีใจตามเดียงยาของเด็ก

วนิดาพลิกตัวอีกครั้งหนึ่ง ครั้งนี้เธอเผยอขอบตาขึ้นเล็กน้อย ดูเหมือนว่าเธอไม่รู้สึกตัว และไม่รู้ว่ามีเจ้าคุณ ฯ และคุณหญิงอยู่ณที่นั้นด้วย ตาของเธอลอยและซึมไปด้วยหยาดอัสสุชล

“ประมุข! ประมุข!” เธอร้องเรียก “เธอให้สัญญากับฉันไว้ว่าอย่างไร? เธอลืมลืมเสียแล้วหรือ? เธอลืมคำมั่นสัญญาของเธอเสียแล้ว ประมุข!” เสียงยิ่งสั่นและสะอื้นหนักขึ้น “เธอ—เธอแกล้ง วนิดา ตรง ๆ เธอไม่เห็นอกของ วนิดา บ้างคอยเธออยู่ด้วยความซื่อสัตย์ วนิดาแทบจะเป็นหนองอยู่แล้ว แล้ว เธอคงหลงอยู่กับแม่สาวชาวพายัพ, ประมุข, วนิดาเข้าใจดีทีเดียว เธอเห็นสาวพายัพดีกว่า วนิดา และเธอลืมความหลังหมด เธอ—เธอลืมความหลังของเราหมดแล้ว แต่ วนิดา ยังไม่ลืม——ไม่ลืมจนวันตาย โถ! ขอให้เห็นหัวอกของ วนิดา บ้างเถิด เวลานี้หัวอกของฉันได้รับความชอกช้ำมาก—เหลือที่จะทนไหวแล้ว วนิดาถูกบังคับจะให้แต่งงานแต่งงานกับคนที่ วนิดา ไม่รัก ประมุข จะไม่กลับมาช่วย วนิดา บ้างเลยทีเดียวหรือ กลับ—กลับมาช่วย วนิดา ด้วยเถิด ก่อนที่จะสายเสียแล้ว ถ้า วนิดา ต้องถูกบังคับให้แต่งงานจริง ๆ วนิดา ก็ต้องยอม—เพราะทนไม่ไหว แต่—— แต่ก่อนเข้าพิธีแต่งงาน ประมุข—ประมุข จ๋า วนิดา ก็ต้องขอลา—— วนิดา ต้องขอตายก่อนกำหนดการแต่งงานจริง ๆ!”

เธอยกมือขึ้นปิดหน้า และร้องไห้อย่างน่าสมเพชยิ่ง

เจ้าคุณ ฯ และคุณหญิงนั่งคอตกอยู่บนเตียง นิ่งฟังคำเพ้อฝันของธิดาด้วยความสลดใจ ทั้งสองน้ำตาตก และมองดูอาการกะวนกะวายของ วนิดา ด้วยความสงสาร ในที่สุดคุณหญิงก็ช้อนร่างธิดาแนบไว้กับทรวงอก และปลอบโยนด้วยความรัก

"หนู—หนูลูกรักของแม่ หนูไม่ควรเสียใจให้มากนัก แม่เข้าใจได้ดีแล้ว หนูสงบสติอารมณ์ให้เย็นสุขเสียบ้างซิ แม่และเจ้าคุณพ่อยอมตกลงจะช่วยเหลือหนูอยู่แล้ว ในเรื่องนี้" คุณหญิงกอดเธอไว้แน่น

วนิดาได้สติและรู้สึกตัวว่า เธอกำลังอยู่ในวงแขนของคุณแม่ เธอเงยหน้าขึ้นมองดูคุณหญิง แล้วก็กอดท่านแน่น ฟุบหน้าลงกับทรวงอกของท่าน และร้องไห้อย่างเด็กๆ

"โธ่! วนิดาเอ๋ย สงสารแม่บ้าง, อย่าอย่าลก——ใจ——ใจแม่ไม่ดีเสียแล้ว" คุณหญิงว่าแล้วก็ร้องไห้

เจ้าคุณฯ ทนดูต่อไปไม่ไหว น้ำตาตก อกสั่น ลุกขึ้นยืนยอกกับคุณหญิงอุบอิบ ๆ อยู่ในลำคอสองสามคำ ซึ่งคุณหญิงก็ไม่รู้เรื่องและแม้แต่เจ้าคุณฯ ก็ดูเหมือนไม่เข้าใจในคำพูดของท่านเองเสียด้วยซ้ำ ครั้นแล้วก็เดินตรงออกจากห้องไปด้วยความอาดูร

"คุณแม่ขา" วนิดาพูด "หนู—หนูฝันไปค่ะ โอ! หนู—หนูฝันร้าย———"

"ลูกรักของแม่ แม่เข้าใจดีแล้ว ลูกฝันถึงพ่อประมุข, อย่าเสียใจให้มากนัก ซิลูก หนูไม่ต้องตกใจ ขอให้สงบสติเสียบ้างเถิด เมื่อหนูหายป่วยแล้ว เจ้าคุณพ่อจะพาหนูไปเชียงแสน—ไปหาพ่อประมุขของหนู"

"หนูคิดว่า——หนูคิดว่า——" ถ้อยคำหายลงไปในลำคอ ร่างของเธออ่อนระทวยแขนที่โอบคุณหญิงอยู่นั้นก็ร่วงผล็อย ตาหลับสนิท และความรู้สึกทั้งมวลก็พลันเลือนศูนย์ไปด้วย วนิดาแน่นิ่งอยู่ในวงแขนของคุณหญิง!

"ว๊าย!—ท่าน—ท่านเจ้าขา" คุณหญิงร้องลั่นห้อง "ท่านเจ้าขา ช่วยด้วย—ช่วยด้วย!"

เจ้าคุณถลันเข้าไปด้วยอาการตกใจ

"ท่านเจ้าขา——เรียก——เรียกหมอเร็ว หนู——หนูต——!"

อาการป่วยของวนิดายังทรงอยู่

บ่ายวันนั้น หลวงสากลฯ ไปหาเจ้าคุณฯ ที่บ้าน และนำชายแปลกหน้าไปด้วยคนหนึ่ง ชายที่หลวงสากลฯ นำมาด้วยนี้ เจ้าคุณฯ และคุณหญิงไม่เคยพบเห็นมาแต่ก่อน

"กระผมขอแนะนำให้คุณลุงรู้จักชายผู้นั้น" หลวงสากล ฯ พูด

อากูลธรรม"

ประมุขยกมือไหว้ท่านทั้งสองอย่างสุภาพ

"พ่อประมุข——ง่า——ที่——" คุณหญิงพูดเท่านั้นแล้วก็กล่าวต่อไปอีกไม่ได้

คุณหลวง "คุณประมุขจะมาเยี่ยมแม่วนิดา"

เจ้าคุณดีใจ "พ่อประมุขของวนิดาน่ะหรือ? อ้อ——ดีทีเดียว นี่——ง่า——เธอกลับมาจากเมืองเหนือเมื่อไหร่?"

"กระผมกลับมาถึงกรุงเทพ ฯ เมื่อสักชั่วโมงที่แล้วไปนี้เอง กระผมพบกับคุณหลวง ฯ ที่สถานีรถไฟ เธอบอกว่าแม่วนิดาป่วย และนำกระผมมาที่นี่"

"เจ้าคุณลุง — เชิญคุณประมุขไปเยี่ยมวนิดาซิขอรับ" หลวงสากล ฯ กล่าว ด้วยรู้ว่าประมุขกำลังกระหายที่จะพบกับวนิดาอยู่

"แม่ผ่อง นำพ่อประมุขไปห้องหนูวนิดา" คุณหญิงนำประมุขไปหาวนิดา แล้วก็ออกมาสนทนาสมทบกับเจ้าคุณ ฯ และหลวงสากล ฯ

"พ่อหลวงใช้วิธีใดจึงได้ตัวชายผู้นั้น" เจ้าคุณถาม

"ผมโทรเลขถามเพื่อนคนหนึ่งที่เชียงรายเพื่อนคนนี้ทำงานอยู่ในกรมทาง ได้ความว่านายประมุขมีตัวจริงอยู่ และบอกวันกำหนดที่เขาจะลงมากรุงเทพ ฯ กระผมจึงไปดักคอยเขาอยู่ที่สถานีรถไฟหัวลำโพง เมื่อขบวนรถไฟเชียงใหม่—กรุงเทพ ฯ มาถึง กระผมพยายามค้นหาตัวจนพบ ในที่สุดก็นำมาที่นี่"

"เออ—หมดเคราะห์ละคราวนี้" คุณหญิงกล่าว "หนวนิดาจะได้หายป่วยกันเสียที"

"พรุ่งนี้เจ้าคุณลุงจะทราบเรื่องราวของนายประมุขนี่แหม่มแข้งขึ้นอีก" หลวงสากล ฯ พูดด้วยความจริงใจ "พวกหนังสือพิมพ์พึ่งรู้ข่าวเมื่อตอนกลางวันนี้เอง และเมื่อสักครู่นี้ตอมมา อินเตอรวิวกันอยู่ ล้อมหน้าล้อมหลังที่สถานีรถไฟ นายประมุขผู้นี้เป็นบุรุษเรืองนามคนหนึ่ง พรุ่งนี้หนังสือพิมพ์คงลงข่าวโฆษณา และลงภาพของเขากันแทบทุกฉะบับ"

"เรื่องอะไรกัน พ่อหลวง?" คุณหญิงถาม "ชายผู้นี้ไปกระทำอะไรมา?"

"กระผมก็พึ่งทราบ ข่าวว่าเขาเป็นผู้ที่ได้

พ.ศ. ๒๔๗๓ นครนารี

รับความยกย่องจากรัฐบาล และประชาชน เรียบร้อยดี รูปร่างหน้าตาก็คมคาย เข้าที่มากคือ เขาทำลายซ่องลับลี้ลับที่ใหญ่โตหนามีน่าเล่า วนิดา ถึงได้รักเขาเอาเสียอย่างงมแน่นที่สุด ซึ่งปรากฏเป็นซ่องสำคัญในประวัติ- งาย!”

การของเมืองไทย” คุณหลวง “กระผมก็เห็นว่าสมกับแม่

“ก็นับว่ามีเกียรติยศดีอยู่” เจ้าคุณฯ ว่า วนิดา จริง ๆ!”

“กระทำหน้าที่สมกับเป็นบุรุษแท้” เวลาเดียวกันนี้ ภายในห้องนอนของ

คุณหญิง “ความจริง, ดูเขาก็สุภาพ วนิดา เหตุการณ์เป็นไปอีกรูปหนึ่ง

◎ ประหลาดฤทธิ์ พิศมัย เหมือนไฟฟ้า ใช้ดวงตา แวววุ้ง เหมือนอุ้งฉาย

สบช่องชิด ติดต้อง ประคองกาย ไม่ผิดสาย ไฟฟ้า แล่นหาเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เมืองวะ

ดินแดนลี้ลับภาคหนึ่งในอาเซีย

เมืองวะ เป็นดินแดนภาคหนึ่งในอาเซีย มีอาณาเขตต์ระหว่าง มณฑล ยุนนาน ของ จีน และเชียงตุงของอังกฤษ เนื้อที่ส่วนกว้างราว ๑๕๐ ไมล์ และ ยาวประมาณ ๒๐๐ ไมล์ ดินแดนส่วนนี้ยังเป็นที่ลี้ลับ เป็นอิสสระ หาได้รวม เข้าเป็น อาณาจักรใน ความ ปกครอง ของ อังกฤษ หรือ จีนไม่.

พื้นภูมิประเทศของ เมืองวะ ล้วนแล้วแต่ โขดเขิน เนินสิงขร หา พืน ที่ราบได้ น้อย เต็มที่ จึงอุตคม สมบูรณ์ ด้วย นานา พรรณ พฤกษชาติ อันมีค่า และมีแร่ทุกชะนิด ตั้งแต่แร่ทองคำ บ่อเพ็ชร บ่อพลอย ไป จนถึง แร่ดีบุก แร่ตะกั่ว แร่ทองแดง ฯ ล ฯ

ถ้าจะสังเกตจากแผนที่ให้ดีแล้ว จะเห็นได้ว่า เมืองวะ ได้ถืออิสสระคลุมไว้ทั้งดินแดนใน อาณาจักรของ อังกฤษ และดินแดนของจีน ถ้าจะพูดถึงการคมนาคม ก็ไม่ใช่เป็นหนทางไกลเกินไป แต่ทางเดินนั้นแสนยากลำบากประกอบพร้อมด้วยมวลภยันตราย เช่นจะไปทางย่างกุ้ง พะม่า ก็มีรถไฟเดินถึง เมืองสี่ป้อ เขตต์แสนหวี ต่อจากนั้นไปอีก ๓ วันก็เข้าแดนวะ ส่วนทางประเทศจีน ออกจะเดินยากกว่า ทางทั้งสองที่กล่าวแล้วมาก เพราะดินแดนในเขตต์สิบสองปันนา (ของจีน) ไม่ค่อยบำรุงให้สะดวกขึ้นกี่มากน้อย

พวก วะ จะมีกำเนิดเดิมมาอย่างไร ข้าพเจ้าผู้เขียนขอสารภาพว่า ไม่มีเวลาค้นคว้า นอกจากได้เค้าเพียงว่า จีนเรียก วะ ว่า ลัวะ พวกไทยเรา เรียกว่า ละว้า พวกวะ หรือ ละว้า นี้มา ทำการ ค้าขาย ใน เขตต์แดนสยาม ก็มี แต่ในเชียงตุงมีมาก และคงไปทางแสนหวี สี่ป้อ และทางยุนนานก็คงมีไม่น้อย วะ ที่ลงมาทางใต้ คือ ทางเชียงตุง และสยาม โดยมากนับถือพุทธศาสนา และถือผี เช่นเดียวกับพวกเงี้ยว ไทยใหญ่ และ ลาว พวกนี้มักเรียกตัวเอง

ว่า ไทยดอย หรือ สามเต้า เย็นคนใจบุญ และเรียบร้อยเหมือนชาติอื่น ๆ ส่วนเรื่องราวความทารุณร้ายกาจ หรือความเย็นอยู่ ของพวก วะ ซึ่ง ข้าพเจ้า จะได้เล่าต่อไปนี้ จะเล่าฉะเพาะ แต่พวกที่ยังอยู่ในแดนวะ ซึ่งยังลึกลับ และป่าเถื่อนเท่านั้น

การที่พวก วะ รักษาตัวเย็นอิสสระอยู่ได้ขนาดนี้ เย็นสิ่งที่น่าประหลาดใจมาก นอกจากพื้นภูมิประเทศ และทางเดิรอันแสนยากกันดารช่วยคุ้มครองแล้ว เวลานี้รู้สึก ว่า อังกฤษ และ จีน หาค่อยได้เอาใจใส่ต่อดินแดนของ วะ นักไม่ และถ้าไม่ผิด ก็ดูเหมือนจะได้เห็นขีดเส้นพรมแดน บ้น ระหว่าง อังกฤษ และ จีนไว้เรียบร้อยแล้วด้วย หากแต่ยังจะเย็นดินแดนที่ยังไม่มีผลหรืออะไรสักอย่างหนึ่ง ความเย็นอิสสระของ วะ อย่างป่าเถื่อน จึงยังทรงตัวอยู่ได้ แต่ถ้าจะสังเกตตามทางยุทธศาสตร์แล้ว จะเห็นได้ดีทีเดียวว่า อังกฤษ ไม่ได้ใฝ่ใจ ถึง เสียเลย เช่น กองทหารอังกฤษสำหรับรักษา ชายแดนก็ตั้งอยู่ถึงดอยเหมือย ทางด้านตะวันตกของเมืองเชียงตุง ห่างจากพรมแดนนี้ หนทางเดิรถึง ๘ วัน และทั้งไม่ใช่ทางสะดวก ง่ายดายเหมือนทางเส้นอื่น ๆ กำลังทหารก็มีเพียง ๑ กองพันผะสม ส่วนจีนเสียอีก ยังมีห่วงทางด้าน วะ อยู่บ้าง เช่น มีกองทหารประมาณ ๑ กองพัน ประจำอยู่ที่ เชนเบี่ยน (*Chen Pien*) กับที่ น้ำจาก (*Nam Chak*) อีกกึ่งกองร้อย สำหรับกาลในอนาคตย่อมเดาให้ถูกต้องดีแน่นอนไม่ได้ฉันใด ความมิอิสสระภาพของ วะ ก็ยังคงเย็นเงาที่จะเดาไม่ได้ ดีฉันนั้น แต่เดิม ๆ มา อาณาเขตต์ วะ ได้ปกแผ่ลงมาตามสายน้ำขะ (*Nam Hka*) ลงมาถึงเมือง ขาก (*Mueng Khak*) และ เมืองนุ่ง (*Mueng Nung*) ต่อ ๆ มาก็ถูกไล่ให้ร่นขึ้นไป

การ ปกครองได้ แบ่งแยก ออก เย็นอาณาจักรน้อย ๆ มี ประมุข หัวหน้า เย็น ผู้ ปกครอง ประมุข นี้ได้รับ นาม สมญา ตาม ภาษา วะ ว่า "ว่อง" (อ่องตามภาษาจีน ?) มีอำนาจสิทธิขาดที่จะควบคุมปกครองพรรคพวก ฉะเพาะหมู่คณะ นั้น ๆ ว่อง มี จำนวน นับไม่ถ้วนในดินแดน วะ นับแต่มีอาณาเขตต์ ๒—๓ หลังคาเรือน และผู้คนเพียง ๑๐๐—๒๐๐ คน ก็ยกตนขึ้นเย็น ว่อง ได้ แต่ที่มี อาณาเขตต์กว้างขวางพรรคพวกไม่น้อยกว่า ๓๐๐—๔๐๐ คนนั้นตามคำบอกเล่าว่า มีถึง ๙ ว่อง

ท่านคงประหลาดใจเช่นที่ข้าพเจ้า เคยประหลาดมาแล้วว่า ทำไมหมู่บ้านที่มีเพียง ๒—๓ หลังคาเรือน จะมีคน นับจำนวนได้ตั้ง ๑๐๐—

๒๐๐ คน แต่เป็นความจริงเช่นนั้น เพราะที่อยู่ของ วะ ไม่ได้ทำอยู่อย่างบ้านเรือนพวกเรา ๆ หรืออย่างที่เราเคยเห็น ทำเป็นเรือนยกพื้นทรงกะทาย พื้นสูง หลังคามุงด้วยแฝก หรือใบไม้ ยาวยึดเป็นหลังเดียวตั้ง ๔—๕ เส้น ในร่วมเรือนหลังหนึ่งจะรวมกันอยู่ได้ตั้ง ๕๐—๖๐ ครัว กั้นเป็นห้อง ๆ มีเตาไฟ บนเรือนนั้นครัวละ ๑ เตา ในเรือนหลังหนึ่งจึงมีคนอยู่ในราว ๑๐๐ ถึง ๑๕๐ คน ในหมู่บ้านหนึ่งภายในความควบคุมของ ว่อง คนหนึ่ง จะมีเรือนยาว ๆ เช่นนี้เพียง ๒—๓ หลัง หรือ ๕—๖ หลังเป็นอย่างมาก นอกจาก ว่อง คณะใหญ่ ที่มีคนตั้งหลายพัน จึงจะได้รวมเรือนเป็นหมู่มากหลังขึ้น

ประชาชนพลเมือง วะ ดุร้าย สกปรก โสมมผิดมนุษยชาติ การกินการอยู่คล้ายสัตว์มากกว่ามนุษย์ ทนแดดทนฝน และ อากาศชุ่มชื้นในดงในเขาได้ดีที่สุด คำว่า เปรอะเยื้อน หรือ สกปรกเป็นไม่ต้องรู้จักกัน พอใจจะนอนกลางดินกลางทรายที่ใดก็นอนลงไป ตื่นขึ้นปัดดินและใบไม้ที่ติดตามตัวเล็กน้อย แล้วก็เป็นการสะอาดพอ พวก วะ ทั้ง ชายหญิง ไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ชอบสูบผี้น และผู้ชายโดยมากยังชอบเสพสุรา ทั้งเมาจนไม่มีสติ ภาษาที่ใช้พูดเป็นภาษาฉะเพาะ ไม่เหมือนทั้งไม่คล้ายภาษาหนึ่งภาษาใดเลย ส่วนพวกที่ไปมาค้าขายนอกแดนแล้วจึงจะพูดภาษาจีน (ยุนนาน) ได้บ้าง ที่มาทางเชียงตุง ก็พูดเงี้ยว และเขิน (ไทยใหญ่) ได้บ้างเช่นเดียวกัน

การแต่งกาย ของ พวก วะ หรือ ไทย ดอย เท่าที่ ข้าพเจ้าเคยเห็นในเมือง เชียงตุงนี้ คือ หญิงปล่อยผมเป็นเชิง โพกผ้าดำใส่เสื้อดำ รูปคล้ายเสื้อชั้นในผู้ชายของเรา แต่แขนสั้นกว่า นุ่งผ้าดำ กว้าง ประมาณ ๑ ศอก หรือ สัก ๓๐ นิ้วฟุต ทำเหมือนสะเก็ต สูงกว่าเข่าประมาณไม่น้อยกว่า ๖ นิ้วฟุต ตามเอวใช้ลูกปัดร้อยเป็นเส้น ๆ หลายสิบเส้น สลับสีต่าง ๆ คาดคล้ายเข็มขัด ถ้าเป็นหญิงสาวจะมีผ้าพันแข้งประดับด้วยลูกปัดหรือด้ายสีต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แต่ถ้ามีสามีแล้วจะไม่ใช้ผ้าพันแข้งนี้ ผู้ชายโพกผ้าดำโตเช่นเดียวกัน เสื้อไม่ค่อยใส่ สวมกางเกง ขากว้าง สีดำ ยาวปกเท้า ประมาณครึ่งแข้ง ไม่ว่าเด็ก ผู้ใหญ่ชายหรือหญิง ต้องมีกล้องยาโต ๆ ยาว ๆ คาบติดปาก อยู่ทุกคน (ข้าพเจ้าเสียใจที่ไม่มีกล้องถ่ายรูปติดไปด้วย)

พวกที่ข้าพเจ้าได้เห็นนี้ เป็นพวกที่เคยไปมาค้าขายกับ เชียงตุง แล้ว การแต่งกาย กิริยาความประพฤติ ได้เปลี่ยนแปรมาทางมนุษย์มากเสียแล้ว แต่ถึงเช่นนั้นก็ดี คราวไคลยังหนา

เย็นแผ่น ๆ และเหม็นสายเย็นที่สุด ส่วนพวกที่ยังไม่เคยมาทำการค้าขาย ติดต่อกับพวกนอกแดน เผ้าผมปล่อยรุงรังเย็นกะเซิง ไม่โพกไม่พันผ้า เสื้อไม่เคยถกต้องตัวเลย มีเศษผ้าที่ทอด้วยด้ายฝ้ายและผืนหยาบ ๆ กว้างไม่ถึงคืบ ปิดพันฉะเพาะส่วนที่ลับ ซ้ำบางคนก็ไม่มีเสียเลยทีเดียว

การทำมาหากินของพวก วะ ทำไร่ยาผืนเย็นพืน นอกจากนี้ก็ทำนา เลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ ทำไร่ฝ้าย พวก วะ ใช้ผืนสำหรับแลกกับสิ่งของต่าง ๆ ที่เขาพอใจ และมักไม่จำกัดราคา เช่น ควายเขากาง งาม ๆ สูงใหญ่ ผู้ซื้อจะยอมแลกด้วยผืนคืบ แต่ ๑๒๐ ถึง ๑๔๐ ข้อย (ผืนข้อยหนึ่งมีน้ำหนัก ๔๒ ตำลึงจีน) ควายธรรมดาก็มีราคาไม่น้อยกว่า ๕๐-๖๐ ข้อย การทำนา เลี้ยงสุกร เลี้ยงไก่ เหล่านี้ทำฉะเพาะไว้ กินในครอบครัว หรือ ซื้อ ขาย แลกเปลี่ยนกันภายในดินแดน วะ ไม่มีจำนวนมากจนถึงจะส่งมาขายนอกอาณาจักร ส่วนผ้าฝ้ายที่ทำโดยผืมือ วะ มักมีออกมาจำหน่ายในตลาดตามเมืองใกล้เคียงบ้าง วะ ไม่มีเงินสำหรับซื้อขายแลกเปลี่ยน ใช้แต่ผืนคืบแทนตัวเงินตลอดทั่วในดินแดนของพวกเขา ส่วนพวกที่มาค้านอกแดนก็ใช้เงินอังกฤษ (รูเบีย) เช่นพวกอื่น ๆ แต่เมื่อจะกลับเข้าแดนต้องซื้อสินค้าเข้าไปเพื่อจะแลกกับผืนคืบ

พวก วะ ใช้ธนูอาบยาพิษเย็นอาวุธประจำตัวสำหรับการต่อสู้กับสัตว์ และ การไล่จับสัตว์ป่ามาเย็นอาหาร ลูกธนูอาบยาพิษนี้มีฤทธิ์เดชร้ายกาจยิ่งนัก ไม่ว่าช้าง หรือ เสือโคร่งตัวโตสักเท่าใด ถ้าได้ถูกลูกธนูนี้แล้วจะทนอยู่ได้เพียงไม่เกิน ๑ ชั่วนาฬิกา แต่เวลานี้ วะ มีปืนดี ๆ ไปไว้ใช้บ้างแล้ว โดยมากมักซื้อ หรือ แลกไปจาก พวก พ่อค้า ที่ไปซื้อผืนคืบตามชายแดน

วะ ไม่ใช่มนุษย์ที่เลือกอาหาร กินสัตว์ได้ทุกชะนิด ตั้งแต่ กบ เขียด ตักแตน จิงหรีด ตลอดจน เนื้อเสือ เนื้อช้าง และ เนื้อมนุษย์ และยางหมู่ที่อยู่บนดอย บนเขา มีแต่ก้อนหินก้อนผา ไม่เคยรู้จักรสเข้าเสียเลยก็มี พวกนี้ถ้ามีเนื้อสัตว์ก็กิน ถ้าหาไม่ได้ก็กินหญ้าอย่างวัวควาย นับว่าเย็นมนุษย์ที่แปลกที่สุด แต่ความฉลาด และ ชำนิชำนาญ ในการวางกับดักสัตว์ป่า หรือวิธีไล่วิธีหาสัตว์มาเย็นอาหารแล้วมีไม่น้อยและไม่เลวกว่าพวกพรานที่เราเคยเห็นนั้นเลย

วะ ชอบกินเนื้อมนุษย์เท่ากับเรากินเนื้อสุกร หรือ เนื้อวัวเหมือนกัน จึงทำให้ได้ยินข่าว

เรื่อง ระ ชอบลอยมาตัดศีรษะ คนต่างชาติ ซึ่งไป ค้าขาย ตามชายแดน บ่อย ๆ แต่การ กระทำ อย่างทารุณร้ายกาจนี้ มีเหตุผล และนัย ที่น่านำ มาเล่าสู่กันฟังอยู่ข้าง ประการที่หนึ่ง พวก ระ ไม่พอใจ อย่างเอก ที่จะให้ พวกต่างชาติ ล่วงล้ำ เข้าไปเห็น เหตุการณ์หรือมหาสารสมบัติอันมี-ค่าในดินแดนลี้ลับของเขา พวกหลงทางเข้าไป จึงต้อง ถูกฆ่าเสีย เพื่อ ปิดข่าวไม่ให้ แพร่หลาย ต่อไป และทั้งทำให้เป็นที่หวาดเกรงสยดสยอง แก่คนอื่น ๆ ต่อไปอีก คงเป็นเพราะเหตุนี้ประ-กอบด้วย พวก ระ จึงได้รักษาดินแดนของเขา ไว้เป็นของลี้ลับ โดยไม่มีใครอาจสามารถได้ ทราบกิจการที่แท้จริงภายใน หรือหนแห่ง แหล่งที่ขุมทรัพย์อันมีค่าโดยละเอียดชัดเจนได้ ประการที่สอง ประเพณีนิยมทั้งประเพณีสำคัญ ที่พวก ระ ถืออยู่อย่าง เคร่งครัด จนบัดนี้ มีอยู่ว่า พวก ระ จะต้อง มีศีรษะ คนสำหรับ บูชา เซ่นไร่ เข้าของเขา หมู่บ้านละ ๑ ศีรษะ เสมอทุก ๆ ปี ด้วยเหตุทั้งสองประการนี้ ระ จึงต้องฆ่าคน ทุกปี และมีเนื้อคนสำหรับกิน

ผี หรือ เจ้า ของ ระ ที่ ระ ต้อง หา ศีรษะคน สำหรับเซ่นในต้นฤดูปลูกเข้าทุกปีนี้ ได้ความ เพียงเลา ๆ ว่า ชื่อ "เจ้าคำเขียว" มีรูปยัง คงอยู่ที่เมือง ขาก ในเวลานี้ ประเพณีของ ระ ถือกันว่า ถ้าปีใด หมู่บ้านใดได้ ศีรษะ คน หนุ่ม ๆ มาเซ่นบูชาเจ้าแล้ว ปีนั้นจะได้ผลดี มาก และถ้าศีรษะคนนั้น หน้ายังคงยิ้มอยู่ ด้วยแล้ว เป็นสัญญาณว่า เจ้าจะ งดงามและ ได้ผลมากมายยิ่งนัก ปีใดได้แต่ศีรษะคนเฒ่า คนแก่ หรือ คนหน้าตาบูดบึ้ง ยู่ยี่ เจ้าก็จะให้ ผลพอประมาณ เป็นสิ่งที่น่า พิศวงเหลือเกิน ว่า พวก ระ จะมีความสามารถมากมายเพียง-ใด จึงจะหาศีรษะคนให้พอจำนวนมา เซ่นไหว้ ได้ทุก ๆ ปี แต่พวก ระ ก็มีความฉลาดพอ จะหาวิธี หาศีรษะคนได้หลายวิธี เช่น คนต่าง-ชาติเดินไปใกล้แดน ระ หรือหลงทางเข้าไปมัก ถูกพวก ระ ลอบ ตัดศีรษะเวลาพัก นอนกลางคืน แต่เมื่อผ่านด่านแรกนี้ไปได้ จะได้พบพวก ระ ต้อนรับคนต่างชาติเป็นอันดี ในเวลากลางวัน ถ้าหลงรับการเชื้อเชิญของเขา จะต้องถูกเชิญ ให้ กินเหล้าที่ผสมยาเบื่อ จนเมาไม่มีสติแล้ว ก็ตัดศีรษะเสีย แต่ถ้าจะระวังตัวไม่หลงอุบายนี้ ต่อไปก็คอยลอบทำร้ายเวลากลางคืน ในที่สุด เมื่อไม่สามารถ จะลอบ ทำร้ายได้ และ คน ต่างชาติที่เหยียบเข้าไปในดินแดน ก็เตรียมการ จะเดินทางกลับ ครั้งนี้แหละ ระ จะได้รวมกำลัง ลงมือเข้าจับเอาไปฆ่าเสียซึ่ง ๆ หน้าจนได้ ถ้า พวก ระ จะหาศีรษะคนต่างชาติไม่ได้จริง ๆ แล้ว

ว่อง ผู้เป็นประมุขของหมู่นั้น จะต้องนำบรรณาการเข้าเงินประมาณหนัก ๕๐๐ ตำลึง ทองคำหนัก ๒๐ ตำลึง กับผืนดิบตามสมควรไปหาว่องหมู่อื่น เพื่อขอซื้อศรียะคน ว่องหมู่ใดรับบรรณาการนั้นไว้จะต้องเลือกคนเฒ่าคนแก่ให้ไปตามสมควร ถ้าหาคนให้ไม่ได้ก็ต้องคืนบรรณาการนั้นให้เจ้าของ นำกลับไปหาที่หมู่อื่นต่อ ๆ ไป วิธีนี้ จะเคยนำบรรณาการขอซื้อคนโทษที่ต้องคำพิพากษาของศาลเมืองเชียงตุงให้ประหารชีวิตไปบ้างก็มี คราวใดถึงความขัดสนจนถึงจะหาซื้อที่อื่นไม่ได้ บิดามารดาผู้เฒ่าผู้ใหญ่ซึ่งเป็นคนแก่ที่สุดในหมู่บ้านนั้นจะต้องถึง คราวเคราะห์ร้าย ถูกนำไปตัดศีรษะเซ่นบูชาไร่เข้า ตามประเพณี เมื่อได้ใช้ศรียะทำการเซ่นไหว้และเสี่ยงไว้ณทุ่งนาแล้ว ซากศพและเนื้อของคนตาย ก็ใช้เป็นอาหาร ของหมู่นั้นอย่างโอชารส

ข้อความ ตาม ที่ได้ จดจำ มาเล่า สู่กันฟัง นี้ อาจจะไม่ตรงกับความจริงทั้งมวลก็ได้ ผิดถูกอย่างหนึ่งอย่างใด ข้าพเจ้า ขอสารภาพว่าไม่ได้รู้ไม่ได้เห็นด้วยตาตนเอง เป็นแต่ได้พยายามเขียนเท่าที่ได้ฟังคำบอกเล่า จากผู้ที่ควรเชื่อถือต่อหนึ่งเท่านั้น เห็นเป็นเรื่องแปลก ๆ ที่น่าใส่ใจ จึงได้ส่งมากำนัล ท่านบรรณาธิการไทยเขษม และยังคิดว่า คงจะมีคนไทยบางคนที่ชอบการผจญภัย จะพยายามลองไปเยี่ยมแดนอันลึกลับนี้บ้าง.

นายแจ่ม

มะลายู

ของ

กังสดาน

ภูมิภาค ดีบุก และยาง ของอังกฤษ

สมัยดึกดำบรรพ์ ตามความคาดคะเน ชาติเดิมในแหลมมะลายู สืบเนื่องจากมนุษย์วานร เรียกว่า คนป่า ไทยเราเรียกว่า พวกเงาะ ในเกาะสุมาตราและชะวา เรียกว่า รากษส ในเกาะบาหลี และลอมบ๊อกเรียกว่า ซัซซัก ตามเกาะต่าง ๆ ในอินเดียตะวันออก บางเกาะเรียกว่าพวก ปาปวน บางเกาะเรียกว่า นิโกร ล้วนเป็นพวกคนป่าอย่างเดียวกันทั้งสิ้น มีผิวเนื้อดำ ปากหนา ตาพอง ผมหยิก เลี้ยงชีพโดยล่าสัตว์เป็นอาหาร ภาษาคำพูดของคนป่าเหล่านั้น ๆ อยู่ใกล้ชาติใดที่เจริญกว่า สำเนียงคำพูดก็คล้ายอย่างชาตินั้น

ราวพุทธศักราช ๔๐๐ ปี ชาวฮินดูอพยพจากประเทศอินเดีย ข้ามทะเลเข้ามาตั้งในเกาะสุมาตรา ชะวาและเกาะต่าง ๆ บางพวกเข้าตั้งในแหลมมะลายู นำลัทธิประเพณีเข้าไปเผยแผ่กับชาติชาวพื้นเมือง

ชาวฮินดูที่ยกเข้าไปตั้งในเกาะชะวาสุมาตราสู่ความเจริญก่อน สมัยราชอาณาจักรมะตะรัมครั้งแรก กษัตริย์ชะวา ขยายอำนาจแผ่ราชอาณาเขตต์ปกครองพวก ฮินดู ในภาคแหลมมะลายูตอนใต้ สมัยนั้น ดินแดนและประชาชนแถบนั้น เรียกว่า ชะวา เหมือนกัน นามเรียกมะลายา หรือชาวมะลายูต่อภายหลัง เมื่อได้สร้างเมืองมะลากาขึ้นแล้ว เป็นนามที่ชาวปอร์ตุเกตใช้เรียกก่อน[๑]

อักษรศาสตร์เดิมในมะลายูใช้ สันสกฤต แล้วมาเปลี่ยนเป็น อักษรกาวี ตามชาวชะวา ดังปรากฏหลักฐาน เมื่ออังกฤษขึ้นตั้งที่เกาะ

---

๑ ด้วยเหตุนี้เอง ตามในพระราชพงศาวดารบางแห่ง กล่าวอาณาเขตต์ไทยตอนใต้ขึ้นประเทศ ชะวา แต่สงสัยว่า มะลายู จะมาจาก มลัย ซึ่งเป็นชื่อภูเขาอยู่ในอินเดีย ตอนใต้ ได้บ้างกะมัง เพราะชาวอินเดียที่มาน่าจะเป็นพวกใต้เสียโดยมาก

สิงคโปร์ครั้งแรก พบศิลาจารึกเป็นอักษรกาวี กล่าวเกี่ยวกับ พงศาวดาร ที่ ชาวชะวา มา ปกครอง พบอยู่ที่ใกล้ปากน้ำ แต่ชำรุดเสียมาก เวลานี้ศิลาจารึกนั้นเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานรัฟเฟอล เกาะสิงคโปร์

พ.ศ. ๑๓๐๐ ชาวอาหรับได้เที่ยวค้าขายทางเรือ เข้าตั้งในเกาะสุมาตราและชะวา หัวหน้าโดยมากเป็นหะยี เลยเผยแผ่ลัทธิมอสเลมได้แพร่หลายทั่วไปโดยรวดเร็ว ชาวฮินดูทิ้งลัทธิเดิม เข้ารีตทางศาสนามะหะหมัด สมัยราชอาณาจักรมชาพหิต ในเกาะชะวา พ.ศ. ๑๘๒๐ ซาและ เจ้าเมืองปาไสจากเกาะสมาตรา ได้ นำ ลัทธิ มอสเลม เข้า ไป เผย แผ่ ใน แหลมมะลายู ชาวฮินดู ได้ ทิ้ง ศาสนาพุทธและพราหมณ์ เข้ารีตทางศาสนามะหะหมัด แต่สมัยนั้นมา

เกาะสิงคโปร์ เดิมมีนามว่า อิมสัก ตาม พงศาวดารสีชรามะลายูกล่าวว่า เมื่อ พ.ศ. ๑๗๐๓ สังนิละอุตมะ ผู้ ซึ่งเป็นเชื้อสายสืบเนื่องจากพระเจ้าอาเล็กยานเดอร์มหาราช[๑] กับพวกบริวารได้ยกจาก เกาะสุมาตรา เข้ามาตั้งที่เกาะอิมสัก ก่อนสร้างบ้านเมือง ได้พบสิงห์โตตัวหนึ่ง ถือเป็นศุภมงคล จึงสร้างเมืองที่พบสิงห์โตนั้น ให้นามเมืองว่า สิงหปุระ[๒] สังนิละอุตมะ ได้ ถึงแก่กรรม เมื่อ พ.ศ. ๑๗๕๑ ครองเมืองสิงหปุระ ๔๘ ปี มีโอรสสององค์ องค์ใหญ่ ทรงนาม กิชิลเบซา องค์เล็กนาม กิชิลมดา กิชิลเบซา ได้ครองเมืองแทนบิดา ทรงนาม พาทุกะ ศรีวิกรมวีระ ได้เสกสมรสกับพระนาง นิลบ่นชัติ บุตรีชะบุหงารามมูเดรา รายา เมืองพิชันนุก ในแคว้นกะลิงค์ ประเทศอินเดีย มาเป็นมเหษี เกิดโอรสด้วยนางนั้น

---

๑ ตอนนี้ออกจะแปลก ผู้ที่แต่ง พงศาวดาร สีชรามะลายู ไปคว้ามาจากไหน ตามตำนานพระราชประวัติ ของ พระเจ้า อาเล็กยานเดอร์ โอรสเกิดกับพระนางราชบุตรี ของ พระเจ้าทะไรอัสนาม เฮอร์คล และโอรสนาม อาเล็กยานเดอร์ เกิดกับพระนางโรซานา ชาว กัมโพช ในอินเดีย ทั้งสององค์นั้น กล่าวว่าถูกผู้ร้ายปลงพระชนม์ ภายหลัง พระเจ้า อาเล็กยานเดอร์ มหาราช สิ้นพระชนม์ไม่กี่เดือน จะสืบสายจากใคร แต่ไม่ประหลาดอะไร เพราะเรื่องราวของพระเจ้าอาเล็กยานเดอร์ พวกแขกตกแต้มให้พิเศษกว่าที่เป็นความจริงมาก เช่นเคยเสด็จไปผูกไมตรีกับ พระเจ้ากรุงจีน ก็ยังมี

๒ ตามในบันทึกของ รัฟเฟอล ว่า เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๒ ยังพบรากแนวกำแพงย่อมปราการ

องค์หนึ่ง ทรงนาม รายามุดา สมัยวิกรม ครองสิงหปุระ บ้านเมืองสู่ความเจริญรุ่งเรือง มาก มีเรือค้าขายติดต่อกับประเทศจีน จำปา กัมพูชา และเกาะต่าง ๆ.

วิกรมวิระสุรคต เมื่อ พ. ศ. ๑๗๖๖ รายามุดา ขึ้นครองราชย์ ทรงพระนาม ศรีรามวิกรม สุรคต เมื่อ พ. ศ. ๑๗๗๙ โอรสทรงนาม ทัสยะรายา ครองราชย์สืบสันตติวงศ์ ทรงพระนามปะทุศริมหาราชา ศริมหาราชาสุรคต เมื่อ พ. ศ. ๑๗๙๒ ราชโอรสทรงนาม รายาสะคันเดอร์ชาห์ ขึ้นทรงราชย์ พ.ศ.๑๘๐๖ ได้เกิดเรื่อง นางสนมคนหนึ่ง ซึ่งเป็นบุตริอำมาตย์นาม สังรันชุนะตะปะ ได้ทำการนอกใจ รายาสะคันเดอร์ชาห์ได้ทำโทษ เอาไม้เสียบทั้งเป็น จนสิ้นชีพ สังรันชุนะตะปะผู้บิดาน้อยใจเกิดความพยาบาท ได้ส่งคนใช้ไปกราบทูลยัตหรา เจ้าแผ่นดินชะวา ราชอาณาจักรมชาพหิต ให้ยกทหารมาปราบปราม สะคันเดอร์ชาห์ ยัตหรา ได้ส่งเรือรบใหญ่สามร้อย เรือเล็กอีกเป็นอันมาก กับพลทหารสองหมื่น มายังสิงหปุระ เมื่อกองทัพชะวายกมาถึง ทางรายาสะคันเดอร์ชาห์ ไม่ได้เตรียมการต่อสู้อย่างใด บ้านเมืองก็ได้ถูกเผาและทะลาย รายาสะคันเดอร์ชาห์หนีข้ามไปขึ้นฝั่งแหลมมะลายู ไปทางแควันแม่น้ำเมอร์ และต่อไปยังที่ตั้งเมืองมะลากา บัดนี้ เมืองสิงหปุระก็ได้ร้างแต่นั้นมา รวมเวลาตั้งแต่ตั้งมา ๑๐๔ ปี

มีเรื่องราวคล้ายนิทานกล่าวว่า สังรันชุนะตะปะกับภรรยาซึ่งเป็นผู้ทรยศต่อเจ้านาย พระเจ้าบนสวรรค์ทรงกริ้ว ได้สาปผัวเมียทั้งสองนั้นกลายเป็นศิลาสองก้อนอยู่ริมคูเมืองร้าง

รายาสะคันเดอร์ชาห์ยกพวกพลหนีมาถึงตำบลหนึ่งใกล้ทะเลริมปากน้ำชื่อยาตัม หยุดประทับใต้ต้นมะละกา (มะละกอ) เห็นสุนัขตัวหนึ่งไล่กวางลงไปในน้ำ ทรงพอพระหทัยรับสั่งว่า เป็นศุภนิมิตต์มงคลฤกษ์ ควรเราจะสร้างเมืองณที่นี้ จึงให้พวกพลตัดไม้ปลูกสร้างบ้านเรือนขึ้น ให้นามว่า มะลากา ตามนามต้นไม้ที่ทรงประทับ ใน พ. ศ. ๑๘๑๑

สมัยชาวปอร์ตุเกต เรื่องราวของชาวมะลายู ที่ชาวยุโรปทราบสมัยต่อจาก วาสโคเดอคามา ได้แล่นเรืออ้อมแหลมกูดโฮปมาทางตะวันออก เมื่อ พ. ศ. ๒๐๔๐ ตั้งแต่นั้นมา ชาวปอร์ตุเกต เริ่มเพิ่มกำลังพาหนะขยายการค้าขาย ทางตะวันออก กว้างขวางโดยรวดเร็ว

พ. ศ. ๒๐๕๒ ไดเอโกโลเปส์สะเกียร่า ได้มาถึงเมืองมะลากา ชาวมะลากาไม่รู้จักชาวปอร์ตุเกต เรียกชาวปอร์ตุเกตว่า พวก

บังกะหล่ำขาว ชั้นแรก สะเกิยร่า ได้ทำการค้าขาย ติดต่อกับชาวมะลายูดิ ต่อมาชาวอาหรับ เกิดอิจฉายุชาวมะลากาว่า ปอร์ตุเกต คิดจะแย่งบ้านเมือง ประจวบ สะเกิยร่า พด ขอร้องกับ สุลต่าน ขอตั้งห้างที่พักเก็บสินค้าบนบก เรือปอร์ตุเกตที่หน้าเมืองมะลากา ก็ถูกยิง ชาวปอร์ตุเกต ที่อยู่บนบก ก็ถูกฆ่าตาย พวกปอร์ตุเกต ที่อยู่ในเรือ ก็หนีกลับไปยังอินเดีย

ในปี พ.ศ. ๒๐๕๔ อัลฟองโซ อัลบูเคอเคอุปราชปอร์ตุเกต ที่เมืองกัว ทราบว่าชาวปอร์ตุเกต ที่มะลากา ถูกทำร้าย ได้คุมกองทัพเรือสิบเก้าลำไปทำการแก้แค้น ชาวมะลากากับปอร์ตุเกต ได้รบกันอยู่หลายวัน ที่สุดชาวมะลากาพ่ายแพ้แตกหนีกระจัดกระจาย สุลต่านมหหมุทชาห์ ที่ ๒ ได้หนีไปยังเมือง ยะโฮ เลยไปอาศัยอยู่ที่เกาะบินตัม ริมฝั่งเมืองยะโฮ ชาวมะลากาได้เสียอิสรภาพมาแต่ครั้งนั้น คิดเวลาตั้งแต่ตั้งบ้านเมืองมา เป็นเวลา ๒๔๔ ปี

ตามบันทึกของ ปอร์ตุเกต กล่าวว่า พลทหารปอร์ตุเกต ๗๐๐ คน สู้พลทหารมะลากาสามแสนคนได้

เมื่อชาวปอร์ตุเกตยกเข้าตั้งที่เมืองมะลากาแล้ว ได้สร้างป้อมถาวรขึ้น ให้นามว่า "ฟาโมซา" ทำใหญ่โตกว้างขวางมาก กล่าวว่า ทำอยู่ถึงสามสิบหกปีสามเดือนสิบสี่วัน จึงแล้วบริบูรณ์ อิฐที่ก่อสร้างโดยมากได้รื้อจากสถานที่ต่าง ๆ และจากที่ฝังพระศพเจ้าแขกบ้อมน้อยถาวรต่อมาเกือบสามร้อยปี ระวางปอร์ตุเกตและวิลันดา ปกครอง มาทะลายเสียเมื่อ อังกฤษโจมตีเมือง มะลากา พ.ศ. ๒๓๓๘ เวลานี้แต่ซุ้มประตูผีมือชาวปอร์ตุเกตโบราณเป็นซากเหลืออยู่ให้ชม มีลวดลายอย่างวิจิตร

ชาวปอร์ตุเกต ปกครองชาวเมืองมะลาการ้อยสามสิบปีเศษ ดัวเตร์บาโบซา ซึ่งชาวอังกฤษเรียกว่า แมกแยลแลน กล่าวไว้ในรายงานว่า เมืองมะลากาเป็นเมืองใหญ่โตในคาบสมุทรมะลายู เป็นเมืองสำคัญรับส่งสินค้าระหว่าง ประเทศ ยุโรป กับบ้านเมือง ทาง ตะวันออก

คริสตศาสนา ได้เริ่มตั้งสั่งสอนที่เมืองมะลากา เมื่อ พ.ศ. ๒๐๘๘ โดยคณะเซนต์แฟรนซิสซาเวีย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๔๕ อำนาจ ปอร์ตุเกตทาง ตะวันออก เสื่อมทรามลง โดย เหตุหลายประการ

๑ ชาวเสปญ อังกฤษ วิลันดา เริ่มแย่งการค้าขาย

๒ การปกครองของปอร์ตุเกตที่มะลากา

เสื่อมศักดิ์ลง โดยพ่อค้า และเจ้าพนักงาน ประพฤติไม่เป็นที่พอใจพลเมือง ใช้อำนาจกดขี่ บีบคั้นต่าง ๆ

๓ ทางรัฐบาล ปอร์ตุเกต เสื่อมอำนาจลง ไม่มี กองทัพเรือ เพิ่มเติม ส่งมาทาง ตะวันออก กองทัพเรือ ปอร์ตุเกต ถูก กองทัพ เรือ วิลันดา ปราบปรามล่มจมหมดไป ชาวปอร์ตุเกต ที่ เมืองมะลากา ต้องยอมจำนนต่อวิลันดา

สมัยชาววิลันดา พ.ศ. ๒๑๔๕ ชาว วิลันดา ได้เริ่มตั้งการค้าขายที่เมืองบันตาม[๑] พ.ศ. ๒๑๕๖ นายพลเรือคอร์นลูส มาเตเลฟ ได้ยกกองทัพเรือไปโจมตีเมือง มะลากา เวลานั้น ชาววิลันดา ที่มะลากา ยัง มีกำลังแข็งแรง มาเตเลฟ ทำการไม่สำเร็จ ต่อมาชาววิลันดา ได้ทำไมตรีกับ เจ้าเมืองยะโฮ ได้กำลังเรือรบและพลทหาร ยะโฮ รวมยกไปสู้ รบกับชาวปอร์ตุเกต ที่เมือง มะลากา ในปี พ.ศ. ๒๑๘๔ วิลันดา จึงแย่งเมือง มะลากา ได้จาก ปอร์ตุเกต ปกครองต่อมาจนปี พ.ศ. ๒๓๖๗ จึงได้แลกเปลี่ยนกับแคว้น เบนโคเลน เหรียญ กับอังกฤษ

ในระหว่าง วิลันดา ปกครองแคว้นมะลากา ได้ตั้งที่ จำหน่าย สินค้า ที่ริมปากน้ำ เมือง แประ พ.ศ. ๒๑๙๓ ตั้งที่ตำบล บังกอร์ เมื่อ พ.ศ. ๒๒๓๓ ที่ตำบลตันหยงปูตูส เมื่อ พ.ศ. ๒๓๐๑ สินค้าที่ ให้ ประโยชน์กับ วิลันดา มาก คือ ดีบุก สินค้าดีบต่าง ๆ ในแคว้นปาหัง ก็อยู่ในมือชาว วิลันดา ทั้งสิ้น

สมัยนั้น อังกฤษ ยังหาได้ ยื่นมือเข้าจัดการ ในแหลมมะลายูอย่างใดไม่ เหตุว่าเมื่อแดร็ก แล่นเรือผ่านช่อง มะลากา เมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๒ ไม่ได้แวะที่เมือง มะลากา แล่นเลยไปเสีย.

สมัยชาวอังกฤษ เมื่อปี พ.ศ. ๒๑๓๕ เซอร์เฟรมส์ลานคาสเตอร์ ได้มาถึงเกาะปีนัง ตั้ง ที่จำหน่ายสินค้า ที่ตำบลกัวลาเกดะ ริมฝั่งตรง เกาะ พ.ศ. ๒๓๒๙ อังกฤษ จึงได้เริ่มก้าว หน้าในแหลมมะลายูอย่างจริงจัง แฟรนซิส-ไลท์ ได้ตกลงกับ สุลต่านเมืองไทรบุรี ขอเช่า เกาะปีนัง สำหรับ บริษัท อังกฤษ อินเดีย ตะวัน ออก ยอมให้ค่าเช่ากับ สุลต่าน ปีละ ๖๐๐ พ.ศ. ๒๓๔๓ เกาะปีนังได้ รวม การ

---

๑ ตรง กับ แผ่นดิน สมเด็จพระบรมราชา ที่ ๑ กรุงศรีอยุธยา

ปกครองกับแคว้น เวลเลสเลย์ เกาะบีนังเรียก นามว่า ปรินสออฟเวลส์ เมืองในเกาะนั้นให้ นามว่า ยอร์ชเทาน์ ถวายเป็นพระเกียรติยศ พระเจ้ายอร์ชที่ ๓ พ. ศ. ๒๓๔๘ อังกฤษได้ ตั้งเจ้าเมืองกากับราชการ ผู้พพากษาคนแรก ชื่อ มิสเตอร์จอนดิกสัน

พ. ศ. ๒๓๓๘ ระหว่างเวลาสงคราม นะโปเลียน ในยุโรป บริษัทอินเดียตะวันออก ของอังกฤษ เข้าตั้งแย่งการค้าขายในเมือง มะลากา อังกฤษ กับ วิลันดา จึงได้เกิดรบกัน ขึ้น เมืองมะลากา ตกอยู่ในอำนาจ อังกฤษ คราวหนึ่ง เมื่อทำสัญญามีนามว่า อาเมียง อังกฤษ ต้อง คืน เมือง มะลากา ให้ กับ วิลันดา พ. ศ. ๒๓๖๗ อังกฤษ กับวิลันดาได้ทำสัญญา แลกบ้านเมืองทางตะวันออกต่อกันและกัน เมือง มะลากา จึงกลับเป็นของอังกฤษเด็ดขาด วิ-ลันดาได้แคว้น เบนโคเลน ในเกาะสุมาตรา

ต่อนั้นมา อังกฤษ กับวิลันดา ได้แข่งขันจัด การเรื่องเมืองขึ้นทางตะวันออก เกาะสิงคโปร์ ซึ่งนอนหลับมากว่าสี่ร้อยห้าสิบปี ได้ถูกปลุก ให้ลุกขึ้น สเวตเตนแฮมกล่าวว่า “ผู้ที่เอาใจ ใส่ช่วยเหลือบริษัทอินเดียตะวันออก และ รัฐบาลอังกฤษเรื่องเกาะสิงคโปร์คือ เซอร์-แสตมฟอร์ดรัฟเฟอล เป็นผู้มีความพากเพียร แลเห็นการณ์ไกล มีใจหนักแหน่น มุ่งสิ่งใด ก็ทำสิ่งนั้นจนสำเร็จ เป็นผู้สามารถจัดการบ้าน เมืองผู้หนึ่ง” รัฟเฟอล เกิดเมื่อ พ. ศ. ๒๓๒๔ เมื่อประถมวัยได้เข้าผูกหัดทำการที่บริษัทอินเดีย ตะวันออก ณ กรุงลอนดอน อายุเพียง ๑๔ ปี มาเป็นผู้ช่วยเลขานุการ ที่เกาะบีนัง ได้ศึกษา ภาษามะลายู เวลาศึกษาอยู่นั้นคุ้นเคยกับหมอ เลย์เดน ๆ ได้ชักนำเชื่อมความคุ้นเคยกับท่าน ลอร์ดมินโต ผู้เป็นอุปราช

พ. ศ. ๒๓๕๐ รัฟเฟอล เลื่อนขึ้นเป็นข้า-หลวง ตรวจการสินค้าตะวันออก ได้มีส่วน เกี่ยวของ เรื่องจัดการเกาะชะวา เคยเป็น เจ้าเมืองปะเตเวีย ครั้งหนึ่ง สมัยเมื่ออังกฤษ ปกครองเกาะชะวา ภรรยาของ รัฟเฟอล ได้ ถึงแก่กรรมที่เมือง บุยเตนซอร์ค

พ.ศ. ๒๓๖๐ ได้เป็นข้าหลวงรักษาการณ์ ที่เมืองเบนโคเลน เกาะสุมาตรา เวลานั้นได้ เป็นธุระเรื่องหาที่ศูนย์กลาง สำหรับเป็นที่ตั้งติด ต่อการค้าขายกับประเทศจีน

พ. ศ. ๒๓๖๒ รัฟเฟอล เริ่มยึดเกาะสิงค-โปร์ เพราะชาววิลันดา ยังหาขึ้นตั้งที่นั้นไม่ พ. ศ. ๒๓๖๗ อังกฤษกับวิลันดา ได้ทำสัญญา เรื่องเกาะต่าง ๆ วิลันดา รับสัญญาไม่เกี่ยว ข้องกับเกาะสิงคโปร์

ในเวลาเมื่อร้อยปีที่ล่วงมาแล้ว รัฟเฟอล เคยพูดกับเพื่อนฝูงว่า “ขอท่านทั้งหลายจงจำคำนี้ไว้ ต่อไปเกาะสิงคโปร์นี้จะเป็นตำบลสำคัญแห่งหนึ่งในทางค้าขาย จะมีค่าอย่างสูงทั้งจะเป็นสถานสำคัญสำหรับราชนาวีทางบูรพทิศ” คำเหล่านี้ก็สมจริง เมืองสิงคโปร์เวลานี้มีพลเมืองกว่าสี่แสน โดยเหตุนี้เองเกียรติคุณของรัฟเฟอลจึงมีผู้นิยมกันมาก นามรัฟเฟอลมีปรากฏแทบทุกแห่งในสิงคโปร์ เช่น สถานที่ประชุมรัฟเฟอล พิพิธภัณฑสถานรัฟเฟอล อนสาวรีย์รัฟเฟอล ที่ประชุมการศึกษารัฟเฟอล ประภาคารรัฟเฟอล โฮเต็ลรัฟเฟอล ถนนเบนโคเลนชื่อเมื่อที่รัฟเฟอล เคยไปปกครอง

เกาะสิงคโปร์เป็นดวงดาวนำสเตรต เซตเติลเมนทุ์ให้ฉายแสงสุกใส ชั้นแรกเซตเติลเมนทุ์มีเพียงสาม คือ เกาะปีนังรวมเวลเลสเลย์มะลากา สิงคโปร์ พ.ศ. ๒๓๖๘ ขึ้นอยู่ในความบังคับบัญชาของอุปราชในอินเดีย แต่ พ.ศ. ๒๓๗๒—๒๓๙๔ รวมอยู่ในบังคับ ข้าหลวงใหญ่ในเบงคอล พ.ศ. ๒๓๙๕—๒๔๑๐ กลับไปอยู่ในความปกครองของอุปราชอินเดีย

พ.ศ. ๒๔๑๑ เมื่อได้แคว้นดินดิง และลายวนขึ้นอีกสองแคว้น จึงยกเป็นสเตรตเซตเติลเมนทุ์ อิสสระมีเจ้าเมืองปกครอง มีอำนาจสิทธิขาด ขึ้นตรงต่อกระทรวงการประเทศราชอังกฤษ

กรณีเหตุเดิมที่อังกฤษจะยื่นมือและส่งกำลังทหารเข้าไปเกี่ยวข้องกับแคว้นต่าง ๆ ในแหลมมะลาย ด้วยมูลเหตสองประการ ใน พ.ศ. ๒๓๖๘ สุลต่านแประกับสุลต่านสะลังงอร์เกิดวิวาทกันขึ้นเรื่องเขตต์แดน ไทยได้ส่งทหารเข้าไประงับไกล่เกลี่ย อังกฤษก็ส่งทหารเข้าไปข้าง ขับไล่รายาแคว้นลิคอร์และทหารไทยออกจากแประ[๑] แต่นั้นมาไทยก็ปล่อยมือไม่เกี่ยวข้องกับแประ

ครั้งนั้นสุลต่านแประได้ยกแคว้นดินดิงชายทะเลให้กับอังกฤษ นัยว่าเพื่อกันอำนาจไทย

---

๑ ตามที่อังกฤษเรียกว่า รายาแคว้นลิคอร์ คือ พระยานครศรีธรรมราช คงเป็นพระยาศรีธรรมโศกราช (หนู—ณนคร) ตรงกับรัชกาลที่ ๓ กรุงรัตนโกสินทร์ ตามพระราชพงศาวดารไทยว่า เจ้าพระยาสุธรรมมนตรี (พัฒน์) ได้ถึงอสัญญกรรมเสีย ๑๑ ปีแล้ว แต่รัชกาลที่ ๒

ที่จะยกทหารเข้าไปรุกราญ ทางอังกฤษจะได้ช่วยเมื่อไทยถอยจากแคว้นแประแล้ว อังกฤษก็ยังหาถอนทหารออกจากแประไม่ อ้างมูลเหตุอีกอย่างหนึ่งว่า จะปราบปรามพวกจีนเหมืองแร่ เพราะเวลานั้น ในแประตอนเหนือพวกจีนเหมืองแร่ก่อการจลาจล อังกฤษไม่ส่งทหารไปจำเพาะในแคว้นแประ ในแคว้นอื่น ๆ ก็ส่งทหารเข้าไปเหมือนกัน ในครั้งนั้นเสอร์เอ. คลาร์กข้าหลวงใหญ่ สเตรต เซตเติลเมนทฺ ประจำอยู่ที่สิงคโปร์ ออกประกาศส่งตามแคว้นต่าง ๆ ในมะลายู มีข้อความว่า "รัฐบาลอังกฤษ ไม่มีความมุ่งหมายที่จะเกี่ยวข้องในการบ้านเมือง การที่อังกฤษต้องส่งทหารเข้ามานี้ ด้วยเหตุว่าเจ้าผู้ครองบางแคว้นได้ขอร้อง (หมายความถึงสุลต่านแประ) ทั้งเป็นการจำเป็นที่อังกฤษจะนิ่งเสียไม่ได้ จะปล่อยให้บ้านเมืองนั้น ๆ ถึงความล่มจม อังกฤษก็จะต้องเสียผลประโยชน์ไปมากมาย"

ในครั้งนั้นอังกฤษก็ส่งข้าหลวง (หรือข้าหลวงซึ่งแต่ก่อนนี้เราเรียกว่า รัสดิน) เข้าไปประจำที่แประช่วยจัดการบ้านเมือง คนแรกชื่อมิสเตอร์ จ. ว. เบอร์ช ท่านผู้นั้นก็ถูกผู้ร้ายฆ่าตาย สุลต่านกับอำมาตย์หลายคน ก็ได้ถูกอังกฤษส่งเนรเทศ

สมัยเรสิเดนต์ เสอร์ฮิวฆ์ โลว์ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๒๐ อังกฤษได้จัดการบ้านเมืองแคว้นแประเด็ดขาด ได้ออกประกาศเลิกทาสที่แคว้นสะลังงอร์ ก็เกิดกบฏขึ้นอย่างในแคว้นแประ แต่สลต่านได้ปรองดองกับเรสิเดนต์ อย่างเรียบร้อย ไม่ต้องถึงถูกส่งเนรเทศอย่างแประ

ที่เมืองเซเรมู เรมเบา ศรีเมนนันติ เจ้าผู้ปกครองแตกสามัคคีเกิดวิวาทกันขึ้นเอง อังกฤษได้ส่งเรสิเดนต์และทหารเข้าไปไกล่เกลี่ยยกเจ้าเมืองศรีเมนนันตีขึ้นปกครองรวมต่อมา อังกฤษจึงเปลี่ยนนามแคว้นนั้นให้เรียกว่า นิกรีเซมบิลัน

แคว้นปาหังอังกฤษเข้าจัดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๐ ได้ทำสัญญากับสุลต่านในปีนั้น สัญญาฉบับนี้เป็นสัญญาสำคัญน่าประหลาด โดยเสอร์ฮิวฆ์ คลิฟฟอรด เมื่อยังมียศเพียงนักเรียนนายร้อยอยู่ในคณะผู้ทำสัญญานั้นด้วย เวลานี้กลับมาเป็นข้าหลวงใหญ่ปกครองปาหัง แคว้นปาหังอังกฤษต้องปราบปรามอยู่สองครั้ง คือเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๑ ครั้งหนึ่ง อีกครั้งหนึ่งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๓๗

วันที่ ๑ เดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ อังกฤษได้ประกาศตั้งสหรัฐมะลายู รวมแคว้น

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย เขษม

ส่แควัน คือ แประ สะลังงอร์ นิกริเซมบิลัน และปาหัง ตั้งที่บัญชาการ ณกัวลาลัมเปอร์ มิเรสิเดนต์ เยเนอราล (สมุหเทศาภิบาล) ปกครอง ซึ่งเวลานี้เปลี่ยนเรียกว่า เลขานุการใหญ่ ตำแหน่งรองจากข้าหลวงใหญ่ ผู้ที่เป็นเรสิเดนต์ เยเนอราล คนแรก คือ เสอร์แฟรงก์ สเวตเตนแฮม

แควันที่ยังไม่ได้รวมเป็นสหรัฐ ยังมีเจ้าแขกปกครอง และมีข้าราชการอังกฤษเป็นที่ปรึกษา คือ ยะโฮ ตรังกานู กลันตัน ไทรบุรี ปลิศ

เมืองไทรบุรี ตั้งแต่อังกฤษเช่าเกาะปีนังเมื่อ พ. ศ. ๒๓๒๙ ต่อมายังคงเป็นเมืองประเทศราชขึ้นกับไทย จน พ. ศ. ๒๔๕๔ จึงได้สมัครไปอยู่ในอำนาจความคุ้มครองของอังกฤษ พร้อมกับเมืองปลิศ

อังกฤษตั้งที่ปรึกษาราชการ เมืองกลันตันเมื่อ พ.ศ. ๒๔๕๓ เมืองยะโฮเมื่อพ.ศ. ๒๔๕๗ เมืองตรังกานูเมื่อ พ. ศ. ๒๔๖๒

นับว่าตั้งแต่อังกฤษ เริ่มจัดการในแหลมมะลายูด้วยความพากเพียร ถึง พ.ศ. ๒๔๗๓ นี้ เพียง ๑๕๔ ปี ให้สู่ความเจริญเรื่องการค้าขายเป็นราชอาณาเขตต์ของอังกฤษอันมีค่าสูง

เมื่อรวบรวมเขียนมาถึงเพียงนี้ นึกถึงโคลงพระราชนิพนธ์ ของ พระยาทสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวง พระบิยะมหาราช ได้ทรงพระราชนิพนธ์ ในเรื่องเกาะสิงคโปร์ บทหนึ่งว่า

“ระวิวารลุเขตต์แควัน สิงคโปร์
ถิ่นท่านาวาโต เติบตั้ง
เป็นเมืองมั่งคั่งโภ- คาเขตต์ ค้าแฮ
อังกฤษสถิตยั้ง อยู่เผ้าแหนหวง”

เกาะสิงคโปร์

เกาะสิงคโปร์ ไม่ใช่ แต่ เป็น ตำบล สำคัญของอังกฤษ ที่ก่อร่างสร้างตัวเป็นเจ้าเป็นใหญ่เหนือชาวมะลายูเท่านั้น มีตำนานแปลก ๆ ควรทราบ ดังมีเรื่องราวต่อไปนี้

ตั้งแต่ รายา สะคันเดอร์ชาห์ หนีชาวเกาะชะวา ไป สร้าง บ้าน เมือง มะลากา เกาะสิงคโปร์ ก็กลับรกร้างไปอย่างเดิม คนป่าตามเกาะใกล้เคียงก็ยกเข้ามาตั้ง มีกะท่อมเป็นหมู่ ๆ เป็นรังของพวกสมุทรโจร และบางสมัยก็มีพวกเชื้อเจ้าตามแควันในแหลมมะลายูมาปกครองบ้าง บางสมัยในเมื่อเจ้าผู้ครองเกาะใกล้เคียงมีอำนาจก็ส่งอำมาตย์มาดูแลปกครอง ก็ไม่เจริญได้ เพราะไม่ได้เกิดผลประโยชน์อย่างใดเลย ชนชาติยุโรปต่าง ๆ

ยังเห็นว่า เกาะสิงคโปร์ไม่เป็นที่สำคัญอะไร ทางค้าขายเมื่อออกจาก เมืองมะลากา ก็ตรง ไปยัง เมืองบันตัม ในเกาะชะวา

เมื่อต้น พ.ศ. ๒๓๖๒ ชาวยโรปกำลัง แย่งตั้งที่ทำการค้าขาย เสอร์โทมาส สแตม-ฟอรด รัฟเฟอล เป็นเจ้าเมืองปีนัง สมุทรโจร มะลายูได้ปล้นเรืออังกฤษ ระหว่างเกาะปีนัง กับเมืองมะลากา หญิงชาวอังกฤษนางหนึ่ง ถูกโจรคร่าห์เอาไป นายพันเอกฟารกูฮาร เจ้าเมืองมะลากา ได้รับคำสั่งจากอุปราชอังกฤษ ในอินเดีย ให้เที่ยวปราบปรามโจร ฟารกูฮาร เที่ยวแล่นเรือลาดตระเวน ตามฝั่งช่อง มะลากา เลยตรวจที่จะตั้งท่าเรือด้วย และตรวจตาม ฝั่งเหนือเกาะสุมาตราหลายแห่งไม่เหมาะ กลับ มายังเมืองมะลากา รับหนังสือจากรัฟเฟอล เรื่องเกาะสิงคโปร์ ได้มอบการงานให้กัปตัน ด๊อท ปลัดเมืองทำหน้าที่แทน จัดเรือสามลำ พร้อมด้วยชาว มะลายู เป็นอันมาก มุ่งตรง ไปเกาะเรียว ไปพบ ตนกูลอง บุตรชายสุลต่าน มาห์หมุด เพราะได้เคยพูดไว้กับ รัฟเฟอล ว่า อยากจะให้ อังกฤษปกครองเกาะสิงคโปร์ เมื่อฟารกูฮาร ไปถึง ตนกูลอง ได้ทำหนังสือ มอบสิทธิ ให้ปกครอง เกาะ สิงคโปร์ ตามความ ประสงค์ เวลานั้นเกาะเรียวอยู่ในความปกครอง ของวิลันดา

เมื่อนายพันเอกฟารกูฮาร กลับมาถึงเมือง มะลากา ประจวบรัฐบาลอังกฤษต้องคืนเมือง มะลากาให้กับวิลันดา ฟารกฮาร ต้องเป็น ธุระมอบหมายบ้านเมือง จึงได้ ส่งหนังสือยิน ยอมของ ตนกูลอง ไปยัง รัฟเฟอล ที่เกาะปีนัง รัฟเฟอล ตรวจดูแล้วได้คัดสำเนา ส่ง พร้อม กับ ความเห็นและคำร้องขอกำลัง ไปยังอุปราช ที่ เมืองกัลกัตตา ไม่นานเท่าใดก็ได้รับตอบจาก ลอรดเฮสติงส์ มีความว่า

“ถ้าท่าน (สแตมฟอรด รัฟเฟอล) จะริบ ไปยึดเกาะสิงคโปร์ ข้าพเจ้าอนุญาต แต่เวลานี้ ฝ่ายเราไม่สามารถส่งกำลังจะช่วยเหลือท่านได้ เพราะเรามีการอื่นที่จะต้อง ทำก่อน หลายอย่าง ท่านจงจัดการทำตามลำพังของท่านไปก่อน เมื่อ เราได้ปรึกษาตกลง เห็นว่าจะเป็นประโยชน์แล้ว จึงจะจัดการช่วยเหลือ”

เสอร์สแตมฟอรด รัฟเฟอล ไม่รั้งรอ ได้ มีหนังสือ ตอบอุปราชไปว่า ข้าพเจ้าจะไม่ เลิกถอนความคิดที่จะยึดเกาะสิงคโปร์ จะหา ทุนส่วนตัวแทนไปก่อน ขออนุญาตนายพันเอก ฟารกูฮาร เป็นคู่ร่วมคิดช่วยเหลือ รัฟเฟอล ได้ รีบจัดเรือยกไปยังเมืองมะลากา พบกับ ฟารกูฮาร ชี้แจงเรื่องที่จะจัดการ เกาะสิงคโปร์

ให้ฟารุกูฮารุ ริบไปโดยเร็ว ส่วนตัว รัฟเฟอล หาได้ ไปพร้อมกันในครั้งนั้นไม่ เหตุได้รับคำสั่งด่วนจากรัฐบาลอังกฤษในอินเดีย ให้รัฟเฟอลไปยังเกาะสุมาตรา ไกล่เกลี่ยระงับการวิวาท ระหว่าง รายา แห่งแควัน เจบุเดอร์ กับรายาแห่งแควัน เตลักสะมาวิ

เมื่อฟารุกูฮารุ ไปถึงสิงคโปร์ ได้ขึ้นยกพร้อมกับชาวมะลายู ๓๐ คน กับทหารอังกฤษบ้างเล็กน้อย ตำบลที่อังกฤษขึ้นยกขึ้นพักครั้งแรกตรงที่ตั้งศาลารัฐบาล และศาลหลวงเวลานี้ ที่ราบริมนั้น ซึ่งเวลานี้เรียกว่า เอสแปลเนต ปกคลุมไปด้วยหญ้าและพุ่มไม้เตี้ย ๆ เรียกว่าหญ้ากูดู ๆ และต้นการามุนติง

ไม่ไกลจากที่นั้นเท่าใด มีหมู่บ้านตั้งอยู่ในสวนหมาก มะพร้าว มีเรือนหลังใหญ่หลังหนึ่ง คือ เรือนตะมะหงงดาตู ท่านนายพันเอกได้เดินตรวจตามบริเวณนั้น พวกโอรังเลาต์ (ชาวยิปซีทะเล หรือที่เรียกกันในบัดนี้ว่าชาวน้ำ) เห็นคนผิวขาวแล้ว ได้ ไปแจ้งความแก่ ดาตู ตะมะหงง พร้อมด้วยพวกบริวาร มีอาวุธครบมือมาพบกับนายพันเอก

วันนั้นอากาศร้อน แดดร้อนจัด ทั้งสองฝ่ายอาศัยร่มไม้ต้นหนึ่งเย็นที่สนทนา เมื่อทั้งสองฝ่ายได้สัมผัสมือต่อกันแล้ว ดาตู เชิญให้ ไปที่บ้าน นายพันเอก ริบชิงบอกความประสงค์ที่มาพบ ส่งหนังสือของรัฟเฟอล เรื่องขอขึ้นตั้งที่จำหน่ายสินค้า ฟารุกูฮารุ กล่าวว่า เมื่อเราชาวอังกฤษขึ้นตั้งในที่ ท่านจะได้รับความสะดวกมาก พ่อค้าต่างประเทศจะมาค้าขายที่นี่ ท่านจะได้รับผลประโยชน์ส่วนแบ่งรายได้ ไม่น้อย

คำชี้แจงของนายพันเอก เรื่อง จะได้รับ ผลประโยชน์ซ้ำ ๆ ซาก ๆ ทำให้ ใจ ดาตู อ่อนลงมาก แม้ดังนั้นคำตอบแรกของ ดาตู ยอมเพียงแต่ให้ชาวมะลายู ขึ้นตั้ง พูดถ่อมตัวว่าเขาเป็นแต่ผู้แทนดูแลปกครอง หมู่เกาะทั้งหลายเหล่านี้ เป็นสมบัติของสุลต่านมาห์หมุด สุลต่านมีบุตรชายสองคน ๆ หนึ่งชื่อ อัปดุลรามัน และอีกคนหนึ่งชื่อ ฮูเซน หรือคำสามัญเรียกว่า ตนกูลอง เมื่อสุลต่านมาห์หมุด ยังมีชีวิตอยู่ยังหาได้มอบหมาย ตำแหน่งทายาท ให้ ใครไม่ เมื่อสุลต่านถึง อสัญญกรรมลง สุลตานีมารดา จะยก ตนกูลอง ขึ้นเป็นสุลต่าน แต่พวกญาติและหัวหน้าอำมาตย์ จะยกอัปดุลรามัน ขึ้นเป็นสุลต่านตามประเพณี ผู้เป็นพี่

เมื่อ อัปดุลรามัน ทราบว่า มารดาไม่เต็ม

ใจยกตนขึ้นเป็นสุลต่าน จึงได้หนีไปเสียจาก เกาะเรียว[๑] ไปอาศัยอยู่ที่เมืองตรังกานู เวลา นั้น ตนกูลอง อยู่ที่เกาะเรียว คิดจะยกตนขึ้น เป็นสุลต่านแทนบิดา เครื่องยศและดวงตรา สำหรับตำแหน่งสุลตานอยู่ที่ สุลตาน แต่ตกขัดด้วยอำมาตย์กับชาววิลันดา ไม่เห็นด้วย

เมื่อท่านนายพันเอก ได้ ฟัง ดาตู เล่า มาถึงเพียงนี้ ยิม พูดว่า รัฟเฟอล คง จะ จัดการช่วยเหลือ ตนกูลอง ให้เป็นการเรียบร้อย

นายพันเอกเปลี่ยนเรื่องสนทนา ชี้มือถาม ตะมะหงง ถึงเรื่อง ภูเขาที่ แลเห็น ไม่ ไกลจากที่นั้น ว่าเรียกชื่ออะไร ดาตู ตอบว่า ชื่อ บูกิต ลารันกัน แปลว่า ภูเขาหวงห้าม สุลต่าน องค์หนึ่งเคยสร้าง อิสตานา (วัง) บนยอดเขานั้น ไม่ยอมให้คนอื่นขึ้นไปก่อนได้ทรงอนุญาต บนยอดเขามีสระน้ำชื่อ เพนเชอร-ลารันกัน เป็นที่อาบน้ำของสุลต่าน กับพวกนางสนมกำนัล

ต่อนั้น ท่าน นายพันเอก กลับ ย้อน พูดเรื่องการเมือง ที่มานี้โดย คำสั่ง รัฟเฟอล มาปรึกษาเรื่องที่ตนกูลองยินยอมให้อังกฤษขึ้นตั้ง . รัฟ-เฟอล จะช่วยจัดการอุดหนุน ตนกูลอง อย่างไร ท่าน ดาตู ความเห็น ของท่าน ใน เรื่องนี้ ดาตู นิ่งไปครู่หนึ่ง อย่างตรึกตรอง แล้วตอบว่า ข้าพเจ้าอยู่ใต้อำนาจ ตนกูลอง ข้าพเจ้าตกลง ตามความยินยอมนั้น

นายพันเอก พูดว่า เมื่อท่าน เห็นพ้อง ด้วย แล้ว ท่านจะไม่นึกบ้าง หรือว่า หนทางที่ต้องมีลายลักษณ์อักษรต่อกันไว้ ดาตู ตอบเป็นเชิงถามว่า ต้องเป็นลายลักษณ์อักษรด้วยหรือ ถ้อยคำที่ข้าพเจ้าพูดไปว่า ยินยอมเห็นด้วยแล้ว ไม่เป็นการเพียงพอหรือ

นายพันเอก ตอบว่า ธรรมเนียมพวกเรา ชาวอังกฤษ เมื่อทำการเกี่ยวกับบ้านเมือง ต้องมีเป็นลายลักษณ์อักษร และเซ็นชื่อให้ไว้เป็นหลักฐานต่อกัน เพื่อกันการปฏิเสธภายหลัง ทันใดนั้นได้เรียก อินเจเสียงล่าม ให้ร่างและเขียนสัญญา ไม่นานเท่าใดก็แล้วเสร็จ มีใจความว่า ข้าพเจ้า ดาตูตะมะหงง มีความประสงค์อย่างจริงใจ เป็นมิตรกับอังกฤษ ยอม ให้ อังกฤษ ช่วย ปก ครอง เกาะ สิงคโปร์ ยอมให้ตั้งที่พักจำหน่ายสินค้า อังกฤษ จะเกื้อหนุนช่วยเหลือ ตนกูลอง ปกครองเขตต์แคว้นเกาะต่าง ๆ ทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อยึด

---

๑ เกาะนี้ตั้งอยู่ใต้ เกาะสิงคโปร์ มีเนื้อที่ใหญ่กว่าเกาะสิงคโปร์ สองเท่า

ไว้คนละฉะบับ เมื่อลงชื่อในสัญญากันแล้ว นายพันเอกได้สัมผัสมือ ตะมะหงง กล่าวว่า ท่านตะมะหงง ตั้งแต่วันนี้เป็นต้นไป เราทั้งสองฝ่ายจะเป็นสหายชื่อสัตย์ต่อกันและกัน โดยไม่มีวันเสื่อม นายพันเอกเลยถามว่า ตรงไหนจะเป็นที่เหมาะสำหรับปลูกที่พัก ดาตูตอบว่า ที่ตรงนี้เหมาะกว่าที่อื่น ต่อเวลานั้นมา พวกมะลายูได้เริ่มลงมือตัดพุ่มไม้ปรายที่ ภายหลังสามชั่วนาฬิกาล่วงแล้ว การปรายที่พักก็สำเร็จ การขนสิ่งของจากเรือได้เริ่ม ไม่ช้ากะโจมผ้าได้กางออก บ่อน้ำได้ขุดขึ้นหลายแห่ง ตอนกลางคืนอังกฤษได้วางยามตรวจตรา รุ่งขึ้นเสาธงได้ปักขึ้นริมชายหาด ธงอังกฤษได้สะบัดปลิวบนยอดเสา แสดงว่าเกาะนั้นอังกฤษได้เข้าปกครองแล้ว

ชั้นแรกเรื่องอาหารอัตคัดมาก นายพันเอกได้ให้พวกมะลายออกเที่ยวหาซื้อ แต่ก็ได้ไม่พอเลี้ยงกัน ใช้อาหารที่เอามากับเรือพอประทังไป ต้องให้เรือกลับไปลำเลียงสะเบียงอาหารจากเมืองเบนโคเลน

พวกตะมะหงงใช้ปลาเค็มกับสาคูเป็นอาหาร นาน ๆ จึงจะมีเข้ารับประทาน ริมสุไหง (แม่น้ำ) เกลัง มีหมู่บ้านย่อม ๆ อยู่หมู่ละ ๓ หลังบ้าง ๔ หลังบ้าง ๕ หลังบ้าง ๖ หลังบ้าง ๗ หลังบ้าง ๘ หลังบ้าง ๙ หลังบ้าง ๑๐ หลังบ้าง ๑๑ หลังบ้าง ๑๒ หลังบ้าง ๑๓ หลังบ้าง ๑๔ หลังบ้าง ๑๕ หลังบ้าง ๑๖ หลังบ้าง ๑๗ หลังบ้าง ๑๘ หลังบ้าง ๑๙ หลังบ้าง ๒๐ หลังบ้าง ๒๑ หลังบ้าง ๒๒ หลังบ้าง

นายพันเอกเที่ยวตรวจตราตามชายฝั่งและที่ต่าง ๆ อยู่เสมอ ตอนกลางเกาะเป็นป่าสูงทึบ มีต้นไม้เช่นต้นกามูนติง กิลัดอำยอง เมนยิล ปรนกัน ริมฝั่งน้ำตรงที่ตั้งพักข้ามมีหมู่ต้นอาบี—อาบี สูงโดดเดี่ยว

ในเกาะนั้นมีเขาย่อม ๆ อยู่หลายลูก เป็นเขาสูงอยู่ลูกหนึ่งใกล้ลำน้ำ ตรงปากน้ำมีหินอยู่กองหนึ่ง ดูรูปคล้ายศีรษะปลาอีกันตนด๊อก อ้าปาก เรียกว่า ยาตูกาปะลาตนด๊อก พวกโอรังเลาต์กลัวกันนัก กราบไหว้บูชาด้วยดอกไม้และอาหาร

วันแรก ๆ นายพันเอกเดินเที่ยวตรวจตามหาด พบกะโหลกศีรษะและซากกะดูกมนุษย์ทิ้งอยู่เกลื่อนกลาด ทั้งเก่าและใหม่ เป็นซากของพวกเจ้าของเรือที่ถูกปล้น

วันหนึ่ง นายพันเอก พบ ดาตูตะมะหงงชวนขึ้นไปเที่ยวบนเขาลูกสูง ที่ชื่อบูกิตลารันกัน ซึ่งเคยเป็นวังของสุลต่านแต่โบราณ ดาตูปฏิเสธไม่ยอมไป ตอบว่ากลัวยีศาจ เล่าว่าบางคืนได้ยินเสียงฆ้องกลอง เสียงเหมือนคนโห่ร้อง นายพันเอกได้ฟังเล่าก็หัวเราะตอบว่า ฉันอยากเห็นยีศาจ (ฮันตู) ฉันจะขึ้นไปดู

รุ่งขึ้น นายพันเอก พร้อมด้วย พวก ทหาร อังกฤษ และชาวมะลายู พร้อมด้วยปืนใหญ่หนึ่งกะบอก ลากเอาขึ้นไปด้วย พวกมะลายูกลัวไม่น้อยกว่าพวกดาตู แต่ต้องขึ้นไปด้วยความจำใจตามคำสั่ง ปากอ้อนวอนพระอ้าหล่าเรือยขึ้นไป พวกดาตูไม่มีใครตามไป แม้แต่เชิงเขาก็ไม่กรายไปถึง

บนเขามีต้นไม้ใหญ่น้อย ต้นเย็นต้นไม้ชะนิดเตี้ย ๆ เสียมาก เมื่อถึงบนที่ราบยอดเขา นายพันเอกให้ทหารบรรจุปืนใหญ่ ตัวนายพันเอกเองได้จุดชะนวนยิงเป็นพิธี ๑๒ นัด ยกเสาธงชักธงอังกฤษขึ้น เขานี้คือที่ตั้งย่อมแคนนิงเวลาภายหลังต่อมาไม่กี่วัน ที่พักได้ย้ายขึ้นไปอยู่บนเขานั้น

ปรปักษ์ของอังกฤษในการยึดเกาะสิงคโปร์ครั้งแรกไม่ใช่มนุษย์ เป็นสัตว์ ทีแรกคือหนู ตัวโต ๆ เท่าแมว นับด้วยพัน ๆ เวลากลางคืนออกวิ่งเกลื่อนกลาดทั่วไป อาศัยอยู่ในรูใต้ดิน และโพรงผา คืนหนึ่งทหารอังกฤษได้ยินเสียงแมวร้องเหมือนถูกเจ็บ ออกไปดูเห็นหนูยักษ์สัตว์กำลังรุมกันกัดแมว ตามที่พักต่าง ๆ ถูกหนูรบกวนทำอันตรายสิ่งของเสียหายมาก ถึงกับนายพันเอก ต้องออกประกาศรบกับหนู ถ้าใครจับหรือฆ่าหนูได้ตัวหนึ่ง จะให้รางวัล ๑ ซาตูวัง (ซาตูวังเป็นสตางค์ของ

ชาวเส์ปญู เท่ากับราคา ๒ เซนต์ครึ่งสิงคโปร์) เมื่อรบกับหนูซาไป ปรบ์กย์ตะขาบเกิดชุมขึ้น ตัวโต ๆ คนงานและทหารถูกขบกัดเสมอ นายพันเอก ต้องออก ประกาศ อย่าง จับหรือฆ่าหนูอีกคราวหนึ่ง

นายพันเอกวิลเลียม ฟารุกูฮารุ อยู่ที่เกาะสิงคโปร์ประมาณเดือนครึ่ง ตะมะหงง ได้ส่งคนและเรือไปยังเกาะเรียว แจ้งความกับตนกูลอง เรื่องอังกฤษเข้าตั้งและจะช่วยเหลือตนกูลองได้ผ่อนครอบครัว และอพยพมายังเกาะสิงคโปร์ ในปลายเดือนพฤษภาคม พ. ศ. ๒๓๖๒ เสอร์สแตมฟอรุดรัฟเฟอล ได้มาจากเมืองเบนโคเลน สู่เกาะสิงคโปร์ ทำการราชาภิเษก ตนกูลอง ขึ้นเป็นสุลต่าน ทรงนามสุลต่านฮูเซ็นโมหมัทชาห์ ดาตูตะมะหงง เป็นอุปราช มีนาม ดาตูตะมะหงง อปัตุลรามันศริมหาราชา อังกฤษ ได้สร้างวังและที่อาศัยให้ สุลต่าน ที่ตำบล กำปงกลำ

เสอร์ โทมาส สแตมฟอรุด รัฟเฟอล กับนายพันเอกฟารุกูฮารุ ได้ทำหนังสือสัญญากับสุลต่าน และ ตะมะหงง ฉะบับหนึ่งลงวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ. ศ. ๒๓๖๒ ตรงกับวันที่ ๒ เดือนรามาซาน ปี ๑๒๓๔ มีข้อความ ๗ ข้อ เกี่ยวกับการจัดระเบียบปกครองข้อสำคัญอังกฤษ ขอขยายเขตต์เซตเติลเมนทุส์ให้กว้างขวาง ออกไป ตามชายทะเลทางทิศตะวันตก ถึงตำบลตันหยงมาลัง ทางทิศตะวันออกถึงตำบลตันหยงกัตตัง จากฝั่งทะเลเข้าไปในพื้นเกาะทางทิศเหนือ ถือเอาระยะลูกกะสุนปืนใหญ่ตก ให้ตะมะหงง และบริวารย้ายเคหสถานและหมู่บ้าน ข้ามไปอยู่คนละฝั่งลำน้ำ ให้สุลต่าน จัดตั้ง บังฮูลู (ผู้ใหญ่บ้าน) ปกครอง เมื่อมีเหตุการณ์สำคัญให้ ต้องเรียกลูกบ้านประชุม ผลประโยชน์รายได้นอกจากเขตต์ เซตเติลเมนทุส์ให้ สุลต่าน เก็บ ส่วนค่าภาษีสินค้าเข้าออกอังกฤษ เป็นผู้เก็บ ทุก ๆ วันจันทร์ เวลา ๑๐ ก. ท. สุลต่านตะมะหงง เรสิเดนต์อังกฤษต้องไปนั่งประชุมพร้อมกันที่ศาลากลาง ซึ่งเรียกว่า รูมาพิชารา เมื่อมีถ้อยความให้ไปร้องฟ้องชำระกันที่นั้นเสร็จ

รัฟเฟอล ทำสัญญาแล้ว ได้กลับไปจากสิงคโปร์ คงให้นายพันเอก ฟารุกูฮารุ เป็นข้าหลวงประจำรักษาราชการ

แต่ พ. ศ. ๒๓๖๒ ถึง พ. ศ. ๒๓๖๖ พลเมืองได้ทวีจำนวนขึ้นกว่าหมื่น พวกจีน ชะวา สิงหฬ อาหรับ ชาวอินเดียนจากฝั่งโคโรแมนเดล (โจรมณฑล) อพยพเข้ามาตั้งค้าขาย

และเพาะปลูกการกสิกรรม หัตถกรรม อุตสาหกรรม ได้เจริญขึ้นโดยรวดเร็ว สำเภาจีนได้มาติดต่อมากขึ้น ผลประโยชน์รายได้ทวีขึ้นเป็นลำดับ ถนนหนทางและสถานต่าง ๆ ก็ได้สร้างขึ้น

ในต้นเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๓๖๖ รัฟเฟอลได้กลับมายังสิงคโปร์ เวลานั้นฟารูกูฮารูย้ายไปอยู่ที่อื่น มิสเตอร์จอหน ครอเฟอรด มาเป็น เรสิเดนต์ข้าหลวงรักษาการ[๑] รัฟเฟอลได้ ทำสัญญาฉะบับที่สอง กับสุลต่าน ลงวันที่ ๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๓๖๖ มีข้อความว่า ภาษีอากรสมพัตสรทั้งสิ้น อังกฤษเป็นผู้เก็บ เงินเดือนเจ้าหน้าที่อังกฤษยอมเป็นผู้จ่าย ยอมให้เงินเดือน สุลต่าน เดือนละ ๑๓๐๐ เหรียญเสปญ เงินเดือน ตะมะหงง เดือนละ ๗๐๐ เหรียญ สุลต่าน มีสิทธิเก็บภาคไม้แดง รวมทั้งค่าภาษีปากเรือสำเภาจีน เมื่อมีเหตุการณ์อย่างไรเกิดขึ้น นอกเขตต์อังกฤษปกครอง สุลต่านต้องรายงานบอกอังกฤษให้ทราบ ทั้งอังกฤษ รับทำสุเหร่าให้สุลต่านหลังหนึ่ง เป็น การตอบแทน สัญญาฉะบับนี้ ได้มีอายุต่อมา ๙ ปี เศษ เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น ดังจะกล่าวต่อไปนี้

ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๓๖๗ ถึงวันกำหนดจ่ายเงินเดือนตามสัญญา สุลต่านและ ตะมะหงง ได้ส่งคนใช้ไปขอรับเงิน ครอเฟอรดตอบว่า ยังไม่มีเงินจะให้ คนใช้ก็กลับมาบอกเล่า แจ้งเหตุกับ สุลต่าน สุลต่านเมื่อทราบก็นิ่งสงบอยู่ ล่วงเวลามากว่าสามเดือน เงินใช้สอยอัตคัดลง จึงได้ไปหาครอเฟอรด ๆ ต้อนรับเป็นอันดี สุลต่านตั้งแต่ย้ายมาอยู่สิงคโปร์ ทรงพระเจริญพระวรกายโตวันโตคืน แลดูคล้ายกะสอยบรรจุนุ่น รูปสี่เหลี่ยม พระเศียรหลิม พระสุรเสียงแหบห้าว แต่เดิรเร็วว่องไว ผิดกว่าคนอ้วนทั้งหลาย เมื่อต่างคนต่างนั่งเรียบร้อยแล้ว สุลต่านพูดถามว่า ท่านเจ้าเมือง มีเหตุการณ์ขัดข้องอย่างไรจึงไม่จ่ายเงินเดือนให้ข้าพเจ้า ครอเฟอรด ตอบว่า ท่านสุลต่าน ข้าพเจ้าเป็นผู้น้อย การสิ่งไรต้องจัดไปตามคำสั่งผู้มีอำนาจเหนือ

---

๑ นายจอหน ครอเฟอรด ผู้นี้ ที่เข้ามาขอทำหนังสือสัญญากับไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๓๖๕ ในรัชชกาลที่ ๒ กรุงรัตนโกสินทร์ ได้ถูกพ้องว่า กัปตันเรือจำหน่ายสินค้าหนีภาษี และเที่ยวหยั่งน้ำทำแผนที่ แวะตรวจย้อมไทยที่จังหวัดพระประแดง กลับออกไปถึงสิงคโปร์ ได้เป็นข้าหลวงกำกับการ เราเรียกกันว่า การะผู้ดรัสดิน

หนังสือพิมพ์ราษฎร์ไทยเขษม

ด้วยท่าน ลอรด์แอมสเหอรส์ต ข้าหลวงใหญ่ ที่เยงคอล แนะนำแจ้งมาว่า อยากให้ท่านมอบเกาะสิงคโปร์ ให้เป็นสิทธิเด็ดขาดกับอังกฤษ ไม่ต้องแยกย้ายการปกครองให้ลำยาก เมื่อยินยอมตกลงรัฐบาลอังกฤษจะจ่ายเงินเลี้ยงชีพให้แก่ท่าน และตะมะหงง ทุก ๆ เดือน ตามสัญญาของ รัฟเฟอลที่ได้ทำไว้กับท่าน ทั้งรัฐบาล อังกฤษ จะ ให้ เงิน ก้อน ใหญ่ แก่ ท่าน ๓๓๒๐๐ เหรียญ เสปญ ให้ ตะมะหงง ๒๖,๘๐๐ เหรียญ เป็นการตอบแทน นอกจากเงินเลี้ยงชีพทุก ๆ เดือน ครอเฟอรด์ ได้พูดสนับสนนต่อไปว่า เงินก้อนใหญ่นั้นเห็นว่าเป็น มฤดก เพียง พอ สำหรับ บุตรหลาน ของท่านทั้งสอง

เมื่อสุลต่าน และ ตะมะหงง ได้ ฟัง ถ้อย คำ แนะนำของ ครอฟอรด์ จบลง ต่างคนต่างแลดูหน้ากัน ตริกตรองอยู่ครู่หนึ่ง สุลต่าน พูดขึ้นว่า ข้าพเจ้าจะขอตริกตรองสักคืนหนึ่ง รุ่งพรุ่งนี้ข้าพเจ้าจะแจ้งความให้ท่านทราบ ครอเฟอรด์ ตอบว่าดีแล้ว สุลต่านและ ตะมะหงง ก็ลากลับ

ในคืนวันนั้นสุลต่านและตะมะหงง ได้เรียกประชุมบริวาร ปรึกษาและชี้แจงเหตุการณ์ต่าง ๆ รุ่งขึ้น ครอเฟอรด์ ได้รับจดหมายจากสุลต่าน ว่า ยินยอมตามคำแนะนำนั้น ครอเฟอรด์ ได้ส่งสำเนาหัวข้อสัญญา และนัดกำหนดวันเซ็นสัญญา

ต่อมาอีกสองวัน สุลต่าน และ ตะมะหงง ได้มา ยัง ที่ พัก ครอเฟอรด์ ๆ ได้ รับรอง อย่างดี นำไปยังห้องใหญ่ห้องหนึ่ง พร้อมด้วยพนักงานชาวอังกฤษ และมะลายู หลายนาย เมื่อนั่งเรียบร้อยแล้ว ครอเฟอรด์ ถามขึ้นว่า ท่านสุลต่าน ท่านตะมะหงง ท่านเห็นพ้องตามคำแนะนำของข้าหลวงใหญ่แล้วหรือ ทั้งสองโน้มศีรษะ แสดง ความยินยอม ทันใดนั้น ครอเฟอรด์ ได้ลุกจากที่ไป ยังโต๊ะ เขียนหนังสือ ชักลิ้นชัก หยิบเอา หนังสือสัญญา ออก มา คลี่พูดว่า ท่านสุลต่าน ท่านตะมะหงง คอยฟัง ในข้อสัญญามีข้อความดังนี้ ข้าพเจ้าสุลต่านฮูเซ็นโมหมัทซาห์ ผู้เป็นเจ้าเป็นใหญ่เกาะสิงคโปร์ รวมทั้งเกาะใกล้เคียงต่าง ๆ เต็มใจยอมยกเกาะสิงคโปร์ และเกาะใกล้เคียงต่าง ๆ ตลอดทั้งพลเมือง ให้เป็นสิทธิแก่อังกฤษๆจะตอบแทนยอมให้ เงิน ก้อนใหญ่ แก่ สุลต่าน ๓๓,๒๐๐ เหรียญ ให้กับ ตะมะหงง ๒๖,๘๐๐ เหรียญ จะจ่ายเงินเลี้ยงชีพ เป็น รายเดือนให้กับ สุลต่าน เดือนละ ๑๓๐๐ เหรียญ ให้ ตะมะหงง เดือนละ ๗๐๐ เหรียญ จนตลอดชีวิต แต่

ส่วนเงินก้อนใหญ่นั้น รัฐบาล อังกฤษ จะจ่ายให้ต่อเมื่อ สุลต่าน และ ตะมะหงง ออกไป อยู่ ที่ อื่น นอกเขตต์แควันสิงคโปร์ ต้องตัว สุลต่าน หรือ ตะมะหงงเป็นผู้รับเงินเอง เมื่อยังมีชีวิต อยู่ จะมอบหมายหรือทำพินัยกรรมให้ผู้อื่นรับแทนไม่ได้

เมื่อ ครอเฟอรฺด ได้อ่านให้ฟังแล้ว ทั้งสองฝ่ายได้ลงชื่อประทับตราเป็นสำคัญ สัญญานั้นลงวันที่ ๒ สิงหาคม พ. ศ. ๒๓๖๗ นับว่าเกาะสิงคโปร์และเกาะ ใกล้เคียง ต่าง ๆ ได้ถูกขายให้กับอังกฤษ ตั้งแต่วันนั้นเป็นต้นมา

ภาย หลัง สุลต่าน และ ตะมะหงง ได้ เซ็นสัญญาแล้วได้ห้าวัน ครอเฟอรฺด ได้ มีคำสั่งให้ พนักงาน ชาว มะลายู เที่ยว ตีฆ้อง ร้อง ป่าว (ปะกุลซานัง) ตามหมู่และละแวกบ้านต่าง ๆ ว่า ตั้งแต่นี้ต่อไปกฎหมายข้อบังคับต่าง ๆ ตลอดการบังคับบัญชาปกครอง อังกฤษเป็นผู้จัด สุลต่าน และ ตะมะหงง ไม่มีอำนาจเกี่ยวข้องกับการปกครองบ้านเมืองต่อไป

เมื่อ สุลต่าน และ ตะมะหงง ได้ทราบความดังนั้น ได้ทอดกายลงดุจคนที่ถูกมัดมือมัดเท้า ต่อมาไม่นานเท่าใด สุลต่าน และ ตะมะหงง ก็ขอรับเงินก้อนใหญ่จากอังกฤษ เนรเทศตัวเองและครอบครัวไปอยู่ยังเมืองมะลากา จนสิ้นชีพที่เมืองนั้น

อัปดุลลาห์บินหะยี อัปดุลกาเดอร์ ได้แต่งเป็นภาษิตกล่าวไว้ว่า

“ผู้ใดทำการไปโดยรีบร้อน ปราศจากความตรึกตรองให้รอบคอบ ย่อมนำผลเสียหายมาสู่ตน ต้องเสียใจเมื่อภายหลัง”

สำมะโนครัวญี่บุ่นทวีบี๋ละล้าน

สำมะโนครัวประเทศญี่บุ๋นปรากฏว่า ทวีขึ้นบี๋ละล้านคน ซึ่งแปลว่ามีปากท้องจะต้องเลี้ยง, มีเสื้อผ้าจะต้องให้นุ่งห่ม, และมีบ้านเรือนสำหรับให้อยู่, เพิ่มขึ้นบี๋ละล้านชีวิต ในเวลานี้ประเทศญี่บุ๋นก็มีสำมะโนครัวประมาณเกือบ ๗ เท่าของประเทศสยาม หรือครึ่งหนึ่งของ ส. ป. ร. อเมริกา นับฉะเพาะในประเทศญี่บุ๋นแท้ ๆ ไม่นับญี่บุ๋นที่ไปอยู่นอกประเทศ ประเทศญี่บุ๋นไม่โตกว่าสยาม เพราะฉะนั้นผู้คนจึงคับคั่ง หาที่รกร้างว่างเปล่ายาก

ว่าถึงการอยู่กินอย่างสมัยนี้ ถ้าประเทศสยามมีคนทวีขึ้น ๗ เท่า เข้าก็จะไม่พอกันกิน อย่าว่าแต่จะส่งไปขายต่างประเทศ ญี่บุ๋นได้แก้ไขวิธีเพาะปลูกให้ถูกต้องตามวิทยาศาสตร์มากขึ้น ได้ผลทวีขึ้น ถึงกะนั้นก็ยังต้องซื้อธัญญาหารจากต่างประเทศบี๋ละมาก ๆ มีซื้อเข้าจากสยามเป็นต้น

ยังนี้มีความลำบาก เกิดขึ้นใหม่ในระหว่างเวลาที่การค้าขายผิดเคือง คือ ความลำบากที่แผ่นดินญี่บุ๋นไม่สามารถเลี้ยงคนญี่บุ๋นที่ทวีจำนวนให้ได้ความอิ่มหนำสำราญเพียงพอ กับจำนวนคนไม่มีงานทำ ซึ่งเป็นคนแร้นแค้นต้องให้รัฐบาลเอาธุระ มีจำนวนมากขึ้นทุกที นายซิวยิโอ นาคาโน ให้สถิติในหนังสือข่าวโตกิโอสุตรานสุแปซิฟีคว่า เดี๋ยวนี้มีคนไม่มีงานทำในประเทศญี่บุ๋น ถึง ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน ทั้งคณะรัฐบาล และคณะโต้แย้งรัฐบาลยังไม่มีทางที่จะแก้ไขความเดือดร้อนข้อนี้ให้ตกได้

ในบี๋หนึ่ง ญี่บุ๋นทำนาได้เข้า ๖๐,๐๐๐,๐๐๐ โกกู (เท่ากับ ๗๕,๐๐๐,๐๐๐ หาบ) เขาใช้สำหรับทำเหล้าสาเกเสียส่วนหนึ่ง นอกนั้นบริโภคเป็นอาหารอย่างเรา ส่วนเข้าที่ญี่บุ๋นขาด ต้องซื้อต่างประเทศในบี๋หนึ่ง ๆ นั้นก็ราวเท่ากับส่วนที่เอาไปทำเหล้าสาเกเสียเดี๋ยวนี้ญี่บุ๋นกำลังพยายามจะทำนาให้พอกินโดยให้เนื้อที่นาเท่าเก่าทำการเพาะปลูกได้ผลมากกว่าเก่า รัฐบาลได้ห้ามการซื้อเข้าต่างประเทศแล้ว ขาดเท่าไรจึงจะอนุญาตให้ซื้อเพียงเท่านั้น แต่ปัญหาเรื่องสำมะโนครัวทวีมากนี้เข้ามาเป็นอุปสรรค ซึ่งจะให้อาหารไม่พอคนกินอยู่เสมอ เพราะคนมากเข้าบ้านเรือนก็ต้องมากขึ้นด้วย ทำให้เหลือที่ดินสำหรับ

ทำการเพาะปลูกน้อยไป

แต่ก่อนนี้ญี่ปุ่น เข้าไปตั้ง ทำกินใน ส. ป. ร. อเมริกา มาก กรรมกร ญี่ปุ่นเข้าไป ประมูล กรรมกรอเมริกัน จนรัฐบาลแห่งอเมริกา ต้อง ออกกฎหมายห้ามไม่ให้ คนนอก เข้าเมือง นอกจากที่อนุญาต เป็นเหตุให้ญี่ปุ่นโกรธ เคืองมาก แต่ลงปลายก็เถียงไม่ขึ้น บัดนี้ชาวญี่ปุ่นยังมีที่ทะลักเข้าไปในอเมริกาใต้ เช่น บราซิล เป็นต้น แต่ก็ยังหวั่นใจอยู่ว่า อาจจะถูกห้ามได้สักวันหนึ่งเหมือนกัน บางคณะมีความเห็นว่า ญี่ปุ่น ควรพาเงินไปลงทุนในอเมริกาใต้ ให้มาก ๆ เพื่อก่อให้เกิดงานสำหรับคนญี่ปุ่นไปทำร่วมกับชาวพื้นเมือง แต่การจะหาทุนมาก ๆ เช่นนั้นก็ไม่ใช่ของง่าย จึงปรากฏในรายงานฉะบับหนึ่งว่า

"กรรมการ พิจารณา เรื่อง สำมะโนครัว และเรื่องอาหาร แห่งกรุงโตกิโอ บางท่าน แนะนำให้ ส่งคน ไม่มี งานทำ ไป ยัง อเมริกาใต้ และ เกาะเซาท์ซีส์ *South Seas* แต่การส่งคนไปโดยไม่มีเงินทุน เข้าไป หนุนให้ เกิดงานทำเพียงพอ ได้ทำ ความ ลำบาก ขึ้นแล้วในอเมริกาใต้ ส่วนที่เซาท์ซีส์เขาก็ประกาศออกมาแล้วว่า ในเวลานี้ยังไม่สามารถรับคนญี่ปุ่นที่ไม่มีงานทำอีกได้"

การจะส่งคนเข้าไปยัง แมนจูเรีย และมองโกเลีย ในประเทศจีนนั้น ก็เป็นการยากเสียแล้ว เดี๋ยวนี้มีญี่ปุ่นอยู่ใน แคว้นทั้งสองนั้นประมาณ ๓๐๐,๐๐๐ คน เท่านั้น แต่จีนที่ไหลเข้าไปสู่ แมนจูเรีย และกำลังกะเพื่อมลึกต่อ ๆ เข้าไปอีก นับว่า เป็นจำนวนตั้ง ๕ ล้าน ๑,๕๐๐,๐๐๐ คน มีข่าวปรากฏในหนังสือข่าวฉะบับหนึ่งว่า

"การที่จีน พากัน ทุ่มเท เข้าไป ยัง แคว้นแมนจูเรีย นั้น เนื่องด้วยยุทธภัย และ ภัยเกิดแต่ธรรมชาติคุกคาม และ มนุษย์ด้วยกันเอง คุกคาม ในแถบลุ่มแม่น้ำเหลือง อันกว้างขวาง คนจึงพากันหนีจากร้อนไปพึ่งเย็น แม่น้ำเหลืองอันใหญ่โต มโหฬารนี้ เมื่อถึงคราวแล้งไม่มีน้ำมาหล่อเลี้ยงไร่นาตลอดสองฝาก ก็เกิดทุพภิกขภัยใหญ่หลวง หรือเมื่อมีฝนชุกเกินไป น้ำก็ท่วมบ้านเรือนไร่นา พังทะลายย่นยับหมด (เราเคยได้ยินข่าว กำแพง กั้นน้ำ พังบ่อย ๆ) และพินดินในลุ่มแม่น้ำเหลือง (ถ้าจะเปรียบก็เหมือนลุ่มน้ำเจ้าพระยาตอนเหนือปากน้ำโพขึ้นไป ที่เย็นที่สูง ๆ ต่ำ ๆ ไม่แบนราบเหมือนตอนใต้ ที่เช่นนั้น) ที่ไหนต่ำน้ำก็เทมาแรง และท่วมลึก เป็นอันตรายแก่ชีวิตคน และสัตว์ได้มาก ๆ

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย

“พวกจีน ที่ไปจาก ลุ่มแม่น้ำเหลือง เข้าไปยังแมนจูเรีย และ มองโกเลีย ไม่ต้องข้ามทะเลมา เหมือน ญี่ปุ่น ที่มาจาก ประเทศ ของตัว นอกจากนั้น กรรมกรจีนกินถูกอยู่ถูกกว่ากรรมกรญี่ปุ่น เขาอาจกินเข้าโภชน์ราคาถูก ๆ ต้ำเป็นแป้ง ผะสมกับน้ำ โดยไม่ต้องเหยาะเกลือหรือน้ำตาลก็ได้ วันหนึ่งเพียงราคา ๒ เซนต์ กินอีม เสื้อผ้าและที่อยู่ เขาก็ไม่เลือก เขาเคยอดทนต่อความลำยาก สมบุกสมบัน มาแล้ว และ เขาจะทำ งานได้ อย่างหนัก โดย รับค่าจ้างเพียงวันละ ๑๕ เซนต์ เท่านั้น แต่กรรมกรญี่ปุ่นอย่างน้อย จะต้องกิน วันละ ๑๕ เซนต์ จึงจะแข่งกับกรรมกรจีนได้ นอกนั้นยังต้องการเสนาสนะ และ เสื้อผ้าให้ เพียงพอ อีก จึงจะสามารถ ยังชีวิตให้อยู่ เย็นสุข และ ทำงานหนักสู้จีนได้ ซึ่งแปลว่าจะต้องเรียกค่าจ้างแพงกว่ากรรมกรจีน เพราะฉะนั้นผู้จ้างก็พอใจจ้างกรรมกรจีน มากกว่า กรรมกร ญี่ปุ่น นั่นว่ากรรมกรจีน ทำงานได้มาก กว่ากรรมกร ญี่ปุ่นด้วย.”

ในประเทศญี่ปุ่นคนขอทานกำลังจะมากขึ้น การออมกำเนิดก็ยังไม่ใช้กัน จำนวนคนเกิดจึงยังมากมายอยู่ บางคณะแนะนำให้ส่งญี่ปุ่นเข้าไป ใน ไซบีเรีย ตะวันออก ถึง จะ เย็นประเทศหนาวกว่าญี่ปุ่น ก็เย็นทำเลหาปลาดีแห่งหนึ่ง แต่ปัญหาก็มีอยู่ว่า ดินแดนเย็นของ รุสเซีย รัฐบาลโซเวียต จะยอมให้ญี่ปุ่นเข้าไปอยู่หรือไม่ยังไม่แน่ นอกจากนั้นประเทศญี่ปุ่นเองอาจไม่พอใจ เพราะกลัวชาวญี่ปุ่นจะไปติดโรคบอลเชวิคมาก็เย็นได้

สรุปความว่า รัฐบาล ญี่ปุ่น และ ประชาชนญี่ปุ่น ทั้งหมด ยังแก้ ปัญหา เรื่อง คนไม่มีงานทำนี้ไม่ตก และ ปัญหานี้ยิ่งหนักหน้าขึ้นทุกวัน เพราะจำนวนคนทวีขึ้นรวดเร็ว สำหรับที่ดินอันน้อย คือหมู่เกาะที่เรียกว่าประเทศญี่ปุ่นนั่นเอง

ควรจะกล่าวด้วยว่า การส่งญี่ปุ่นเข้ามายังประเทศสยามก็มีผู้ดำริเหมือนกัน แต่ประเทศสยามยังไม่เหมาะ ที่กรรมกรญี่ปุ่นจะมาถางป่า ให้เย็นไร่นาพอควรแก่อาชีพที่จะให้ความสุขแก่เขาได้ เพราะการคมนาคมและการบำรุง ท้องที่ ตาม ชนบท ของ เรา ยัง ไม่พอ ความดำรินั้นจึงเงียบไป แต่สัญญาทางพระราชไมตรีได้เขียนไว้แล้วว่า ญี่ปุ่นจะเข้ามาอยู่และเย็นเข้าของบ้านเข้าของเรือนที่ไหน ๆ ในประเทศสยามก็ได้ มีอีกเสียงหนึ่งกล่าวว่า สยามร้อนจัดเกินไป คนญี่ปุ่น จะอยู่อย่าง จริงจังไม่ได้ จะอยู่อย่าง สองสามปี กลับไป เย็ยม

บ้านเมืองเอาอากาศหนาวครั้งหนึ่ง คนชั้นกรรมกรก็ทำหาได้ไม่

เมื่อโอกาสทางส่งคนล้นเมืองเข้าไปทำมาหากินณต่างประเทศ ยังไม่อำนวยผล การบำบัดความยากแค้นในเรื่องมากปากมากท้องและคนไม่มีงานทำ ก็จำจะต้องแก้ไปในเชิงเศรษฐกรรม คือหางานให้คนทำในประเทศญี่ปุ่นนั้นเอง ญี่ปุ่นมีลำน้ำที่ไหลเชี่ยวมากสายถ่านหินก็ไม่เลวนัก รัฐบาลจึงกำลังคิดจะขยายอุตสาหกรรมหางานให้คนเหล่านั้นทำไหน ๆ เวลานี้ประเทศญี่ปุ่นก็เข้าถึงวัยอุตสาหกรรมแล้ว การแก้ปัญหานี้ด้วยวิธีเศรษฐกรรมทำให้ญี่ปุ่นเป็นประเทศมีอุตสาหกรรมเป็นปึกแผ่นเสียทีเดียว จึงเป็นการยิงนกสองตัวด้วยกะสุนลูกเดียว

เป็นต้นว่าแรงไฟฟ้าที่ใช้อยู่เดี๋ยวนี้เปลี่ยนให้เป็นใช้แรงน้ำ ราคาจะถูกลงอีก กับการถมที่ชายฝั่งทะเลกั้นเขื่อนกันน้ำในบางแห่งที่เหมาะจะทำได้ แล้วแบ่งที่เหล่านี้ขายให้แก่ราษฎร อื่นเกาะฮอคไคโดและสะฆะเลียนทางเหนือก็ยังจะจุคนได้มากกว่านี้ ถ้าได้ขยายตั้งอุตสาหกรรมในที่นั้น ๆ เมื่อญี่ปุ่นได้ขีดแผ่นในทางอุตสาหกรรมดีแล้ว แทนที่จะส่ง “กรรมกรดิบ” ไปยังต่างประเทศ ก็จะได้ส่งกรรมกรมีฝีมือในทางอุตสาหกรรมออกไปแข่งกับเขาในที่ต่าง ๆ ได้ อันที่จริงสำมะโนครัวก็นับเป็นสมบัติของชาติส่วนหนึ่ง การทำอุตสาหกรรมต้องการแรงงานมากกว่าอย่างอื่นเมื่อได้ขยายอุตสาหกรรมให้เต็มที่เข้าแล้ว ปัญหาเรื่องคนล้นประเทศอาจตกไปเองก็ได้ คือเท่ากับไม่ล้น และไม่ต้องคิดถึงส่งคนออกไปต่างประเทศเช่นเดี๋ยวนี้ อีกประการหนึ่งเมื่อถึงเวลานั้นเข้า สำมะโนครัวก็จะไม่ทวีมากมายเหมือนเดี๋ยวนี้ เพราะการออมกำเนิดคงจะมาถึงเข้าวันหนึ่งเป็นแน่ ดังเช่นได้มาถึงเข้าแล้วในยุโรปและอเมริกา

แต่ประเทศญี่ปุ่นทุกวันนี้ เข็มแห่งการอุตสาหกรรมยังชี้ตรงข้าม คือฐานะกรรมกรกำลังทรุดลง หนังสือข่าว ซูไค โชคะโย ชิมโพ กล่าวว่า

“จำนวนกรรมกรไม่มีงานทำ เรายังบอกอย่างแท้จริงไม่ได้ เพราะพวกที่มาแสวงหางานณสำนักนายหน้ากรรมกร ยังเป็นพวกมีความรู้ต้องการงานออฟพีศอยู่มาก แต่ตามจำนวนโรงงานซึ่งต้องปิดลงบ่อย ๆ ด้วยเหตุต่าง ๆ จำนวนกรรมกรที่ไม่มีงานทำคงจะทวีขึ้นไม่ใช่น้อย เพื่อการช่วยเหลือชาวบ้านนอกที่เข้ามาหางานในกรุง รัฐบาลแนะนำ

ให้กลับไปหากินตามภูมิลำเนาเดิม จะได้อาศัย กำลังถูกเข้าเช่นนั้นอยู่แล้วมากขึ้นทุกที ญี่ปุ่น
กำลังญาติมิตร ผู้เต็มใจกลับไปรัฐบาลจัดการ ก้าวหน้าก่อนถึงก่อน เขาลงรูปอารยธรรมใหม่
ให้ได้รับลดหย่อนค่าเดินทาง หรือที่ไม่มีเงิน ได้สำเร็จ เอาตัวรอดทางเศรษฐกิจบั้จจุบัน
จะเสียเลยรัฐบาลก็ออกให้ ถ้าหากว่าบ้านนอก ได้แล้ว ถึงมีคนจนมากก็มีเศรษฐีมาก เพราะ
ยังมีงานให้คนเหล่านี้ทำก็ยังเย็นการดีอยู่ เงินทองได้ไหลจากที่กลาดเกลื่อนไปเข้ารวม
แต่ความจริงบ้านนอกก็แร้นแค้นอยู่เหมือนกัน อยู่เย็นกอง ๆ ผิดกับแต่ก่อนซึ่งเงินทองแม้
ชาวชนบทของญี่ปุ่นไม่ว่าในสมัยใดตลอด ไม่มากก็กระจายอยู่ทั่วไปทุกบ้านช่อง
ประวัติการของประเทศญี่ปุ่นไม่เคยยากจน
ข้นแค้นเหมือนเวลานี้”

เผอิญเวลานี้เย็นคราวยากแค้นของโลก
การค้าขาย นับเย็นพิเศษผิดจากปกติ ญี่ปุ่น
ซึ่งเย็นประเทศอุตสาหกรรมจึงถูกกะทบกระ-
เทือนมาก ทั้งดินฟ้าอากาศก็เข้าช่วยกระหน่ำ
ด้วย เช่นแผ่นดินไหวนครโตเกียวและ
โยโกฮามาถล่มเสียหายมากมาย เมื่อวันที่ ๑
กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๖ เย็นเหตุให้ต้อง
สร้างเมืองใหม่เปลืองทุนทรัพย์มาก ปัญหา
เรื่องปากท้องจะต้องเลี้ยงมากขึ้น คนไม่มี
งานทำทั่วขึ้น จึงเสนอหน้าเด่นชัดขึ้นมาเย็น
ปัญหาเร่งร้อนให้รัฐบาลขบ

พิษของเงินกำลังทำยุ่ง แต่ก่อนนี้ชาว
บ้านนอกร่ำรวยได้โดยไม่ต้องมีเงินใช้มาก
ทำนอง “ในน้ำมีปลา ในนามีเข้า” ของพ่อ
ขุนรามกำแหงแห่งกรุงสุโขทัยโบราณ หรือ
ของบ้านป่าชายแดนของเราทุกวันนี้ แต่สมัยนี้
ทุกสิ่งมีราคา ไม่มีเงินซื้อก็อด ความ
สมบูรณ์ตามธรรมชาติ แต่โบราณจึงกลายเย็น
ความยากจน เพราะเศรษฐกิจเข้ามาบังคับ เช่น
ทุกวันนี้ อันนี้ชาวเราก็เข้าใจดี เพราะเราเองก็

ก.ร./ท.พ.

ในมหายาน มักมีเรื่องพระพุทธเจ้าแปลก ๆ เช่น ในเรื่องไคเก็ก ซึ่งกล่าวด้วยการสร้างฟ้าและดิน ว่าเมื่อยังไม่มีโลก พระศากยมุนีพุทธเจ้า ตรัสให้คนต่อเปงชาน้ำไปเจาะฟ้าและดินสร้างเป็นโลกขึ้น; ในเรื่องไซอิ๋วว่า พญาลิงชื่อเห้งเจีย ขึ้นไปรุกรานแดนสวรรค์ ซึ่งเป็นที่สถิตของเง็กเซียงฮ่องเต้ ทวยเทพและพวกเซียนปราบเห้งเจียไม่ได้ ต้องร้องถึงพระศากยมุนีพุทธเจ้า มีพระอานนท์เป็นปัจฉาสมณะเสด็จมาปราบ เมืองสวรรค์ของเง็กเซียงฮ่องเต้จึงเป็นปกติสุข; ในลังกาวตารสูตร พระศากยมุนีพุทธเจ้า เสด็จไปเทศนาโปรดทศกัณฐ์ณลงกาทวีป. แต่อย่างไรก็ตาม ท่านผู้รจนาเรื่องนั้น ๆ ย่อมกล่าวถึงพระองค์ด้วยความเคารพเป็นที่ตั้ง

บัดนี้ ได้พบพระสูตรใหม่อีกเรื่องหนึ่ง ดังจะกล่าวสู่กันฟังต่อไปนี้.

เสถียรโกเศศ

กรุงเทพ ฯ
กันยายน ๒๔๗๓

ภาคหนึ่ง บนดิน

หนึ่ง

พระพุทธเจ้าเสด็จกลับเบญจคีรีนคร

"ข้าพเจ้าได้สดับมาอย่างนี้: สมัยหนึ่ง เมื่อพระผู้มีพระภาคพุทธเจ้าเสด็จลงมาตรัสในมนุษยโลกแล้ว และถึงวาระอันควรจะเสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน, พระองค์ได้เสด็จสู่ที่จาริกไปในคามนิคมชนบทราชธานีต่าง ๆ แห่งแคว้นมคธจนบรรลุกรุงราชคฤหมหานคร."

ข้อความในพระสูตรเบื้องต้นนี้

◎ ◎ ◎

ขณะพระองค์เสด็จมาใกล้เบญจคีรีนครคือราชคฤห เป็นเวลาจวนสิ้นทิวาวาร. แดดในยามเย็นกำลังอ่อนลงสู่สมัยใกล้วิกาล ทอแสงแผ่ซ่านไปยังศาลิเกษตร และลิ่วเห็นเป็นทางสว่างไปทั่วประเทศสุดสายตา ดูประหนึ่งมีหัตถ์ทิพย์มาปกแผ่อำนวยสวัสดิ์ เบื้องบนมีกลุ่มเมฆเป็นคลื่นซ้อนซับสลับกันเป็นทิวแถว ต้องแสงแดดจับเป็นสีระยับวะวับแวว ประหนึ่งเอาทรายทองไปโปรยปราย เลื่อนลอยลิ่ว ๆ เรย ๆ รายลงจดขอบฟ้า. ชาวนาและโคกี่ต่างพากันคุ่ม ๆ เมื่อยล้าด้วยตรากตรำทำงาน เดินกลับเคหสถานเห็นไร ๆ. เงาหมู่ไม้อันโดดเดี่ยวอยู่กอเดียว ก็ยืดยาวออกทุกที ๆ มีขอบปริมณฑลเป็นรัศมีแห่งสีรุ้ง. อันกำแพงเชิงเทินย่อมปราการที่ล้อมกรุง รวมทั้งทวารบกทางเข้านครเล่า มองดูในขณะนั้นเห็นรูปเค้าได้ชัดถนัดแจ้งดั่งว่านิรมิตไว้ มีสุมทุมพุ่มไม้ดอก ออก ดก โอบอ้อมล้อมแน่นเป็นขนัด. ถัดไปเบื้องทิวเขาสูงตระหง่าน มีสีในเวลาตะวันยอแสงปานจะฉาย เอาไว้เพื่อแข่งกับแสงสีมณีวิเศษ มีบุษยราค บัณฑรวรรณและก่องแก้วโกเมน แม้รวมกันให้พ่ายแพ้ฉะนั้น.

พระตถาคตเจ้าทอดพระเนตรภูมิประเทศดั่งนี้พลางรอพระยาทยุคลหยุดเสด็จพระดำเนิร มีพระหฤทัยเปี่ยมด้วยโสมนัสสอินทรีย์ในภูมิภาพที่ทรงจำมาได้แต่กาลก่อน เช่นยอดเขากาฬกูฏ ไวบูลยบรรพต อิสิคิลิ และคิชฌกูฏ ซึ่งสูงตระหง่านกว่ายอดอื่น. ยิ่งกว่านี้ ทรงทอดทรรศนาเห็นเขาเวภาระ อันมีกระแสธารน้ำร้อน, ก็ทรงระลึกถึงคูหาใต้ต้นสัตตบรรณ อันอยู่เชิงเขานั้น, ว่าเมื่อพระองค์ยังเสด็จสัญจรร่อนเร่แต่โดยเดียว แสวงหาพระอภิสัมโพธิญาณ

ได้เคย ประทับ สำราญ พระอิริยาบถ อยู่ ใน ที่นั้น เป็นครั้งแรก ก่อนที่จะเสด็จออกจากสังสารวัฏฏ์ เข้าสู่แดนศิวโมกษปรินิพพาน.

สมัยเมื่อล่วงแล้วแต่ปางหลัง ครั้งยังมีพระชนมายุอยู่ในพระเยาวกาล เมื่อพระเกศายังดำเป็นมันขลับ เสวยอิฐารมณ์ผ่องมต่อความบันเทิงสุขโดยอุดม อันควร แก่ผู้อยู่ใน วัยหนุ่มนั้น, พระองค์ยังทรงสละสรรพสุขศฤงคารเสียได้แล้ว เสด็จออกจากพระราชสกุลวงศ์แห่งศากยชนบทในอุตตรประเทศ เข้าสู่เขตต์ลุ่มน้ำแม่คงคา บรรลุถึงเชิงเวภารบรรพตอันสูงลิ่ว ได้เสด็จประทับอยู่ที่นั้นเป็นปฐมกาลตลอดเวลาได้ช้านาน และเสด็จภิกขาจารในกรุงราชคฤห์ทุกบุพพัณหเวลา.

สมัยนั้น และในคูหานั้น พระเจ้าพิมพิสารท้าวพญาแห่งมคธราษฎร์ได้ เสด็จ มาเฝ้าเยี่ยมพระองค์ ทรงอ้อนวอนอัญเชิญเสด็จให้กลับคืนแคว้นศากยะ เพื่อเสวยความสุขแห่งโลก. แต่พระตถาคตมิทรงหวั่นไหว กลับประทานพระธรรมเทศนา, จนพระเจ้าพิมพิสารบังเกิดความเลื่อมใสศรัทธาในพระสัทธรรม ต่อมาได้เป็นอุบาสกสำคัญของพระพุทธองค์เจ้า.

นับแต่นั้นมาจนถึงเวลาที่กล่าวนี้ ล่วงได้ ๕๐ ปีบริบูรณ์แล้ว ระวาง ๕๐ ปีนั้น มิใช่จะเพียงทรงเปลี่ยนแปลงพระองค์ จากความเป็นผู้แสวงหาความจริง จนได้ตรัสรู้พระสัมโพธิญาณ, ยังทรงบันดาลให้ความมิความเย็นแห่งสังสารโลก เปลี่ยนแปลงไปด้วย. อดีตกาลเมื่อเสด็จประทับ อาศัย อยู่ในถ้ำ ใต้ต้นสัตตบรรณ ครั้งกระโน้น ถ้าเทียบกับครั้งกระนี้ ดูผิดกันห่างไกลนักหนา. ครั้งกระโน้น พระองค์เป็นผู้แสวงหาความหลุดพ้นทุกข์, ต้องต่อสู้กับกิเลสมารอันหนาแน่น, ต้องกระทำทุกกรกิริยา ซึ่ง มนุษย์อื่นที่แกล้วกล้าสามารถก็ย่อท้อทำไม่ได้, จนภายหลังทรงเห็นแจ้งซึ่งสังสารทุกข์ เสด็จออกจากทุกข์แล้ว ได้ตรัสเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า. อันความเป็นไปของพระองค์ครั้งกระโน้น ตลอดมาจนครั้งกระนี้ ก็เหมือนดั่งกลางวันในฤดูฝน พอรุ่งเช้ามีแสงแดดแผดจ้า, แล้วนภากาศพะยับอับแสง, เกิดพายุแรงพัดคะนองก้องสะท้านซ่านด้วยเม็ดฝน; ครั้นแล้ว ท้องฟ้าก็หายมืดมนกลับสว่างสงบเงียบ, มีวิเวกเหมือนภูมิประเทศในยามเย็นที่กล่าวแล้ว, จนกว่าพระอาทิตย์จะอัสดงคิงหายไปในขอบฟ้า.

อันว่าพระอาทิตย์จะอัสดงลงฉันใด, สำหรับพระตถาคตในขณะนี้ก็มีฉันนั้น พระองค์ได้ทรงสั่งสอนเวไนยสัตว์ให้เห็นแจ้งซึ่งกองทุกข์,

หอสมุดแห่งชาติ หนังสือพิมพ์ไทยเขษมรัชกาล

ทรงแสดง พระธรรมอัน แท้จริง ให้แจ้งประจักษ์, และ ประทาน หลัก ความ หลุดพ้น จาก ทุกข์แก่มนุษยนิกรทั่วโลกธาตุ; มิบริษัทสี่เป็นผู้สิ้นศาสโนวาท เผยแผ่พระธรรมของพระองค์ให้แพร่หลาย และประพฤติปฏิบัติด้วยกายวาจาใจ รักษาไว้ตลอดจิรกาลาวสาน.

แม้เมื่อพระองค์เสด็จประทับยืนอยู่ ขณะนั้น, ก็ได้ทรงจินตนาการอันเกิดขึ้น ด้วย พระปรีวิตก ถึงที่ได้เสด็จมาโดดเดี่ยวตลอดวัน ว่า "ถึงเวลาแล้ว ในไม่ช้าเราก็จะละสังสารนี้ไป คือ สังสาระ ซึ่ง เรา ได้ ถ่าย ถอน ตน หลุด พ้น แล้ว ตลอดจนยังผู้ที่มาใน ภายหลังให้ หลุดพ้น ด้วย แล้วเข้าสู่ความดับสนิทด้วย อำนาจ แห่ง ปรินิพพานธาตุ."

พระตถาคตทอดทรรศนาการภูมิประเทศอันแผ่ไพศาลอยู่ณะเพาะพระพักตร์ แล้วตรัสว่า "ดูก่อน ราชคฤหอันเป็นนครแห่งเขญจคิรี มีปริมณฑล งดงามตระการ อุดมด้วยนาศาลีและมหาศิงขร อันน่าเยักยานหฤทัย เราได้แลดูในครั้งนี้เป็นปัจฉิมทรรศนาการ;" ตรัสแล้วก็ยังประทับอยู่ณที่นั้น, จนภูมิประเทศที่ค่อยเลือน ๆ ลงในยามเย็น คงเหลือให้เห็นเด่นชัดแต่อุดมสถานอยู่สองแห่ง ที่ต้องแสงแดดดั่งดาดด้วยทองคำ. แห่งหนึ่งคือปราสาทของพระเจ้าพิมพิสาร, เมื่อพระพุทธองค์ยังทรงอยู่ในวัยเป็นภิกษุหนุ่ม ซึ่งยังไม่มีใครรู้จัก ได้เคยเสด็จผ่านไปทางนั้น, พระเจ้าแห่ง แคว้นมคธ คือพญาพิมพิสาร ทอดพระเนตรเห็นพระองค์เป็นครั้งแรก โดยเหตุที่พระองค์มีพระลักษณาการดั่งสิหดำเนิร. สถานที่อีกแห่งหนึ่ง คือ ยอดหลังคาเทวสถาน ซึ่งแต่ก่อน ๆ มา เมื่อพระองค์ยังมิได้ประทานพระธรรมเทศนาแก่มนุษยนิกรให้พ้นจากทารุณพิธี เคยเป็นสถานที่พลีชีวิตสัตว์อันหาความผิดมิได้ นับจำนวนเป็นพัน ๆ เพื่อบูชายัญเทวรูปที่ในนั้น. ขัดเดี๋ยวใจยอดปราสาทและ ยอด หลังคา เทวสถาน ก็ เลือน หาย เข้า สู่ความมืดแห่งสายัณหสนธยา. ขณะนั้น ได้ทอดพระเนตรเห็นสถานที่ซึ่ง พระองค์ กำลัง จะเสด็จไปอยู่นี้ กล่าวคือทางยอดแห่งพุ่มไม้อยู่ลิบ ๆ เบื้องพระพักตร์ โพ้น เป็นป่ามะม่วงที่หมอชีวกแพทย์หลวงของพญาพิมพิสาร อุทิศถวายเป็นที่ประทับของพระตถาคต.

ณป่ามะม่วงนี้ พระตถาคตตรัสให้พระอานนท์พุทธอุปฐากนำพระสาวกประมาณ ๒๐๐ ล่วงหน้าไปก่อน ด้วยพระองค์มีพระพุทธประสงค์จะแสวงหาความวิเวกในวันนั้น, แล้วจึงจะเสด็จดำเนิรตามไปภายหลัง. พระองค์

ทรงทราบอยู่ว่ายังมี พระภิกษุ หมู่หนึ่ง จากเบื้อง ตะวันตก มีพระศาริบุตรอัครสาวกเป็นประธาน ก็จะมาสู่อาราม ในเวลาเย็นวันนั้นด้วย. โดย เหตุที่มีพระพุทธประสงค์ปวิเวกธรรม จึงตั้ง พระหฤทัยจะไม่เสด็จกลับไปให้ถึงอาราม ในเย็นวันนั้น, จะทรงแสวงหาที่แรมในชั่วราตรี ตามละแวกบ้านแถวนั้นก่อน.

ระวางนั้น ขอบฟ้าทางเบื้องตะวันตก เปลี่ยนจากสีทองเป็นสีดำหลั่วขมุกขมัวลง, ภูมิประเทศโดยรอบมืดตามลงทุกที. ค้างคาวที่เกี่ยวเกาะบนต้นรังเห็นดำถมึนทึน ตกใจด้วยได้ยินเสียงฝีเท้าคนเดินมา, ก็ปล่อยเท้าที่เกาะแล้วกางปีกบินถาร้องเสียงแหลมหายไปทางสวนผลไม้ ในแถวนั้น.

เมื่อ พระตถาคต เสด็จ บทจร มา กว่า จะถึง ละแวก พระนคร ก็มืดค่ำลงแล้ว ด้วย ประการฉะนี้.

สอง

พบ

พระตถาคตเจ้ามีพระพุทธประสงค์จะทรงแรม คืนในบ้านแรกที่เสด็จไปถึง ซึ่งในที่นี้คือบ้านตั้ง อยู่ในบริเวณสวน มีช่องไม้ให้ลอดแลเห็นฝา ผนังของบ้านเป็นสีเขียว. ขณะพระองค์ทรง ย่างพระยาทเข้าไปถึงประตูบ้าน, ทอดพระเนตร เห็นข่ายดักนก ห้อยอยู่บนกิ่งไม้ จึงเสด็จผ่าน เลยไปเสียมิได้รั้งรอ, เพราะบ้านนั้นเป็นที่ อยู่ของพรานนก. ในตอนนี้มีบ้านตั้งอยู่ห่าง ๆ กัน เพราะเป็นชายพระนคร, ซ้ำเกิดเพลิงไหม้บ้านเรือนเสียหลายหลัง ในเวลาไม่สู้ช้านัก. เพราะฉะนั้น กว่าจะทรงพบบ้านอีกสักหลังหนึ่งก็เป็นเวลานาน. บ้านหลังนี้เป็นโรงนาของพราหมณ์ผู้มีอันจะกิน. พอพระพุทธเจ้าเสด็จคล้อยเข้าไปในประตูรั้ว, ก็ทรงได้ยินเสียงหญิงผู้ภริยาทั้งสอง ของ พราหมณ์ กำลังทะเลาะวิวาทด่าทอกัน, พระองค์จึงทรงหันกลับออกจากประตูเสด็จพระพุทธดำเนินต่อไป.

บริเวณสวนของพราหมณ์ผู้มีอันจะกินนี้ มีเนื้อที่ยืดยาวไปตามถนนมาก จนพระองค์ทรงรู้สึกลำบาก พระกรัชกาย เหนื่อยล้าในทาง เพราะเสด็จดำเนินมาไกล, ทั้งพระยาทขวาสะดุดหินอันแหลมคม กระทำให้บังเกิดทุกขเวทนาอักเสบเจ็บปวด. เมื่อพระตถาคตเสด็จมาถึงบ้านอีกหลังหนึ่ง, ก็มีพระอาการดังข้างต้นนี้. บ้านที่เสด็จมาถึงใหม่ แลเห็นได้แต่ไกล เพราะแสงไฟที่จุดไว้ ในบ้านลอดช่องตาข่ายและ ช่อง ประตู พุ่งออกมา สว่าง ถึงถนน. บ้านนี้ แม้คนจักษุบอดผ่านมา ก็ต้อง

ทราบว่าเย็นย้านมิคนอยู่ เพราะได้ยินเสียงเลียงดูกันสนุกสนานเฮฮา, เสียงตบมือกะทืบเท้ากันโครมคราม, และเสียงพิณดังไม่ขาดสาย. หญิงงามนางหนึ่งทรงพัสตราภรณ์แพรล้วน ศอสวมมาลัยมะลิพวง ยืนพิงอยู่กับเสาประตู. นางแย้มรายพันอันแดงด้วยหมากเคี้ยว ย้อมย่วหัวเราะร่า อัญเชิญผู้เดิรทางคือพระตถาคตเจ้าให้เสด็จเข้าไปในย้าน โดยกล่าววาจาว่า "เชิญท่านผู้เย็นแขกแปลกหน้า, เชิญเข้ามาเถิด, ย้านนี้เย็นที่สนุกสำราญร่าเริง." แต่พระตถาคตเจ้าเสด็จผ่านเลยย้านนั้นไปเสีย, และในระวางที่เสด็จเลยมานั้น ทรงระลึกถึงถ้อยคำของพระองค์ที่เคยตรัส คือ "ถ้าจะดูโศกาดูรในหมู่สงฆ์ ก็ในการร้องขับทำเพลง; ถ้าจะดูความย้าในหมู่สงฆ์ ก็ในการเต้นรำ; ถ้าจะดูความเย็นเด็กในหมู่สงฆ์ ก็ในอาการยิงพันหัวเราะ." ย้านที่อยู่ถัดไปไม่สู้ไกลนัก แต่ได้ยินเสียงพิณและเสียงร่าเริงล่องมาตามลมได้แต่ไกล. พระองค์จึงผ่านอีกย้านหนึ่ง, ทอดพระเนตรเห็นชายสองคนกำลังชำแหละโคซึ่งพึ่งฆ่าใหม่ ๆ ในตอนเย็นวันนั้น, ก็เสด็จเลยย้านผู้ขายเนื้อโคไป.

ย้านอยู่ถัดไป ตรงลานหน้าย้านมีหม้อและชามดินพึ่งปั้นเสร็จใหม่ ๆ วางอยู่เรียงราย อันเป็นการงานแห่งเจ้าของ ย้านที่พากเพียรลงแรงทำเย็นสัมมาอาชีพได้ในวันนั้น. เครื่องปั้นหม้อยังคงวางอยู่ใต้ต้นมะขามใหญ่. ขณะนั้น กมภการ ช่างปั้นหม้อ กำลัง เอา ชามดินดิบออกจากเครื่องปั้น ขนเอามาวางเรียงรวมกันไว้.

พระองค์เสด็จเข้าไปหาชายปั้นหม้อ แล้วตรัสว่า "ดูก่อนท่านผู้เผ่าภคะ, ตถาคตจะขออาศัยพักแรมคืนที่ห้องโถงในย้านท่าน. จะมีข้อขัดข้องอย่างไรย้างหรือไม่?"

ชายปั้นหม้อตอบว่า "ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, ไม่มีข้อขัดข้องอย่างไรเลย. แต่ทว่าในขณะนี้มีอาคันตุกะ ได้รับความเมื่อยล้าเพราะเดิรทางไกล มาขออาศัยแรมคืนอยู่แล้ว. ถ้าไม่มีความรังเกียจ, ก็เชิญท่านผู้เจริญเถิด."

พระตถาคตตรัสทรงรำพึงว่า "แท้จริงความวิเวกเย็นสหายอันวิเศษกว่าสหายอื่น ๆ. แต่อาคันตุกะที่มาพักอยู่ก่อน เดิรทางเมื่อยล้ามาอย่างเรา, ได้ผ่านเลยย้านแห่งชนที่ประกอบมิจฉาชีพและไม่บริสุทธิ์ จนถึงย้านชายปั้นหม้อจึงได้หยุดขออาศัย. คนเห็นปานนี้ เราอาจร่วมสมาคมแรมคืนอยู่ด้วยกันได้."

ครั้นแล้ว เสด็จเข้าไปในห้องโถง, ทอดพระเนตรเห็นชายหนุ่มคนหนึ่ง มีลักษณะเย็น

ผู้คิมิตระกูล นั่งอยู่บนเสื่อข้างมุมห้อง.

พระตถาคตตรัสปราศรัยด้วย ว่า “ดูก่อน อาคันตุกะ ถ้าท่านไม่รังเกียจ, ตถาคตจะขอ อาศัยแรมราตรีในห้องโถงนี้.”

ชายคนนั้นตอบว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, เชิญท่านตามความพอใจเถิด เพราะห้องโถง ของ กุมภการ กว้างขวางพอ.”

พระตถาคตเจ้า ทรง ลาด พระ นิสีทนสันถัต ลงใกล้ฝา, ลดองค์ลงประทับด้วยสมาธิบัลลังก์ มีพระกายตั้งตรง ดำรงพระสติสัมปชัญญะ สงบนิ่ง ตลอดยามต้นแห่งราตรีนั้น. ส่วน ชายหนุ่มก็นั่งนิ่งอยู่ตลอดยามต้น เหมือนกัน.

ต่อมา พระตถาคตเจ้าทอดพระเนตรเห็น ชายหนุ่มมีอาการสงบนิ่งเช่นนั้น, ก็ทรงรำพึง ว่า “กุลบุตร ผู้นี้เป็น ผู้แสวง หา โมกษธรรม กระมังหนอ? อันเราควรถามดู,” ทรงจินตการ ดังนี้แล้ว หันพระพักตรไปทางชายหนุ่มแย้ม พระโอษฐ์ตรัสถามว่า

“ดูก่อนอาคันตุกะ, ท่านมาถือเพศเป็นผู้ ละเคหสถาน เพราะเหตุเป็นไฉน?”

ชายหนุ่มตอบว่า “ข้าแต่ท่านผู้เจริญ, เวลานี้ยังไม่ดึกนัก, ถ้าท่านไม่รังเกียจ, ข้าพเจ้าจะได้ เล่าถึง เหตุที่ข้าพเจ้าละ เคหสถาน มาถือเพศเป็นดังนี้.”

พระพุทธเจ้าประทานพระอนุญาต โดย พระศิริวิญญูตในอาการอันเป็นมิตรภาพ. ชาย หนุ่มจึงเริ่มเล่าเรื่องของตนต่อไปนี้.

สาม

สู่ฝั่งแม่คงคา

ข้าพเจ้าชื่อกามนิต เกิดที่กรุงอุชเชนี อันเป็นนครมีภูเขาล้อมรอบ อยู่ไกลไปทาง ใต้ ในแคว้นอวันตี. บิดาเป็นพ่อค้า แม้มี ตระกูลไม่สูงศักดิ์เป็นพิเศษ แต่ก็เป็นเศรษฐี มั่งมีมาก. ท่านบิดาได้จัดให้ข้าพเจ้าได้รับ การศึกษาอบรมในศิลปวิทยาเป็นอย่างดี. เมื่อ ข้าพเจ้ามีอายุอันควรแล้ว ก็เข้าพิธีสวม ยัชโญปวีตสายธุรัมมงคล พราหมณ์ตามลัทธิ. เวลานั้น ข้าพเจ้ามีวิชชาความรู้ อันควรแก่ กุลบุตรอย่างเชี่ยวชาญที่สุด จนคนทั้งหลาย เชื่อว่า ข้าพเจ้าคงได้ศึกษามาจากมหาวิทยา- ลัยตักกสิลาเป็นแน่แท้. ข้าพเจ้าสามารถ ในมวยปล้ำและฟันดาพ, เสียงก็ไพเราะ เพราะได้รับการฝึกฝนใน คันธรรพศาสตร์ อย่าง ชำนาญ, ทั้งสามารถคิดคิณได้แคล่วคล่อง เท่ากับนักคนตรีที่ฤาชื่อ; บรรดาโศลกใน มหากาพย์ภารตะและกาพย์อื่น ๆ ข้าพเจ้า สาธยายได้เจนใจ; ซ้ำการประพันธ์ฉันทพฤตติ

หนังสือพิมพ์ไทยเขษมรัฐ

วิธี ก็อาจร้อยกรองได้รวดเร็ว และมีข้อ มากอยู่. แต่ทว่าถ้าได้ ไปในพวกราชทูต ความไพเราะลึกซึ้ง: ตกว่าวิชชาใด ๆ อัน แล้ว เป็นอันปลอดภัย. ลูกเอ๋ย! เจ้าพึง ควรแก่กุลบุตรจะต้องรู้ ข้าพเจ้าย่อมทราย เตรียมตัวเถิด, เข้าไปเลือกสินค้าที่ในโรง ได้อย่างดีเป็นที่สุด. ดูก่อน ท่านอาคันตุกะ, เก็บ บรรทุกเกวียนโคไปสัก ๑๒ เล่ม, สมทบ อันวิชชา ความรู้ของข้าพเจ้านั้น เป็นที่พูดกัน กระบวนท่านราชทูตไป. ของที่เอาไปนี้ เมื่อ ติดปากของประชาชนชาว อุชเชนีว่า "เชี่ยว ขายได้ ให้ซื้อกาสิกพัสตร์ (ผ้าบางพาราณสี) ชาญเหมือนมาณพ กามนิตเทียว."

อยู่มาวันหนึ่ง เมื่อข้าพเจ้ามีอายุได้ ๒๐ ปี, บิดาได้เรียกตัวเข้าไปหา, แล้วพูดว่า:—

"ลูกรักเอย, บัดนี้การศึกษาของเจ้าก็ สำเร็จบริบูรณ์แล้ว, ถึงเวลาที่จะต้องดูสิ่ง ต่าง ๆ ในโลกให้หูตากว้างออกไปบ้าง, แล้วจึง เริ่มประกอบการพาณิชย์เป็นอาชีพต่อไป. เวลา นี้พอดีประจวบเหมาะ, เพราะใน ๒—๓ วันนี้ พระเจ้าแผ่นดินของเรา ตรัสให้แต่งราชทูตไป เจริญทางพระราชไมตรี กับพระเจ้าอุเทนแห่ง กรุงโกสัมพี ซึ่งอยู่ไกลไปทางเหนือ. พ่อมี สหายอยู่ในเมืองนั้นคนหนึ่งชื่อ ประณาท, เคย ไปมาหาสู่กันเสมอ. เขาได้บอกแก่พ่อไว้ นานแล้ว ว่าถ้าเอาสินค้าเมืองเรา มีแก้วหิน ไม้จันทน์ผง เครื่องจักสานและผ้า ไปขายที่ กรุงโกสัมพี จะได้กำไรงาม. ที่พ่อไม่อยาก นำสินค้าไปขาย เพราะหนทางไกล ไปตาม ทางก็มีโจรผู้ร้ายชุกชุม เป็นที่รังเกียจอันตราย เกวียนโคไปสัก ๑๒ เล่ม, สมทบ กระบวนท่านราชทูตไป. ของที่เอาไปนี้ เมื่อ ขายได้ ให้ซื้อกาสิกพัสตร์ (ผ้าบางพาราณสี) และข้าวชะนิดที่ดีกลับมา. นี่และ จะเป็นบทเรียน การค้าขายของเจ้าในขั้นต้น ซึ่งพ่อหวังว่า จะเป็นผลดีแก่เจ้าอย่างงาม. อีกอย่างหนึ่ง เจ้าจะได้เห็นประเทศต่าง ๆ อันมีลักษณะ พื้นภูมิแปลก ๆ ผิดกว่าประเทศของเรา, ตลอด จนได้รู้ดูเห็นขนบธรรมเนียม และได้สมาคม กับคนชั้นสูง คือ พวกท่านราชทูต ได้ทุกวัน, จะได้จำกริยาท่าทางของผู้ดี เพิ่มคุณสมบัติ ขึ้นในตัวเรา. ดังนี้ พ่อจึงถือว่าได้รับประโยชน์ อย่างใหญ่ เพราะพ่อค้าจะต้องเป็นคนมีหูตา สว่างจึงจะใช้ได้."

ข้าพเจ้าขอบคุณ ใน ความ กรุณา ของท่าน ดีใจจนน้ำตาไหล, และต่อมาอีก ๒—๓ วัน ข้าพเจ้าได้ร่ำลาบิดามารดาและละเคหสถานเริ่ม ออกเดินทาง.

ขณะออกจากประตูเมือง รู้สึกว่าได้ เป็นหัวหน้าควบคุมเกวียนสินค้า, หัวใจ ข้าพเจ้าก็เต้นเร้าด้วยความอิ่มเอิบใจ คิดนึก

ไปต่าง ๆ นานา อย่างร่าเริง. การเดินทางล่วงไปวันหนึ่ง ๆ ก็เท่ากับได้ประสพมหกรรมอย่างสนุกสุดใจ. ตกเวลากลางคืนหยุดพักเดินทาง ก่อไฟกองใหญ่เพื่อป้องกันเสือ. ข้าพเจ้านั่งล้อมวงอยู่ข้างท่านราชทูต, และคนนอกนั้นก็ล้วนเป็นผู้สูงอายุและมีศักดิ์ กระทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกคล้าย ๆ กับว่าอยู่ในเทวสมาคมณ แดนสวรรค์.

เดินทางผ่านป่าใหญ่ในแดน เวทิส, แล้วข้ามยอดเขาแห่งทิว วินธัย จนบรรลุทุ่งกว้างใหญ่ฝ่ายเหนือ กระทำให้รู้สึกว่าได้มาเห็นโลกใหม่อยู่ตรงหน้า, เพราะแต่ก่อน ๆ มาไม่เคยคิดว่าโลกเรานะแผ่ไปกว้างขวางมหึมาถึงปานฉะนี้.

ล่วงประมาณหนึ่งเดือน นับแต่ออกเดินทางมา. เย็นวันหนึ่ง มองดูทางยอดดงตาล เห็นเย็นแถบทองขนาดใหญ่สองแถบ ดูประหนึ่งว่าคลี่คลายออกจากกัน อยู่ตรงขอบฟ้า ซึ่งแลเห็นเย็นหมอกอยู่หลัว ๆ และแล่นขนานกันมาเย็นเส้นขน ภูมิภาค อัน เขียวชะอุ่ม ด้วย ตฤณชาติ, แล้วค่อย ๆ เข้าใกล้กัน จนที่สุดรวมกันเย็นสายเดียวมีขนาดกว้างใหญ่.

ข้าพเจ้ารู้สึกว่ามีใครมาตบไหล่, เหลียวไปดูก็เห็นท่านราชทูต. ข้าพเจ้าไม่ทันรู้สึกตัวเมื่อท่านเดินเข้ามา. ท่านได้พูดว่า:—

"กามนิต, ที่เห็นเย็นแถบทองโน่น คือแม่น้ำยมุนาและแม่คงคา อันศักดิ์สิทธิ์. กระแสน้ำทั้งสองมารวมกันตรงหน้าเราอยู่นี้."

ข้าพเจ้ายกมือขึ้นขยุชา.

ท่านราชทูตกล่าวต่อไปว่า "ที่เจ้าแสดงเคารพเช่นนั้นเย็นการดีแล้ว เพราะแม่คงคามาจากแดนแห่งทวยเทพ อันอยู่ในกลางเขาซึ่งมีหิมะปกคลุมทางอุตตรประเทศ แล้วไหลดุจกล่าวว่า มาจากแดนสวรรค์. ส่วนแม่น้ำ ยมุนา นั้นเล่า ไหลมาจาก แดนอันขรนามแต่กาลไกลสมัยมหาภารตะ. น้ำแห่งแม่น้ำ ยมุนา ย่อมลันไหลผ่านหัสดินปุระซึ่งปรักหักพังแล้ว, และท่วมลยทุ่งกุรุ ซึ่งปาณฑพพี่น้อง กับพวกเการพ ได้ ทำสงครามเพื่อชิงชัยในความเย็นใหญ่. ณ ที่ตรงนั้นพระกฤษณเย็นสารถีขับรถรบให้ พระอรชุน และพระกรรณ กำลังพิโรธอยู่ในค่าย.[1] แต่เรื่องเหล่านี้ไม่จำเย็นต้องเล่าก็เห็นจะได้ เพราะเห็นว่าเจ้าเปรื่องโปร่งเจนใจอยู่แล้ว. ตัวเราเคย

---

๑ ดูเรื่องในภาคผนวกท้ายพระราชนิพนธ์ยทละคอนศกุนตลา.

ยืนอยู่ย่อย ๆ บนแหลมที่เห็นอยู่โน้น มองดูน้ำแม่ยมุนาอันมีสีเขียวไหลเย็นลูกระลอกลดหลั่นแข่งไปกับน้ำแม่คงคาซึ่งมีสีเหลือง. ต่างสีต่างไหลไม่รวมกัน เขียวและเหลือง. ได้แก่กษัตริย์และพราหมณ์อันอยู่ร่วมในมหาสมุทร์คือวรรณะด้วยกัน, ต่างจรร่วมทางไปสู่แดนแห่งพรหม, บางคราวเข้ามาใกล้ชิดกัน, บางคราวห่างกัน และบางคราวก็ร่วมกัน: เย็นดั่งนิรันดร; เปรียบเหมือนแม่น้ำทั้งสองที่เห็นอยู่นี้. ครั้นแล้วเรารู้สึกว่าใจลอย, แว่วคล้ายได้ยินเสียงรบ, เสียงศัสตราวุธกะทบกัน, เสียงเป่าเขาเร้าเร่งพล, เสียงม้าร้อง, เสียงช้างแปร่แปร่น: หัวใจของเราก็ตกตักเต้นถี่เข้า เพราะรู้สึกว่าบรรพบุรุษของเราก็มาอยู่ที่นี่ด้วย, และโลหิตของท่านเหล่านั้นก็ไหลนอง ซึมไปในทรายแห่งทุ่งกุรุนี้."

ข้าพเจ้ารู้สึกปลาบปลื้มในท่านราชทูต, เงยหน้าขึ้นดูท่านซึ่งเย็นผู้อยู่ในวรรณะกษัตริย์สืบตระกูลนักรบเย็นทายาทมา.

ขณะนั้น ท่านราชทูตจูงมือข้าพเจ้าพลางกล่าววาจาว่า "มาทางนี้, ลูก, มาดูภูมิประเทศที่เราจะไปถึง." ท่านพาข้าพเจ้าเดินอ้อมไปทางสุมทุมไม้พันออกไปเพียง ๒—๓ ก้าวเท่านั้น ก็เห็นภูมิประเทศนั้นอยู่ทางเบื้องตะวันออก.

พอข้าพเจ้าเห็น ก็ออกอุทาน, เพราะมองไปทางหัวเลี้ยวแม่คงคา ก็เห็นกรงโกสัมพิดูงดงามมาก. เห็นกำแพงปราการ บ้านเรือนสลับสล้างดูเย็นลดหลั่น มีเชิงเทินท่าน้ำท่าเรือต้องแสงแดดในเวลาอัสดง ดูประหนึ่งว่าเย็นเมืองทอง. ส่วนยอดปราสาทที่เย็นทองแท้ก็ส่งแสงดูดังว่ามีอาทิตย์อยู่หลายดวง. ควันไฟสีดำแดงพลุ่ง ๆ ขึ้นจากลานเทวสถาน. ถัดลงไปข้างล่างริมผั่งน้ำ เห็นควันสีเขียวอ่อนลอยขึ้นมาจากอคฺภิที่กำลังเผา. ในลำน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ซึ่งฉายเงาแห่งสถานต่าง ๆ ลงไปเห็นกะเพื่อม ๆ, มีเรือน้อยใหญ่นับไม่ถ้วนมีใบและธงทิวสีต่าง ๆ แลดูงามตา. ตรงท่าน้ำเห็นอยู่ไกล ประชาชนอาบน้ำอยู่มากมาย. นาน ๆ ได้ยินเสียงคนพูดดังหึ่ง ๆ คล้ายเสียงผึ้ง.

ขอให้ท่านผู้เจริญคิดดูเถิด. ข้าพเจ้ารู้สึกคล้ายกับว่าได้มองเห็นเทวโลก ยิ่งกว่าได้เห็นเมืองมนุษย์. แท้จริงลุ่มน้ำแม่คงคาทั้งหมดนี้มีความงามดูเย็นสรวงสวรรค์อันปรากฏให้เห็นขึ้นแก่ตาข้าพเจ้า.

ในคืนนั้นเอง ข้าพเจ้าไปถึงเมือง และ

พักอยู่ที่บ้านท่านประณาท ผู้สหายเก่าแก่แห่งบิดา.

รุ่งเช้าตรู่ ข้าพเจ้ารีบไปยังท่าน้ำที่ใกล้ที่สุด. เมื่อกำลังลงขั้นบันได รู้สึกเบิกบานใจไม่ทราบว่าจะอธิบายได้อย่างไร เพราะได้มีโอกาสมาสนานกายในน้ำอันศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมิใช่แต่จะชำระล้างผุ้นธุลีที่ติดต้องตัวเพราะไปเดินทางมาเท่านั้น, ยังเป็นน้ำที่สามารถชำระบาปมนทินให้หมดสิ้นไปได้ด้วย. ข้าพเจ้าจึงไม่แต่จะอาบอย่างเดียว, ได้เอาขวดไปบรรจุน้ำศักดิ์สิทธิ์สำหรับไปฝากท่านบิดาด้วย. อนิจจา! ขวดน้ำนี้หาได้ไปถึงท่านไม่, ด้วยเหตุไร จะได้ทราบในภายหลัง.

ถัดจากอาบน้ำแล้ว ท่านผู้เฒ่าประณาทศิรษะหงอก มีท่าทางน่านับถือ ได้พาข้าพเจ้าไปเที่ยวตลาดในเมือง. และอาศัยความช่วยเหลือของท่าน เพียง ๒—๓ วันเท่านั้น ข้าพเจ้าขายสินค้าที่บรรทุกมาได้หมด มีกำไรอย่างงาม, และกว้านซื้อสินค้าพื้นประเทศสระสมไว้เป็นจำนวนมากที่ชาวเมือง ของข้าพเจ้านิยมให้ราคาสูง.

เมื่อการค้าขาย ของ ข้าพเจ้าได้ผลดี อย่างเร็ววัน มีเวลาว่างเหลืออยู่มาก กว่าท่านราชทูตจะกลับ ดังนี้ ข้าพเจ้ารู้สึกดีใจมาก จะได้เที่ยวชม บ้านเมือง หาความสนุก สำราญตามอำเภอใจได้บริบูรณ์, ซึ่งความจริงก็เป็นเช่นนั้น เพราะได้โสมทัตต์บตรท่าน ประณาทเป็นผู้นำเที่ยว.

สี่
สาวน้อยผู้เดาะคลี

เวลางามยามบ่ายวันหนึ่ง โสมทัตต์กับข้าพเจ้า พากันไปเที่ยวที่อุทยานนอกเมือง. อุทยานนี้งดงามมาก ตั้งอยู่ริมผั่งอันสูงของแม่คงคา มีต้นไม้ใหญ่ใบครึ้ม มีสระบัวขนาดใหญ่ มีศาลาที่พักอาศัย และซุ้มมะลิเลื้อย, ซึ่งในเวลานั้น ประชาชนพากันไปเที่ยวหาความสำราญใจกันเกลื่อนกล่น. ข้าพเจ้ากับโสมทัตต์นั่งบนชิงช้า มีคนคอยรับใช้แกว่งไกวให้, รู้สึกเบิกบานใจไม่น้อย ในขณะที่ได้ยินเสียงนกโกกิลาปะหรอตเทศร้องระงม. ทันใดนั้นได้ยินเสียงกำไลข้อเท้ากะทบกัน, โสมทัตต์สหาย ข้าพเจ้าก็ผลุนผลันลุกขึ้นออกจากชิงช้า พลางเรียกข้าพเจ้าว่า "ดูทางนี้, กามนิต, ดูพวกนางงามที่สุดของกรุงโกสัมพีกำลังเดินมาเป็นหมู่." สตรีเหล่านี้ล้วนเป็นพรหมจารีณี เลือกสรรเอามาจากพวกมั่งมีและชั้นสูงทั้งนั้น สำหรับมาเล่นคลีบูชาพระลักษมี

สมาคมหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทยเขษมสรรค์

เทวีแห่งเขาวินธัย. นับว่าเคราะห์ดีมาก, สหายเอ๋ย! ที่ได้มาเห็นนางงามในเวลาเดาะคลี เพราะจะดูได้เต็มตาไม่มีใครหวงห้าม. มาเถิด! อย่าให้เสียเที่ยวเลย."

เป็นธรรมดาอยู่เอง ในเรื่องเช่นนี้ ไม่ต้องคอยให้เตือนซ้ำ ข้าพเจ้าลุกขึ้นตาม โสมทัตต์ติด ๆ ไปโดยเร็ว. ถึงที่แห่งหนึ่ง สร้างเป็นเวทีขนาดใหญ่ ประดับประดาด้วยแก้วหินต่าง ๆ เห็นเหล่านางงามรวมกันอยู่ขนนั้น กำลังจะลงมือเล่น. ข้าพเจ้าต้องยอมรับว่าที่ได้มาเห็นนางแน่งน้อย แต่ละคนทรงโฉมควรพศวง สวมพัสตราภรณ์ล้วนแพรพรรณพริ้งพราว ด้วยเครื่องถนิมอลังการ แลลานตาดังนี้ มิใช่เป็นสิ่งที่จะได้ดูบ่อย ๆ; ป่วยกล่าวไปใย ถึงกิริยาท่าทางที่เริงร่ายย้ายท่าอันงอนงามในยามไขว่คว้าลูกคลี, เพียงได้เห็นอยู่นิ่งเป็นแต่ชั้นต้น. ต่อนั้นไปเหล่านางผู้มีเนตรดังตาทรายก็ยักย้ายท่าทางต่าง ๆ ในเวลาโยนแย่งคลีกัน ให้เห็นเป็นขวัญตาข้าพเจ้าเป็นเวลาอยู่ช้านาน. ครั้นแล้วนางเหล่านั้นก็ถอยออก คงเหลืออยู่กลางรัตนเวทีแต่นางเดียว, อยู่กลางรัตนเวที — และก็อยู่ในกลางดวงใจของข้าพเจ้าด้วย.

ดูก่อนท่านมาริสะ, ข้าพเจ้าพึงกล่าวได้ด้วยถ้อยคำเย็นไฉน? ถ้าจะพูดถึงความงามของนาง ก็เกรงว่าถ้อยคำของข้าพเจ้าอาจหาญอยู่สักหน่อย, เพราะถ้าจะกล่าวให้ท่านรู้สึกซึมทราบได้ดังหลับตาแลเห็น ข้าพเจ้าจะต้องเป็นมหากวีภรตเสียก่อน, และถึงจะมีความสามารถปานนั้น ท่านก็จะเห็นความงามได้เพียงราง ๆ เท่านั้น. รวมความ ข้าพเจ้าพอจะบอกได้เลา ๆ ว่าสาวน้อยที่อยู่กลางเวทีมีดวงหน้านวลประหนึ่งแสงจันทร์อ่อน ๆ รูประหงทรงอรชรหาตำหนิมิได้ ทรงทรามวัยอยู่ทั่วสรรพางค์, จนทำให้ข้าพเจ้าเผลอสติ คิดว่านาง คือ พระลักษมีเทวีอวตารมา. บังเกิดความยินดีซาบซ่านทันทีที่ได้มาเห็น.

ทันใดนั้น นางเริ่มเดาะคลีบูชาพระศรีเทวี มีกิริยาท่าทางหาที่เทียมได้ ก็แต่ผู้สามารถเป็นพิเศษ. นางโยนลูกคลีลงบนเวที ครั้นลูกคลีค่อย ๆ กะดอนกลับ, นางเอาหัตถ์ดังกลีบดอกไม้ตบรับไว้ ให้ลูกคลีกระท้อนขึ้นแล้วก็เอาหลังหัตถ์ขึ้นรับ, และโยนกลับผลัดเปลี่ยนเวียนท่าตบต้อนลูกคลีด้วยหัตถ์ซ้ายและหัตถ์ขวาให้กระท้อนขึ้นลงเร็วและช้าวงไปจนตลอดด้านเวที. ถ้าท่านเป็นผู้รู้ชำนาญในการคลี, ซึ่งข้าพเจ้าสังเกตดูในกิริยาของท่านก็ต้องเข้าใจว่ามีความรู้ดี, และได้ไปเห็นด้วย

ตาเอง ก็คงบอกว่าจะหาผู้ที่ชำนาญยอดเยี่ยมเสมอนางเย็นไม่มี.

ครั้น แล้วนางได้ แสดง การเล่น อย่างหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้ายังไม่เคยเห็นและทั้งยังไม่เคยได้ยิน การเล่นชะนิดนี้ด้วย. กล่าว คือ ได้โยนลูกคลี ทองหนึ่งคู่ แล้วเตาะให้ขึ้นลงอย่างรวดเร็ว จนดูเย็นสายทอง ตั้งแต่พื้นเวทีตลอดขึ้นไปในอากาศ, ส่วนยาทก็ย่างย่ำเข้าจังหวะกับเสียงอาภรณ์ที่ประดับกาย. ถ้าจะเปรียบความเร็วของคลี ก็คือ เห็นเย็นสายคล้ายซี่กรงทอง และนางนั้น คือ นก ซึ่งกะโดดเต้นไปมาอยู่ในกรงทองปานเดียวกัน.

ถึงตรงนี้ตานางและข้าพเจ้าก็ประสพกัน !

ดูก่อนท่านอาคันตุกะผู้เจริญ, นับแต่นั้นมา กะทั่ง ถึงบัดนี้ ข้าพเจ้าสงสัยยังเข้าใจไม่ได้ว่าทำไมข้าพเจ้า จึงไม่ แตกยัน ล้มลง ขาดใจตาย เพราะสายตานางเสียแต่ในขณะนั้น จะได้ไปเกิดในสวรรค์ ? หรือบางทีเย็นเพราะวิบากกรรมในชาติก่อนยังชะลออยู่ ข้าพเจ้าจึงไม่ตายลงไปในขณะนั้น สู้มีชีวิตรอดพ้นภัยต่าง ๆ มาได้ถึงบัดนี้ ? ก็เห็น จะเย็นด้วย บุญกรรมยังหน่วงเหนี่ยวไว้ และกว่าจะหมดสิ้นไปก็คงจะอีกช้านาน.

จะขอย้อนเล่าต่อไป ถึงตอนที่คลลูกหนึ่งพลาดหัตถ์นาง กะเด็นออก จาก กลางเวที ลงมาข้างนอก. บรรดาชายหนุ่มในที่นั้นหลายคน ต่างวิ่งกันเข้าไปแย่งเก็บลูกคลี; ข้าพเจ้าด้วยผู้หนึ่งที่วิ่งเข้าไปแย่งกับเขาด้วย และไปถึงลูกคลีก่อน. แต่ในทันทีกันนั้น ชายหนุ่มคนหนึ่งแต่ง ตัวด้วยเสื้อ ผ้าอันงาม มีราคา แพง กรากเข้าไปแย่งข้าพเจ้า; ต่างฝ่ายไม่ต้องการให้ใครได้ลูกคลีเอาไป. แต่อาศัยข้าพเจ้ามีความ รู้ ใน วิชชา กล เม็ดมวย ปล้ำ ชำ นาญ จึงคว้าลูกคลีไว้ ได้, ส่วนชายคนนั้นคว้าหลังรั้งข้าพเจ้าไว้มิให้ไป, แต่ไปคว้าถูกสร้อยคอทำด้วยแก้วมีเครื่องรางร้อย. สร้อยคอของข้าพเจ้าขาดทันที, กระทำให้ชายคนนั้นล้มลง; ข้าพเจ้าก็ได้ลูกคลีมา. ชายคนนั้นโกรธกะโดดลุกขึ้น, หยิบสร้อยที่ตกขาดอยู่ข้างเท้าข้าพเจ้า. เครื่องรางที่ทำเป็นตาเสือเย็นของไม่สู้มีราคาอะไร แต่เย็นเครื่องคุ้มกันภัย, เวลานั้นไม่อยู่ในกายข้าพเจ้า. แต่ช่างเถิด, เพราะได้ลูกคลีอันเมื่อสักครู่ได้ถูกหัตถ์ดังดอกบัวของนางตยต้อง มาอยู่ในกำมือข้าพเจ้าแล้ว. และในทันทีนั้น ด้วยความชำนาญในการโยนคลีมาก่อน ข้าพเจ้าได้โยนลูกคลีขึ้นไปที่หน้าเวทีตรงมุมข้างหนึ่ง. ลูกคลีค่อยกระท้อนเข้าไปหาสาวน้อย ซึ่งในขณะนั้นยังคง

ตบลูกคลี่เหลืออยู่อีกลูกหนึ่ง. นางก็รับไว้ได้ กระทำให้ คนดู แสดงความ พอใจ ออกเซงแซ่. เมื่อการเล่น เพื่อบูชา พระลักษมีเทวีสุดลงแล้ว, นางงามทั้งหลายก็หายหน้าไป, ส่วนข้าพเจ้ากับโสมทัตต์ก็กลับบ้าน.

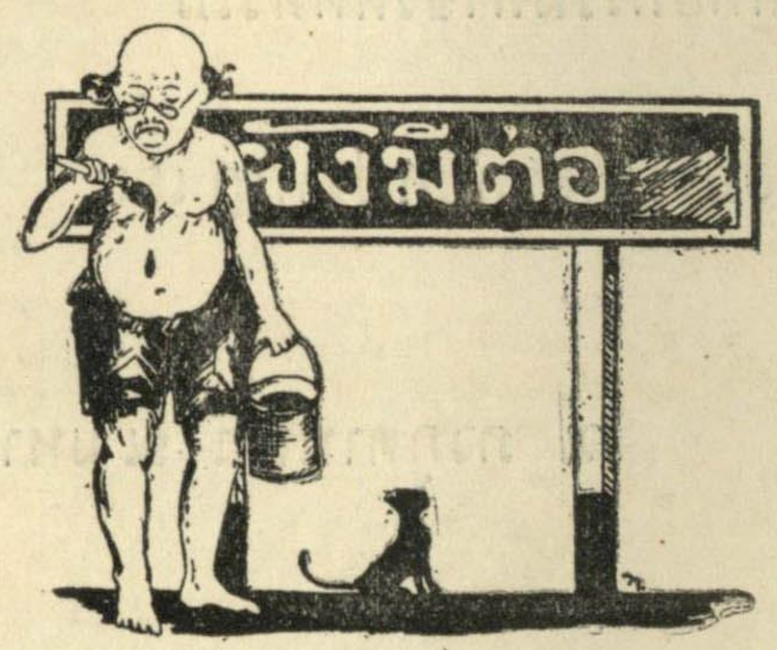
ขณะเดินทางกลับ สหายข้าพเจ้าพูดขึ้นว่า ข้าพเจ้าเป็นคนโชคดีที่ ไม่ได้รับราชการ อยู่ในกรุงนี้ เพราะชายหนุ่มซึ่งเข้ามาแย่งลูกคลีกับข้าพเจ้า ไม่ใช่คนอื่นไกล เป็นบุตรของประธานมนตรี. ใคร ๆ ที่ได้เห็นเหตุการณ์ในเวลาที่แล้วมา, รู้สึกว่าชายหนุ่มคนนั้นแสดงกริยาอาฆาตมาดร้ายข้าพเจ้าเป็นที่สุด. ความข้อนี้ไม่ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกวิตกเดือดร้อนเลย. ที่เดือดร้อนใจอยู่ในขณะนั้น ก็ที่ตรงจะต้องการทราบว่าสาวน้อยคนนั้นคือใคร, แต่ก็กะดากปากไม่อาจซักถาม. ฝ่ายโสมทัตต์ก็เดาความในใจข้าพเจ้าได้ แกล้งพูดชมเชยนางในการเล่นคลีต่าง ๆ นานา. ข้าพเจ้าทำเป็นไม่รู้สึกและว่าหญิงที่เมืองข้าพเจ้ามิถมไป ที่สามารถในการเล่นคลีไม่แพ้. แท้จริงในเวลานั้น หัวใจข้าพเจ้าปั่นป่วน ด้วยรู้สึกว่าตนได้กล่าวความเท็จ ควรที่จะต้องขอโทษนางผู้หาที่เปรียบในความงามมิได้.

ข้าพเจ้าไม่จำเป็นต้องกล่าวว่า คืนนั้น ข้าพเจ้านอนไม่หลับเลย, ที่ทนนอนหลับตาก็เพื่อให้เห็นภาพที่ต้องการเห็นเท่านั้น. วันรุ่งขึ้น ข้าพเจ้าไปสงบอารมณ์อยู่ที่มุมสวนของท่านเจ้าบ้านที่ข้าพเจ้ามาพักอยู่ เพราะที่นั้นอยู่ห่างไกลจากเสียงพลุกพล่าน, และตรงที่ดินทรายใต้ต้นมะม่วงอันร่มรื่น กระทำให้ร่างกายที่ผ่าวด้วยรุ่มรัก ค่อยระงับความ ร้อนรนไว้ได้บ้าง กับได้อาศัยพิณเจ็ดสายเป็นสหายสำหรับบอกเล่าความรักในใจ. พอตะวันบ่ายคลายแดดร้อนลงไปบ้าง ข้าพเจ้าชวนโสมทัตต์ให้นั่งรถไปเที่ยวที่อุทยานอีก. โสมทัตต์ขัดไม่ได้ก็ไปด้วย. ที่จริงโสมทัตต์ต้องการไปดูการดินกพะนันแต่ต้องเว้นไปในวันนั้น. ข้าพเจ้าเดินตุหรัดตุเหร่อยู่ในสวนจนตลอด ก็ไม่เป็นผลดั่งมุ่งหมาย. จริงอยู่มีนางงามเล่นคลีอยู่หลายคน ดูประหนึ่งจะลวงให้ข้าพเจ้าหลงเข้าไปหา, ครั้นเมื่อเข้าไปแล้ว ก็หาพานพบนางผู้ทรงโฉม คือ พระศรีเทวีไม่.

ข้าพเจ้าเสียใจเป็นที่สุด เลิกไปเที่ยวในอุทยาน, หันไปเที่ยวทางแม่คงคา ได้ไปยังท่าน้ำหลายแห่ง. ในที่สุด ลงเรือเที่ยวลอยละล่องไปตามกระแสธารอันศักดิ์สิทธิ์ จนแสงอาทิตย์ในเวลาอัสดงลบหายไป, เห็นแสงคบและแสงตะเกียงเรียรายอยู่แวม ๆ ต้องพนน้ำซึ่งดู

ดังกะจกให้เต้นฉะนั้น. ข้าพเจ้าจำเป็นต้องเลิก ความหวัง อันแรงกล้า แต่ว่าเงียบ ๆ อยู่ในใจ, บอกคนเรือให้พายมาส่งยังท่าที่อยู่ใกล้.

เมื่อนอนไม่หลับตลอดคืน ตื่นขึ้นตั้งแต่เช้าก็อยู่แต่ในห้อง เพื่อพักผ่อนอารมณ์ซึ่งหมกมุ่นมัวหมองเห็นอยู่แต่รูปนางงาม พอให้บรรเทาจะได้มีกำลังวังชาสามารถไปเที่ยวอุทยานในตอนบ่ายอีก. เพื่อให้หายรำคาญใจ หันไปพึ่งพูกันและสี เอามาวาดรูปนางในเวลาตบลูกคลี. พูดถึงอาหาร ข้าพเจ้าไม่สามารถจะกินได้แม้แต่คำเดียว. อันว่านกเขาไฟซึ่งมีเสียงเพราะอ่อนหวาน ยืนชิพอยู่ได้ด้วยแสง- จันทร์ฉันใด, ข้าพเจ้ายืนชิพต่อมาได้ ก็ด้วย แสงจันทร์แห่งดวงหน้าของนางฉันนั้น ซึ่งข้าพเจ้าจำได้เย็นเงา ๆ, แต่หวังว่าจะได้เห็นเพื่อพินความจำให้แม่นยิ่งขึ้นอีก ก็ที่ในอุทยานตอนเย็น. อนิจจา ความหวังที่มีไว้นั้น ในที่สุดกลายเป็นความเสียใจ เพราะไปแล้วก็มิได้พบ. ภายหลังโสมทัตต์ชวนไปเที่ยวทอดสะกาเพราะโสมทัตต์ติดสะกาแทบเป็นบ้า อย่างพระนลซึ่งถูกกลีเข้าสิงฉะนั้น. ข้าพเจ้าขอตัวไม่ไปด้วย บอกว่าเหนื่อย, ซึ่งที่ถูกถ้าเหนื่อยก็ควรกลับบ้าน แต่ข้าพเจ้าไม่ยักกลับ ไพล่ไปที่ท่าน้ำแล้วลงเรือเที่ยวอีก. ในคราวนี้ข้าพเจ้ามีความเสียใจไม่แพ้กับคราวก่อน เพราะมิได้วิ่งแวงจันทร์ฉันใด, ข้าพเจ้ายืนชิพต่อมาได้ ก็ด้วย อะไรเลย.

◎ เที่ยวพักผ่อน หย่อนใจ ไกลกังวล พินกมล คนขยัน ให้หมั่นกิจ
เพื่องกมล คนคร้าน ให้ง่านคิด แต่ขะยิด ดักดาน เบื่องานเอย ฯ

พระศรี นิพนธ์

เงาแห่งความมืดมัวเหนือเซี่ยงไฮ้

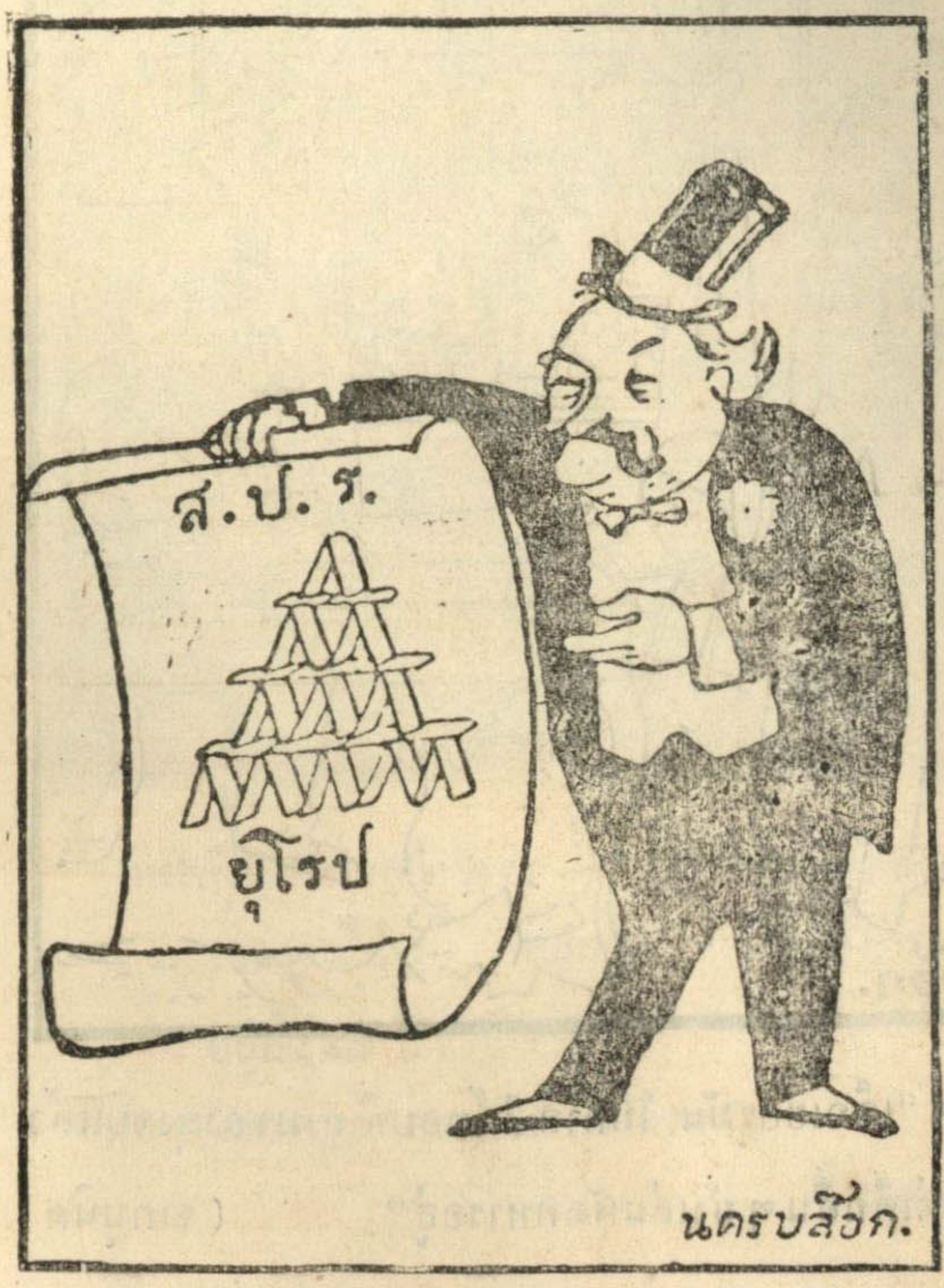
(จากเซี่ยงไฮ้)

เรือนไพ่ของนายบริอางด์

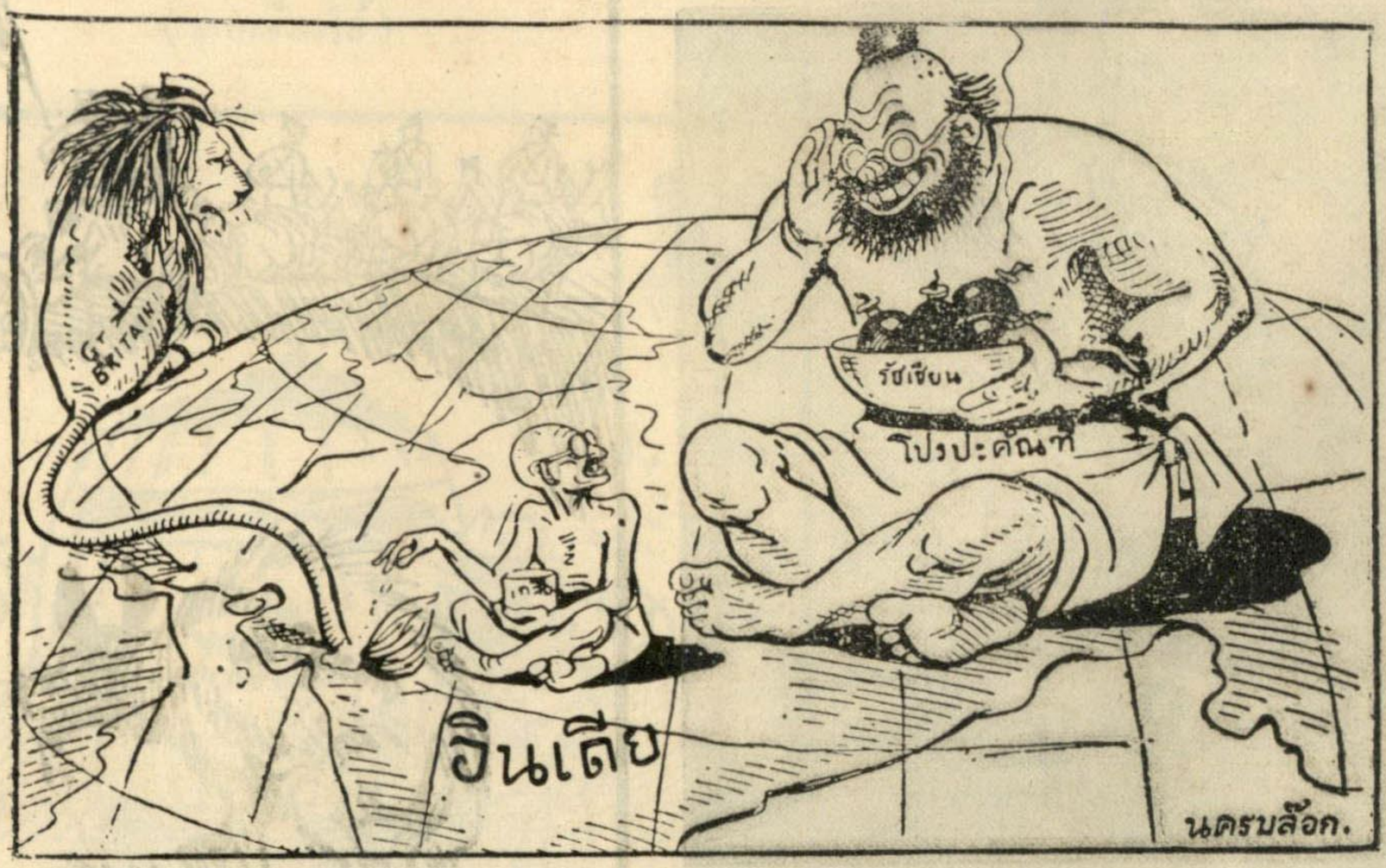
(อัครมหาเสนาบดีฝรั่งเศส)

(จากรุสเซีย)

รัสเซียน โปรปะคัณฑี (เล่นศัพท์โปรปะแกนดา)

(จากลอนดอน)

เกลือไม่ดีหร็อกเพื่อนลูกบอมบุสะกี้ดีกว่า

◎ เกียรติยศของมนุษย์สุดประเสริฐ

แต่บังเกิดฉะเพาะผู้รู้รักษา

ผู้มั่งมีทรัพย์ล้นคณนา

หากชั่วช้าเกียรติยศก็หมดไป

แม้จะมีตระกูลประยูรญาติ

ที่เปรื่องปราชญ์สูงศักดิ์คนรักใคร่

หากก่อกรรมทำชั่วติดตัวไป

ก็ย่อมไร้เกียรติยศปรากฏ เอย.

ว. ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม.

ชเมลิง นักมวยเยอรมันผู้ไปชกกับ ชารกีย์ ในอเมริกา

" อย่าลืมหน้าที่ของท่าน เพื่อสามัคคีรสระหว่างชาติ ชื่อเสียงและความระบือฦาชาแห่งนิติธรรมเยอรมัน อยู่ในกำมือของท่าน " (จากมูนิค)

การกลับบ้านเมืองของผู้ได้ชัยชะนะ

ทหารผู้ไม่ปรากฏว่าใคร " ก็และท่านได้อะไรมาจากเยอรมนีบ้าง ภายหลังที่ได้เข้าไปตั้งครอบครองอยู่ถึง ๑๒ ปี ?"

ทหารผู้ปรากฏว่าใคร " ได้ชักโครก !"

(จากเบรลิน)

พระราชปรารภ

ดูส (คือมุสโสลินี) "ท่านกับฉันทำงานร่วมมือกัน เราจะเป็นหัวโจกในศตวรรษนี้" (จากมูนิค)

ซ่อนหา ระหว่างภาคเหนือกับภาคใต้

(จากเซี่ยงไฮ้)

ยุโรปกับบุตรธิดา

ลุง บริอางดุ "เด็กเยอรมัน ไมคาล ได้ตอบคำถามของลุงจบแล้ว แต่เด็กอื่น ๆ ยังเล่นหัดทหารอยู่" (จากมูนิค)

พิกัดภาษีขาเข้าใหม่ของอเมริกา

(จากมิลาน)

ลุงแซม "จงใช้หนี้ของท่าน อย่าให้ฉันต้องคอยเสียเวลา"
ยุโรปา "ก็ถ้าท่านทับฉันแอ้ดอยู่อย่างนี้ ฉันจะเอาที่ไหนมาใช้ท่าน"

ความลำบากใหม่ของยอห์น บูลลุ

(จากเบรุลิน)

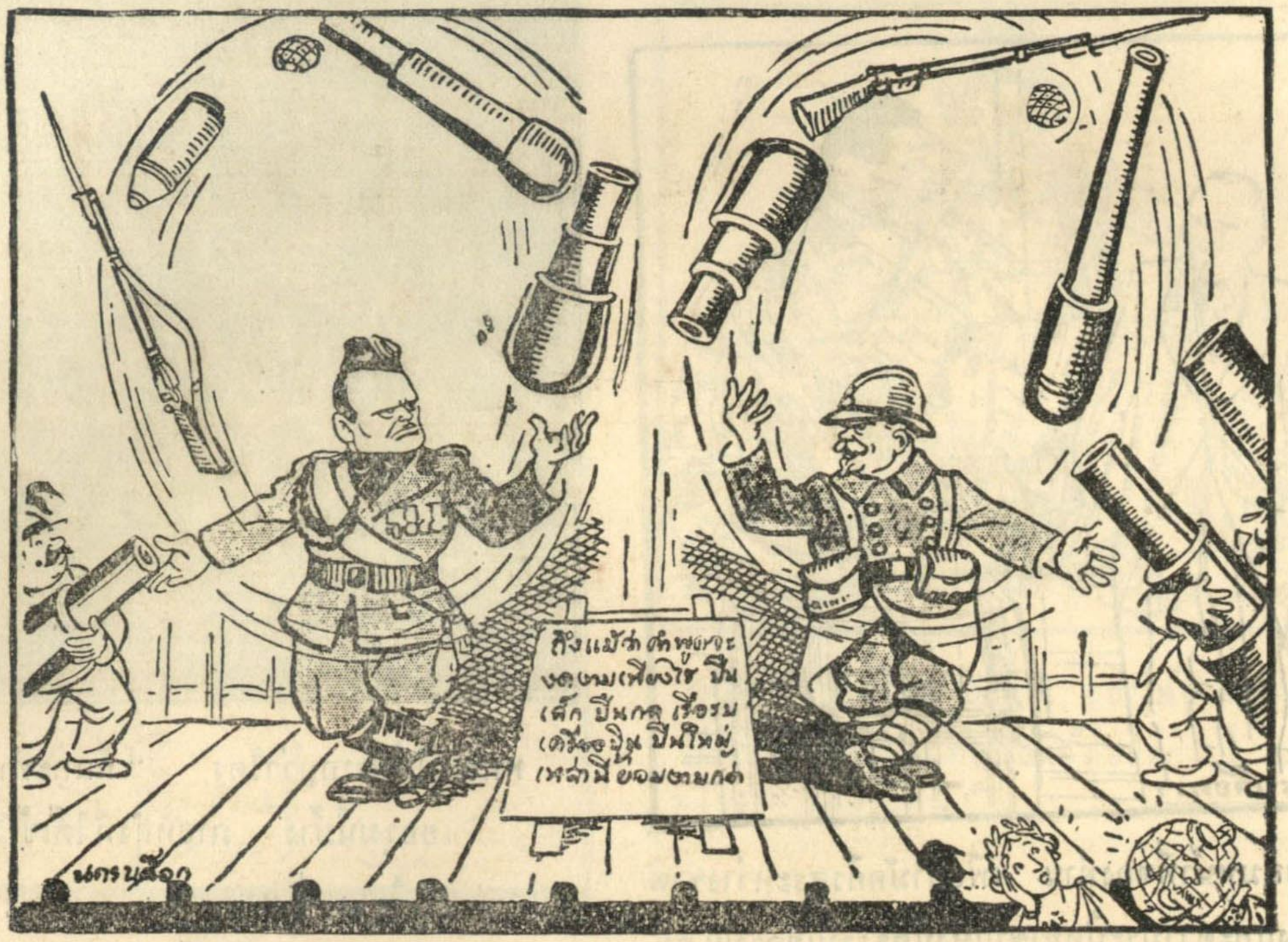
สัตว์ที่อยู่ข้างหลัง

(จากเซี่ยงไฮ้)

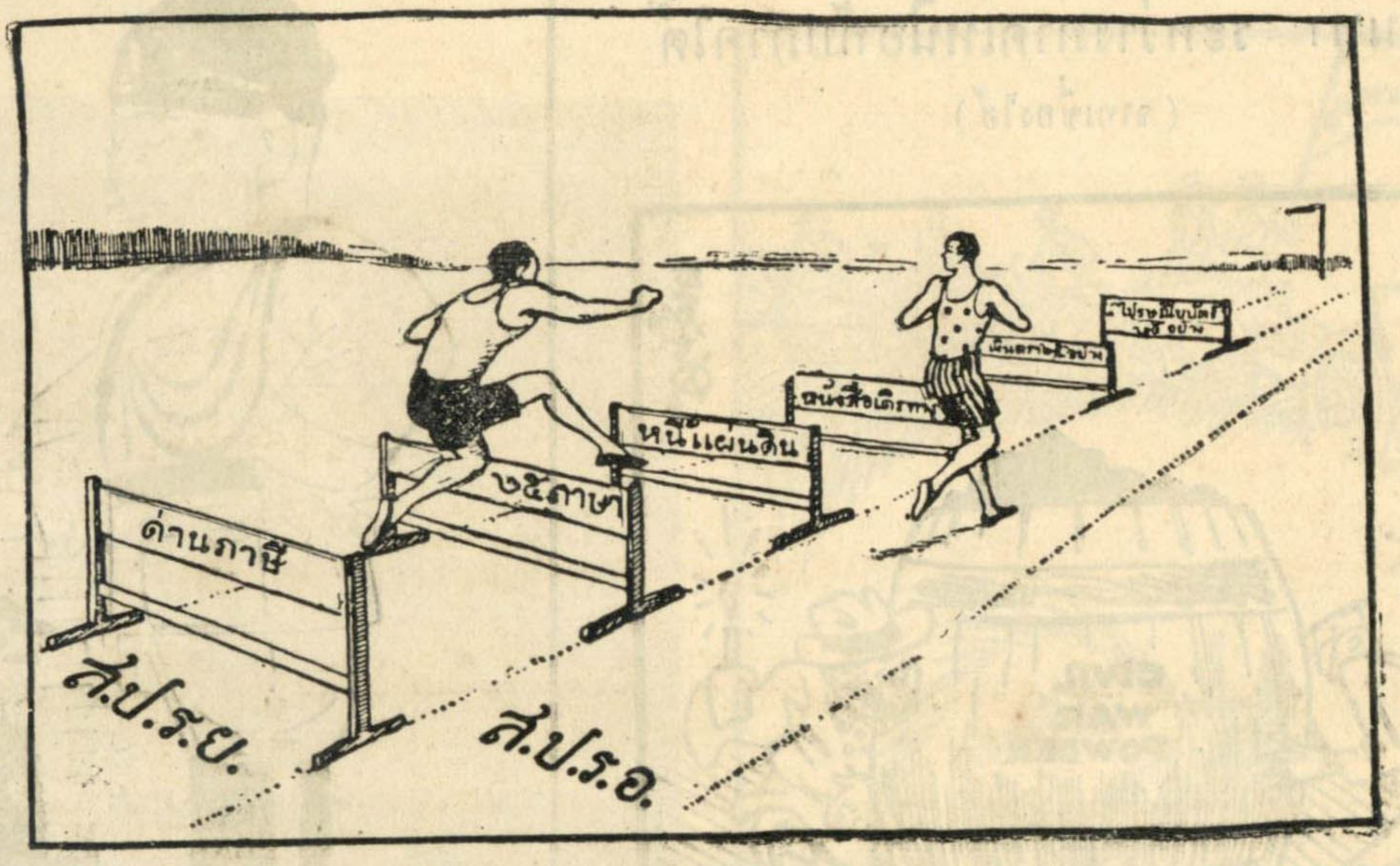

ละคร อิตาเลี่ย ฝรั่งเศส

(จากลอนดอน)

มีข่าวว่าฝรั่งเศสจะลงทุนอีก ๑๐,๐๐๐,๐๐๐ เปานด์ เพื่อบ้องกันประเทศ
และอิตาเลียก็ได้เพิ่มเงินอีก ๕,๐๐๐,๐๐๐ เปานด์ เพื่อกองทัพบก

แข่งขันระหว่าง ส.ป.ร. อเมริกา กับ ส.ป.ร. ยุโรป

(จากหนังสือเอสเปรอนโต)

บทนำบางเรื่อง

จาก The Bangkok Times.

เหรียญฮ่องกง

เมื่อเมษายนที่แล้วมา รัฐบาลฮ่องกงได้ตั้งกรรมการ พิจารณาเรื่องราคาเงินเหรียญตกต่ำ บัดนี้รายงานของ กรรมการนั้นได้ลงพิมพ์แล้ว แต่ กรรมการ ก็ไม่มีทาง แนะนำ ให้แก้ไขได้ เวลานี้ทั่วโลกได้พากันใช้ทองคำเป็นมาตราแล้ว ฮ่องกงก็ย่อมปรารถนาให้ราคาเงินเหรียญอยู่ที่ไม่ต้องขึ้น ๆ ลง ๆ แต่เมื่อประเทศจีนยังคงใช้เงินเป็นมาตราอยู่ ถ้ารัฐบาลฮ่องกงจะเปลี่ยนใช้ทองเป็นมาตราก็เกรงว่าสินค้าจะหลุดมือไปจากฮ่องกงหมด เพราะฮ่องกงเป็นแต่เมืองท่าที่สินค้าผ่านเข้าออกจากเมืองจีนเท่านั้น หาเป็นเมืองก่อเกิดสินค้าของตัวเองไม่ สินค้าของฮ่องกง ก็คือ สินค้าจีน การที่จะเปลี่ยนอัตราเงินให้ต่างไปจากจีน จึงเป็นการขัดข้องอยู่.....

อนึ่ง ถ้าตั้งราคาอัตราเงินเหรียญฮ่องกงให้แพงขึ้นเทียบเท่ากับสองชิลลิง หรือหนึ่งชิลลิงครึ่ง ในชั้นต้นก็จะต้องเข้าเนื้อและมีการขาดทุนมาก จะเป็นเหตุให้สินค้าของฮ่องกงบั่นบ่วนขลุกขลักใหญ่โต เพราะฉะนั้นเวลานี้เป็นอันว่ายังทำอะไรไม่ลง แต่รายงานนั้นแนะว่า บัดนี้รัฐบาลจีนกำลังเตรียมการที่จะเปลี่ยนเข้าใช้มาตราทองคำ รัฐบาลฮ่องกงจึงควรเตรียมโครงการไว้ให้พร้อมด้วย เมื่อรัฐบาลจีนจัดการเปลี่ยนแปลงเมื่อไร ฮ่องกงจะได้เปลี่ยนตามให้ทันท่วงทีได้

รายงานนั้น กล่าวถึงราคาขึ้นลงแห่งแร่เงิน นี้ได้ลงไปถึง ๑๔๒ เหรียญ ฮ่องกง เป็น โดยละเอียด แต่ส่วนที่เกี่ยวข้องกับประเทศ ตลาดใหญ่ที่สุด สำหรับสินค้าเข้า ของ สยาม สยาม ก็คือว่า เหรียญฮ่องกงได้ลดราคาลง แห่งหนึ่ง ข้อนี้แหละทำให้รัฐบาลสยามต้อง ตั้งครึ่งตัว และยังไม่เห็นวี่แววในภายหน้าว่า พิจารณาปัญหาเศรษฐกิจนี้อย่างจริงจัง และ ราคาจะขึ้นไปได้อีกเมื่อไร เมื่อ พ. ศ. ๒๔๗๑ หนทางที่เราได้กล่าวไว้แล้ว จะเป็นประโยชน์ เงิน ๑๐๐ บาท เท่ากับ ๘๙ เหรียญ เดี๋ยวนี้ ช่วยให้การพิจารณานั้นเป็นผลสำเร็จ เหมาะแก่ ๑๐๐ บาท เท่ากับ ๑๓๔ เหรียญ เมื่อเร็ว ๆ ความเปลี่ยนแปลงเรื่องตลาดเงินเวลานี้

เขาอวดกันว่า เขาซื้อการศึกษาชาติได้เพียงราคา ๓,๐๐๐,๐๐๐ เท่านั้น ถูกพิลึก ต่ำกว่าราคาทุน

ลาก
BANGKOK
DAILY MAIL

หนังสือข่าว

หลวงวิจิตรวาทการ ได้สนทนาทางเรดิโอเรื่องกำเนิดแห่งหนังสือข่าวน่าฟังมาก เราได้แปลลงเป็นภาษาอังกฤษแล้ว หลวงวิจิตร ฯ เล่าถึงหนังสือข่าวบุ๋ขุบันว่าได้กำเนิดมาแต่การเขียนข่าวติดฝาผนังในร้านตัดผม แต่โรมันสมัยอย่างไร แล้วได้แสดงสถิติแห่งหนังสือข่าวที่มีในประเทศ ส. ป. ร. อเมริกา, อังกฤษ, ฝรั่งเศส, เยรมะนี และ ญี่ปุ่น ทุกวันนี้ เรื่องเหล่านี้น่าอ่าน และเรารู้สึกขอบใจที่มีผู้เห็นสำคัญใน อันจะสนทนาด้วย เรื่องหนังสือข่าวให้มหาชนฟัง เพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้ใน ประเทศสยามให้ดีขึ้น เพราะเราเสียใจที่จะกล่าวว่า ภูมิแห่ง ยูรแนลิสัม ในสยามยังไม่สูงนัก เมื่อกล่าวทั่วไปในหนังสือข่าวทุกฉะบับ แต่เรามีความเห็นคัดค้านใจความสำคัญแห่ง ปาฐูกถา ของ หลวงวิจิตร ฯ ในข้อที่ว่า หนังสือข่าวยิ่งได้เสรีภาพเพียงไร ฐานแห่งหนังสือนั้น ในความเชื่อถือของทวยชน ย่อมทรุดต่ำลงเพียงนั้น ถ้าและรัฐบาลเข้าคุ้มครอง ตรวจข่าว และให้ทุนอุดหนุนหนังสือข่าวเพียงไร ฐานแห่งหนังสือข่าวเช่นว่าย่อมเขยิบสูงขึ้นเพียงนั้น ซึ่งย่อมเป็นคุณแก่บ้านเมือง แก่รัฐบาล และแก่หนังสือข่าวนั้นด้วย เรายังแลไม่เห็นว่าจะเป็นจริงได้ดังกล่าวนี้อย่างไรเลย

เราเข้าใจว่าธรรมดาหนังสือข่าว นอกจากกิจการในสำนักงาน ย่อมมีลักษณะแบ่งแยกจากกันเป็นสองแขนง คือ ข่าวสารแขนงหนึ่ง กับ ความเห็นบรรณาธิการ แขนงหนึ่ง ในแผนกข่าวสารนั้น ควรจะพิมพ์ข่าวทั่วโลกเท่าที่รวบรวมได้ โดยถือเอาความจริงเป็นใหญ่ และนำลงแต่ข่าวที่แน่นอนเท่านั้น ถ้าเป็นข่าวมาจากที่ ๆ ยังสงสัยอยู่ ก็แจ้งออกไปให้ชัดเจน เท่าที่สงสัยนั้น ส่วนในแผนกความเห็นบรรณาธิการ จะมีกี่คนก็ตาม ควรลงความเห็นโดยซื่อสัตย์ในบทนำ บรรณาธิการทั้งหลายจะต้องตั้งอยู่ในความเที่ยงธรรม และหมายดีทุกเมื่อ หนังสือข่าวทุกฉะบับ ควรประกอบด้วย

ลักษณะดั่งแสดงมานี้ และถึงแม้ว่าจะหาหนังสือข่าวที่ดีที่สุดเช่นนั้นไม่ได้ทั่วโลก ก็ควรจะหาได้บ้าง บางฉะบับในโลกนี้ ที่ใกล้เคียงเข้าไป เท่าที่จะใกล้ได้

ถ้ารัฐบาลคือ หนังสือข่าวทั้งหลายภายใต้กฎหมายแห่งรัฐบาลนั้นคงไม่มีการแสดงความเป็นปฏิปักข์ เมื่อเช่นนั้น รัฐบาลที่ดีอยู่แล้วก็ไม่มีความจำเป็น หรือไม่มีเวลาเห็นสมควรที่จะต้องเข้าตรวจข่าว หรือคุ้มครอง หรืออุดหนุนให้ทุนแก่หนังสือข่าว

เรากลับเห็นว่า หนังสือข่าว ซึ่งถูก รัฐบาลคุ้มครอง, ตรวจข่าว, หรือให้ทุนเสียอีก จะได้รับความไว้วางใจของประชาชนน้อยไป อะไรที่หนังสือเช่นนั้นกล่าว จะกลับมีค่าไม่คุ้มราคากระดาษที่พิมพ์ข่าวนั้น มีคำติเตียนกันบ่อย ๆ เรื่องข่าวจาก ฝรั่งเศส, อิตาลี, รัสเซีย, จีน และประเทศอื่น ๆ ซึ่งรัฐบาลใช้วิธีซื้อเสรีภาพของหนังสือข่าวด้วยให้เงินอุดหนุน ถ้าหนังสือข่าว ของ อนชา แห่ง มสโสลินี กล่าว ยกย่อง มุสโสลินี ก็ใครเล่าจะหลงเชื่อ ? ข่าวมาจากเอเยนต์ของรัฐบาลจีน ก็ดี ข่าวเรดิโอมาจากรักบี เรื่องอินเดีย ก็ดี ข่าว ตรานส์โอเชียน เรดิโอ เรื่องข้อพิพาท ระหว่าง โปแลนด์ กับ เยรมะนี ก็ดี มิ บรรณาธิการ คนที่ไม่ ติ ลงตะกร้าโดย มิต้องอ่าน เสีย ด้วยซ้ำ ? เพราะข่าวเหล่านี้ได้ทุนอุดหนุน ซึ่งแปลว่าต้องถูกตรวจข่าว และถูกคุ้มครองด้วย

ในประเทศสยามนี้ เราเห็นว่าการที่หนังสือข่าว ไม่ต้องถูกตรวจข่าว, ไม่ต้องถูกคุ้มครอง, ไม่ได้เงินอุดหนุนจากรัฐบาล ย่อมเป็นประโยชน์แก่รัฐบาลมากคือ รัฐบาลจริง ๆ, รัฐบาลที่ประกอบด้วยผู้ใฝ่ใจเห็นแก่สุขทุกข์ของราษฎร หนังสือข่าวแห่งรัฐบาล เช่นนี้ ย่อมไม่ ติเตียน รัฐบาลที่แท้ ซึ่ง รู้สึกกันอยู่แล้วว่าเที่ยงธรรม แต่ ย่อม จะแสดงความเห็น หรือ ติเตียน กิจการ บางส่วนแห่งรัฐบาล หรือทางการของผู้ถืออำนาจ หรือเจ้าหน้าที่โดยฉะเพาะตัว ด้วยความเชื่อว่าทางการ และบุคคลเหล่านี้ได้เป็นไปเพื่อความสุขความเจริญของทวยชน ซึ่งรัฐบาลแท้ ๆ แห่ง ประเทศสยาม ได้ สนใจ และพยายาม กระทำมาแล้วแต่อดีต ถึง ปัจจุบัน

วิธีการ ของ หนังสือข่าว ดั่งกล่าวนี้แหละเราเชื่อว่าเป็นประโยชน์แก่รัฐบาลแท้จริง และเป็นคุณแก่ราษฎรเป็นจำนวนมาก ผู้สนใจในการบ้านเมืองของตัว และหวังดีในอันจะให้บ้านเมืองได้บรรลุมรรคผลพิเศษสมหมาย

จาก

Siam Observer

แตรรถยนตร์

สโมสรรถยนตร์หลวงที่ออสโล มีข้อบังคับห้ามไม่ให้รถยนตร์ใช้แตรเวลาอยู่ในเมือง เพราะถือว่าในที่ซึ่งรถยนตร์แล่นไม่เร็วนักเมื่อมีเหตุก็พอจะหยุดหรือหลบหลีกได้ทันท่วงที ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องชนกันเลย ประโยชน์ของแตรก็เพื่อจะบอกให้รู้ตัว แต่เมื่อรถยนตร์ได้เปิดแตรแล้ว ความรับผิดชอบของผู้ขับในการที่จะระวังไม่ให้มีเหตุชนกันก็ยังคงอยู่เต็มที่นั้นเอง ไม่ได้ลดน้อยลงเพราะได้เปิดแตรบอกสัญญาแล้วเลย สโมสรออสโลตั้งข้อบังคับห้ามการใช้แตรเช่นนั้นก็โดยเชื่อว่าความปลอดภัยอยู่ที่ความระวังของผู้ขับนั้นเอง แต่เราเห็นว่าการห้ามเช่นนั้นเป็นการมากเกินไป อาจให้ร้ายแก่มหาชนก็ได้ ข้อที่เรารังเกียจคือการใช้แตรในที่ไม่จำเป็น ผู้ใช้แตรเช่นนั้นมักจะเป็นเพราะต้องการไปเร็วในที่มียวดยานคับคั่งหรือมิฉะนั้นก็เคยมือ เอะอะก็บีบแตรอยู่เสมอ เราเชื่อว่าคนขับรถในกรุงเทพ ฯ เป็นอันมากมิได้นึกถึงเวลาควรหรือไม่ควรในเวลาใช้แตร มือคอยจะบีบหรือกดปุ่มแตรอยู่ร่ำไป

เราอยากเห็นบ้านเมืองปราศจากเสียงแตรรถ แต่เกรงว่าถ้าห้ามขาดอาจให้เกิดภัยขึ้น. เวลาจำเป็นใช้แตรเพื่อบอกให้ยวดยานหรือผู้คนซึ่งอยู่กีดทางรู้ตัวไว้ ถึงแม้ในเวลารถไม่ได้แล่นรวดเร็วก็มิได้เหมือนกัน การขับรถให้เร็วแต่พอควร ไม่ใช่ว่าจะเป็นการปลอดภัยทีเดียว และเวลาบีบแตรก็มีอยู่เหมือนกัน เวลาแตรเสียผู้ขับรถผ่านไปในถนนที่จอแจย่อมต้องค่อยไปช้า ๆ และระวังมาก การห้ามใช้แตรจึงเป็นการบังคับให้ผู้ขับระมัดระวัง แต่เหตุนี้ยังไม่พอถึงแก่จะห้ามแตรเสียทีเดียว ในพระราชบัญญัติออกใหม่เมื่อเร็ว ๆ นี้ เจ้าหน้าที่ก็มีอำนาจที่จะพ้องร้องเพื่อให้ผู้ขับยวดยานที่ใช้แตรโดยไม่จำเป็นต้องได้รับโทษ เพียงนี้ดูก็เหมาะอยู่แล้ว ถ้าเจ้าหน้าที่ปฏิบัติให้จริงจังได้ตามพระราชบัญญัติส่วนนี้ เสียงที่หนวกหูก็จะค่อยน้อยเข้า และความระวังของผู้ขับรถก็จะมากขึ้นด้วย

จาก
หนังสือพิมพ์ไทย

จีนภาคเหนือ

คงไม่มีใครประหลาดใจกันนัก เมื่อได้ทราบว่า เย็นซีซาน ได้สถาปนาคณะรัฐบาลขึ้นอีกก๊กหนึ่งที่กรุงปักกิ่ง และยกย่องตัวเองเป็นนายกหรืออีกนัยหนึ่ง เป็น ประธานาธิบดีของจีน ภาคเหนือ แต่เมื่อการได้เป็นไปเช่นนี้แล้วก็แปลว่าเมืองจีน มีรัฐบาล ๒ คณะ คือ รัฐบาลกรุงนานกิ่ง ซึ่งมี ชางไคเช็คเป็นประมุขหนึ่ง กับที่กรุงปักกิ่ง ซึ่งมี เย็นซีซาน เป็นประมุขหนึ่ง

เคยทราบกันมาแล้วว่า เย็นซีซานเป็นสหายสนิทของชางไคเช็คมาแต่ก่อน และเคยบำเพ็ญตนอยู่ในฐานะเงียบ ๆ อย่างผู้เฒ่าจำศีล แต่เมื่อกลับใจไปเป็นสหายกับเพื่งยุกเสียง ความบำเพ็ญอันนั้น ก็เสื่อมลงทันทีกล่าว คือ เย็นซีซานยอมชักดาบออกจากฝักร่วมใจกับเพื่งยุกเสียง ประกาศศึกต่อกรุงนานกิ่ง กะทั้งเป็นโรคเรื้อรังอยู่จนบัดนี้

เมืองจีนในยุคประชาธิปไตย ได้เคยมีการแย่งกันเป็นรัฐบาลมานักต่อนักแล้ว สุดแต่ใครมีกำลังหรืออำนาจขึ้นเมื่อใด ก็ขัดแข็งสถาปนาตนเสียทีหนึ่ง เรื่องนี้เคยเป็นเหตุกะอักกะอ่วน สำหรับชาวต่างประเทศมาแล้วเหมือนกัน เนื่องแต่มักถูกร้องขอให้รับรองรัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่ ซึ่งทำให้ฝ่ายคณะทูตต้องทนกะอ้อมกะแอ้มไปเรื่อย ๆ พอมิให้เกิดเรื่องหยุ่งเหยิงเกินไป แต่ความจริงนั้นมิได้ยอมรับที่จะเกี่ยวข้องอย่างจริงจังเลย

ชีวิตของรัฐบาลกรุงปักกิ่ง ที่ตั้งขึ้นใหม่จะยืดยาวถึงแค่ไหน คงไม่จำเป็นจะนึกถึงนัก ในเมื่อรัฐบาลกรุงนานกิ่ง ซึ่งฝ่ายต่างประเทศได้รับรองแล้วยังมั่นคงแข็งแรงอยู่ แต่มีเรื่องชวนให้อยากคาดไว้ว่า ชีวิตแห่งรัฐบาลกรุงนานกิ่งนั้น น่าจะต้องอาศัยความเรียบร้อยระหว่างเย็นซีซานกับเพื่งยุกเสียง เป็นหลักใหญ่ แต่เมื่อเพื่งยุกเสียงก็เป็นคนที่กะล่อมกะเหลี่ยใคร่จะสวมมงกุฎมาแต่ไหนแต่ไร ก็จะน่าเชื่อหรือว่า ตำแหน่งนายก ที่เย็นซีซานได้อยู่นั้น จะรายรื่นสดใสเสมอไป ด้วยขณะนี้กำลังวังชาของเพื่งยุกเสียง ก็ไม่นับว่าเลวเลย

จาก ศรีกรุง

หมวกของนักเรียน

หมวกของนักเรียนโรงเรียนรัฐบาล นับเป็นเครื่องแบบอย่างหนึ่ง ซึ่งบอกให้ผู้ที่ได้พบเห็นรู้ว่า นักเรียนผู้นั้นเล่าเรียนอยู่ในชั้นหรือโรงเรียนใด โดยสังเกตได้จากสีของผ้าพันหมวก (บอกชั้น) และตัวอักษรย่อ (บอกนามโรงเรียน) ซึ่งติดอยู่ที่หมวกนั้น

เครื่องอาณัติสัญญานี้กระทรวงธรรมการได้วางเป็นระเบียบใช้ในโรงเรียนรัฐบาลอย่างเคร่งครัดมาหลายเสนายดีธรรมการแล้ว ซึ่งใคร ๆ ก็พากันนิยมชมชื่นว่า เป็นระเบียบดีเพราะนอกจากความเรียบร้อย สำหรับนักเรียนยังเป็นเครื่องบ้องกันมิให้นักเรียนประพฤติในทางที่มิชอบโดยมิหิริโอตตัปปะ ที่เกรงว่าจะมีความเสียหายถึงหมู่คณะของตนด้วยอีกส่วนหนึ่ง

บัดนี้เราได้เห็นนักเรียนที่ไปและกลับจากโรงเรียนไม่สวมหมวกกันชุกชุมขึ้น บางคนที่มีหมวกสวมก็ไม่มีผ้าพันแสดงเครื่องหมายอย่างใด ยิ่งกว่านั้นเราได้เห็นนักเรียนผู้ที่แต่งเครื่องแบบลูกเสือหลายคนดัดปีกหมวกให้เป็นไปต่าง ๆ บ้างก็ดัดให้ริมเบิดขึ้นข้างบน บ้างก็ดัดให้หลุบลงมาข้างล่าง และบ้างก็ปล่อยให้ชายผ้าพันหมวกห้อยจากโบลงมาเป็นหางเชิงแซว ซึ่งล้วนแต่ไม่มีในพระราชกำหนดเครื่องแต่งตัวลูกเสือเลย

การที่นักเรียนไม่ต้องการสวมหมวก และลูกเสือดัดหมวกให้เป็นดังกล่าวแล้วนั้น จะเนื่องจากการบ้องกันมิให้ใครรู้หมู่คณะเมื่อตนประพฤติผิด หรือเนื่องจากความเกียจคร้านหรือเพื่อให้โก้เก๋อะไรก็ตามเถิด แต่เราเห็นว่าเป็นหนทางนำมาซึ่งนิสสัยอันทรามและพลอยเสียถึงการปกครองทางโรงเรียนด้วย เราจึงขอเสกให้กระทรวงธรรมการ และครูอาจารย์กวดขันในเรื่องเหล่านี้ ให้มีระเบียบคืนดีเสียอย่างเดิมเถิด

จาก กรุงเทพฯ เดลิเมล์

เทศบาล

ข่าวเทศบาลของเรา (วันที่ ๒๓ สิงห์) นี้ ทำให้เห็นรูปโครงการอย่างที่ฝรั่งเรียกว่ามุนิซิแปลิตีจะได้เกิดขึ้นในเมืองเรา และเป็นเรื่อง ๑ ที่หนังสือพิมพ์ฉบับนี้ได้ร่ำร้องมานานแล้ว.

การงานของบุคคลกับการงานของบริษัทที่ทำการค้าขายต่อค้าขายด้วยกัน เห็นกันว่าการงานของบุคคลนั้นหากจะวิ่งฉุดเป็นเทน้ำออกจากกะบอก ก็ยังไม่น่าดูเท่าการงานของบริษัท ซึ่งขยับไปแต่ละก้าวก็ล้วนแต่เป็นการก้าวอันน่าดูทั้งสิ้น ความอุ้ยอ้ายของบริษัทเป็นของจริง แต่ทว่ามีความแน่นแฟ้น ประเสริฐนักการบำรุงบ้านเมืองตามแบบเทศบาล กับตามแบบที่ใช้เป็นกรมดูแลนั้น ยอมเปรียบได้กับการค้าขายที่ว่ามาแล้ว.

เคยมีผู้ได้เห็นประโยชน์มาว่า การดำเนิรของเทศบาลจะสามารถจัดจังหวัดต่าง ๆ ให้ตรงกับความประสงค์จากพื้นภูมิของจังหวัดนั้น ๆ ได้จริง ๆ จังหวัดที่หาแร่ก็จะเหมาะในการแร่, จังหวัดหาปลาก็จะเหมาะแก่การหาปลา หรือจังหวัดทำนาทำสวนก็จะเหมาะแก่ทำนาทำสวน เพราะเจ้าหน้าที่ของเทศบาลจะหมุนได้ และชี้ชอ่าเทศบาลแล้วย่อมรู้กำพืชของภูมิพื้นได้ถนัดถนี่ยิ่งนัก.

เราไม่สงสัยเลยว่า รัฐบาลสยามก็ได้เห็นชอบในแบบเทศบาลนี้มาช้านาน ดั่งในข่าวของเราได้แถลงอยู่ว่า เจ้าหน้าที่ในการนี้ ได้เที่ยวแสวงหา ระเบียบ แบบแผน ของ ประเทศ ต่าง ๆ เท่าที่จะนำมาใช้ได้เหมาะแก่ประเทศเรา เพราะฉะนั้นในการที่มีข่าวเช่นนี้ ก็แปลว่ากิจการในแผนกนี้ได้คืบหน้าออกไปอีกระยะ ๑ แล้ว และถ้าไม่มีอุปสรรคอันใด หรือถึงกาลสมควรเหมาะแก่สมัยแน่แล้ว ก็จะได้จัดการให้เป็นไปอย่างแน่นอน และหวังว่าจะเป็นที่เห็นใจโดยทั่วไปว่ารัฐบาลของเราได้เอาใจใส่เป็นอย่างไรบ้าง.

จาก ของตอก การเมือง

วิทยุกับกฎหมาย

วิทยุเกิดขึ้นหลายปีแล้ว แต่พึ่งจะได้แพร่หลายเข้ามาในประเทศเราเมื่อ ๒—๓ ปีนี่เอง ดูเหมือนเราจำไม่ผิดว่า เมื่อแรกมีเข้ามาตอนท้ายรัชชสมัย ล้นเกล้าล้นกระหม่อม รัชชกาลที่ ๖ นั้น ก็ได้ โปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการวิทยุตามออกมาทันที

ความใน พระราช บัญญัติ นั้นเราจำได้เป็นเค้าว่า รัฐบาลยังไม่ยอมเปิดสิทธิให้ราษฎรมีเครื่อง รับส่งวิทยุใช้ จนกว่า จะได้ เปลี่ยนแปลงแก้ ไขพระราชบัญญัติใหม่

จะเป็นด้วยประการใดก็ตาม ความนิยมในการวิทยุมากขึ้นในหมู่ข้าราชการ และพ่อค้าคหบดีต่างพากันมี เครื่องรับวิทยุ กระจาย เสียงทวีจำนวนขึ้นเป็นลำดับมา เคยได้สำรวจกันคราวหนึ่ง ดูเหมือนว่า มีจำนวนราว ๆ ๑๐๐๐ กว่าเครื่อง แต่ขณะนี้เราคะเนว่าน่ากลัวจะถึงจำนวนหมื่น

การมีเครื่องรับวิทยุ กระจายเสียงไม่ทำให้ผู้ซื้อหาใช้ ต้อง ลงทุน มากมาย เกิน กำลัง นักนับว่าไม่สู้จะแพงเลย

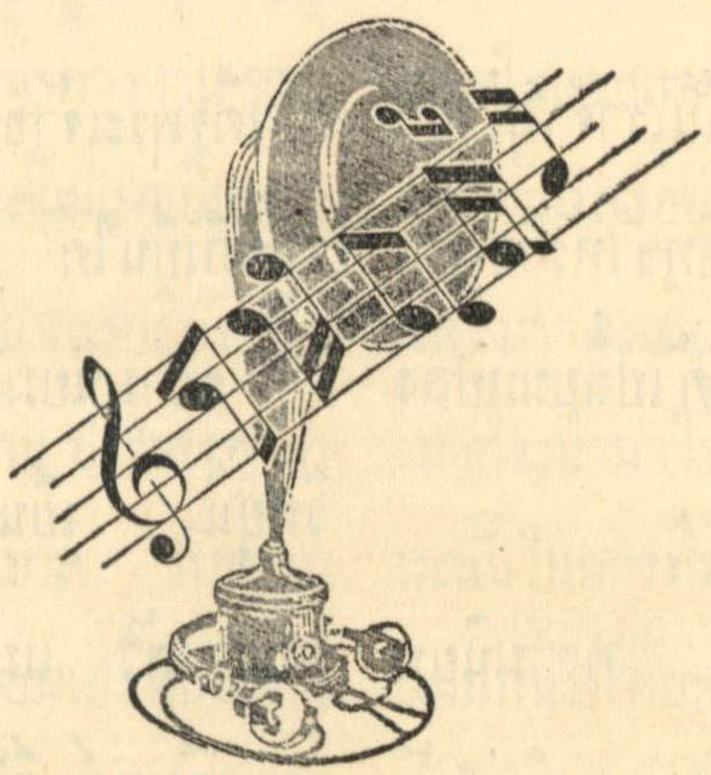
บางที รัฐบาล จะคิด เห็นอก ราษฎรว่า มีแต่เครื่องรับเสียงเท่านั้นจะไม่เป็นไร และก็ยอมผ่อน ๆ ให้ เพื่อให้ประชาราษฎรของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้รับความสำราญรื่นรมย์ก็เป็นได้

ความนิยมในการกระจายเสียงด้วยกระแสวิทยุนี้ เป็นที่พอใจแก่คนทั้งมวลมากขึ้นดังกล่าวแล้ว แม้แต่ตามวัดวาอาราม เช่นวัดเทพศิรินทร์ ก็ได้ ใช้เครื่องกระจายเสียงแสดงธรรมแก่พุทธบริษัทอยู่เสมอ ๆ อุบาสกอุบาสิกาก็พากันชื่นชมยินดี เพราะได้ยินเสียงถนัดชัดเจนแจ่มแจ้งมาก

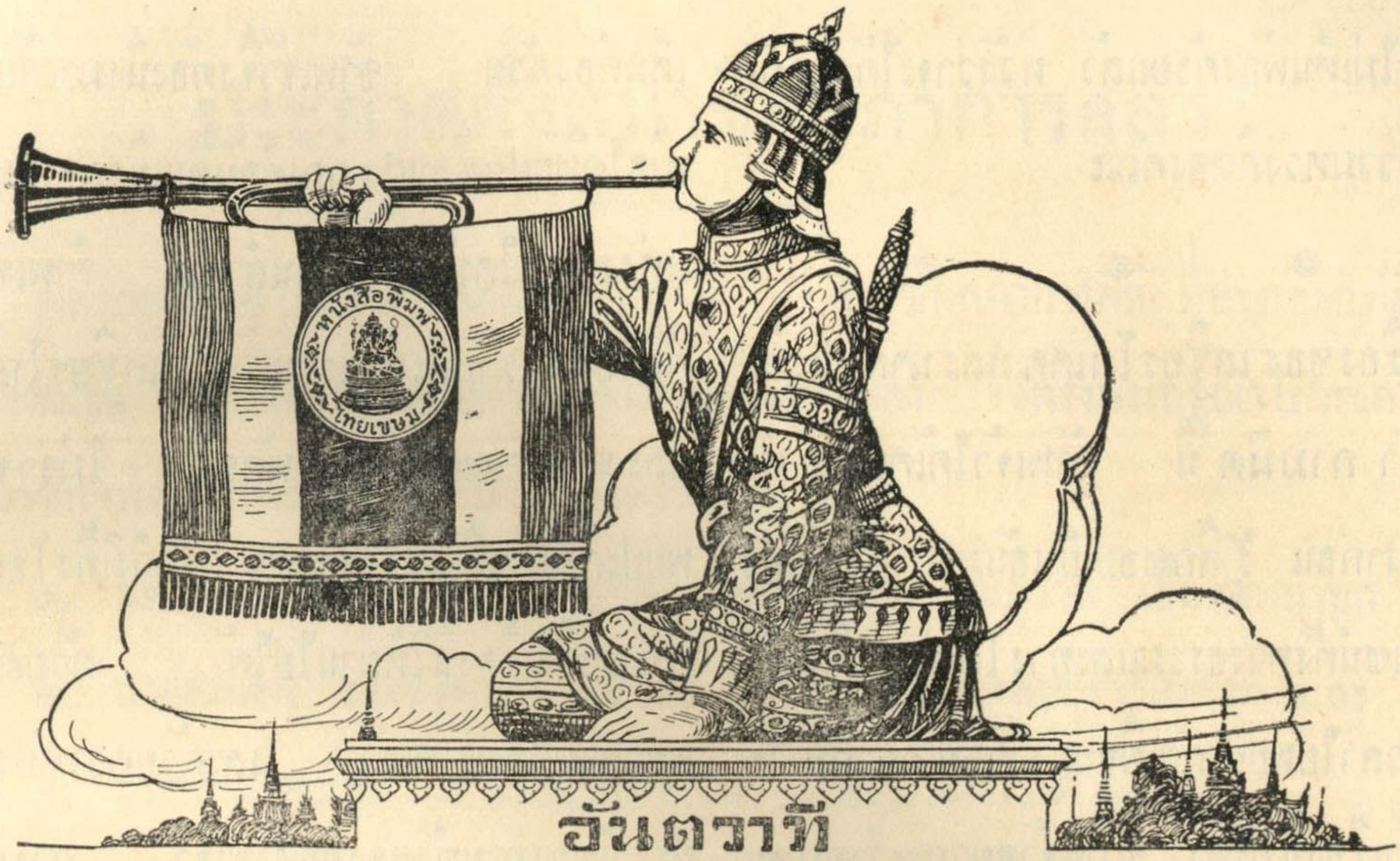
เนื่องจากเหตุที่รัฐบาลผ่อนผัน มิได้ยกเอาพระราชบัญญัติ ซึ่งตราไว้แล้วโดยไม่มีอันใด

เปลี่ยนแปลงแก้ไข เลยนั้นมาใช้กับเครื่องรับกระจายเสียงทำให้เรานึกเลยไปว่า ถ้านายนรินทร์ภาษิต ซึ่งร่ำ ๆ ว่าจะลาเมืองไทยไปเมืองจีน เพื่อเผยแผ่ลัทธิสาระนิกายของเธอนั้น อุตตริหวนกลับใจเลิกคิดที่จะไปเมืองจีนนั้นเสีย แล้วเริ่มจัดมีเครื่องส่งกระจายเสียงโดยใช้หอสูงที่มีอยู่แล้ว ณบ้านยางไผ่ ใช้ส่งลัทธิธรรมของเธอไปยังท่านผู้มีเครื่องรับบ้างแล้ว ทางรัฐบาลจะโปรดจัดการกับนายนรินทร์อย่างไร ?

ในที่สุดนี้เราเห็นว่า ถึงเวลาแล้วที่รัฐบาลควรหยิบยก เอาพระราชบัญญัติที่ว่าด้วย การวิทยุนั้นมาพิจารณาแก้ไข เปลี่ยนแปลงใหม่ให้สมกับกาลเทศะเสียที

เมื่อเกิดศึกกลางเมืองขึ้นอีก ก็เป็นอันว่าได้รักษาเหตุการณ์ปกติของเมืองจีนไว้ได้

อันตวาที

เมื่อไม่มีเหตุการณ์อันใดเปลี่ยนแปลง และข้อความที่ควรแถลงให้ท่านผู้อ่านทราบ อันตวาทีจึงได้ว่างเว้นมาเสียนาน

◎ ◎ ◎

บ้านเมืองมีความเจริญรุ่งเรือง ความรู้ของบุคคลก็ย่อมเจริญตามเป็นลำดับ หนังสือเรื่อง จักร์ ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งไม่อยู่ในชะนิดวรรณคดี ก็ไม่ใคร่มีใครเหลียวแลเป็นลำดับมา ต่างหนเขาหาซื้อหาอ่านแต่ฉะเพาะที่ก็อบด้วยสาระประโยชน์ เมื่อคำนึงถึงระเบียบการของหนังสือไทยเขษมรายเดือน ซึ่งบรรจุเรื่องอันเริงรมย์เป็นส่วนมากนั้น ดูก็เป็นการล้าหลังไม่เดิรทันความประสงค์ของผู้อ่าน ดังกล่าวแล้ว ถ้าขืนทิ้งปล่อยอยู่เช่นนี้ จะร่วงโรยดังเรื่องจักร์ ๆ วงศ์ ๆ ได้วันหนึ่ง ซึ่งเป็นการยกพร่องอยู่มาก ฉะนั้นเพื่อป้องกันความยกพร่องดังกล่าวแล้ว จึงได้ตกลงจัดระเบียบหนังสือให้เข้าทำนอง **รีวิว** มีทั้งความรู้ทั่วไป ความบันเทิงที่เป็นคติ และภาพล้อที่แสดงความดำเนิรของโลก เพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นพหูสูต ด้วยการอ่านแทนการพูดเช่นแต่ก่อน

◎ ◎ ◎

นานาจิตฺตำ คือต่างคนก็ต่างจิตต์ต่างใจ ฉะนั้นดังได้เปลี่ยนแปลงไปแล้วฉะนี้ ซึ่งจะหวังได้ว่าเป็นที่ถูกใจได้ทุกคนก็หาไม่ หากว่า

ผู้ใดที่ไม่เห็นพ้องด้วยแล้ว หวังว่าจะได้รับอภัย ด้วยความหวังดีของคณะ

◎ ◎ ◎

เรื่องของ เสฐียรโกเศศ และ นาคะประทีป มีชื่อว่า **กามนิต** นี้ ข้าพเจ้าได้เคยอ่านต้นฉะบับมาก่อน รู้สึกชอบเป็นอันมาก ด้วยยังประโยชน์ทั้งทางธรรมและทางโลก ข้าพเจ้าได้มีเวลาไปพบปะกับเพื่อนฝูงในวัยเดียวกัน ได้เคยเล่าเรื่องนี้ให้ฟัง ข้าพเจ้าอยากจะว่าทุกคนพากันพอใจมาก ได้รับเร้าให้นำลงในไทยเขษม เมื่อตนชอบอยู่แล้ว และมีใครมาสนับสนุนความเห็นมาก ๆ เข้าเช่นนี้ ก็ย่อมอดอยู่ไม่ได้ เมื่อได้มีโอกาสพบกับท่านเสฐียรโกเศศ และท่านนาคะประทีป จึงได้ขอร้องให้ท่านเขียนเรื่องนี้ขึ้น เป็นธรรมดา ด้วยท่านทั้งสองนี้มีอายุแก่กว่าข้าพเจ้าตั้งรอย ๆ จึงไม่เห็นพ้องด้วย ข้าพเจ้าจึงต้องนิ่งมาเสียนาน เมื่อได้พบปะเพื่อนฝูง ถูกเตือนขึ้นเนือง ๆ เพลิงแห่งความใคร่ก็คุขึ้นเป็นลำดับ ข้าพเจ้าจึงตั้งกองรบเร้าและอ้อนวอน ท่านเสฐียรโกเศศและท่านนาคะประทีป อีกพักหนึ่ง ไม่ว่าจะได้พบปะกับท่านที่ไหน และเวลาใด ก็มิได้โอกาสที่จะพูดถึงเรื่องนี้ให้ผ่านไปได้ ด้วยความพยายามของข้าพเจ้า และด้วยความกรุณาปราณีของท่านทั้งสองต่อข้าพเจ้า **กามนิต** จึงได้ฤกษ์นำลงในไทยเขษมประจำเดือนนี้ เป็นปฐม ฉะนั้นจะมีท่านผู้ใดที่จะมีความเห็นแย้งกับข้าพเจ้าแล้ว ก็ขอจงตำหนิข้าพเจ้าแต่ผู้เดียวเถิด หากว่าผู้ใดจะได้รับผลใด ๆ ซึ่งได้พบอ่านเรื่อง **กามนิต** นี้แล้ว ข้าพเจ้าก็ขออุทิศกุศลนี้แด่เพื่อนของข้าพเจ้าซึ่งใฝ่ในธรรม ด้วยอาศัยน้ำตาลเคลือบทุก ๆ ท่านด้วยเทอญ

บรรณาธิการ

ประกาศตั้งสมาชิกสภาการคลัง

มิพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ สั่งว่า สมาชิกสภาการคลังที่ทรงเลือกตั้งโดยคุณวุฒิมานั้น บัดนี้ถึงวาระครบกำหนดพ้นจากตำแหน่งแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ตั้งสมาชิกแห่งสภาการคลังขึ้นใหม่ ดังต่อไปนี้

๑. มหาอำมาตย์เอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรินทรนาถ เป็นสภานายก

๒. นายพลเอก สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงลพบุรีราเมศวร์ และ

๓. มหาอำมาตย์เอก เจ้าพระยาพิชัยญาติ เป็นสมาชิกที่ทรงเลือกตั้ง

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศ

ยกเว้นเงินอากรค่านาคู่โค ในท้องที่อำเภอเดิมบาง และอำเภอนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี

จำนวน พ. ศ. ๒๔๗๑ รวม ๓ ตำบล

เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า ตามพระราชบัญญัติลักษณะเก็บเงินอากรค่านา ร.ศ. ๑๑๕ มีข้อความกำหนดไว้ว่า นาคู่โค ตำบลใดทำไม่ได้ผล เสียหายไปด้วยอุบัติเหตุอันพ้นวิสัยที่จะป้องกันได้ เช่น น้ำน้อย หรือมากเกินไป เป็นต้น จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ลดหย่อนเงินอากรค่านาตามสมควรนั้น

บัดนี้ ปรากฏว่าการทำนาคู่โคของราษฎร ตำบลวังศรีราช ท้องที่อำเภอเดิมบาง ตำบลกระเสียว ตำบลวัดไทรย์ ท้องที่อำเภอนางบวช จังหวัดสุพรรณบุรี จำนวน พ. ศ. ๒๔๗๑

รายฎรได้เพาะปลูกต้นเข้าลงในที่นาแล้ว ภายหลังได้เกิดอุบัทวเหตุน้ำน้อยไม่พอหล่อเลี้ยงต้นเข้า กระทำให้ต้นเข้าที่เพาะปลูกไว้แห้งม้านเสียหายไม่ได้ผล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ยกเว้นเงินอากร ค่านาคู่โคใน ๓ ตำบลนี้ ฉะเพาะที่ได้ รับความเสียหาย เป็น จำนวนเนื้อที่ ๑๐,๔๗๑ ไร่ ๒ งาน เงินอากร ๑๐,๕๓๐ บาท ๒๖ สตางค์ เพื่อบำรุงการทำนาของรายฎรไว้ บ้หนึ่ง

หอรัษฎากรพิพัฒน์

ประกาศมา ณวันที่ ๒๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระยาโกมารกุลมนตรี

เสนาบดี

ประกาศกระทรวงเกษตราธิการ

เรื่องงดเก็บเงินค่าใบอนุญาตร่อนหาแร่

ด้วยความทรงทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ราษฎรที่หาเลี้ยงชีพในการร่อนหาแร่ทุกวันนี้ ได้รับประโยชน์ไม่ใคร่เหลือพอแก่การที่จะต้องเสียค่าธรรมเนียมใบอนุญาตให้ร่อนหาแร่ เนื่องจากดีบุกมีราคาตกต่ำมาก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้งดการเก็บเงินค่าธรรมเนียมใบอนุญาตร่อนหาแร่ตามกฎเสนาบดี ฉะบับลงวันที่ ๓ กันยายน พ. ศ. ๒๔๖๓ จากผู้ที่มาขอใบอนุญาตร่อนหาแร่ไว้ชั่วคราว ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

กระทรวงเกษตราธิการ

ประกาศมา ณวันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

เจ้าพระยาพลเทพ

เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

ประกาศกระทรวงธรรมการ

เรื่องการใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ สำหรับตำบลท่าคันโท ซึ่งแยกจากตำบลโคกเครือ ท้องที่อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์

ด้วยมณฑลนครราชสีมาแจ้งว่า ทางราชการฝ่ายปกครอง ได้แยกหมู่บ้านในตำบลโคกเครือ อำเภอสหัสขันธ์ จังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งขึ้นเป็นอีกตำบลหนึ่ง เรียกว่า ตำบลท่าคันโท ขึ้นอยู่ในท้องที่อำเภอเดียวกัน ตำบลโคกเครือ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ ตั้งแต่วันที่ ๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๖๔ แล้ว เหตุฉะนั้น จึงประกาศยืนยันความนี้ว่า ตำบลท่าคันโท ซึ่งแยกมาจากตำบลโคกเครือได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. ๒๔๖๔ แล้วด้วย

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๖ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

ธานีนิวัต มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

ประกาศ

ว่าด้วยพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องจดทะเบียนบุริมสิทธิ ทรัพยสิทธิ และนิติกรรม ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มีพระบรมราชโองการ ในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศความทราบทั่วกันว่า

โดยที่ได้มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่า บุริมสิทธิ ทรัพยสิทธิ และนิติกรรมบางอย่างอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ ต้องจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ จึงจะสมบูรณ์ตามกฎหมาย

และโดยที่การทำหนังสือและจดทะเบียนสิทธิและนิติกรรมเหล่านั้น อันเกี่ยวกับที่ดินที่มีโฉนดแผนที่ กระทรวงเกษตราธิการเป็นเจ้าหน้าที่ดำเนินการอยู่แล้ว แต่ส่วนที่ดินที่มีหนังสือสำคัญอย่างเก่า หรือที่ไม่มีหนังสือสำคัญนั้น เป็นหน้าที่ของนายอำเภอท้องที่เป็นผู้จัดทำอยู่ตามแบบเดิม ยังไม่ได้เพิ่มให้มีการจดทะเบียนเหมือนกับที่ดินที่มีโฉนดแผนที่

ทรงพระราชดำริว่า เป็นการสมควรที่จะวางหลักการให้เป็นระเบียบอย่างเดียวกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งดังต่อไปนี้

ข้อ ๑ ให้เจ้าพนักงานที่ดิน มณฑล หรือจังหวัด ซึ่งกระทรวงเกษตราธิการได้ตั้งขึ้นไว้แล้ว และซึ่งจะได้ตั้งขึ้นในภายหน้า เป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ในเรื่องจดทะเบียนบุริมสิทธิ ทรัพยสิทธิหรือนิติกรรมอันเกี่ยวกับที่ดิน หรือเพื่อทำนิติกรรมนั้น ๆ ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

ข้อ ๒ ในจังหวัดที่มีเจ้าพนักงานที่ดินแล้ว ให้เจ้าพนักงานที่ดินปฏิบัติการอันเกี่ยวกับที่ดินที่มีตราจองแล้วก็ดี หรือที่ดินที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญเลยก็ดี หรืออสังหาริมทรัพย์ที่อยู่ในที่ดินนั้น ๆ ก็ดี ทำนองเดียวกับที่ดินที่มีโฉนดแผนที่ ที่ดิน หรือ อสังหาริมทรัพย์ซึ่งอยู่ในที่ดินที่ยังไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับที่นั้น เมื่อผู้ที่เป็นเจ้าของ หรือ เกี่ยวข้อง ประสงค์จะให้พนักงานเจ้าหน้าที่จัดการให้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ก็ให้ขอรับหนังสือสำคัญสำหรับที่ คือ โฉนด ตราจอง หรือหนังสือสำคัญอย่างอื่นเสียก่อน จึงจะจัดการให้ได้

ที่ใดที่จะออกโฉนดหรือตราจองให้ไม่ทัน เพราะต้องทำการสำรวจเป็นเวลานานแล้ว ให้ออกหนังสือสำคัญคู่มือให้ไว้ชั่วคราวหนึ่งก่อน เพื่อให้มาแลกกับโฉนดหรือตราจองต่อภายหลัง

ข้อ ๓ วิธีการจดทะเบียนตามความในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้น ให้มีทะเบียนอนุโลมตามทะเบียนที่ดิน ซึ่งหอทะเบียนที่ดินปฏิบัติอยู่ในเวลานี้

ข้อ ๔ จังหวัดใดที่เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ ยังไม่ได้ตั้งเจ้าพนักงานที่ดินให้ นายอำเภอเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการตามที่กล่าวในข้อ ๑ โดยวิธีเดิมไปพลางก่อน จนกว่าจะได้ตั้งเจ้าพนักงานที่ดินจังหวัดขึ้น แต่ให้มีทะเบียนอนุโลมตามแบบทะเบียนที่ดินดังกล่าวไว้ในข้อ ๓

ประกาศมาณวันที่ ๒๘ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศกรมสาธารณสุข

เพิ่มเติมจำนวนยาเสพย์ติดให้โทษซึ่งต้องใช้

ใน พ. ศ. ๒๔๗๓

ด้วยตามประกาศของกรมสาธารณสุข ลงวันที่ ๒๓ มกราคม พ. ศ. ๒๔๗๒ กำหนดจำนวนยาเสพย์ติดให้โทษ ซึ่งต้องใช้ใน พ. ศ. ๒๔๗๓ ตามมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพย์ติดให้โทษ พ. ศ. ๒๔๖๕ แล้วนั้น บัดนี้มีผู้ยื่นคำร้องขออนุญาตใช้ยาเสพย์ติดให้โทษเพิ่มเติมอีก ๔ ขนาน คือ

๑. *Mist. Viburni Co.* มี มอรพน ๒๖.๔๐ กรัม

๒. *Mist. Verbasci Co. c. Codeina* มี โคเดอีน ๔.๑๕ กรัม

๓. *Mist. Terpin Diamorph. Co.* มี เฮโรอีน ๐.๑๗ กรัม

๔. *Collis Browne Chlorodyne* มี ฝิ่นยา ๑๔.๓๒ กรัม และ โคเดอีนฟอสเฟต ๒.๑๕ กรัม

กรมสาธารณสุข

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๐ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๓

สกลวรรณากร วรวรรณ

อธิบดี

พระราชบัญญัติ แก้ไข เพิ่มเติม

ประมวลกฎหมายอาชญาทหาร

พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศจงทราบทั่วกันว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริว่า ผู้บังคับบัญชาของทหารบางจำพวกเป็นข้าราชการที่มียศทางฝ่ายพลเรือน แต่ได้ปฏิบัติการอยู่ในวินัยของทหาร สมควรจะให้มีอำนาจลงอาชญาแก่ทหารที่อยู่ในบังคับบัญชาได้เช่นเดียวกับผู้บังคับบัญชาที่เป็นนายทหาร

และโดยที่ทหารบางเหล่าบางจำพวก ซึ่งโดยตำแหน่งหน้าที่ต้องไปรับราชการประจำอยู่ในบังคับบัญชาของข้าราชการในกระทรวงพลเรือนก็มี สมควรให้อำนาจในการลงอาชญาแก่ผู้บังคับบัญชาของทหารนั้นด้วย

ทรงพระราชดำริเห็นสมควรแก้ไขประมวลกฎหมายอาชญาทหารเสียใหม่

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้โดยบทมาตราต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาชญาทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๓

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้แก้คำอธิบาย คำว่า “คำสั่ง” และ “ข้อบังคับ” ในมาตรา ๔ แห่งประมวลกฎหมายอาชญาทหาร รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ คือ คำว่า “นายทหาร” ให้แก้เป็น “ผู้ซึ่งบังคับบัญชาทหาร”

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๗ แห่งประมวลกฎหมายอาชญาทหาร รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๗ ผู้ซึ่งบังคับบัญชาทหารได้นั้น ท่านให้มีอำนาจลงอาชญาแก่ผู้ที่กระทำผิดต่อวินัยทหาร ตามลักษณะกฎหรือข้อบังคับทหารบก ทหารเรือ ซึ่งจะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งขึ้นไว้ และข้าราชการในกระทรวงพลเรือน ซึ่งบังคับบัญชาทหาร ชั่วเวลาที่ทหารไปรับราชการอยู่ในบังคับบัญชา ท่านให้มีอำนาจลงอาชญาแก่ทหารในบังคับบัญชานั้นได้ ตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พุทธศักราช ๒๔๗๑"

มาตรา ๕ ให้แก้คำว่า "นายทหาร" ในมาตรา ๑๒ แห่งประมวลกฎหมายอาชญาทหาร รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็น "ผู้ซึ่งบังคับบัญชาทหาร"

มาตรา ๖ ให้แก้คำว่า "แก่ทหารคนใดที่มีอำนาจเหนือมัน" ในมาตรา ๓๘ แห่งประมวลกฎหมายอาชญาทหาร รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็น "แก่ผู้ซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชาเหนือมัน"

มาตรา ๗ ให้แก้คำว่า "บังอาจแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อทหารผู้ใด ซึ่งมีอำนาจบังคับบัญชา หรือเป็นผู้ใหญ่เหนือมัน" ในมาตรา ๔๑ แห่งประมวลกฎหมายอาชญาทหาร รัตนโกสินทรศก ๑๓๐ เป็น "บังอาจแสดงความอาฆาตมาดร้ายต่อผู้บังคับบัญชา หรือต่อทหารที่เป็นใหญ่เหนือมัน"

ประกาศมา ณ วันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศกระทรวงธรรมการ

ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. ๒๔๖๔

เพิ่มเติมในท้องที่มณฑลนครสวรรค์

โดย มาตรา ๒ แห่ง พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. ๒๔๖๔ บัดนี้สมควรใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. ๒๔๖๔ เพิ่มขึ้นในท้องที่มณฑลนครสวรรค์อีก ๒ ตำบล จึงทำบัญชีเพิ่มเติมขยายการใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา พ. ศ. ๒๔๖๔ ตามท้ายประกาศนี้ และกำหนดให้ใช้ตั้งแต่วันที่ ๑ สิงหาคม พ. ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นไป

ประกาศแต่ณวันที่ ๒๘ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

ธานีนิวัต มหาอำมาตย์เอก

เสนาบดี

บัญชีเพิ่มเติมท้องที่ที่ใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา

พุทธศักราช ๒๔๖๔

มณฑล	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล
นครสวรรค์	กำแพงเพ็ชร์	เมืองกำแพงเพ็ชร์	เกาะรากเสียด
		ขาณุ	วังยาง

พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟ

และทางหลวงแก้ไขเพิ่มเติม

พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า

โดยที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรแก้ไขพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ เพื่อให้ประชาชนผู้ซึ่งจะทำการติดต่อได้รับความสะดวกยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตราพระราชบัญญัติขึ้นไว้ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้ให้เรียกว่า พระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวงแก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๔๗๓

มาตรา ๒ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้ตั้งแต่วันประกาศในหนังสือราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ คำว่า ภายในกำหนด ๗ วัน ในมาตรา ๖๘ แห่งพระราชบัญญัติจัดวางการรถไฟและทางหลวง พุทธศักราช ๒๔๖๔ ให้แก้เป็นภายในกำหนด ๑๕ วัน

ประกาศมาณวันที่ ๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศ

เพิ่มและลดอัตราชั้นที่นาฟางลอย บางหมู่บ้าน ใน ตำบลลำป่า และ ตำบล มะกอกใต้ ท้องที่อำเภอคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง

เสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติ รับพระบรมราชโองการเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศว่า ตามที่ทางการฝ่ายปกครองได้โอนหมู่บ้านปากประ หมู่ที่ ๑ จากตำบล มะกอกใต้ ท้องที่อำเภอคูหาสวรรค์ จังหวัดพัทลุง ไปขึ้นกับตำบลลำชำ ท้องที่อำเภอเดียวกัน และแบ่งหมู่บ้านท่านาว หมู่ที่ ๗ ครึ่งหมู่บ้าน จากตำบลมะกอกเหนือ ท้องที่อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง มารวมขึ้นอยู่ในตำบลมะกอกใต้ ท้องที่อำเภอคูหาสวรรค์ นั้น ความทราบใต้ฝ่าละอองธุลีพระบาทว่า ผลที่ได้จากการทำนาในหมู่บ้านที่โอนมา กับหมู่บ้านอื่น ๆ ในตำบลที่รับโอนนั้น คล้ายคลึงกัน สมควรจะแก้ไขอัตราค่านาให้เสมอกัน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ลดอัตราค่านาฟางลอย ในหมู่บ้านที่โอนมาจากตำบลมะกอกใต้ เป็นนาฟางลอยชั้นจัตวาไร่ละ ๖๐ สตางค์ และให้เพิ่มอัตราค่านาฟางลอยในหมู่บ้านที่โอนมาจาก ตำบลมะกอกเหนือ ขึ้นเป็นนาฟางลอยชั้นตรี ไร่ละ ๘๐ สตางค์ ตั้งแต่ พ. ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นไป

หอรัษฎากรพิพัฒน์

ประกาศมา ณวันที่ ๓๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

พระยาโกมารกุลมนตรี

เสนาบดี

ประกาศ

ให้ใช้สัญญาสากลไปรษณีย์ ความตกลงว่าด้วยการส่งจดหมาย
และหีบห่อพัสดุไปรษณีย์มีประกัน ความตกลงว่าด้วยการส่งพัสดุไปรษณีย์
ความตกลงว่าด้วยการส่งไปรษณีย์ธนาณัติ ความตกลงว่าด้วยการเรียกเงินคืน
ความตกลงว่าด้วยการรับหนังสือพิมพ์และหนังสือที่ออกจำหน่ายเป็นคราว ๆ
ลงนามกัน ณกรุงลอนดอน วันที่ ๒๘ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๗๒

มิ พระบรมราชโองการ ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า

โดยที่ในการประชุมเพื่อแก้ไขสัญญาสากลไปรษณีย์ และความตกลงการไปรษณีย์ ซึ่งได้ประชุมกันที่กรุงลอนดอน ระวางวันที่ ๒๐ พฤษภาคม ถึงวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๗๒ อำมาตย์เอก พระยาประกิตกลศาสตร์ ผู้รั้งตำแหน่ง อธิบดีกรมไปรษณีย์โทรเลข และอำมาตย์เอก หลวงพหิทธานุกร เลขานุการเอก ณสถานทูตสยาม ณกรุงลอนดอน ผู้แทนฝ่ายสยาม พร้อมด้วยผู้แทนนานาประเทศ ซึ่งมีอำนาจเต็ม ได้ลงนามไว้ในสัญญาสากลไปรษณีย์ ๑ ความตกลงว่าด้วยการส่งจดหมายและหีบห่อพัสดุไปรษณีย์มีประกัน ๑ ความตกลงว่าด้วยการส่งพัสดุไปรษณีย์ ๑ ความตกลงว่าด้วยการส่งไปรษณีย์ธนาณัติ ๑ ความตกลงว่าด้วยการเรียกเงินคืน ๑ ความตกลงว่าด้วยการรับหนังสือพิมพ์ และหนังสือที่ออกจำหน่ายเป็นคราว ๆ ๑ รวม ๖ ฉะบับ เมื่อวันที่ ๒๘ มิถุนายน พ. ศ. ๒๔๗๒ แลว

และโดยที่สัญญาและความตกลงที่ว่านี้ได้มีบทบัญญัติไว้ว่า ให้ใช้สัญญาและความตกลงตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นไป และทั้งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพระราชสัตยาบันสัญญา และความตกลงนี้แล้ว ฉะนั้นสัญญาและความตกลงนั้น ๆ จึงเป็นอันใช้สำหรับกรุงสยาม ตั้งแต่วันที่ ๑ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๗๓ เป็นต้นไป

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สั่งให้กระทรวงทะบวงการและบรรดาผู้ซึ่งมีหน้าที่เกี่ยวข้องกับข้อความที่กล่าวไว้ในสัญญาและความตกลงนั้น ๆ ถือตาม กระทำตามข้อความในสัญญาและความตกลงที่กล่าวแล้วนั้นจงทุกประการ

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศ

ตั้งที่ปรึกษาของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก

มีพระบรมราชโองการ ใน พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ตามประกาศลงวันที่ ๓๑ มกราคม พ. ศ. ๒๔๗๑ ให้ตั้งนายอาร์. ดิ. เครก ที่ปรึกษากรมทะเบียนที่ดิน กระทรวงเกษตราธิการ เป็นที่ปรึกษาของสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตกนั้น บัดนี้ นายอาร์. ดิ. เครก ได้กราบถวายบังคมลาออกจากราชการกลับไปประเทศยุโรปแล้ว ตำแหน่งที่ปรึกษาของสภา ฯ คงว่างอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ มหาอำมาตย์ตรี พระยาสุรเกษตร์โศภน อธิบดีกรมทะเบียนที่ดิน กระทรวงเกษตราธิการ เป็นที่ปรึกษาของสภา ฯ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

ประกาศมา ณ วันที่ ๘ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศกระทรวงเกษตราธิการ

เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ รับพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศทราบทั่วกันว่า เวลานี้ได้มีผู้ขุดแร่ดีบุกขึ้นจำหน่ายมาก จนเป็นเหตุให้ราคาดีบุกในท้องตลาดตกต่ำผิดปกติ ทรงพระราชดำริเห็นว่า ถ้ามิได้กำหนดวิธีการอนุญาตไว้ แร่ดีบุกของประเทศก็จะหมดสิ้นไป โดยผิดกาลอันสมควร จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้วางระเบียบการอนุญาตให้ขุดแร่ดีบุกในพระราชอาณาจักรไว้ ดังนี้ จนกว่าจะได้ประกาศแก้ไขต่อไป

ตั้งแต่วันประกาศนี้เป็นต้นไป เจ้าพนักงานกรมราชโลหกิจและภูมิวิทยา จะไม่รับพิจารณาเรื่องราวขอเหมืองแร่ทุกชะนิด เช่นเรื่องราวขอประทานบัตร เรื่องราวขออาชญาบัตรตรวจแร่ เรื่องราวขออาชญาบัตรผูกขาดตรวจแร่ นอกจากเรื่องราวขอประทานบัตร อันมีเหตุผลเป็นพิเศษ ดังต่อไปนี้ คือ

๑. เรื่องราวขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ ของผู้ที่กระทำการขุดแร่ดีบุกอยู่แล้ว จวนสิ้นอาณาเขตต์ประทานบัตรของตน และมีความประสงค์จะขยายเขตต์ต่อเนื่องกันไป เพื่อนำเครื่องจักรหรือคนงานที่มีอยู่แล้วไปทำการต่อไป

๒. เรื่องราวขอประทานบัตรฉะเพาะแหล่งแร่ (หรือทางแร่) ดีบุกเล็ก ๆ น้อย ๆ อันอยู่ติดต่อกับอาณาเขตต์ประทานบัตรแผ่นใหญ่ซึ่งกำลังทำการอยู่ และอาจขุดแร่ขึ้นได้ ฉะเพาะในขณะที่มีเครื่องมือหรือคนงานอยู่แล้ว ในเมื่อเห็นว่าเศษแหล่งแร่นั้น อาจไม่ให้ประโยชน์พอในเมื่อต้องตั้งต้นทำใหม่ในเวลาอื่น

๓. เรื่องราวขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ในที่ประทานบัตรเดิม ซึ่งครบกำหนดสิ้นอายุลงในระวางประกาศ

๔. เรื่องราวขอประทานบัตรทำเหมืองแร่ภายในเขตต์อาชญาบัตรผูกขาดตรวจแร่ และภายในเวลาที่อาชญาบัตรผูกขาดยังมีอายุใช้ได้อยู่

ประกาศมา ณ วันที่ ๑๓ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

เจ้าพระยาพลเทพ

เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

กฎเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

กำหนดอัตราเพิ่มค่าธรรมเนียมการโอนประทานบัตร

อาศัยอำนาจใน พระราชบัญญัติ การทำเหมืองแร่ พุทธศักราช ๒๔๖๑ มาตรา ๘๒ เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ ออกกฎไว้ ดังต่อไปนี้

ค่าโอนประทานบัตรนั้น คงให้เรียกค่าธรรมเนียมแปลงละ ๑๕ บาท ตามกฎเสนาบดี ฉะบับลงวันที่ ๓ กันยายน พ.ศ. ๒๔๖๓ ถ้าในการโอนได้มีค่าตอบแทนกันไซร้ ให้เก็บค่าธรรมเนียมเพิ่มขึ้นตามราคาทรัพย์สินที่ตอบแทนนั้น โดยอัตราดังต่อไปนี้

ถ้าจำนวนเงินไม่เกิน ๑๐๐ บาท ให้เรียกค่าธรรมเนียม ๑ บาท

ถ้าจำนวนเงินเกิน ๑๐๐ บาท แต่ไม่เกิน ๒๕๐ บาท ให้เรียกค่าธรรมเนียม ๒ บาท ๕๐ สตางค์

ถ้าจำนวนเงินเกิน ๒๕๐ บาท แต่ไม่เกิน ๕๐๐ บาท ให้เรียกค่าธรรมเนียม ๕ บาท

ถ้าจำนวนเงินเกิน ๕๐๐ บาทขึ้นไป ให้เรียกค่าธรรมเนียม ๒ บาท ในจำนวนทุก ๆ ๒๕๐ บาท เศษของ ๒๕๐ บาท คิดเท่า ๒๕๐ บาท

กฎให้ไว้ ณวันที่ ๑๔ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

เจ้าพระยาพลเทพ

เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

ประกาศกระทรวงมหาดไทย

กำหนดจำนวนยาเสพย์ติดให้โทษเพิ่มเติม

เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย ขอประกาศให้ทราบทั่วกันว่า ซีคะอิน (Psicaine) ซึ่งทำมาจาก อัลกาลอยด์ ของโคคา เป็นยาเสพย์ติดให้โทษอันต้องห้าม ตามความในมาตรา ๔ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพย์ติดให้โทษ พ. ศ. ๒๔๖๕ และอาศัยอำนาจที่ให้ไว้ในมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพย์ติดให้โทษ พ. ศ. ๒๔๖๕ ให้เพิ่มชื่อยาที่กล่าวแล้ว เข้าในบัญชีประเภท ก. ท้ายกฎเสนาบดีสำหรับยาเสพย์ติดให้โทษ พ. ศ. ๒๔๖๕ และให้ผู้ถือใบอนุญาตประเภทต่าง ๆ มีได้ในปีหนึ่ง ตามจำนวนดั่งแจ้งต่อไปนี้

ประเภท ก.	นักปรุงยาประกาศนียบัตร์	ซีคะอิน (Psicaine)	๕๐ กรัม
ประเภท ข.	นักปรุงยาไม่มีประกาศนียบัตร์	ซีคะอิน (Psicaine)	๕ กรัม
ประเภท ค.	แพทย์ประกาศนียบัตร์	ซีคะอิน (Psicaine)	๕ กรัม
ประเภท ง.	แพทย์ไม่มีประกาศนียบัตร์	ซีคะอิน (Psicaine)	๒ กรัม

ศาลาว่าการกระทรวงมหาดไทย

ประกาศมา ณวันที่ ๑๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๓

จอมพล บริพัตร

เสนาบดี

พระราชกฤษฎีกา

ว่าด้วยการจัดซื้อที่ดินและอสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น เพื่อตัดถนนในที่เพลิงไหม้ ตำบลสี่แยกมหานาค

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาประชาธิปก พระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ ให้ประกาศความทราบทั่วกันว่า

ในการเกิดเพลิงไหม้ขึ้น ที่ตำบลสี่แยกมหานาค ตอนริมถนนกรุงเกษม ท้องที่อำเภอป้อมปราบ เมื่อวันที่ ๒๒ กรกฎาคม พ. ศ. ๒๔๗๓ นั้น ทรัพย์สินของประชาชนเป็นอันตรายเสียหายเป็นอันมาก ทั้งนี้ก็เพราะที่ในละแวกนั้น มีบ้านเรือนปลูกสร้างเบียดเสียดเยียดยัดซับซ้อนกัน มีแต่ตรอกเล็ก ๆ เป็นทางสัญจรไปมา ไม่มีทางขนาดใหญ่เพียงพอป้องกันอันตรายได้สะดวกทันท่วงที และทั้งเป็นตำบลที่ยังสกปรกรกเรื้อมาก เป็นเหตุให้เกิดโรคภัยไข้เจ็บขึ้นได้ สมควรที่จะมีถนนผ่านเข้าไปในละแวกนี้ เพื่อเป็นประโยชน์แก่มหาชนสัญจรไปมา และเพื่อเป็นคุณประโยชน์แก่การบำรุงอนามัย ทั้งช่วยเหลือป้องกันอันตรายในเวลาที่มีเหตุให้สะดวกยิ่งขึ้น

จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศพระราชกฤษฎีกาไว้ มีข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา ๑ ให้กระทรวงมหาดไทยเป็นเจ้าหน้าที่จัดการตัดถนน ทางเดิร ขยายตรอกและทางเดิร รวม ๗ สาย มีเขตต์แนวทางดังจะกล่าวต่อไปนี้

สายที่ ๑ ขยายตรอกเก่าจากริมถนนกรุงเกษม เข้าไปหาสุเหร่าแขกให้กว้างขึ้นอีกเป็น ๖ เมตร ยาวประมาณ ๙๐ เมตร

สายที่ ๒ ถมคูตั้งแต่เชิงสะพานเจริญ-ราษฎร์ไปบรรจบสายที่ ๖ ให้เป็นทางเดิรกว้าง ๖ เมตร ยาวประมาณ ๒๑๐ เมตร

สายที่ ๓ ตัดทางเดิรไปตามริมคลองมหานาค ตั้งแต่เชิงสะพานเจริญราษฎร์ไปจนสุดเขตต์ที่เพลิงไหม้ และเลยต่อไปบรรจบสายที่ ๗ กว้าง ๔ เมตร ยาวประมาณ ๒๓๐ เมตร

สายที่ ๔ ขยายทางเดิรเก่าจากสายที่ ๓ ไปบรรจบสายที่ ๖ ให้เป็นถนนกว้าง ๑๐ เมตร ยาวประมาณ ๒๐๐ เมตร

สายที่ ๕ ขยาย ทางเดิรใน ป่าซ้าแขก จากสายที่ ๗ ไปบรรจบสายที่ ๔ และตัดต่อไปออกถนนกรุงเกษม ตรงปากตรอกเก่าให้เป็นถนนกว้าง ๑๐ เมตร ยาวประมาณ ๒๔๐ เมตร

สายที่ ๖ ถมคลองจากถนนกรุงเกษม ไปบรรจบสายที่ ๗ ให้เป็นถนนกว้าง ๑๒ เมตร ยาวประมาณ ๒๘๐ เมตร

สายที่ ๗ ขยายทางเดิรเก่า จาก ถนนบำรุงเมืองไปบรรจบสายที่ ๓ ให้เป็นถนนกว้าง ๑๒ เมตร ยาวประมาณ ๓๘๐ เมตร

มาตรา ๒ เมื่อได้ประกาศ พระราชกฤษฎีกานี้แล้ว ให้เจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ทำถนนจัดการปักกรุยถนนเหล่านี้ ตามเขตต์แนวทางซึ่งกำหนดไว้ในมาตรา ๑ และตามแนวประเมินดังได้หมายไว้ใน แผนที่ ต่อท้าย พระราชกฤษฎีกานี้ และห้ามมิให้ผู้หนึ่งผู้ใด ปลูกสร้างโรงเรือน หรือ ทำการ อย่างหนึ่งอย่างใด ลงในที่ดินภายในเขตต์นั้น นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าพนักงาน

เมื่อเจ้าพนักงานผู้มีหน้าที่ได้ลงมือจัดการปักกรุยแล้ว ให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน ภายในเขตต์ที่ได้ปักกรุยไว้แล้วนี้ กลับคืนมาเป็นของรัฐบาล และเจ้าพนักงานมีอำนาจที่จะเข้ายึดถือครอบครองจัดการทำถนนได้ทันที

มาตรา ๓ บุคคลผู้ชอบที่จะขอร้องให้เจ้าพนักงาน พิจารณา กำหนดราคา หรือ ค่าทดแทนให้ เนื่องแต่การที่รัฐบาลตัดถนนไปในที่ดิน ดังที่กล่าวไว้นั้น คือ เจ้าของที่ดินกับผู้ถือกรรมสิทธิ์ในสิ่งที่ก่อสร้างใน ที่ดิน และผู้เช่า แต่ห้ามมิให้ยกเอาข้อโต้เถียงในเรื่องกำหนดราคาหรือค่าทดแทนมาเป็นเหตุขัดขวางต่อการทำถนนนี้ ส่วนผู้ใด ควรจะได้รับราคา หรือค่าทดแทนเพียงไรหรือไม่นั้น ให้เป็นไปตามลักษณะดังนี้ คือ

(๑) ถ้าที่ดินของ ผู้ใด ที่ต้องถูกถนนนั้น ยังมีเนื้อที่เหลืออยู่ไม่น้อย กว่า กึ่งจำนวน ของเนื้อที่ติดต่ออยู่กับถนนทั้ง ๒ ข้าง หรือแต่ข้างใดข้างหนึ่ง และเนื้อที่เหลือนั้นไม่เป็นที่ซึ่งยาวตามถนนต่ำกว่า ๘ เมตร กว้างยื่นแต่ถนนเข้าไป ต่ำกว่า ๑๐ เมตร หรือรวมเนื้อที่ดินทั้งสิ้นต่ำกว่า ๘๐ ตารางเมตร แล้ว รัฐบาลจะไม่ต้องใช้ราคาหรือค่าทดแทนให้สำหรับที่ดินแปลงนั้น เพราะเหตว่าการทำถนนเข้าไปในเนื้อที่ของผู้ใด เจ้าของที่ดินอาจได้รับผลจากการทำถนนอยู่ด้วย เช่น กระทำให้ที่ดินมีราคายิ่งขึ้น โดยทำการก่อสร้าง ตึก บ้าน โรง เรือน ที่อยู่ หรือให้พัก ให้เช่าเก็บผลประโยชน์ได้มากเป็นต้น ซึ่งเป็นการทดแทน

กันอยู่แล้ว

(๒) ที่ดินของผู้ใดถูกทำถนนเสียหายหมดจำนวนเนื้อที่อย่างหนึ่ง หรือที่ดินเหลือน้อยกว่ากึ่งจำนวนเนื้อที่ที่ถูกทำถนนอย่างหนึ่ง หรือที่ดินชิ้นใดที่เหลือติดต่อถนนยาวตามถนนต่ำกว่า ๘ เมตร กว้างยื่นแต่ถนนเข้าไปต่ำกว่า ๑๐ เมตร หรือรวมเนื้อที่ทั้งสิ้นต่ำกว่า ๘๐ ตารางเมตรอย่างหนึ่ง ให้เจ้าพนักงานรับซื้อที่ดินที่ต้องถูกทำถนน รวมทั้งที่ดินที่เหลืออยู่นั้น ตามราคาธรรมดาที่ซื้อขายกันในที่ใกล้เคียงในครั้งที่สุด ก่อนวันประกาศพระราชกฤษฎีกาฉบับนี้ เว้นไว้แต่ถ้าเจ้าของเห็นว่าจะยึดถือกรรมสิทธิ์ที่ดินที่เหลืออยู่ไว้จะได้ประโยชน์คุ้มแก่การที่ต้องเสียหายไปในการทำถนนแล้วจะไม่ขายที่ดินที่เหลือนั้น ให้เจ้าพนักงานก็ได้ เมื่อเจ้าของได้เลือกเอาทางที่ไม่ขาย แทนที่จะได้รับราคาหรือค่าทดแทนสำหรับที่ดินที่เจ้าพนักงานจะซื้อเช่นนี้แล้ว รัฐบาลก็ไม่ต้องจ่ายราคาหรือค่าทดแทนให้สำหรับที่ดินแปลงนั้น

(๓) ที่ดินที่ต้องถูกทำถนนนั้น จะแยกเป็นกี่โฉนดกี่แปลงก็ตาม ถ้าเนื้อที่นั้นติดต่อเป็นผืนเดียวกันไป รวมอยู่ในกรรมสิทธิ์ของเจ้าของเดียว ห้ามมิให้แยกวินิจฉัยเป็นรายแปลง เว้นแต่ที่ที่ไม่ติดต่อเป็นผืนเดียวกันได้ จึงให้วินิจฉัยฉะเพาะแปลงที่ต้องถูกทำถนนเสียหายเท่านั้น ให้เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้วินิจฉัย เด็ดขาดในข้อโต้เถียงทั้งหลายเกี่ยวกับเรื่องนี้ และที่เกี่ยวกับเรื่องที่ระบุไว้ในข้อ (๑) – (๒) ข้างต้น บรรดาที่มิได้กำหนดลงไว้ชัดแจ้งด้วย

(๔) สิ่งที่ก่อสร้างลงในแนวเขตที่จะทำถนนก่อนวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ หรือสิ่งที่ก่อสร้างลงภายหลังวันประกาศ แต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากเจ้าพนักงานโดยปราศจากเงื่อนไขนั้น ถ้าเป็นสิ่งถาวรซึ่งหากรื้อลงจะเสียหายเกินควร และไม่อาจทำให้คืนคงสภาพเดิมได้แล้ว ให้เจ้าพนักงานคิดค่าทดแทนให้แก่เจ้าของ พอสมควรแก่ราคาตามอายุของสิ่งที่ก่อสร้างซึ่งปรากฏอยู่ในเวลานั้น เจ้าของต้องออกจากที่ไปภายในกำหนดซึ่งเจ้าพนักงานจะได้บอกล่วงหน้าให้ทราบอย่างน้อย หกสิบ วัน

ส่วนสิ่งที่ก่อสร้างไม่เป็นสิ่งถาวร ดังกล่าวไว้ในวรรคก่อนนั้น เจ้าของต้องรื้อถอนไปให้เสร็จ ภายในกำหนดเวลาซึ่งเจ้าพนักงานจะได้บอกล่วงหน้าให้ทราบอย่างเดียวกัน ให้เจ้าพนักงานคิดค่าทดแทนให้ฉะเพาะการรื้อถอนและค่าที่จะต้องก่อสร้างขึ้นใหม่พอสมควร

การ กำหนดราคา หรือ ค่า ทดแทนให้ เป็น หน้าที่นายช่างกรมนคราทร เป็นผู้ตรวจตราและ กำหนด

แต่ สิ่งที่ ก่อสร้างลง ภายหลัง วัน ประกาศ พระราชกฤษฎีกานี้โดยมิได้รับอนุญาตเป็น ลาย ลักษณ์อักษรจากเจ้าพนักงาน เจ้าของจะเรียก ร้องราคาหรือค่าทดแทน อย่างใด อย่างหนึ่งไม่ ได้เลย เจ้าพนักงานจะสั่งให้ย้ายถอนไปให้ เสร็จในเวลาอันสมควรได้

(๕) ผู้เช่าต้องนำหนังสือสัญญาเช่าที่ได้ ทำไว้โดยชอบด้วยกฎหมาย มาแสดงเป็นหลัก ฐาน สัญญาเช่านั้น ต้องปรากฏว่าได้ทำไว้ ก่อนวันประกาศพระราชกฤษฎีกานี้ หรือได้ทำ ขึ้นภายหลัง แต่ได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์ อักษรจาก เจ้าพนักงานโดย ปราศจาก เงื่อนไข ค่าทดแทนนั้น พึงกำหนดให้ฉะเพาะเท่าที่ผู้เช่า ได้เสียหายไปจริง ๆ เนื่องแต่เหตุที่ต้องออก จากที่เช่าก่อนครบกำหนดตามสัญญาเช่านั้น

(๖) การกำหนดราคาหรือค่าทดแทนนั้น ให้ เจ้าพนักงานแจ้งความเป็นลายลักษณ์อักษร แก่เจ้าของที่ดิน หรือ ผู้ถือกรรมสิทธิ์ใน สิ่ง ก่อสร้าง หรือ ผู้เช่าโดยชอบด้วย กฎหมาย อัน จะต้องเสียหายเพราะการทำถนนนี้ ให้ ไปทำ ความ ตกลงกับ เจ้าพนักงานโดย มีเวลา อันแน่ นอน ณ ที่ใดที่หนึ่งแล้วแต่เจ้าพนักงานจะกำหนด ตามสมควร และเพื่อการนี้ จะแต่งตั้งผู้แทน โดย มี หนังสือ มอบ ฉันทะ เป็นหลักฐาน ไป ทำ ความตกลงแทนก็ได้

ถ้าเจ้าพนักงานได้แจ้งความไปแล้ว อีก ฝ่ายหนึ่งไม่มาตามกำหนดนัด ก็ให้เจ้าพนักงาน แจ้งความ บอกกำหนดไป อีกครั้งหนึ่ง เป็นครั้ง ที่สุดให้ทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่า เจ็ดวัน และ ให้บอกไปด้วยว่า ถ้าไม่มาเอง หรือตั้งผู้แทนมา เพื่อทำความตกลงดังกล่าวข้างต้นแล้ว เจ้า-พนักงาน จะเป็น ผู้กำหนดราคา หรือ ค่าทดแทน แต่ฝ่ายเดียว

ถ้าอีกฝ่ายหนึ่งละเลยไม่มา หรือไม่ตั้ง ผู้ใดมาแทนตามกำหนดครั้งหลังนี้แล้ว ก็ให้ เจ้าพนักงานกำหนดราคาหรือค่าทดแทน ตามที่ เห็นสมควรได้ เมื่อเจ้าพนักงานได้กำหนด เป็นจำนวนเงินเท่าใดให้ถือเป็นยุตติเพียงเท่านั้น แล้วให้ เจ้าพนักงาน แจ้งความ ให้ อีก ฝ่ายหนึ่ง มารับเงินนั้น ๆ ไป

ถ้าอีกฝ่ายหนึ่ง มาตามกำหนด ก็ให้เจ้า-พนักงานไกล่เกลี่ยให้ตกลงราคากัน เมื่อ ปรองดองตกลงราคากันได้ ก็ให้จดบันทึกข้อ ตกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ให้ทั้งสองฝ่าย ลงลายมือชื่อ มิพะยานรู้เห็นเป็นสำคัญ ถ้าไม่

ตกลงกัน ก็ให้ตัดสินโดย วิธีอนุญาโตตุลาการ จัดการจำหน่ายขายเสีย เมื่อได้เงินมากน้อย คือ ให้เจ้าพนักงานกับฝ่ายหนึ่งตั้งอนุญาโต เท่าใดให้นำส่งกระทรวงพระคลังมหาสมบัติหัก ตุลาการฝ่ายละคน ถ้าและอนุญาโตตุลาการ ใช้รายจ่ายในการทำถนน หรือจะส่งที่ดินนั้น ไม่ตกลงกัน ก็ให้อนุญาโตตุลาการนั้นเลือก ต่อกระทรวงพระคลังมหาสมบัติอย่างหนึ่งอย่าง ตั้งผู้ชี้ขาดคนหนึ่ง ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ตั้ง ใดก็ได้ สุดแล้วแต่เสนาบดีกระทรวงมหาดไทย อนุญาโตตุลาการก็ดี หรืออนุญาโตตุลาการ กับเสนาบดีกระทรวงพระคลังมหาสมบัติจะเห็น ไม่ตกลงกันตั้งผู้ชี้ขาดก็ดี ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง สมควร

หรือทั้งสองฝ่าย มีสิทธิขอให้ศาลตั้งอนุญาโต มาตรา ๕ ให้ถือว่าแผนที่ต่อท้ายพระราช ตุลาการ หรือผู้ชี้ขาดได้ ถ้าหากว่าจะมีการ กฤษฎีกานี้เป็นแต่เขตต์แนวทางถนนโดย ประ- ใช้จ่าย หรือเสียค่าธรรมเนียมเนื่องในการนี้ เมินเท่านั้น เมื่อเจ้าพนักงานได้ยึกกรุยแน่นอน ฝ่ายใดที่กำหนดราคา หรือค่าทดแทนไกลจาก แล้ว จะได้หมายลงไว้เป็นหลักฐานในแผนที่ คำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการแล้วก็ให้ฝ่ายนั้น ๒ ฉบับ ซึ่งจะเก็บไว้ณกรมนครบาล ฉบับหนึ่ง เป็นผู้เสีย ถ้าต่างกันให้เสียฝ่ายละกึ่ง และ กรมทะเบียนที่ดิน อีกฉบับหนึ่ง

มาตรา ๔ บรรดาที่ดินและอสังหาริมทรัพย์ ประกาศมา ณวันที่ ๒๒ สิงหาคม พุทธ- อย่างอื่นที่รับซื้อไว้ตามพระราชกฤษฎีกานี้ ถ้า ศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาล เหลือจากที่ได้ทำถนนแล้ว ก็เจ้าพนักงาน ปัจจุบัน

ประกาศ

ให้กรรมการองคมนตรีที่จะพ้นตำแหน่งใน วันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ตามพระราชบัญญัติองคมนตรี มาตรา ๑๕ อยู่ในตำแหน่งต่อไปจนถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า บัดนี้กรรมการองคมนตรีที่ได้โปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งขึ้นเมื่อวันที่ ๒ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๐ จะถึงเวรออกจากตำแหน่งกรรมการในวันที่ ๑ กันยายน พ.ศ. ๒๔๗๓ ตามพระราชบัญญัติองคมนตรี มาตรา ๑๕ แต่ด้วยเหตุว่ายังไม่เป็นเวลาสมควรที่จะโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งกรรมการองคมนตรีชุดใหม่ขึ้น เพราะยังไม่ถึงเวลาสิ้นปี จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรรมการองคมนตรีชุดนี้อยู่ในตำแหน่งกรรมการต่อไป จนถึงวันที่ ๓๑ มีนาคม พ.ศ. ๒๔๗๓ เป็นพิเศษ

ประกาศมา ณ วันที่ ๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน

ประกาศ

ตั้งผู้แทนนายกสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก

มีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้า ฯ สั่งว่า ตามความในประกาศตั้งกรรมการสภาจัดบำรุงสถานที่ชายทะเลทิศตะวันตก ฉะบับลงวันที่ ๑๘ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๙ ว่าให้นายพลเอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน เป็นนายกนั้น

บัดนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้นายพลเอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน ไปราชการณต่างประเทศ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ตั้งมหาอำมาตย์ตรี พระยาประสิทธิศัลการ ผู้อำนวยการเดิรรถ กรมรถไฟหลวง ฯ เป็นนายกแทนชั่วคราว จนกว่านายพลเอก พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระกำแพงเพชรอัครโยธิน จะได้กลับคืนสู่กรุงเทพพระมหานคร

ประกาศมา ณ วันที่ ๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๔๗๓ เป็นปีที่ ๖ ในรัชชกาลปัจจุบัน